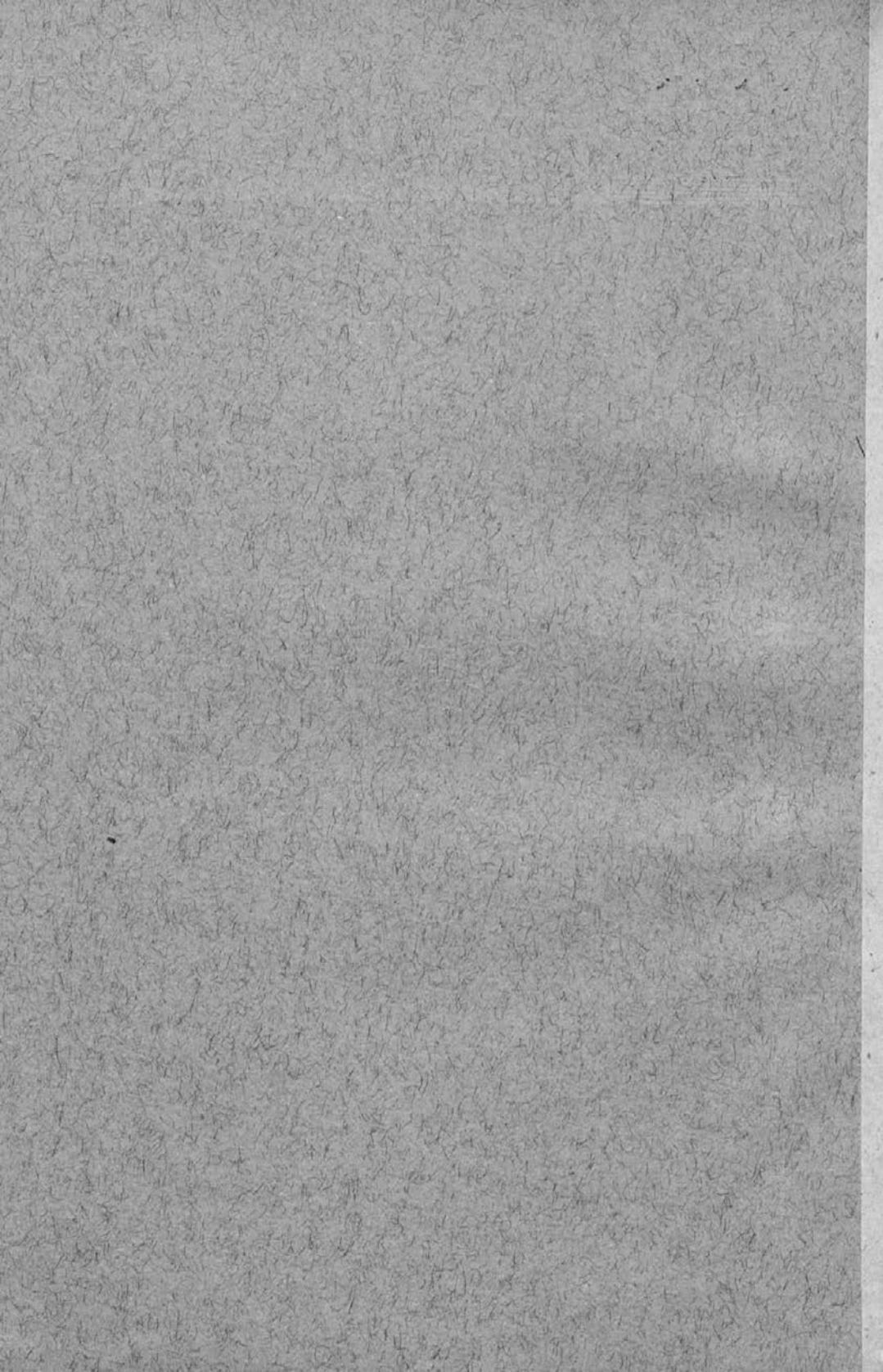

XXIX.
zvezek

pedagoški
zbornik

V Ljubljani
1 9 3 3

XXIX. ZVEZEK

PEDAGOŠKI
ZBORNIK

SLOVENSKE ŠOLSKE MATICE

ZA LETO 1933.

UREDIL
DR. K. OZVALD

LJUBLJANA

1933

№ 36480 r

VII 36480 r

030024258

Vsebina:

	Stran
1. Dr. Karel Ozvald: „Nove“ psihološke smeri (psihološka analiza, individualna psihologija) in pedagoška vprašanja	5
2. Fran Milčinski — Leopod Puhar: Pijanec pred sodiščem	19
3. Priv. docent dr. B. Škerlj: Socialno-antropološka študija k vprašanju manjvrednega otroka	34
4. Matija Senkovič: Šola in dom	103
5. Jan Šedivý: Bolgarsko šolstvo	130
6. B. Horvat: Evgen Antauer, do stvarnega uka v I. razredu osnovne šole	144

Dr. Karel Ozvald, Ljubljana:

„Nove“ psihološke smeri (psihoanaliza, individualna psihologija) in pedagoška vprašanja.

Vzgoja je silno važen kulturni opravek, ki ga življenje zahteva in ki se mora pravilno izvrševati, ako naj človeški rod ne raste samo v širino, to je po številu, ampak tudi kvišku, hočem reči — po kvaliteti.

Vsak vzgojnik (oče, mati, varuh, učitelj in učiteljica, duhovnik...) si mora pred vsem drugim vestno odgovoriti na vprašanje, kaj bi hotel napraviti iz človeškega bitja, ki mu je izročeno v oblikovanje. Kajpa tak odgovor ne more raznih vrst vzgojnikom biti ukrojen po enem in istem kopitu. Saj vemo pač vsi, da predšolski otrok doma potrebuje drugačnega oblikovanja ali preoblikovanja, kakor pa osnovnošolski učenec, obrtni vajenec, srednješolski dijak, visokošolec, vojak, uslužbenec v tem ali onem obratu...

To, kar bi kdo rad dosegel z vzgojnim prizadevanjem, se imenuje *v z g o j n i c i l j*. O vzgojniku, ki bi se ne brigal zanj, bi morali reči, da je kakor tisti otrok (6-leten fantek), ki obupno joka, se kar po tleh valja in vpije: »Pozabil sem, kaj sem se hotel igrati. Mamica, prosim te, povej mi, kaj sem hotel!«

Postavljanje vzgojnega cilja ni tako priprosta zadeva, kakor bi ta ali oni utegnil misliti. Saj se tukaj ne zahteva nič manj, nego da imaš pravi odgovor na vprašanje, po kakih vzorih in nazorih naj na pr. šola oblikuje učenca ali učenko. Ali naj recimo ljudska šola mladino pripravlja na bodoči poklic, ali naj dramatično zanimanje za kulturno življenje vobče? Kaj je naloga meščanske, nadaljevalne, srednje šole, kaj visokih šol, kaj strokovnih obrazovališč? Itd.

V javnem vzgojstvu, ki je danes večinoma poverjeno šoli, se vzgojni cilji postavljajo na ta način, da kak po duhu

nadpovprečni poedinec ali več takih poedincev (»anketa«) iz danih znamenj razbere ali vsaj zasluti ter pove, česa bo temu stanu ali pa vsemu narodu treba za bližnjo in daljnjo bodočnost, nato pa »oblast« v tem smislu proglasi občeveljavni pravec, kako se ima mladi rod telesno, duševno in moralno usmerjati.

Že formuliranje vzgojnih ciljev mora čim bolj računati s človeško dušo. Kaj neki bi koristil še tako lep vzgojni cilj, če je recimo nedosegljiv (medsebojno bratstvo vseh ljudi), ali če ni zanj potrebe (agrarni način življenja v industrijskih krajih)!

A še bolj je treba uvaževati duševna svojstva, če hočemo, da bi se postavljeni cilj tudi dosegal. Kajti kako bi sicer zanesljivo ugotovili, kaj je na pr. gojenčevemu razvoju v prid in kaj ga ovira!

Duševno plat kakega človeka gledamo danes že precej drugače, kakor se je to vršilo nekoč. Ko smo tisti, ki štejemo sedaj po več križev, bili še »majhni« ali »mladi«, so odrasli ljudje z otrokom ali mladincem čestokrat tako ravnali, kakor da je po duši isto, kar dozorel človek, samo da v manjši meri (neke vrste miniatura oblika dorasle osebe). Sicer smo kdaj pa kdaj slišali nekam v opravičilo na pr. modrovanje: deca so deca, mladost — norost! Toda v istini se je običajno od nas zahtevalo tako dejanje in nehanje, ko da bi res imeli sto procentov smisla in umevanja za iste vrednote kakor odrasleci (glede na zdravje, gospodarsko življenje, bogovernost, družbeno dostojnost...).

Sedaj pa čedalje bolj prodira uvidevanje, da so: detinstvo, otroška doba, mladost, zrela leta, starost — v našem življenju r a z v o j n e s t o p n j e, ki imajo vsaka čisto svoje značilne posebnosti in se morajo presojati vsaka po svojih kriterijih. Saj na vsaki izmed teh razvojnih stopenj gledaš drugače dani ti svet in tudi drugače, se pravi po »svoje« uživaš življenje.¹

A duševna rast deteta, otroka in mladostnika, tvoritelsko dejstvovanje moža in žene, duševno pešanje starca in starke — vse to bi se ne dalo razumeti, da ni vanje položenih

¹ Gl. zanimivo delo: Charlotte Bühler, Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem, 1933.

tako naravnanih sil, da dajejo smer duševnim izpremembam. Pravimo jim: sposobnosti, dar (talent), zmoglosti, dispozicije in se v tem človeku javljajo bolj, v onem manj izrazito. Res, da je tem zagonetnim silam težko dojeti pravo jedro, toda kdor bi dvomil o njih, bi moral povsem dosledno dvomiti še o njihovih učinkih (da je na pr. ta in ta dečko dober računar, prijeten pevec, slab tovariš...).

Kako se duševno razvija dete, otrok, mladostnik, kaj zmoreta mož ali žena, ko sta na vrhuncu svojih moči, kako »se dobro drži« ali vidno propada človek pod večer svojega življenja: to pa ne zavisi samo od notranjih sil, ki so nam urojene ali prirojene,² ampak tudi od — v n a n j i h življenjskih pogojev. Zlasti pa se tukaj krepko uveljavlja moč okolja (miljeja), hočem reči to, da kdo delj časa živi v taki in taki pokrajini pa podnebjju, da je te in te reči pa pojave vedno znova videl in doživel, jih presojal, ocenjeval, si dajal opravka z njimi, oziroma je lahko opazoval, kako jih gledajo, doživljajo, presojujejo, ocenjujejo, poželijo, izpreminjajo, porabljuje drugi ljudje. Zato se mestni otrok duševno drugače razvija kakor kmetski na vasi. Moda, tradicija, reklama... nam v silni meri ravnajo dušo, a mi tako radi naglašamo svojo — »samobitnost«, »integralnost«! Kako zlahka izpremeni svoje (na pr. politično) »prepričanje«, kdor je iz enega okolja prišel v drugo!

Ne smemo pa omalovaževati še četrtega činitelja, ki nam kaj rad in pa močno oblikuje dušo — »usoda«. S to besedo mi je v mislih vse tisto, kar se ti v življenju tako ali tako primeri, te zadene in se ti bolj ali manj učinkovito dotakne duše. V takih dogodivščinah, ki niso zdrknile kar mimo človeka, ampak segle vanj, je pogosto izvor temu, da je kdo malodušen ali radoživ, odljuden ali zaupljiv, plah ali verujoč vase, itd.

Ali kdor bi hotel temu in temu poedincu, na pr. svojemu učencu vseskozi dušo doumeti, zanj ni nemara dovolj, da ve, kaj so človeške sposobnosti vobče, kaj je človeško okolje, kaj je človeška usoda, kaj razvojne stopnje človeka in pa po kakih zakonitostih se uveljavlja vse to. V tako svrhu je marveč brezpogojno treba, da veš, kako se imajo te stvari

² O razliki med »urojenim« pa »prirojenim« gl. str. 71.

prav glede na onega človeka ki te zanima: kakšne so njegove sposobnosti, njegov milje, njegova doživetja, njegov notranji razvoj.³

Da samo takšen, se pravi kar najbolj individualno pripravljen ključ odpira »zaklenjeno kamrico« posameznikove duše, to sedaj krepko naglašava zlasti »psihonališka« (razvozlavajoča) smer dušeslovja. Zastopniki te psihologije (Freud, Adler, Jung...) so pač zadeli v črno s svojim učenjem, da je človek poedinec nerazumljiv po duši, če ga gledaš le posamič, »izoliranega«, in se ne oziraš na njegov živi spoj s tistim okrožjem, »v katerem in pa iz katerega živi« (Heinen).

In tako dunajski psihijater Sigmund Freud naglašava, da za poznejši »značaj« človeka odločuje to, kar kdo kot otrok v prvih 5—6 letih doživlja osobito v družbi očeta in matere, bratov in sester. Kako prej ali slej kot mladostnik ali odraslec drugim deliš na pr. svojo simpatijo in mržnjo, kako si izbiraš prijateljstvo in ljubezen — temu da si še otrok zasnoval trdnih smernic. Kajti sinček na pr. mora ljubiti in občudovati svojega očeta, katerega ima za najmočnejše, najboljše in najmodrejše bitje; saj si še samega Boga predočuje po tem vzorcu, samo da mu daje več glorijske.^{3a} Ali rado pa vendarle nanese i tako, da oče kdaj pa kdaj nastopa kot oblasten in nadležen motilec otroških skomin in gonskih utripov; in tako že tukaj oče otroku ni več edinole zgled, kateremu bi trebalo slediti, ampak hkratu i nekdo, ki bi ga otrok tu pa tam najrajši potisnil v stran, da sam stopi na njegovo mesto. In ta včasih nežnočutna včasih neprijazna usmerjenost do očeta, ki sta že v sinčkovi duši ena tik druge, je tisto, odkoder se jemlje v poznejšem življenju »afektivne« naravnosti (socialno mišljenje) i do drugih oseb.⁴

³ Gl. E. Spranger, Der jugendliche Mensch. (Männliche Jugend). V zborniku: Handbuch der Jugendpflege (izdajatelj K. Richter). 1932. Str. 4—5.

^{3a} In O. Rühle (»Kind und Umwelt«) pravilno naglašava, da zlasti za predpubertetno dobo (10,—14. l.) velja kot pravilo: »Oče je cesar, papež, sam Bog.«

⁴ Gl. S. Freud, Zur Psychologie des Gymnasiasten. (Festschrift des k. k. Erzherzog Rainer-Real-Gymnasiums in Wien. 1914).

Freud posebe opozarja na to, da je otroška duša nekaj povsem nedodelanega, pravkar nastajajočega, še slabega, in da vtiski, katere doživlja, lahko v njej povzročijo okvare. Otrok bi se zlasti naj naučil obvladovati svoje gonsko življenje in pa navadil se socialno prilagajati. Vzgojnik mora po takem dokaj »brzdati, prepovedovati, potlačevati«. ⁵ Zato pač ni čuda, če otrok tega in onega, kar mu tako vsiljuješ, ne sprejme organski v dušo, ne »prebavi«, ampak mu obleži kot nekakšna okužnina v duši. S tem pa si kaj lahko nakopije dispozicij za poznejša obolenja (utrujenost, nevrastenija) in za motnje duševnih funkcij (psihični razkroj) osobito v dozorevajočih letih. A neredkoma se že v otroku pojavi prava nevroza. Zato pa bi si vzgoja naj za uho zapisala, da poišče pravo pot med obema nevarnostima: med Scilo popuščanja in pa med Karibdo odrekovanja. Kajpa ni slehernemu vzgojniku položeno kar na dlan, da bi znal otroku »izkazovati pravo mero ljubezni in vendar očitati izdaten del avtoritete«. ⁶ Tako Freud! In reči moramo, da psihoanaliza pri naša mnogo novih pa važnih spoznanj v sestavu otroške duše, zlasti glede na njeno gonsko plat. —

Kdor hoče tega ali onega človeka uspešno ravnati tje proti kakemu cilju, mora kraj drugih zahtevkov zlasti še spoznati njegov — z n a č a j. Freudu značaj ni tisti urojeni, oz. prirojeni in stalni »nekaj« v človeku, ki nam pojasnjuje zlasti njegovo hotenje, dejanje in nehanje; značaj po njegovem ni nič drugega nego le nekakšni sledovi vtiskov iz detinske dobe, češ, »infantilna doživetja« so zadnji razlog, da je odraslec po duši tak in tak. In psihijater pa pedagog Alfred Adler naglaša, da je telesno-duševna konstitucija, ki jo je kdo podedoval od staršev ali prednikov, za razvoj njegovega značaja brez pomena. Zametek ali kvas poznejšemu značaju da je edinole neka stalna usmerjenost do življenja (»Lebensleitlinie«), ki si jo otrok ustvari v prvih letih, še v predšolski dobi. Sicer pa je že stari Seneca zatrjeval Rimljanom, da v vsem tvojem bitju in žitju odločuje taka in taka naravnost duše, kajti sleherni da je toliko nebogljn, kolikor ga pesti

⁵ S. Freud, Neue Folge der Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse. 1933. Str. 207.

⁶ Isti, str. 208.

misel, da je to in to nad njegovo moč. (Omnia ex opinione suspensa sunt. Tam miser est quisque, quam credit).

Posamič pa Adler uči takole! Vsak otrok doživlja povsem normalno zavest, da je v primeri z odrasleci — manj vreden (neveden, pomoči potreben, nerazgledan). Pa ne morda le zato, ker mu odrasle osebe dajo z zapovedovanjem in prepovedovanjem čutiti, da je — »še otrok«; saj se pač v svojem otroškem bitju in žitju vsak hip istinito prepriča, da niti telesno niti duševno ne zmora takih opravkov in nalog, kakor jih izvršuje oče, mati, starejši brat ali sestra, sosed... Kar sijajno izpričuje to 6-letni sinko z vprašanjem: »Očka, ali si se ti tudi tolikokrat udaril (v nogo, glavo...), ko si bil majhen?« Še posebej pa tega ali onega otroka rad obide čut manjvrednosti pred tovariši, vrstniki, soigralci... tedaj, če mu je lasten kak telesni ali duševni nedostatek, »defekt« (bodisi da je bolan, pohabljen, mutast ali slabo nardarjen itd.).

Kraj vsega tega pa je slehernemu človeku, tudi otroku in mladincu, položen v dušo še svojevrsten gon, ki mu veleva — živeti, se uveljaviti, si pridobiti isto ali pa še večjo moč, oblast ko drugi. Kaj ni značilno, če šestletnik mami, ki se zvečer odpravlja k predavanju, poželjivo šepeče: »Oh, vzemi me s seboj — da bom potem lahko rekel, da sem že bil na predavanju!« In način, kako se teh dvoje nasprotij, otrokov ter pozneje mladostnikov čut manjvrednosti in pa skomine po moči, medseboj nagodi, kako si eden in drug očuvata notranje ravnotežje, kako izravnata (»kompenzirata«) občuteno manjvrednost: to da je tista zemljica, v katero je vkopan temelj tvojemu »značaju« (individualnemu ustroju tvoje duše). Ali drugače rečeno, človeški značaj ima za stržen usedlino tega, kar smo v otroških in mladostniških letih ob lastnem izkustvu izvedeli o življenju: kaj da so od nas takrat zahtevali starši, družba, okolščine... Adler je svoj nauk o duševni rasti človeka krstil na ime »individualna psihologija«; ali glede na to, kar sem omenil, bi jo pač bolj označeval naziv — »sociopsihologija« (hočem reči: psihologija družbenih učinkov na razvoj značaja).

Izravnavanje med zavestjo svoje manjvrednosti in težnjo po vsakojakem uveljavljanju pa se, tako uči Adler, že izprva vrši različno po spolih.

Moškemu da se značaj snuje drugači kakor pa ženski, češ: že dečaka označuje življenjski pogum — zato pa se ustavlja, upira, kljubuje, napada..., kadar od njega kaj zahteva kdo drug (oče), dane okolščine (obisk v hiši), ta ali ona stvarna zakonitost (obleka ob slabem vremenu), itd. In zategadelj je naravni pravec, v katerega se obrača moški značaj, pred vsem drugim: moč, sila, celo oblastnost in pa gnjavljene druge.

Odpor, ki moški naleti nanj, ko bi tu ali tam rad uveljavil samega sebe, pa se da premagati na dvojni način. a) Nasprotniku na pr. kar pošteno priznaš, da te recimo v športu nadkriljuje; zato pa si resno prizadevaš, »se treniraš«, da bi ga dosegel ali pa celo prekosil. b) Lahko pa tudi ubereš to pot, da nasprotniku, kajpa neopravičeno, jemlješ pomen, kritiziraš njegovo dejanje, ga devaš z besedo v nič (češ: tak »šušmar«) ter tako samega sebe vsaj dozdevno povzdiguješ do tiste višine, na kateri se nahaja on. Na to pot da rad krene osobito »nervozni« značaj, to je dečko ali mladostnik, ki gre očitvidno nad njegovo moč, kar istinito življenje zahteva od odraslecev. Takemu nevrotiku čestokrat »odreko živci« ter mu ne dajo, da bi se obvladal, hočem reči umiril in ustanovil. Zato pride duševna pobitost nadenj in zateče se pod zaščito golega videza, kakor bi res bil zdaj nasprotniku enakovreden, če ga omalovažuje. In ta ali oni postane na pr. le zato »vzoren« otrok, da bi samega sebe recimo pred učiteljem navidezno dvignil, tovariše pa potlačil.

Ženski se ob vsem tem, kar zahtevajo ljudje, tak ali tak življenjski položaj, dane okolščine... mnogo jačje ko pa moškemu oglašča čut negotovosti, nebogljenosti in nedodelanosti. Toda i njej je dana težnja, da bi se uveljavljala med drugimi in pa jih nadkriljevala. Tej težnji pa ženska tako ustreza, da »se dela«, normalno kajpa v najboljši veri, še neznatnejšo in pa še bolj zaščitno potrebno, kakor je v istini. A s takim bitjem in žitjem vzbuja možu zavest, da ima do nje odgovornost in da ji je dolžan obzirnost; in tako prihaja nekaj posebnega: ženska se ne upira danim oviram in (navidezno) kar podreja samo sebe, a prav s tem — obvladuje druge.

Pa tudi v ženskah se pogosto javlja p a t o l o š k i, hočem reči se »slepila« poslužujoči razvoj značaja. Kajti življenje

uči, da marsikatera v tem ali onem položaju svojo nemoč iz »taktičnih« razlogov le spretno naznačuje, »markira«, ko se denimo napravi »bolno«, kadar bi hotela kaj doseči (hčerka od matere, žena od moža...). —

Ob takih in podobnih dejstvih moramo priznati, da je otroška soba res, kakor se točno izraža A. Fischer,⁷ preizkuševališče značaja. Da bi ju odrasli kaj obrajali, v to svrho pozikušata dečko in deklica vse mogoče registre, ki bi morda stregli njunemu smotru: ubogljivost — kljubovanje, odkritosrčnost — laž, popuščanje — napadanje, čistoča — nerednost, pridnost — lenoba, častihlepje — brezbriznost, pohlevnost — neugnanost... kar bi pač vsakikrat utegnilo čim več zaleči. In tako res vidimo, da je ta ali ona duševna lastnost odrasleca (sramežljivost, smisel za red, ošabnost, usmiljenost...), ki bi jo kdo morda imel za urojeno ali prirojeno — v istina n a s t a l a v teku časa, bodi da je plod tega, kar je otrok in mladostnik doživel, ali pa učinek vzgoje (dobre, napačne).

Ni pa najbrž vsekdar tako! Razborita sodruga iz mojih študijskih let opozarja na pr. na zanimivo dejstvo, da so si pogosto prijatelji ali pa ljubice kakega človeka med seboj nekako podobni — ker jih je slehernega in sleherni pač iskalo in našlo isto hrepenenje po dopolnitvi samega sebe ali drugače rečeno: isti urojeni (prirojeni) značaj, ne pa podobna doživetja v detinskih letih! In nič drugači najbrž ne bo, če pravimo, da ima ta in ta vsepovsod »smolo«, a komu drugemu se obnese, česarkoli se loti; saj ga namreč »stabilnost značaja« utegne spravljati vedno znova v isti življenjski položaj.⁸ In tudi zloglasen vaški pretepač ta in ta ni postal zato, ker je že kot otrok mikastil svoje vrstnike, ampak rajši menda zategadelj, ker mu je ta reč, rekel bi — v krvi!

»Individualna psihologija« po takem greši, očitno greši v tem, da hoče vso uganko človeške duše preenostavno, po enem kopitu doumeti, češ, tvoj »značaj« je v jedru zgoj

⁷ Gl. (tudi za druga mesta v tej razpravi) A. Fischer, Entwicklung, gegenwärtiger Stand und pädagogische Bedeutung der psychologischen Jugendforschung. Sonderdruck aus »Jugendkunde und Schule.« Str. 128 in sl.

⁸ Else Voigtländer, Über die Bedeutung Freuds für die Psychologie. (Münchener philosophische Abhandlungen. 1911). Str. 313.

vprašanje, kako se ti tvoje individualno hotenje moči spopada s socialnimi zahtevki podreditve. Kajti oblika ali način, kako se izravnata čut manjvrednosti, ki ga doživljaš v tem ali onem položaju, in pa kompenzacija, ki streže temu čutu, je svojevrstna duševna dinamika, ki je ne očituje vsakdo, ampak le ta in ta vrsta (tipus) ljudi. Je pa to nedvomno človeški tipus, ki mu družbeni red moderne dobe bohotno polni vrste. »V prejšnjih časih so bile družbene zavore, preko katerih poedinec ni lahko šel s svojimi željami. Vsakdo je namreč mogel upati le to, da se v danih mejah dvigne kvišku. A demokratizirana družba, v kateri lahko vsak načeloma postane vse, na pr. i minister, mora naravno zaplojati brezmejno tekmovanje. Častihlepnost postaja zdaj vseobča ljudska bolezen. In slabiči, ki so obležali na polu poti ali pa čisto spodaj, se morajo tako ali tako odškodovati, če ne drugače, pa z zagrenelim čuvstvom: ne morem, zato tudi nisem hotel, se pravi, nikoli nisem pozelel t e h kron, ampak se zadovoljujem — na pr. s tiranstvom nad svojo najbližjo okolico.«⁹

Adlerjevi teoriji moramo dati prav, ko trdi, da koga umevam šele tedaj, če vem — »kako ta človek rabi in usmerja ves svoj duševni aparat«, hočem reči, v kakšne s v r h e in pa za kakšna s r e d s t v a mu služita osobito razum in hotenje. Zato pritiče individualni psihologiji priznanje, da je jasnogleden in plodovit »vidik« za motrenje duševnega sestava (»strukture«) v tem ali onem človeku.

A po Adlerjevem bi se vsakemu človeku njegovi »smotri« (tisto, kar bi rad dosegel, oziroma zaprečil) kar sami od sebe usiljevali z neko nujnostjo ter bi si v takem primeru, če hočeš ali ne, prizadeval, da jih uresničiš. Ali eden izmed osnovnih spoznatkov psihološke biografike, ki je kot veda o dušeslovnih zakonitostih življenjepisja pač morda najizrazitejši del »individualne psihologije«, uči, da se za kateri smoter koli, ki ti ga všepetava na pr. težnja po sreči, ugledu, moči, ljubezni... lahko i — s v o b o d n o o d l o č a š, g a i z p r e m i n j a š, z a v r a č a š.¹⁰ Tako na pr. želji, da bi jo mahnil na izprehod, ki me je pravkar obšla ob napornem delu pri pisalniku, lahko pritegnem in brž grem; lahko pa si tudi

⁹ E. Spranger, Der jugendliche Mensch. (Gl. op. 3). Str. 21 in 22.

¹⁰ Gl. A. Fischer, l. c.

rečem, da pojdem šele po končanem opravku, ali celo, da ne pojdem. In kdo bi ne vedel, da je sicer nekaj povsem razumljivega, če bi se ta in ta (tudi otrok) na pr. v tem ali onem položaju rad uveljavil? Nikar pa to še ni zategadelj i neke vrste neizogibna nujna ali stvarna logika, ki bi jej slehernik ustrezal iz notranjih razlogov človeškega bistva, kar zatrjuje individualna psihologija. Tako na pr. učenca, ki je radi česar že koli zamrzal učitelja, res da lahko prime povsem naravna misel: nagajal mu bom — da bo se jezil! Součenec njegov pa v istih okolščinah lahko da zavrne ta »naravni« smoter, ki se pač ponuja i njemu, češ, kaj neki bi imel od tega, če ga grem jeziti!

Pozitivna stran individualne psihologije, kakor jo zamišlja Adler, je brez dvoma v tem, da ti pogled prav usmerja, kadar bi rad doumel »značaj« tega ali onega človeka. Ta psihologija ti je po takem lahko dober kažipot (je »heuristično« ali raziskovalno na moč pomembna), kolikor uči: ni dovolj, če ugotoviš, da je kdo po svojem značaju tak in tak (na pr. neusmiljen), ampak da je treba i dognati, z a k a j je postal prav tak in tak. A povedati se mora i to, da niti ona ne razgrinja zastora toliko, da bi povsem videli stopinje, po katerih je temu in temu človeku duša hodila v njegovem razvoju ter nazadnje dobila tak in tak docela individualno osebni lik. Kajti individualna psihologija nam v nekem oziru celo utesnjuje pogled, ker premalo uvaža tisto tvoriteljsko s v o b o d o, ki ima v razvojeslovnem (biogenetskem) nastajanju duhovne plati našega bitja in žitja odločilen pomen.¹¹ Saj nam utegne človek do nekod na veke ostati »das verschleierte Bild zu Sais«. In mej, ki so najbrž tukaj dane našemu hrepenenju v resnici, se je pač zavedal že staroveki modrijan Heraklit, češ: »Duši ne prideš do dna, če bi tudi prehodil sleherni pot, tako je globoka«.

Individualna psihologija je danes pri nas visoko v ceni, skoraj bi rekel v modi. Je pa epigonska (posnemaška) posebnost ali kaj, da i adlerski zapetnik hoče večinoma biti bolj papeški od papeža samega. In tudi to moram omeniti, da individualna psihologija, kakor jo pojmuje Adler, ni nemara kak znanstveni »Ptíč samoživ« — brez prednikov. Kajti kdor

¹¹ Isti.

je kaj globlje premotril psihološki razvoj zadnjih dvajset let, bo mirno rekel, da — Freud genuit Adler. Kar so namreč Adlerju iz samobitnih teženj življenja rojeni »smotri«, to so Freudu mehanski učinkujoče »psihične sile« (osobito spolni gon ali »libido« in afekti). Adler torej motri duševno dogajanje z vidika smotrenosti (»finalistično«), Freud pa z vidika učinkujočih vzrokov (»kavzalistično«). Adlerju se po takem pogled upira v bodočnost, Freudu pa v preteklost tvoje duše. Kajti ta duša je Adlerju enota smotrov, ki si jih prizadevaš uresničiti, in vrednot, po katerih težiš; Freudu pa »sistem sil, v katerem si držiš ravnotežje samonikli goni, brzde, ki jih ustvarja tvoje izkustvo, in pa umska cenzura« (A. Fischer). Kdo bi ne opazil duhovnega sorodstva med Adlerjem in Freudom!

Sicer pa že Rousseau mestoma v Emilu izraža misli, ki so kar za las nalik onim, katere se kot rdeča nit vlečejo skozi Adlerjev sistem individualne psihologije. Kajti prava osnova zdravemu razvoju značaja je po Adlerju, kakor smo videli, v tem, da ti želje ne silijo preko tvojih moči; in tudi Rousseau dokazuje v Emilu — »da je čim krepkejše kulturno življenje človeka možno le tedaj, če ostane v mejah, ki so mu dane.«¹²

In pa še to! Svojim moralnim patologijam ali duhovnim bolečinam, na pr. nemirni vesti, išče verna duša že veke in veke sveta pa pomoči pri izpovedniku — prav tako, kakor moderni prosvetljence pri psihološkem strokovnjaku ali pri psihijatru. Hočem reči, da je psihoanaliza zgolj moderni namestek za — izpoved in dušebrižje, saj se je potreba psihoanalize rodila pred vsem drugim iz uvidevanja, da sodobni vseobči zahtevek po »samostojnem« odločanju vendarle prisoja ljudem več moči, nego je v istini zmore marsikateri moderni človek.

Kaj govore v zgojniku vsa dejstva in zakonitosti, ki so jih odkrili Freud, Adler, Rousseau? Tole! Če hočem mlademu bitju izoblikovati čist, odkrit in stanoviten značaj, se morajo pred vsem drugim zahtevki, katere bi imel izpol-

¹² O. Hippel, Die seelische Struktur des Kindes und ihre Fehlentwicklung nach Rousseaus Emile und Alfred Adlers Individualpsychologie. V zborniku »Verstehen und Bilden«, I. (1926). Str. 78 in 79.

niti otrok ali mladinec, primerno prilagoditi njegovim močem. Kako neki se naj razvija vzravan in odkrit značaj recimo sestradanemu otroku trboveljskega rudarja ali haloškega viničarja, ko od dne do dne znova prenazorno doživlja, kako mu usoda meče trnja na pot! V tako naravnanih mladih dušah je po naravi odpora in boja na vse strani več ko pa pozitivno usmerjenega prizadevanja! In vrh prilagojanja moram mlade moči kar se le da podpirati pa bodriti. Časopis je o priliki poročal, da je mlado dekle skočilo v Dravo. In povsem umesten je utegnil biti poročevalčev dostavek: »Bitje, ki je obupalo na stezah bednega življenja, ker ni občutilo v svoji duši notranje sile materine vzgoje«. Sloviti pedagog H. Nohl točno opozarja, da je otrok največ zategadelj tako nebeški srečen, ker se od njega ne zahtevajo reči, katerih bi ne zmožel. Če pa je dečkova ali deklčina moč prema njihna za to, kar zahtevaš od njiju, tedaj pač sežeta po tisti vlogi »hilf, was helfen kann!«, kakor i mi odrasleci, ko v podobnem položaju — postanemo plahi, se obotavljamo, odlašamo odločitev, vsak po svoje izbegavamo danemu zahtevku, se izgovarjamo z boleznijo ter skušamo tako ali tako prikriti svojo nedostatnost.

Prav zato pa bi tudi ne smeli ženskam vsiljevati izobrazbe po enostranski moškiem kulturnem vzorcu, kar današnji dan abotna moda ali kaj brenči ljudem toliko v ušesa. Da imata moški pa ženska vsak i nekaj povsem samo-svojega v bitju in žitju, to kar otipljivo pojasnjuje dunajski psihijater Allers, opozarjajoč na basen o lisici in štorclji, ki jo omenja že Goethe. Lisica pogosti štorcljo, ki je prišla v poset, ter položi najizbranejšo jedi pred njo — na ploščnatem krožniku (s katerega štorclja s svojim dolgim kljunom kajpa ne more ničesar vzeti). A štorclja prihodnjic lisici povrne s tem, da ji postreže s slaščicami, ki jih je djala v — steklenico z dolgim in ozkim vratom (v katerega lisičji gobec ne seže). Vsaka v svojem svetu lahko izhajata brez neprilik ter jima je dano, da se v njem trdno zakoreninita; toda brž ko hoče lisica v štorcljin svet ali obratno, pa se pojavijo — nevšečnosti!

Razvoj mladega značaja, i to naglašaja H. Nohl, pa je lahko ogrožen tudi s te strani, da vzgoja ali življenjske okolščine od otroka in mladostnika zahtevajo manj, nego bi

odgovarjalo njunim istinitim močem. Zato pa srečavamo i dokaj takih ljudi, ki so zapravili svoj talent — ker se jim v mladih letih niso dajale tolike naloge, kakor bi ustrezale njihovim močem. Kolikokrat takim neugnanost pozneje uhaja na vse strani ter se prešerno razprasketava v pustolovščinah ali pa trati v vsakojakem diletantizmu! Kako do dna je pač pogledal človeški duši pesnik, predno je zapisal premodne besede: »Es wächst der Mensch mit seinen grösseren Zwecken!«

A zakonitost o premajhnih, oziroma preorokavičenih smotrih kakor da človeku kar sama stavi vprašanje: kateri smotri pa so pravi, hočem reči takšni, da ti res dajejo trajno zadovoljnost?

Sedanje vzgojstvo prihaja v čedalje bolj rezko nasprotje s prejšnjim, ki je mladini merilo po precej strogem vatlu. Kajti vedno bolj se danes naglašajo mladinske pravice — in to je razveseljivo; ali, in to daje pač misliti, vse bolj pojemajoče se oglašča zahtevek po izvrševanju — dolžnosti.

V imenu lepega gesla, da uvažujmo individualnost otroka in mladince, se mnogokaj greši. Res je, da se vzgoja čim bolj prilagajaj samosvojemu bistvu gojenca. Toda nič manj važno ni to, da se mlado bitje uči svojo individualnost prilagajati zahtevkom medsebojnega življenja. To pa se ne doseza z neprestanim popuščanjem.

Ne bomo pač šli mladini tratiti vesele mladosti s prekomernim naglašanjem pojma dolžnost. Kajti to bi se reklo, ni dvoma, brezvestno prezirati trdne izsledke sodobnega mladinoslovja. Kaj neki naj za bodočnost pričakujemo od človeka, ki »v mladosti ni bil mlad?« Non fructificat autumnus arbor, quae vere non floruit (Petrarca). Po naše: drevo, ki spomladi ni cvetelo, ne prinese sadu na jesen. Zato kar zavrzmimo take vrste vzgojna sredstva, ki mladega človeka ponižujejo ter mu zlasti izpodkopavajo častičutje; saj hočemo pač iz mladega rodu vzgojiti ponosne in svobodne ljudi. In vrh tega je čast — srčika dolžnosti! Toda uvažujmo i to, da se kultura, kakor točno ugotavlja E. Spranger, v istini pričinja — s kulturo gonskega življenja v človeku! Vzgoja, ki ne bi priznavala tega, hudo greši nad mladim bitjem, namestu da bi mu pomagala do samega sebe. Zastran

tega pa pritiče vzgoji vsa pravica do glasnega zahtevka, da mladina zanesljivo in pa kar najresneje izpolnjuj dolžnosti.

Vzgoja mladega rodu brez ljubezni je ladja brez krmila. Samo da ta ljubezen ne sme biti slepa in rušeča, ampak bodi zakoreninjena v duhu in resnici (istinitosti): pomagajoča, dvigajoča, mlade sile dramačja! Kdo bi ne slišal, kaj neizprosno veleva sedanji stil življenja: »Človeka je treba pred vsem drugim ravnati k čutenju odgovornosti, ne k uživanju, ne k zahtevanju, ne k izživljanju. Pleča mu moramo ojačiti, da bo sposoben nositi, kar nas sedaj vse tlači.« — (Spranger).

Tudi vzgojstvene zadeve se dajo s pridom motriti z različnih vidikov; a ti vidiki se prav nič ne izključujejo med seboj. Moderna pedagoginja M. Montessori na pr. uči, da je odnos med otrokom in odraslimi nekakšen boj, ki otroške sile, iz katerih bi naj pač kdaj postal dodelan človek, že zgodaj zverži in razcefra; in te nevšečnosti da rešimo otroka le tako, če ga izoliramo od odraslecev. Friderik Fröbel je sicer živel skoro sto let prej; toda kdo neki bo proglašal za nemoderno, tako vprašuje opravičeno vzgojslovec, Fröbelovo naziranje, da je tisti princip nasprotja, brez katerega si pač ne moremo misliti sožitja mlade pa starejše generacije, v istini — gonilna vzmet razvojnega procesa!

Zavedajmo se, da nam je »psihoanalitska« smer dušeslovja v pravih mejah lahko dragocena pomoč pri oblikovanju mladega človeka. In da bi prekoračevanja teh mej ne bilo preveč, bodi omenjeno h koncu še to, da je velika večina zelo številnih knjig in razprav o psihoanalizi pa individualni psihologiji od — »medicinskih avtorjev«, ki niso bili deležni redne psihološke šole.¹³ Toda nikar ne ustoličujmo — pedokratije (mladinovladja), hočem reči: ne prezirajmo prevažnega dejstva, da vsako, zlasti še diletantsko pretiravanje v kultiviranju mladega rodu, to je greh zoper pravo mero, vodi neizogibno v — zlaganost in razsulo!

¹³ Gl. O. Kroh, Die Aufgabe der pädagogischen Psychologie und ihre Stellung in der Gegenwart. (Zeitschr. f. päd. Psychol. u. Jugendkunde, 1933, št. 9, str. 321).

Fran Milčinski — Leopold Pufar, Ljubljana:

Pijanec pred sodiščem.

(Za obletnico smrti Fr. Milčinskega.)

Umr! je mo ž!
Kje tak je še med nami,
kot on, ki spi v prezgodnji groba jami!

S. Gregorčič.

Franjo Milčinski je eden izmed najvišjih pedagoških vrhov na slovenski zemlji ter mu bo zgodovinar moral nekoč odkazati mesto kje v bližini samega Slomškega. Pa saj vendar ni bil šolnik, tako me utegneš ogorčeno zavriniti. Res, prijatelj, kdo med nami ne bi vedel, da je Milčinski bil po poklicu sodnik, ki dobro plačuje in hudo kaznuje. In je prav s tem živo izkazal vso resničnost nazaranja, ki si današnji dan pridobiva čedalje več vernikov: da se pravi vodnik ljudstva in njegove mladine nikoli in nikjer ne ustvarja umetno, po racionalnih metodah, ampak vsekdar docela organski raste od nekod iz tajnih globin, hočem reči, prihaja nepojmljivo iz take duše, kateri je bila »sreče dar« — velika, velika mera ljubezni in socialnega mišljenja.

»Drobiž«, »Tolovaj Mataj«, »Ptički brez gnezda«, zlasti pa še mladinski oddelk ljubljanskega sodišča (gl. na pr. prelesto kolekcijo »Mladih zanikarnežev lastni življenjepisi«¹ ali pa spis »Iz delovanja mladinskega sodnika«²) itd. so glasne priče, kako je Milčinski iz kar neusahljivih studencev svojega duha črpal živo, se pravi življenjske sile dramečo in življenje oplojajočo ljubezen do otroka, do mladostnika, posebe še do tistega v »letih nerodnih« ogroženega ali iz sto razlogov dandanes izprijenega mladostnika (»Zanemarjena in izprijena mladina«³). In pa kako je i odraslim (»Muhoborci!«) to ali ono »resnico« rad povedal v brk. samo da nikoli ne z odvratno besedo, ampak vedno — v ljubkem podsmešku.

Nam, ki tako radi rešujemo svoj narod, je Milčinski — odkrival ta narod, posebno pa tista pristno naša, to je bolna, odkritosrčne pomoči in zlasti še nesebične ljubezni in nege potrebna mesta v bitju in žitju tega naroda.

¹ V »Zabavni knjižnici Slovenske Matice«, 1912.

² V »Slovenskem Pravniku«, 1910.

³ Koledar družbe sv. Mchorja, 1908.

Zato bi pač bil velik opustni greh, če bi se Slovenska Šolska Matica, najbolj poklicana zastopnica naše pedagoške kulture, ne spominjala njega, ki nam bodi vzgojniški vzornik. Prav zategadelj prikazuje letošnji Pedagoški Zbornik v sledečem spisu svojim čitateljem in čitateljicam leto in dan po smrti velikega pokojnika živo sliko njegovega, narodovemu blagoru tako povsem odmenjenega genija.

V spisu samem se ne bo teško prepričati, da ga je g. avtor, ki je uradnik pri Higijenskem zavodu v Ljubljani in ima tudi precej prilike za pogled v knjigo istinitega življenja, zajel globoko iz svoje plemenite, Franju Milčinskemu sorodne duše.

Uredništvo.

Nobena druga oblast nima toliko opravila z alkoholizmom, z njegovimi nasledki in žrtvami, nego ga imajo sodišča. Saj je 60 do 80 odstotkov vseh zločinov zoper osebo započetih pod vplivom alkohola. Iz istega vzroka izvirajo tudi pogosti imovinski spori, zlasti zaradi kupnih pogodb, sklenjenih pri pijači. Zadnja leta se pri nas močno širijo zasebne dražbe razkosanih zemljišč; ob takih prilikah kar teče opojnih pijač v izpodbudo kupcem, katere drugi dan boli glava ne le po slabi pijači, ampak tudi po slabi kupčiji. Omenjeno bodi, da sme take dražbe ravnati le sodišče; zasebnik, ki se peča s takimi posli, je kazniv.

Globoko sega alkoholizem v delokrog izvenspornega sodnika. Nezakonski otroci, njih varuštvo in preskrba, ki dajeta toliko posla, so povečini plodovi pijanih trenutkov, bolj in bolj se razširjujoča zanemarjenost mladine vobče, zakonske in nezakonske, je zelo pogostoma zgolj posledica bolj in bolj se razširjajočega alkoholizma. V najbistvenejšem stiku z alkoholizmom je pa pravna uredba sodnega skrbstva nad zapravljevci.

Tej skupini bodi posvečena sledeča razprava, ki sem jo sestavil na podlagi zapiskov gospoda Milčinskega.

Po našem državnem zakoniku se kot zapravljevec prekliče, kdor nepremišljeno trati svojo imovino in z lahkomiselnimi ali pod pogubnimi pogoji najetimi posojili sebe ali svojece tira v bodočo bedo. O pijancih kot takih torej naš zakon sploh molči, toda — in to je zanimivo — pri nas je zapravljevost istovetna s pijanstvom. Slovenec ne zna drugače zapravljevati nego za pijačo in v pijači. Ljubljanski sodni okraj šteje 113 sodno preklicanih zapravljevcev; od teh le en sam ni pijanec, ampak babjek, a vsi drugi so označeni kot pijanci, dasi jih povrh diči tudi še ta čednost, da mečejo kvarte, stavijo na keglje ali pa zapravljujejo z ženskami. Radi nezmernega uživanja opojnih pijač in s tem združene zapravljevosti je v dravski banovini preklicanih 330 oseb. To število sodno preklicanih zapravljevcev je hkratu nekak prirodopis slovenskega pijanca. V tem številu so obseženi seveda zgolj oni zapravljevci, ki kaj imajo, tako da je bilo vredno jih postaviti pod skrbstvo. Pri tej priliki bodi omenjeno, da se marsikateri posestnik umakne preteči mu kurateli na ta način, da prepiše domačijo na ženo ali pa ženi in otrokom nakloni in intabulira zaženilo, darila ali pa odpraviščine v taki meri, da za nadaljnji dolg ni več pokritja in je s tem kredit pri krčmarjih izčrpan. Drugi zopet vsaj začasno preprečijo svoj preklic z grožnjami proti družini in sosedom.

Vsi naši zapravljevci so torej pijanci; zapravljujejo, ker jim zavoljo pijanstva nedostaje etične moči za vztrajno delo in redno gospodarstvo in pa, da ustrežejo svoji strasti.

Kaj pa pijejo? — Vse, kar je upijanljivo, vendar pa smer gre vedno bolj proti žganju. Tudi oni, ki prično s pivom ali vinom in imajo sredstev za boljše vrste pijačo, se

končno udajo zmagovitemu žganju najslabše vrste. Špirit z vodo postaja ljudska pijača. V družinah se udomačuje čaj s špiritom kot nadomestilo za prodano mleko. V nekaterih krajih imajo posebno specialiteto, »gerušč«, to je kuhana mešanica iz špirta, vode in pelina, ki služi marsikje mladim in starim za zajtrk, kosilo in večerjo in slovi kot najboljše zdravilo za vse bolezni. Kot posebnost naj omenim še moža, ki mu je dišal še na tešče — denaturirani špirit. Svoje dni so si stari posestniki ob izročitvi domačije izgovorili tudi kaj mleka, če ga bo pri hiši. Videi pa sem v notarskem aktu, da je izročevalec odločno zahteval mesto mleka — vsak dan četrtinko žganja. Lepo se nam jasne vremena!

Koliko popijejo naši zapravljevci — to nam neposredno ali posredno razodevajo sodni spisi. Dočim izvemo o nekom, da znaša njegova redna mera pet frakljev »ta grenega« na dan, se nam poroča o drugi ženski, da jih je en popoldan udušila po deset frakljev; a morda ji je vendarle kdo pomagal. O tretjem pripovedujejo spisi, da je vsak dan pijan, po vseh krčmah dolžan, otroci pa okoli kruha prosijo. O četrtem čujemo, da ga vidijo ob vseh urah pijanega in da že leto dni ni bil popolnoma trezen. O dveh zakoncih čitamo, da jih po 14 dni ni bilo domov, ampak sta posedala po krčmah, v marsikateri tudi kar prenočevala na klopi ali na peči, usmiljeni sosedi so jima pa opravljali od lakote in žeje mukajočo živino. Poroča se nam o gospodarjih, ki pijani obleže na dežju, v snegu, ali ki jih prepeljavajo kakor snopje in se valjajo kod in kod tudi v lastnem blatu. O količini zaužitih pijač nam pričajo tudi visoki zapitki in gostilniški dolgovi. Nekdo je v enem mesecu zapil 10.000 dinarjev, seveda so mu pomagali dobri prijatelji. I to se dogaja, da se za take sijajne goste kak brezvesten gostilničar zavzema pred sodiščem morda tudi preko meje resničnosti. Krčmarje, ki vedoma dajejo potuho zapravljevcom, zlasti še šibkejšim družinskim glavarjem, je treba naznaniti oblasti.

Kako si dobe sredstva za pijančevanje? — Prvo sredstvo je običajno krčmarjeva kreda in zgodi se celo, da ta kreda dvojno piše. Vse, kar se pri isti mizi izpije, naj naroči kdorkoli, gre na račun ubogega zapravljevca, čeprav že pijan v kotu dremlje. Značilno je za zapravljevce, da nikdar ne vedo, koliko znaša njihov gostilniški dolg, pa

jim je tudi precej vseeno; šele ko pridejo pod skrbstvo in se nekoliko streznijo, se upro prevelikim računom, toda pravi len obračun je največkrat sila težaven. — Krčmarjeva kreda zadošča le za kratek čas. Zapravljivec potrebuje gotovine. V domači vasi nima več pravega ugleda in tudi miru ne; temu je kriva sitna zakonska žena, ki hodi za njim v krčmo, ga spravlja domov in roti krčmarja, naj možu ne daje več na up. Iskati mora torej razvedrila v sosednih vaseh, pod drugim županom ali celo v mestu, a v to svrho je treba denarja. Najame si posojilo, bolj nerad v posojilnici, da ni treba intabulacije, najrajši pri starem prijatelju — vaškem krčmarju. Ta kajpa rad porabi to priliko za obračun o dose-danjem izpitku z obrestmi; zadolžnico napravi pri notarju, dolžno vsoto postavi v pismo za par sto ali kar za tisoč dinarjev višje, nego znaša v istini. Oba že slutita neizogibno se bližajoči preklic, zato naj fingirani (izmišljeni) del posojila zagotovi zapravljivcu razpoložljiv zaklad za preteči slabi čas. Take goljufije so zelo priljubljene. Dogaja se pa včasih, da po ukrenjeni kurateli upnik zavratno pozabi na postranski dogovor ter trdi, da je vso vsoto izplačal, kakor je potrjena v zadolžnici — in končno besedo dobi kazensko sodišče. — Pomagati si skuša zapravljivi pijanec v denarnih stiskah tudi brez posojila, saj je pri hiši vedno kaj, kar se da spraviti v denar, n. pr. pridelki; kaj zato, če potem niti za dom ne zadostujejo in jih bo treba pozneje dražje kupovati. Najde se vedno tudi pa razlog, da se proda kako živinče ali kako orodje; ako ni drugega, je pa žena kriva, ker je moža raz-jezila. Sicer pa poizkusi, prikrivati zapravljanje, itak ne trajajo dolgo; čut sramu izgine in na vrsto pridejo za prodajo ali zastavo i oblačila žene, njena zlatnina in morda celo poročni prstan.

Povedano pa bodi, da niso ženske zapravljivke-pijanke nič boljše, ampak še nemarnejše. »Še kikeljco prodala bom, za sladko vince dala bom«, ta ljudska popevka točno ozna-čuje razpoloženje žensk-pijank. Slišal sem o vdovi »iz boljših krogov«, ki je zapila vse, kar je imela na životu, in je hodila ponoči, oblečena v nekako vrečo, na vodo prat cunje, ki so ji še ostale. In poznal sem pijanko, ki je imela krasno, dolgo kito las, pa jo je prodala za steklenico »ta boljšega«. Sedaj je v blaznici na Studencu.

Izdaten vir za denar nudi nadalje les iz gozdov. Ker lastno gospodarstvo itak ne gre izpod rok, proda se pač tudi košnja ali se odda kaka parcela v najem za par let, seveda če je le možno, proti takojšnjemu plačilu, katero pa je zato izdatno nižje. Če ne gre drugače, se pač tudi kako zemljišče, ki je itak bolj od rok, zastavi ter užitek prepusti upniku namesto obresti z dostavkom, da mu parcela zapade v last, ako se posojilo ne vrne v določenem času. To se kajpa sklene v obliki kupne pogodbe s pridržkom povratnega kupa.

Tako se zapravljivec-pijanec stopnjema približuje in privaja misli na prodajo domačije in jo slednjič tudi uresniči, ako poprej ne poseže vmes sodna oblast s prepovedjo, da bi še dalje zahajal v krčme domačega okoliša, ali pa z ukrepom kuratele.

Kako se vede zapravljivec pri sklepanju svojih pijanih kupčij? — Krčma je njegova borza, tu vodi svoje denarne posle, tu ga iščejo prijatelji, željni lahkega, mastnega dobička. Ker sta mu ravnokar posla denar in drobiž, pa proda miznemu sosedu voz drv za liter žganja in morda še hosto povrhu, če se mu privošči lepa, pohvalna beseda. Ali pa proda pivskim bratcem smreke po 10 dinarjev, seveda vsako v prosto izbiro, »saj se prijateljev ne sme odirati«. Travnik, dan »v štant« za pet let za skupnih 100 dinarjev, je tudi taka gosposka kupčija. In podobno kar tja v en dan proda končno tudi svojo domačijo. Nekdo ga podraži, češ, saj ti nisi gospodar, tvoja baba ukazuje na domu, saj si ne upaš ničesar storiti brez njene vednosti. »Kaj boš, domačija je moja in gospodar sem jaz«. »Če je tako, pa jo prodaj, da plačaš dolg«. »Koliko daš za njo?« — in v dveh urah je domačija prodana in likof na mizi, ko doma družina čaka očeta s kosilom. Bahaštvo ali sovraštvo do svojcev sta pogosto zadostna povoda za prodajo domačije. Brezvestnih kupcev nikjer ne manjka; a kadar ženó svojo žrtev k notarju delat pismo, pazijo, da ne pije drugega kot vodo, da napravi kolikor toliko trezen vtis.

Kako gospodari zapravljivec-pijanec? — Nesrečna strast čedaljebolj zatira in slednjič zatre v pijancu zanimanje pa sposobnost za redno gospodarstvo. Poljem se pozna, kakšnega gospodarja imajo. Seje in sadi se, ko je drugod že vse obdelano, žanje in kosi se prekasno ali

sploh ne. Krompir ostane na njivi in sosedje se norčujejo: »Spomladi mu ga ne bo treba saditi!« Zapravljivec se rad izgovarja, da nima denarja za nakup semen; žena izprosi denar pri sosedih na posodo in — mož ga zapije. Živina peša in sestradana očitno toži gospodarja. Poslopja razpadajo, streha se ne popravlja. V vasi pod Krimom spi neka posestnica v hiši pod razpetim dežnikom: zmanjkalo ji je lepenke, s katero je krpala strop v izbi. Živa priča njene zapravljivosti in pijančevanja so propadajoči dom in nekoliko slaboumna otroka. Brezbrižen za gospodarstvo pušča zapravljivec - pijanec vnapre tudi plačilo davkov, obresti in zavarovalnine. Zapravljivec, ki je bil v 6 letih tožen 40 krat, tudi za zneske po 30 in 50 dinarjev se je dal tožiti, dasi je imel takrat denarja na razpolago. — Dom in družina se čimbolj odtujujeta zapravljivcu. Vozari se po okolici in v mesto, izostaja po dva, po tri, po štirinajst dni z doma in si mamí vest pri pijači, pri kvartah, pri ženskah; spremljajo ga veseli tovariši, šopke imajo za klobuki in poskočno jim pojo harmonike. In naposled ga zapravljanje veseli že samo ob sebi; med godce in dekleta deli denar, kar po štefanjih naroča vino; o enem sem celo čital v spisih, da je kupil kar vsej družbi petnajstih tovarišev nove, enake klobuke po 80 dinarjev. Seveda so ga imeli v zahvalo za norca. Zakrknjenemu pijancu zamrzi dosedanji poklic, ako se loti zopet kakega posla, mora biti to kaj drugega. Kmet prične rad vozariti za plačilo, še rajši pa mešetari, toda kako: kupi kravo in jo čez pol ure istemu človeku proda nazaj nekoliko ceneje, samo da je likof. Tudi neka nepreudarna podjetnost se rada loteva pijancev-zapravljivcev; brez potrebe pričenjajo zidariti ali pa iščejo premoga in rude na svojih zemljiščih. Neki uradnik-pijanec je pa svojo dedščino 150.000 dinarjev pognal v teku pol leta z vinsko kupčijo in z agenturo za olje, kavo in sladkor, o čemer vsem ni imel niti pojma. — Za kake malenkosti so zapravljivci včasih zelo natančni; zlasti za čast radi tožijo in tudi — zmagajo, ker so naši ljudje nerodni in ne znajo zmerjati.

Koliko zapravijo naši zapravljivci, sem že omenil. Navedel bi le še par primerov. C v D je imel lepo domačijo, vredno vsaj pol milijona, 10 glav živine mu je stalo v hlevu. Vse je pognal s pijačo. Bil je nesrečne nravi

in neštetokrat v ječi zavoljo nasilnosti. Ostalo mu ni drugega ko 7 otrok in pa božjast. — O dveh zakoncih, ki sta pod skrbstvom, se čita v spisih, da je bila vsa vas njuna. Redila sta po 20 do 25 glav živine, pridelala pšenice do 800 mernikov. Tudi ta domačija je do malega propadla, ob ukrepu skrbstva je bilo zgolj na pijači zaostalega dolga 20.000 dinarjev.

Kako se počutijo zapravljevci-pijanci? — Po ogromnih potroških sodeč bi človek mislil, da izborno, pa bi se motil. Pijanosti sledi maček, ki vedno globlje zasaja svoje kremplje v telo in možgane in ga slednjič ne omami več niti nova pijanost. Naši pijanci se ne počutijo srečne, vsaj trajno ne. Njih vnanjost ni vabljava, obleko imajo večkrat zanikarno in povaljano, obraz zabuhel, poten, včasih tudi razpraskan, roke se jim tresejo in smrad prihaja od človeka po pijači ter včasih tudi po čem hujšem. Po večini se zavedajo slabega vtiska, ki ga delajo in se ga sramujejo. Reveži so. Nekateri se pač branijo, opravičujejo, celo šalijo pred sodiščem, drugi pa, čim zadobe zaupanje v sodnika, mu odkrito razodenejo svoje obupno stanje. Nimajo več upanja, strah jih je, vso noč jim mora goreti luč. Radi bi se iznebili svoje pogubne strasti, opravili so obljubljeni božjo pot k Mariji Pomagaj, pa brez uspeha. Prosijo sami za kuratelo in radi bi šli tudi na svoje stroške v kak sanatorij za zdravljenje alkoholikov — pa ga žal nimamo. Prično jih preganjati glasovi i prikazi. Eden je videl domov gredečo procesijo črnih mož; imel je 10 letnega sinka seboj in tudi ta je baje videl to čudno procesijo. Drugi je šel do dna duše skesan na Brezje in k spovedi, ali ko je hotel pristopiti k svetemu obhajilu, mu je odkimala Mati božja v oltarju. Ves obupan je zbežal iz cerkve in se poizkusil utopiti v Savi. Sedaj je v blaznici. Tretji je, preganjan od samih hudičev, priznal, da je pred 21 leti zažgal svojo bajto, da potegne zavarovalnino. Reveži so in žalosten konec jim je usojen: ali od lastne roke ali v blaznici ali na cesti ali v — kaznilnici.

Kako trpi poleg njih rodbina? — Čeprav žena ni jezična in zna tačas pametno molčati, kadar je mož pijan, vendar on iz lastne vesti čuje očitke, ki bi jih zaslužil iz ust žene; zato sovraži ženo in išče zunanjih vzrokov temu sovraštvu. Po vseh takih hišah se ponavlja, da mora žena z otroki bežati pred pijanim, silovitim gospodarjem in preno-

čevati pri dobrih sosedih. Pijan jo obklada z najgnusnejšimi psovkami in očitki, grozi ji s smrtjo, pretepa jo, ščuje psa nanjo itd. Razseka in zažge ji obleko, skrinjo in posteljo, pobije okna, da bi mraz pregnal družino iz hiše, v mleko, pripravljeno za prodajo, nalije petroleja itd. Eden izmed takih nasilnih pijancev je vrgel ženo s podstrešja na dvorišče in obžaloval, da se ni ubila; bila je tudi pijanka in na njej je videl ter ogorčen grajal to lastnost. Drugi je ženi z vilami zlomil roko in bil zaprt, a iz ječe izpuščen ji je takoj zopet grozil s ponovitvijo dejanja, češ, v ječi ni hudo, »imam vsaj svoj red«. Mučeniki so svojci takega moža in očeta in zastrupljen pa pogubljen je ves njegov rod po krvi in zgledu!

V k v a r s o n e l e s v o j c e m , a m p a k č l o v e š k i družbi v o b č e. — V spisih se čitajo pritožbe vaščanov o pijancu-zapravljivcu: »da rjove kakor zver okoli voglov«, — da napravi več kletvine, pohujšanja in kvantarije, kakor cela soseska, — da ni podoben človeku ne zveri, ampak hudobi. — O ženski zapravljevki toži občina, »da se v javno pohujšanje vlačí z dedci, da vsakemu lumpu daje prosto pot v hišo, da je vso vas že spravila v slab glas«. Pri takem gospodarju ne vzdrži noben posel. Ker je silovit, se vsakdo boji se mu zameriti in ker je v pijanosti zmešan, je nevarnost, da bi zažgal. Treba ga je takrat stražiti.

Ako so zapravljevci-pijanci na eni strani sorodni norcem, so pa na drugi strani sorodni hudodelcu. Na slepo sem si izbral črko P. S to črko se pričinja priimek šestih zapravljevcev iz ljubljanskega sodnega okoliša. Od teh je bilo 5 kaznovanih radi nasilnosti 23 krat, med tem so bile seveda tudi tatvine in goljufije. Šesti je odšel pred leti v Ameriko.

Tako nevaren protidružaben element so naši zapravljevci-pijanci!

*

Do tod je bilo slišati v glavnem obtožbo teh nesrečnikov. Sedaj pa bomo čuli, kako se zapravljevci opravičujejo pred oblastjo.

Način zagovora zavisi od njihove nravi in od stopnje njihove alkoholizacije. Da dober del izmed njih potrť uvideva in spoznava svoje malopridno stanje, sem že povedal. Drugi pa čutijo v sebi še moč in željo za nadaljevanje po-

tratnega popivanja ter se postavijo vsak po svoje v bran nameravanemu preklicu. Nekateri kar utaje pijačo, češ, »že ves teden ga nisem pokusil«, smrdi pa iz njih, kakor iz pokvarjenega soda. Drugi poudarjajo, da pijo le za potrebo, za zdravje, in ne šnopsa, ampak brinovec; in če si ga tudi včasih privoščijo, pijani da niso nikdar. So tudi mnenja, da je pijan le tisti, ki se po tleh valja. Tretji, ne da bi se branili, zgolj olepšujejo svojo slabo navado, češ, saj pije vsak, kdor ima, in saj ga tudi ne pljunejo vun; morebiti še navržejo v dobri volji vprašanje do sodnika, ali mar on, sodnik, nič ne pije. Radi zvrčajo krivdo na p o s ó d o, češ, »en frakelj je premalo, dva sta preveč«, ali pa se jezijo nad sosedi: »če izpijem četrta vina, me takoj vsak vidi, nikdo pa, koliko delam in trpim.« Potem pa so i taki, ki se delajo žrtve svojega poklica in morajo piti zaradi kupčije, kakor pravijo, na pr. mešetarji, trgovci z vinom itd. Tako je neki vinotržec, ki je v pol letu zapravil dedščino 200.000 dinarjev, enega popoldne bil in pil v 20 gostilnah; v zadnji ni mogel več ne stati ne sedeti: imel je dosti. Kaže pa, da si tisti, ki so nagnjeni k pijančevanju, radi izbirajo prav tak poklic, ki ima kaj stika s pijačo. — Radi zvrčajo vzrok pijančevanja na rodbinske razmere, na starše-užitkarje, na neubogljive otroke, na sitno, negospodinjko ženo. »Baba ne zna drugega nego se kregati, saj mi še ne skuha, prisiljen sem zahajati v gostilno,« pravi tak mož. »Kaj bom kuhala,« odvrča žena, »ko je shramba prazna, kregati se pa moram, ker on vedno sloni v gostilni!« Tako se v večnem kolobarju pričkata in imata čestokrat obadva prav: mož je pijanec in bi bil pijanec tudi brez te žene, ženo so pa omožili, ne da bi znala skuhati vsaj za svinje in prišiti gumb, pusta je in lena in bi ostala taka, makar da jo daš svetniku za par. Stari ljudje, čim pridejo nenadoma do denarja, pa radi z obema rokama razsipajo; iz njihovega zagovora posnemaš, da se boje umreti, predno bi vsega ne porabili — zato tako hite.

Pravih vzrokov zapravljanja in pijančevanja — od prizadetih ponavadi ne izveš, ker jih sami ne izprevidijo. Nesrečne rodbinske razmere, smrt pametnejšega zakonskega druga, prilika, slaba tovarišija, posebno pa moralno manjvredne ženske — so gotovo mnogokrat vsaj zunanji povod pijančevanju. Da pa tiči večinoma pravi vzrok

globlje, to od spisa do spisa potrjujejo opazke prič, župan-
stev in drugih, češ: »Njegov oče je bil zapravljivec in pre-
klican — avšast je kakor žlahta — njegova sestra je tudi pod
skrbstvom zaradi pijančevanja, ena sestra mu je pa umrla
nagle smrti od šnopsa — oče je bil pijanec, pet bratov je
pijancev, eden je v blaznici — oče in brat sta slabo nadarjena
— ena sestra je božjastna, en brat pa pijanec in preklican
itd. itd. Take ugotovitve utegnejo zadoščati za utemeljeno
domnevo, da sta pijančevanje in zapravljivost v dokaj več-
jem obsegu nego slutimo — zgolj pojav prirojene zanikar-
nosti, degeneracije. V tem me utrjuje tudi dejstvo, da za-
pravljivost in pijančevanje nista po vseh občinah v enaki
meri razširjeni. A tista občina, ki se izkazuje z visokim šte-
vilom pijancev, načeljuje tudi glede števila hudodelcev,
umobolnih in delamržnih: vse to so vzporedni pojavi degener-
acije in zanikarnih razmer. Zato tudi razdolžitev kmetskih
posestev in razne melioracije (izboljšave) ne obetajo
zanesljivega, trajnega uspeha, ako se ne odpravi podedovani
greh in meliorira (izboljša) tudi — človek. Ključ do
zadovoljstva ne tiči zgolj v gmotnem položaju, ampak v
človeku; znati mora, kako naj uživa življenje in se ga veseli.
Tudi za to umetnost mu je treba poduka in vzgoje in sicer
— predno stopi na široko cesto življenja.

Kako živi zapravljivec, ko je pod skrb-
stvom? — Ukrenjeno skrbstvo ima zgolj namen, da za-
brani zapravljanje in gospodarski propad. V kaki meri se
to posreči, pa zavisi zgolj od pridnosti in vztrajnosti zaprav-
ljivčeve družine. Zapravljivec navadno ostane, kar je bil:
ovira gospodarstvu. Toda ako je pred preklicem le sam le-
naril, sedaj še svojcem brani delati. Škodo dela, kjer more, in
jemlje, kar mu pride v roke, da proda, če ne v domačem
kraju, pa v tujih občinah. Njegova želja je, da pride vse na
kant, češ, to bo dokaz, da brez njega ne gre gospodarstvo,
in kako nespametno ter krivično je bilo, da so ga dali pre-
klicati. Rad se nastavlja svojcem, da bi ga kdo udaril, potem
bi pa hitel na sodišče. Družina mora mnogo trpeti poleg
njega; rado pride do ločitve zakona ali odvzeme otrok. Do-
godi se pa tudi rado, da se žena vrže po možu in otroci po
obeh, pa je zalega pijancev tukaj. — Nasilnega zapravljevca
se po pravici vsa vas boji; zato se mu nihče ne upa biti za

kuratorja in ni včasih druge poti, nego da se ta posel naprti kakemu sodnemu uslužbencu. Le z onim kuratorjem se preklicanec dobro razume, ki je tudi pijanec; skupaj popivata in kujeta naklepe, kaj bi se prodalo iz gozda ali hleva, ali kako bi se izvilo od sodišča dovoljenje za odprodajo kake parcele ali pa najetje posojila. In če potrebujeta pritrdila žene, pa še njo opojita in stvar je spravljen v pravi tir. Včasih več let traja, predno sodišču odpro oči, da je kozla postavilo za vrtnarja. Ako je kurator pravičen, odločen mož in mu krepko stoji ob strani varstvena oblast z vzpodbudo, nasvetom in pomočjo, potem se končno, toda ne vselej, uda tudi upornejši preklicanec v svojo usodo; morda izgine ali pa samo še na drobno sitnari okoli doma, pri sosedih dela za žganje in čaka na čas, ko bo izročil sinu ali zetu domačijo. Ob tej priliki se bo dal za hrbtom varstvene oblasti izsiliti od prevzemnika kak stotak, češ, drugače ne privolim v izročitev, in izgovoril si bo priboljšek za tobak in žganje. Imata pa z zapravljevcem še večkrat opravila kazensko sodišče in blaznica do njegove redkokdaj srečne smrti.

Ali se pa zapravljevcu ne poglobljajo pod skrbstvom? — utegne kdo začuden vprašati. Primeri poglobljanja so, žal, redki. V zadnji desetih letih je bilo od ljubljanskega sodišča zaradi zapravljeivosti preklicanih 115 oseb, od teh so jih dosedaj vsega skupaj 11 izpustili izpod skrbstva zaradi poglobljanja. — Dvig kuratele se pač pogosto predlaga. Pride prosit preklicanec sam, kažoč žuljave roke in zatrjujoč svojo varčnost, delavnost in treznost; poizvedbe pa doženo, da se ni mož prav nič poglobljal. Včasih predlaga odpravo skrbstva kurator iz tega prikritega razloga, da se iznebi nadležnega opravila s sitnim pijancem in obilih potov zavoljo njega. Pripetilo se je pa celo, da so občinski možje kar soglasno podpisali vlogo, kjer so na vse pretege hvalili zapitega preklicanca in predlagali, da se oprostí skrbstva; menda so hoteli po ceni kupiti obsežno njegovo domačijo. Ob vseh takih predlogih je treba previdnosti in zanesljivih poizvedb. Ne trdi zastoj pregovor, da se pijanec spreobrne, kadar se v jamo zvrne. Navada je pač železna srajca, prirojeno nagnenje se da pa še težje sleči. Zgolj poduk z ene in obljava z druge strani nič ne zaleže in malo pomeni. Človekoljuben kurator rad vzpodbuja zapravljevca k novemu, delav-

nemu, treznemu življenju, obetajoč mu dvig kuratele, če se skozi primerno dobo izkaže poboljšane; zapravljevec, skesan in v solzah, tudi vse obljubi; toda če drži ta svoj trdni sklep mesec dni, je to izredno dolgo. Tem ljudem bi se dalo pomoči le v posebnih zdraviliščih za alkoholike, a kadar bi se odtod vrnil, bi morali pristopiti kaki treznostni organizaciji, ki bi jih z moralno silo varovala povratka v staro razvado.

Naši ljudje močno zaupajo v poboljšanje alkoholikov in sežejo včasih v ta namen po najrazličnejših sredstvih. Kot posebnost omenjam moža, ki je svoji ženi v strastno ljubljeno slivovko kanil kapljico nekega strupa. In res, komaj je popila, postalo ji je silno slabo; odtedaj je mrzila slivovko, niti duhati je ni mogla več, ampak — vrgla se je na brinovec. Za poglavitni pripomoček zoper pijančevanje se šteje pri nas — ženitev. Če se na pr. fant kaže bolj nerodnega, to se pravi, da je v svojem kraju preko običajne mere vdan pijači, tedaj sorodstvo ali varuštvo kaj rado sklenc: »naj se oženi, pa bo dobro«. Toda ni dobro, ampak slabo in namestu enega samega je nesrečna vsa družina. In še vedno se najdejo očetje, ki dajo svoje hčere pijancem. Pri prešičkih, če jih kupijo, skrbno gledajo na pleme, kakovost in lastnosti, pri zetu pa ne vidijo nič drugega nego grunt. Tožila je žena, ki ji mož pijanec vsako leto kaj zlomi, roko ali rebro ali karkoli in je rekla: »Jaz nespametnica sem vzela tega dedca, ko sem ga vendar poznala, kakšen je. Grunt me je zapeljal, saj je res lep. Toda zdaj vidim, grunt ni nič, človek je vse — človek, in ne grunt«. Opravičujejo se očetje in neveste: saj pravi, da se bo poboljšal! Počakajte, naj se prej poboljša in eno ali dve leti poboljšan vztraja, potem šele naj se ženi.

Povzetek:

1. Pijančevanje se pri nas strahovito širi. Dom vsakega pijanca je zavaljo zgleda in degeneracije zalega rodu pijancev. —
2. Pijančevanje se širi največ v znamenju žganja. —
3. Pijančevanje povzroča veliko škodo in nevarnost v narodno-gospodarskem, zdravstvenem, rodbinskem in družabnem pogledu. —
4. Ker je alkoholizem težko ozdravljiv, naj se čim večja pozornost posveti njegovemu preprečevanju.

Otrok ne privajajmo opojninam, ljudstvo vzgajajmo k zmernemu uživanju življenja in k zdravi zabavi brez pijanosti. — 5. Dravska banovina naj ustanovi čimprej azil za pijance.

Pred leti so se sicer pojavili glasovi, ki so zahtevali, naj se tudi pri nas prične resno misliti na — zdravilišče za alkoholike. Iz raznih vzrokov, ki jih tukaj ne bom omenjal, je pa vsa zadeva zaspala in še vedno spi. V naši javni polemiki pride vse mogoče in nemogoče na vrsto, samo za vprašanje alkoholizma ni pravega umevanja. Pijančevanje se pri nas vedno bolj širi, bolnice in blaznice so prenapolnjene do streh, iščejo prostora v zasebnih poslopih, toda nihče od merodajnih činiteljev se ne spomni na prepotrebno zdravilišče za alkoholike.

Sam sem imel priliko videti več takih zdravilišč v Nemčiji in Švici. Naj omenim samo zdravilišče Ellikon v Švici pod vodstvom gospoda Eglija, katerega nazivajo oskrbovanci kratko Hausvater — hišni oče. Ta zavod je bil ustanovljen že leta 1888 in je doslej dobilo preskrbo v njem 4300 alkoholikov, večinoma že preklicanih. Doba zdravljenja traja od 6 do 18 mesecev. V teku pol leta se pokaže, ali bo bolnik zdržal tudi potem, ko ne bo več v zavodu. Alkoholiku se jasno pove, da je zanj mogoče samo dvoje: popolna zdržnost od vseh alkoholnih tekočin ali popolna propast. Druge poti ni. Pri sprejemu preišče gojence zdravnik. Umobolniki se ne sprejemajo. Vodstvo zavoda ni poverjeno zdravniku, temveč očetu zavoda, ki s svojimi pomočniki v z g a j a gojence po njih značaju in vpliva nanje v predavanjih in pogovorih, da postanejo prepričani abstinentje. Oče zavoda tudi dopisuje z družinami. Zavod ni kaznilnica ter uživajo gojenci v okviru hišnega reda čim največ prostosti tako, da vlada med gojenci in vodstvom vedno lepa harmonija. Vrše se predavanja, tudi verska, kažejo gojencu pravo pot v vsakdanjem življenju. Lepe nedeljske dneve porabijo za skupne izlete. Ob delavnikih so pa gojenci zaposleni pri kmetijskih in drugih delih, kjer se od njih nikdar ne zahteva preveč. Posestvo obsega 50 oralov zemlje. Sadja imajo veliko ter je dana vsakomur prilika, da se natančno pouči, kako se pripravljajo dobre sadne pijače in mezge. Imajo tudi lastno tiskarno, knjigovoznico, mizarstvo in ključavničarsko delavnico ter lepo risalnico. Uspehi zdravljenja so zadovoljivi. Zgodi se

kajpa tudi, da ta ali oni zdravljenje predčasno prekine ali pobegne. Takim ni več pomoči.

Ali res ni mogoče pri nas ustanoviti takega zavoda vsaj za pijance, ki uvidevajo svojo bolezen in imajo morda še toliko moralne sile, da bi preprečili svoj in svojecev propad?

Utemeljitev te nujnosti naj prevzame žalostna, prežalostna statistika. V dvanajstih kaznilnicah naše države je zaprtih 7.000 oseb. Od tega števila jih odpade na moško kaznilnico v Mariboru 500 in na žensko v Begunjah okoli 60.

V kaznilnico v Mariboru je bilo leta 1926 dovedenih 219 obsojencev. Ob izvršitvi zločina je bilo 83 pijanih. Od teh je bilo 37 notoričnih in 46 primernih pijancev, kateri so v pijanem stanju izvršili 48 krvavih zločinov, 29 iz koristiljubja in 10 drugih. Od krvavih zločinov jih gre 45 odstotkov na nedelje in praznike. Največ kaznjencev prihaja v kaznilnico v starosti od 20. do 30. leta, torej v dobi, ko bi s svojim delom svoji družini in človeški družbi lahko največ koristili. Od omenjenih 219 jih je 43 za očeta imelo notoričnega pijanca, a 10 tudi mater notorično pijanko. To so reveži, ki jim je težko pomoči. V pijanosti so bili izpočeti, od pijancev so vzgojeni, pijanost so podedovali in s pijanostjo menda tudi vse, kar je ž njo v zvezi.

Novodošli kaznjenci so razen 5 primerov dosmrtne ječe — bili obsojeni skupaj na 761 let težke ječe. Prepustili so negotovi usodi 26 preskrbljenih in 1.000 nepreskrbljenih otrok.

Da ni pri nas toliko pijančevanja — koliko solz bi bilo prihranjenih, koliko manj bi bilo nesrečnih žena, manj trhlih domov in koliko milijonov bi prihranila država!

Priv. doc. dr. B. Škerlj, Ljubljana:

Socialno-antropološka študija k vprašanju manjvrednega otroka.

To delo posvečujem svojim staršem.

UVOD.

Otroci, ki obiskujejo pomožno šolo, so posebno zanimiv predmet socialno-antropoloških študij. V Pragi imajo n. pr. »Pedološki zavod za raziskovanje otrok in doraščajoče mladine,« kjer preiskujejo zlasti one otroke, ki jih pripeljejo starši zaradi kake anomalije, ki so jo opazili v razvoju otroka. Tam ima človek priliko videti zlasti manj nadarjene otroke ter proučevati njihove rodovnike. Prav po takem študiju je prišla veda do spoznanja, da pri manj nadarjenih otrokih igra dedna tvarina posebej važno vlogo in da je okolje le nekak sprožilni faktor.

Pri nas nimamo takega zavoda. Vendar pa spada v delokrog Državne šolske poliklinike tudi nadziranje otrok, ki posečajo pomožno šolo. Tako sem imel priliko, da preiščem zlasti telesni razvoj teh otrok, v skupnem delu s starši pa sem mogel sestaviti njihove rodovnike, kar se mi zdi najvažnejši del preiskave.

Namen te preiskave — pri nas menda prve v tej stroki — ni zgolj ugotovitev znanstvenih rezultatov, marveč tudi ta, da bi bili zaključki v izvestni smeri hkratu merodajni. Otroka, ki je razumsko ali nравstveno manj nadarjen, gledata družba in šola še vse preveč raz stališče teorije okolja. Uvaževati bo treba pred vsem drugim to, da je otrok potomec svojih staršev, da je člen v nepretrgani verigi prednikov, ne le končni člen, kajti v potomcih bo živela dedna snov njegovih prednikov naprej, preko njega. Ta dedna snov pa je važnejša nego razni vplivi nanjo, ki prihajajo iz okolja. Prav

za prav ne smemo govoriti o dednih lastnostih in znakih, marveč o dednih reakcijskih sposobnostih; saj se na pr. ne podeduje celotna višina 182 cm, temveč sposobnost za visoko rast (na pr. od »175 do 185« cm). Na to sposobnost pa vpliva okolje že v materinem telesu, ob porodu in po porodu. Pri mnogih telesnih lastnostih se dajo meje dednih reakcijskih sposobnosti skoroda številčno izraziti; pri duševnih za enkrat še ne. Ali bo to vobče kdaj mogoče, je še vprašanje. Da pa okolje vpliva na vso duševnost (razum, značaj itd.), ki sestoji tudi iz raznih reakcijskih sposobnosti, o tem ne moremo dvomiti. Prav težko nam je v posameznem primeru razlikovati med anomalijami, ki so zavisne bolj od dednostne podlage, in pa med takimi, ki zavise od okolja (v najširšem pomenu te besede). Presojanju anomalij pa najbolj služi poznanje rodovnikov. Če najdemo v kakem rodovniku večkrat isto ali podobno bolezen ali le stopnje ene in iste anomalije, moramo misliti na to, da je dedno zavisna. Večina pojavov pri živih bitjih, telesnih in duševnih, je zavisna od dednosti in od okolja. Kateri od teh dveh činiteljev je močnejši, to pa skušamo v danem primeru dognati, kolikor tega ne vemo že iz izkustva.

Tako na pr. vemo, da lahko izbruhne tuberkuloza le potem, če je dana dedna podlaga, na katero učinkuje posebno okolje (infekcija). Vemo tudi, da se mora krvavičnost (hemofilija) pokazati, ako ima človek primerno dedno podlago in ako se rani. Šele v tem primeru pride do krvavitve in najbrže do izkrvavitve. Toda krvavičen je človek tudi, če se ne rani! In to dedno podlago za krvavičnost prenaša na potomce. Pri njih se morda ne pojavlja, lahko pa pri njihovih potomcih. Vemo, da se podeduje mnogoprstost, zrasli prsti, zajčja ustnica, volčje ralo itd. Na vse te anomalije pa — vsaj po sedanjem znanju — nima okolje nobenega vpliva. Pojavijo se, če so jim nosilci (geni) v dedni tvarini. Mnoge lahko po rojstvu operiramo. S tem odstranimo sicer anomalijo posamezniku, toda njegove dedne tvarine operacija ne more spremeniti. Njegovi potomci bodo zopet imeli to anomalijo oz., kjer gre za recesivne¹ dedne »lastnosti«, vsaj dedno podlago zanje.

¹ »Recesivne« lastnosti so one, ki so sicer v dedni tvarini, ki se pa ne morejo pojaviti vidno. Poznamo namreč recesivne (ali krite) in pa dominantne (ali krijoče) lastnosti, ki so vidne. Ker je vsaka lastnost oz. reakcijska sposobnost vezana na dva gena, katera je dobil individuum po enega od očeta in matere, se pojavi recesivna lastnost le takrat, kadar sta oba gena recesivna, dominantna pa tudi takrat, kadar je le en gen dominanten, drugi pa recesiven.

Hotel sem ob teh primerih le nekoliko naznačiti težavnost vprašanja o dednih anomalijah. Za duševne pa velja — kolikor vemo doslej — prav isto, kar za telesne. Pred vsem si moramo biti na jasnem, da stopi v preizkuševancu pred nas le fenotip (zunanji pojav, to, kar vidimo), da pa moramo temu fenotipu najti ustrežajoči genotip (dedno podlago). Šele, če doženemo to, se da spoznati vpliv okolja. Lahko pa hodimo tudi obratno pot: najprej doženem vplive okolja in, kar nam ostane, mora biti zavisno od dednosti. Povsem jasno to pač nikoli ne bo, vendar pa se temu cilju lahko vsaj približamo. Od primera do primera se pa moramo odločiti za pot. Včasih treba kombinirati tudi obe poti. Oboje skušamo doseči s sestavo rodovnikov, ki jih sestavljamo s starši preizkuševanca anamnestično, to je z izpraševanjem po sorodnikih in prednikih. Idealno bi kajpa bilo, da bi se preiskal vsak član družine, toda to praktično pač skoro ni mogoče, zlasti ne pri šolskih preiskavah. V vsakem rodovniku, ki je sestavljen zgolj anamnestično, moramo računati z vrzeli, z nedognanimi dejstvi. Ne izvemo vsega, deloma zato ne, ker mati (ali oče) res ne vé, deloma zato, ker noče povedati vsega. Toda z vsakim anamnestično (iz spomina) sestavljenim rodovnikom, če je vestno sestavljen, če zanj porabimo dovolj časa, če znamo med anamnezo dobiti in vzdržati primeren kontakt s starši, doženemo lahko vsaj neki minimum. Ta minimum nam pa v mnogih primerih že zadostuje za sodbo, ali je izvestna anomalija dedno zavisna ali ni, oz. pravilneje: je li bolj ali manj dedno zavisna. Le v skrajnem primeru lahko izključimo enega od obeh faktorjev. Za dednost smo nekatere primere že navedli, za okolje naj pa omenim le razne rane. Že pri zastrupitvah (infekcijah) pa moramo računati z dedno dispozicijo, oz. reakcijsko sposobnostjo.

Glede duševnih bolezni bi opozoril še na neko svojevrstnost. Prav pri njih se namreč pokaže, da je vsak preizkuševanec vobče res cel individuum. Že beseda »individuum« naznačuje, da gre pri vsakem posamezniku za docela svojstveno, nedeljivo psihofizično enoto. Vsak individuum je docela svojstven, le enkrat dan v tej določeni obliki, ki jo spoznavamo, edinstven tudi v svoji duševnosti, v vseh

svojih reakcijah na zunanji svet, na okolje. (Izjema so le enojajčni dvojčki; tam je ta edinstvenost dvojna.) Vse te za individuum tipične lastnosti in poteze spoznavamo tudi pri duševno manj vrednih posameznikih in otrokih. Z nobenim preizkušavcem izprašujoč ali, ako ne zna govoriti ali odgovarjati, preizkušavajoč ne bomo dosegli tega, kar z eksperimentom v fiziki in kemiji: na isti dražljaj isto reakcijo. Tega ni pri živem bitju, a najmanj pri človeku, tudi ne pri manj vrednem. S tem, da priznavamo to bistveno razliko med živim in neživim, med individuom in stvarjo, se priznavamo za vitaliste. Toda: ali vsi ti specifično individualni pojavi, vse te reakcije, ki označujejo osebnost, izključujejo svojo dedno zavisnost? Odgovoriti moramo: Prav dedna podlaga nam je porok za edinstvenost vsakega individua. Kajti že enostaven račun nam pove, da je vseh možnih kombinacij pri tako mnogoštevilnih nosilcih (genih) dednih lastnosti kakor so v človeku, na milijarde, morda na bilijone. Verjetnost, da bi le en posameznik bil enak drugemu, je praktično enaka ničli (0'0000000000000036). Kakor že omenjeno, so izjema le enojajčni dvojčki, pri katerih je dedna tvarina popolnoma identična.

Ta kratki uvod se mi je zdel potreben, da bo čitatelj pravilno razumeval nadaljnja izvajanja ter pravilno tolmačil rezultate in zaključke, ki sledijo iz njih.

Radi tesnega prostora se ne bo mogoče mnogo ozirati na že obstoječo literaturo v vseh vprašanjih, ki sodijo sem. Niti obširnih primerjav ne bo mogoče navesti. Mislim pa, da bo kljub temu in drugim pomanjkljivostim pričujoča študija lahko služila za podlago tudi praktičnemu delu pri reševanju vprašanja o manj vrednem človeku.

Končno mi je prijetna dolžnost, da se za vsestransko pomoč zahvalim še g. upravitelju Državne pomožne šole v Ljubljani *Ivanu Dimniku* kakor i vsemu učiteljstvu te šole, dalje izdajateljici Slov. Šol. Matici in — last not least — staršem preizkušavancev, ki so se večinoma prav dobro uživali v anamnezo ter s tem najizdatneje podprli to delo.

V Petřvaldu pri Moravski Ostravi, 20. julija 1933.

I. GRADIVO.

1. Otrokova generacija (rod).

Število preizkuševancev.

Dečkov je 52, deklic 24 — torej niti polovica. Skupno je bilo preiskanih 76 otrok, ki hodijo na državno pomožno šolo v Ljubljani. Razlika v številu dečkov in deklic je prav zanimiva; v čem tiči vzrok tej razliki, je pa težko dognati. Res je — kar bomo kasneje še podrobno spoznali — da se rodi staršem teh otrok mnogo več dečkov nego deklic. Izključeno pa i to ni, da se starši v nadi, da bodo otroku koristili, prej odločijo dati dečka na pomožno šolo nego deklico. Številčna razlika med spoloma pa je tako velika, da ne more biti le slučajna.

Starost.

Po starosti je slika jako pestra:

Rojstno leto	dečki	deklice	skupaj	starost (1932)
1926	1	—	1	6 let
1925	2	—	2	7 „
1924	3	5	8	8 „
1923	10	6	16	9 „
1922	8	2	10	10 „
1921	11	3	14	11 „
1920	6	3	9	12 „
1919	5	5	10	13 „
1918	5	—	5	14 „
1917	—	—	—	15 „
1916	1	—	1	16 „
Skupno	52	24	76	

Že iz tega razporeda se vidi, da je obdelava po starostnih letih izključena — kajti število za vsako leto je premajhno. Zlasti se ni mogoče ozirati na absolutne mere, ker se te v dobi rasti stalno spreminjajo. Ločitev obdelave po spolu pa je seveda brezpogojno potrebna.

Telesni znaki in razvoj.

A. Dečki.

Če vzamemo kot osnovo za presojo telesnega razvoja Rohrerjev indeks ($\frac{\text{teža}}{\text{višina}^3} \times 10$), tedaj najdemo zanimivo razliko v starosti, ki ustreza normalnim otrokom. Pred 10. letom so otroci povprečno bolj rejeni nego v predpubertetni dobi. V celoti pa zaostaja Rohrerjev indeks nekoliko za normalnim (ca. 1,350); vendar imamo prav mnogo sorazmerno razvitih otrok, da celo 10 predebelih.

Rohrerjev indeks.

starost	1,001 — 1,100	1,101 — 1,200	1,201 — 1,300	1,301 — 1,400	1,401 — 1,500	1,501 — x
do 10 let	—	3 = 5,8 %	5 = 9,6 %	10 = 19,2 %	4 = 7,7 %	2 = 3,8 %
nad 10 let	3 = 5,8 %	8 = 15,4 %	10 = 19,2 %	4 = 7,7 %	1 = 1,9 %	1 = 1,9 %
skupaj	3 = 5,8 %	11 = 21,2 %	15 = 28,8 %	14 = 26,9 %	5 = 9,6 %	3 = 5,8 %

(Odstotki so v vseh primerih računani od celotnega števila = 52.) Do 10 let starih dečkov je 24, starejših pa 27. Eden z indeksom 1,885 je močno pohabljen, majhen in izredno tolst (v tej tabeli pa ni naveden).

Prav dobro sliko nam nudi tudi primerjava višine in teže z normalnimi števili po *Pirquetovi tabeli*, ki navaja vsaki starosti ustrezajočo višino in težo. Mogoče, da bo »normalna« tabela za naše kraje nekoliko drugačna, toda do danes je še nimamo. Ko bodo številke iz drugih šol urejene, bom antropometrične podatke kedaj še specialno obdelal.

Razlika \pm pol leta (0;6) od srednje vrednote (M) veljaj za normalno. Potem dobimo za višino to-le tabelo:

	-				Norma	+			
	x-3;1	3;0-2;1	2;0-1;1	1;0-0;7	-0;6-+0;6	0;7-1;0	1;1-2;0	2;1-3;0	3;1-x
n	1	2	10	6	23	5	5	-	-
%	1,9	3,8	19,2	11,5	44,2	9,6	9,6	-	-
n	19				23	10			
%	36,5				44,2	19,2			

(Leta in mesece ločimo s podpičjem (ne le s piko kakor v decimalnem sestavu!): »3;1« znači torej 3 leta 1 mesec itd. do »3;11« = 3 leta 11 mesecev).

Niti polovica otrok ni v normalnih mejah, več od tretjine je pod njimi; le slaba petina je boljša. Analiza »normalnih« kaže, da so somerno razdeljeni na +pol leta in -pol leta.

Glede teže dobimo še mnogo slabšo sliko:

	-				Norma	+			
	x-3;1	3;0-2;1	2;0-1;1	1;0-0;7	-0;6-+0;6	0;7-1;0	1;1-2;0	2;1-3;0	3;1-x
n	3	13	5	9	$\frac{5+3+10}{18}$	-	4	-	-
%	5,8	25,0	9,6	17,3	$\frac{9,6+5,8+19,2}{34,6}$	-	7,7	-	-
n	30				18	4			
%	57,7				34,6	7,7			

Opažamo, da je le dobra tretjina vseh v »normalni«, a več od polovice pod normalo, le neznamenit odstotek nad njo. Analiza normale kaže, da jih variira še enkrat več proti +strani ko proti -strani. Vendar niti to ne more zabrisati slabega telesnega stanja teh otrok.

V celoti se da glede telesnega razvoja reči, da je $\frac{1}{3}$ do $\frac{2}{5}$ dečkov razvita pod normalo, le $\frac{1}{6}$ do $\frac{1}{5}$ nad njo!

Fizioloških mer, kakor so vitalna kapaciteta (pljučna prostornina), utrip srca, število dihljajev in pritisk v roki za enkrat ni mogoče primerjati, ker nam še manjka primernih

serij. Vendar pa moremo reči že to, da imamo glede vitalne kapacitete, zlasti pa glede števila dihljajev in pulza jako neradne številke; v mnogih primerih je pulz prehitel, v mnogih prepočasen; podobno je s številom dihljajev. Nobeden od dečkov, tudi najstarejših in največjih, ni dosegel kapacitete 3 litrov, le dva ali trije preko 2,5 l. Ni izključeno, da ta rezultat pri mnogih temelji na tem, da niso popolnoma razumeli zahteve.

Srednja vrednota lobanjskega indeksa ($\frac{\text{širina} \times 100}{\text{dolžina}}$) je $84,92 \pm 0,52$; $\sigma = 3,74 \pm 0,37$; $v = 4,40$. Variacijska širina sega od indeksa 78 do 95, je torej precejšnja. Glede horizontalnih lobanjskih premerov ne opažamo nič posebnega; srednja vrednota ustreza pričakovani in doslej znanim vrednotam iz naših krajev.

Drugačna pa je stvar z obliko lobanje, kolikor jo je spoznati iz obrisov s svinčnim trakom (*W. Abel*). I sagitalni i horizontalni obris kažeta večkrat znatno zožitev sprednjega dela lobanje. Od 50 dečkov, katerim sem mogel vzeti obris, kažeta nejasno zožitev v horizontalnem smislu dva, v obeh eden, docela očito horizontalno zožitev pa 4; vertikalno eden, skupno torej 5 (10%). Pri tem treba opozoriti glede poslednjih 5, da so 4 dedno težko obremenjeni, eden lažje (»le« alkohol), da so pri teh prognoze jako neugodne, da so 4 izraziti levičarji, dočim ima eden levično komponento, se pravi, da bi po nekaterih testih moral biti levičar.

Barvo oči sem označil s števili po *Martinovi* tabeli (1—16), od katerih znači 1 najtemnejšo (rjavo) in 16 najsvetlejšo (modro) barvo iride. Barv 1 in 2 v tej seriji sploh ni, prav tako ne barve 11.

Če združimo barve v skupine in sicer (po *Martinu*) štev. 1—6 kot rjave, 7—12 kot »melirane« (sivkaste) in 13—16 kot modre oči ter upoštevamo tudi kombinacije, potem najdemo:

	Rjave	melirane	modre	skupaj
n	16	18	18	52
%	30,8	34,6	34,6	100,0

najmanj je torej med njimi rjavih, dočim modrih in meliranih enako. Vse dosedanje statistike glede barve oči pri Slovencih govore, da je okoli 40% rjavookih in okoli 55 do 60% svetlookih. V naši seriji je to prav podobno. Izmed meliranih jih najdemo največ pod števil. 12 (9,6%). Če bi delili le na temne in svetle oči (meja med števil. 8 in 9), dobimo 22 temnih (42,3%), 28 svetlih (53,8%), 2 vmesnih (3,8%). Najtemnejše oči (števil. 3) ima edini deček, katerega nezakonski oče je Italijan.

Barvo las sem mogel določiti le na 50 dečkih, ker sta bila 2 ostrižena. Rdečelas (r) je le 1 (2,0%). Če štejemo rjave barve las (števil. 4—7) za temne (t), temnoplavo (števil. 8) za vmesno in ostale plave (števil. 9—26) za svetle (s) lase, tedaj najdemo:

	r	t	vmes	s	skupaj
n	1	15	6	28	50
%	2,0	30,0	12,0	56,0	100,0

Imamo torej nad polovico primerov svetlolasih in zopet le okoli 30% temnolasih (prim. barvo oči!). Temnolasih sem v prejšnjih preiskavah dognal vsaj 45—53%, torej jih je tu znatno manj. Ker smo prej šteli barvo št. 8 k svetlim, bi v našem primeru bilo okoli $\frac{2}{3}$ svetlolasih, dočim kažejo dosedanje statistike le največ 46%. Rdečelasih je enako število kakor sicer (dosti stalno okoli 2%). Otroci, ki posejajo pomožno šolo, so torej povprek znatno svetlejši nego drugi otroci teh starostnih dob. Že v svoji razpravi o barvi oči in las iz l. 1930. sem opozoril na mogočo zvezo med prehrano in pigmentacijo (barvo) las. Poznamo paralele iz živalstva pri pticah (cit. J. Bauer [23]) in gosenicah (istotam) in tudi Fischer (14) omenja zvezo med prehrano pa integumentalnimi organi (koža, lasje itd.) ter omenja zlasti spremembo barve las po težkih boleznih. V našem primeru iz pomožne šole gre za otroke, ki so večinoma slabo hranjeni in slabo razviti, kar smo že dokazali. Ne usojam si postaviti že končno veljavne sodbe o tem pojavu, vendar gre tu za novo zanimivo paralelo, ki potrjuje prejšnja opazovanja.

Ephelides (pege) je imelo 6 dečkov (11,5%), to je nekaj manj nego sem dognal pri dečkih v Mostah (Ljubljana) (12,8%). Od teh šestih so 4 med najtežjimi primeri, eden je močno obremenjen, 3 ne zanesljivo, pri enem je obremenitev brezpomembna, eden pa je obremenjen in ne preveč defekten, le močno nervozen. Tudi pri teh šestih dečkih najdemo levičnost trikrat, enkrat močno in enkrat slabo levično komponento, dočim eden (»brezpomemben«, glej zgoraj!) za ta del ni bil preiskan.

Glede kompleksij (skupna oznaka za barvo oči in las) najdemo izredno mnogo svetlih tipov, v mlajših letih nekoliko več nego med starejšimi (potemnitev las!). Veliko je tudi pripadnikov ts-tipa. (Prva črka pomeni barvo oči, druga barvo las; ss = svetle oči-svetli lasje, ts = temne oči-svetli lasje itd., r = rdeči lasje, m = melirane oči).

Kompleksije:

	sr	ss	st	ms	ts	tt	skupaj
n	1	23	4	2	10	11	51
%	2,0	45,1	7,8	3,9	19,6	21,6	99,9

Pri dečkih iz Most sem dognal: ss v 36,6%, st v 19,0%, ts v 10,3% in tt v 34,0%. Pred vsem je torej očitno, da imamo med dečki iz pomožne šole mnogo več svetlega tipa nego pri onih iz Most. Če primerjamo le čiste kompleksije (ss in tt), jih najdemo na pomožni šoli manj nego v Mostah. Glede velikega števila svetlih tipov pa moram še enkrat opozoriti na hipotetično razlago, ko sem govoril o barvi las.

B. Deklice.

Deklice sem opazoval po prav istih principih kakor dečke, zato lahko tu prav na kratko podam svoja dognanja.

Rohrerjev indeks je

Starost	1,001 — 1,100	1,101 — 1,200	1,201 — 1,300	1,301 — 1,400
do 10 let	—	4 = 16,7 %	4 = 16,7 %	3 = 12,5 %
nad 10 let	2 = 8,3 %	6 = 25,0 %	2 = 8,3 %	—
Skupaj	2 = 8,3 %	10 = 41,7 %	6 = 25,0 %	3 = 12,5 %

Glede rejenosti nudijo deklice še mnogo slabšo sliko nego dečki, saj jih je pod normalo vsaj 75%! Razen tega treba vedeti, da oni visoki indeks (1,601—1,700) ne ustreza realnemu stanju, ker je deklica s tem indeksom tako majhna, da je indeks radi tega visok. Od višjih indeksov je realen oni v skupini 1,501—1,600 pri neki 13-letni deklici, ki je bila res dobro rejena. Glede razdelitve opazamo zopet isto, kar pri dečkih, da je indeks pri mlajših zastopan po višjih vrednotah nego pri starejših.

Če primerjamo i tu višino in težo teh otrok po *Pirquetovi* tabeli, najdemo za višino tole sliko:

	—				Norma	+			
	x - 3;1	3;0 - 2;1	2;0 - 1;1	1;0 - 0;7	- 0;6 - + 0;6	0;7 - 1;0	1;1 - 2;0	2;1 - 3;0	3;1 - x
n	1	2	4	1	$\frac{2+0+7}{9}$	3	3	1	—
%	4,2	8,3	16,7	4,2	$\frac{8,3+0,0+29,2}{37,5}$	12,5	12,5	4,2	—
n	8				9	7			
%	33,3				37,5	29,3			

Dasi je tudi pri deklicah več primerov pod normalo nego nad njo, vendar bolj ustrezajo zahtevam *Pirquetove* tabele nego dečki.

Poglejmo še težo!

	—				Norma	+			
	x - 3;1	3;0 - 2;1	2;0 - 1;1	1;0 - 0;7	- 0;6 - + 0;6	0;7 - 1;0	1;1 - 2;0	2;1 - 3;0	3;1 - x
n	4	—	2	3	$\frac{3+0+7}{10}$	2	1	2	—
%	16,7	—	8,3	12,5	$\frac{12,5+0,0+29,2}{41,7}$	8,3	4,2	8,3	—
n	9				10	5			
%	37,5				41,7	20,8			

razdeljen tako-le:

1,401 — 1,500	1,501 — 1,600	1,601 — 1,700	skupaj
1 = 4,2 %	—	1 = 4,2 %	13 = 54,2 %
—	1 = 4,2 %	—	11 = 45,8 %
1 = 4,2 %	1 = 4,2 %	1 = 4,2 %	24 = 100,0 %

Opažamo isto kakor pri dečkih — glede teže ustrezajo mere tudi pri deklicah še slabše Pirquetovi normalni nego glede višine. Vendar v celoti ustrezajo deklice bolj ko pa dečki.

Glede višine in teže sta torej okoli $\frac{2}{5}$ deklic pod normalo, le $\frac{1}{4}$ nad njo. Glede razmerja med težo in višino (*Rohrer*) jih pa je pod normalo skoro $\frac{3}{4}$ (75%)! Za ta del so pa deklice slabše od dečkov.

Le dve deklici sta dosegli nekaj preko 21 pljučne kapacitete, večina pa mnogo manj, celo niti 11 ne.

Oblika lobanje, določena po horizontalnem indeksu, znaša $83,71 \pm 0,70$ ($\sigma = 3,44 \pm 0,50$, $v = 4,12$); variacijska širina sega od 78 do 94. Deklice imajo torej prav podobno obliko lobanje kakor dečki.

S pomočjo svinčenega traku sem dognal pri 2 dekletih naznačeno zoženost lobanje in sicer v enem primeru horizontalno, v drugem v obeh smereh. Pri treh pa je zoženost jasna, in sicer pri dveh v obeh smereh, pri eni v vertikalni (skupno 3 primeri, to je 12,5%). Število ustreza onemu pri dečkih. Levična je ena, desnična ena, tretja ni bila preiskana glede tega.

Za barvo oči najdemo po istem sistemu kakor pri dečkih:

	rjavih	meliranih	modrih	skupaj
n	14	4	6	24
%	58,3	16,7	25,0	100,0

Deklice so temnejše od dečkov, kar se izraža še boljše, če ločimo le med t- in s-očmi; kajti potem dobimo: 16 (66,6%) temnih in 8 (33,3%) svetlih. Razmerje je torej vse drugačno ko pri dečkih. Primerjave s prejšnjimi preiskavami kažejo, da bi morali pričakovati mnogo več svetlookih, saj je bilo dognano prej (Škerlj 1931) preko 50, da celo do 60% svetlookih deklet, oz. žensk. V tej seriji pa dobimo v najboljšem primeru, če namreč prištejemo še vse melirane oči k svetlim, približno 42% svetlih. Seveda nas ta razlika tu ne sme zapeljati v napačen sklep, ker je število opazovanih otrok nezadostno.

Glede las najdemo po skupinah:

	r	t	vmes	s	skupaj
n	1	10	2	11	24
%	4,2	41,7	8,3	45,8	100,0

Tudi tu so deklice temnejše od dečkov, dasi imamo nekaj več svetlolasih nego svetlookih. Vmesnih je manj. V prejšnji obširni statistiki sem dognal pri 6 do 10-letnih deklicah 58,6%, pri 11 do 15-letnih pa 41,8% svetlolasih. S tem soglašajo števila s pomožne šole dosti lepo, zlasti če prištejemo vmesne k svetlim. Tudi temnih je primerno število, prej nekoliko nižje nego bi mogli pričakovati. Ker pa so te deklice v starosti, ko lasje še niso dosegli končne barve, se da pričakovati kasneje večji odstotek temnih. Ena rdečelasa zaleže v tej mali seriji po odstotkih seveda mnogo. Sicer pa nas, kakor zgoraj omenjeno, ti rezultati ne smejo zavajati v prenagljene sklepe.

Kompleksije pri deklicah:

	tr	ss	st	ts	tt	skupaj
n	1	7	1	6	9	24
%	4,2	29,2	4,2	25,0	37,5	100,1

Pri deklicah najdemo znatno več pripadnic temne kompleksije, pripadnic ts-kompleksije je $\frac{1}{4}$; svetlih je tu razmerno z dečki malo. Iz velikega števila ts-kompleksij pri obeh spolih lahko sklepamo, da potemnitev las še ni končana, dočim so oči že fiksirane (ustaljene) v svoji končni barvi.

Vsekakor pa velja za oba spola, posebno za dečke, da je izredno mnogo svetlolasih individuov. Hipotetično razlago za to sem podal že prej.

Puberteta.

Pri dečkih presojamo pubertetni razvoj na telesu po spremembi (mutiranju) glasu in po brstenju dlačic pod pazduho pa na sramu. Ker dečkov v puberteti ni mnogo, podajam tu individualno njihov razvoj.

- a) 12 let 4 m.: pub. 2—3, še v mutaciji;
- b) 13 „ 8 „: pub. začenja, glas mutiran;
- c) 13 „ 9 „: pub. 2—3, dlake pod pazduho;
- č) 14 „ 3 „: pub. 3—4, čisto izmutiran glas;
- d) 14 „ 6 „: pub. 1—2, dlake pod pazduho brstijo;
- e) 14 „ 7 „: pub. 3—4, dlake, tudi na sramu, mutacija nedokončana; v telo tolst, noge šibkejše;
- f) 16 „ 2 „: pub. 2—3, pazdušne dlake, v mutaciji; v razvoju vobče znatno zaostal.

7 dečkov izmed 52 je v puberteti. V razvoju zaostala sta b) in f); č) je morda nekoliko prehiter, e) neenakomeren. Za svojo starost najmanj razvit pa je d).

Pri deklicah sem določal puberteto po rasti prsi (žlez), brstenju dlak ter kjer le možno po menarhi (prvem mesečnem perilu). Tudi deklie je tako malo v pubertetnem razvoju, da lahko podam opazovanja individualno.

- a) 11 let 3 m.: pub. 1; areolomamma¹ (vide *Stratz* l. c.);
- b) 12 „ 2 „: pub. 1—2; pazdušna dlaka še nerazvita, prsi na II. stopnji razvoja.
- c) 12 „ 6 „: pub. 3; prsi nerazvite; menarha?;

¹ Prvi stadij v razvoju dojk, ko je le dvor dvignjen nad površino.

- č) 13 let 0 m.: pub. 2; dlake pod pazduho brstijo; prsi nerazvite; malo golše; spodnje lakti dlakave;
- d) 13 „ 6 „: pub. 4; prsi žlezaste, razvite; dlake; menarha?; v telo tolsta, zlasti trebuh (prim. e) pri dečkih!);
- e) 13 „ 10 „: pub. 2; dlake pod pazduho brstijo;
- f) 13 „ 11 „: pub. 3—4; prsi v II.—III. stadiju razvoja (leva grud nekoliko bolj razvita); pazdušna dlaka; menarha.

Od 24 deklic jih je 7 stopilo v pubertetno dobo. Predčasno razvita je d), ki je naredila vtis starejšega dekleta. Nekoliko zaostali sta e) in f), še bolj pa neka tu navedena 13-letna deklica, ki še vobče ne kaže niti enega znaka telesne pubertete.

Anomalije.

A. Dečki.

Možganski del glave kaže asimetrije v 18 primerih od 51; čelo se zdi tesno v 15 primerih, v 8 precej izrazito; eden ima sploh ozko lobanjo, dva mikrokefalni (drobni) tip glave. Te anomalije sem določil s svinčenim trakom in z individualnim opisom.

Obrazi 8 dečkov kažejo te-le anomalije (določene po opisu):

- a) ontogenično¹ nekoliko nedokončan obraz, oči imajo velik razstoj, ličnice so široke;
- b) sedlast, udrtn nos, prognatija (kosožobost); lues congenita (prirojen sifilis);
- c) lasišče v loku, sega na sencih pregloboko; čelo ozko (9,5 cm); male, zaspane oči;
- č) zajčja ustnica in volčje ralo (palatoschisma);

¹ Ontogenijo imenujemo razvoj poedinca. V našem primeru znači »ontogenično nedokončan obraz«, da je obraz ostal na prejšnji razvojni stopnji.

- d) nizko lasišče, sega na sencih proti obrvim;
- e) ozko čelo;
- f) širok in dolg obraz — nabuhel (myxoedematičen) — kratek, sedlast nos, čelo tesno; epicanthus², ptosis², *Hutchinsonovi* zobje, močno kratkoviden; usta odprta, jezik in ustnice nabrekle — »idiotski« izraz; vlažna koža; Lu. cong.?

g) čelo nad očmi stisnjeno, asimetričen obraz, lasišče nizko.

Omeniti moram, da se o z k o č e l o pojavi tu vobče jako pogosto. Z ozirom na razvoj možganov to ni nevažna ugotovitev. Nizko lasišče je anomalija, ki jo pri normalnih, zdravih ljudeh opazimo le redkokdaj. Močno dlakavost, zlasti v obrazu in k temu še razširjeno na mesta, kjer normalno ne bi imela biti, smatramo lahko za znak duševne manjvrednosti, če so s tem združeni še drugi, »degenerativni« znaki. Zdi se, da ima nemška prislovica »lange Haare, kurzer Verstand« nekaj podlage v opazovanju narave. Popraviti jo moramo le v toliko, da ne gre za »dolge« lase, marveč za p r e k o m e r n o r a z š i r j e n o l a s i š č e, včasih tudi za gostoto lasišča. Sicer se pa integumentalni organi (koža, lasje, zobje itd.) razvijejo iz istega (vnanjega) zarodnega lista (ektoderma) kakor možgani.

Levičnost je med otroki na pomožni šoli jako pogosta. Dasi levičnost sama po sebi nikar ni znak manjvrednosti (kar je žal zlasti med materami razširjeno mnenje), je vendarle ne smemo prezirati v zvezi z drugimi degenerativnimi znaki. Vprašanje levičnosti še ni zadovoljivo rešeno, niti to ne, ali je dedna. Zdi se pač, da je familiarno vezana, toda ali gre za posebno dedno osnovo, še ni točno dognano. Za presojo levičnosti mi je rabilo troje poskusov: 1. ploskanje: desničar ploska z desno na levo roko, levičar obratno; 2. križanje palcev: če desničar sklene roki, polaga desni palec čez levega, levičar obratno; 3. križanje lakti: desničar križa lakti tako, da položi desno laket preko leve, levičar pa obratno. Le prav

¹ Epicanthus je posebna oblika guba v notranjem kotu očesa, ki spominja na mongolsko oko. Ptosis: zaradi živčne okvare se mišica zgornje veke ne more krčiti; in tako visi veka nekako do polovice zrkla.

izrazit levičar, pa še tudi ne vsak, ima vse tri teste enakosmerne. O levičarski komponenti govorimo pa lahko, če dožemo vsaj enega izmed vseh treh testov. Vse tri teste združimo v skupine od I.—VIII., pri čemer pomeni 1. ploskanje, 2. križanje palcev, 3. križanje lakti.

I.	II.	III.	IV.	V.
1. l. na d.	1. l. na d.	1. l. na d.	1. d. na l.	1. d. na l.
2. d. na l.	2. l. na d.	2. l. na d.	2. l. na d.	2. d. na l.
3. d. na l.	3. d. na l.	3. l. na d.	3. l. na d.	3. l. na d.
1 = 2,02%	2 = 4,08%	11 = 22,44%	3 = 6,12%	14 = 28,55%

VI.	VII.	VIII.	I. a
1. d. na l.	1. l. na d.	1. d. na l.	1. obojeročno
2. d. na l.	2. d. na l.	2. l. na d.	2. d. na l.
3. d. na l.	3. l. na d.	3. d. na l.	3. l. na d.
6 = 12,25%	3 = 6,12%	8 = 16,33%	1 = 2,02%

Pri enem dečku iz skupine III. je palec desne roke nesreči odtrgan. Pri enem dečku iz skupine VI. je kazalec desne roke odsekan; ker sta skupini III. in VI. »čisti«, je videti, da okvara desne roke v teh primerih nima nobenega vpliva na »ročnost«. En deček iz skupine VI. je kljub temu levičar: meče kamne z levo, pobira predmete z levo in se sam označuje za levičarja.

Levičnost v rodbini je dognana v 7 primerih; najbrže pa bi je bilo več, če bi ljudje na ta znak, zlasti pri otrokih, bolje pazili. Mnogi se pa levičnosti celo sramujejo — kar je nespartno in neutemeljeno — in jo zamolče pri anamnezi. Le za dva primera je dognano, da levičnosti ni bilo v rodbini.

Po vsaj dveh testih je levičnih 19 (38,75%) dečkov, desničnih pa 29 (59,18%), eden je po enem testu obojeročen, a po ostalih dveh tudi mešan. Nedvomnih levičarjev je 11, torej več nego $\frac{1}{5}$, kar je izredno mnogo! Saj je desničarjev po vseh treh testih komaj $\frac{1}{9}$!

B. Deklice.

Asimetrijo možganskega dela lobanje opažamo vsega skupaj le 4-krat. Tesno čelo tudi 4-krat, najbrže pretesno 5-krat, skupno torej 9-krat. Mikrokefalijo (drobnoglavost) smo dognali v dveh primerih, v dveh pa je glava naredila vtis mikrokefalije. Naj podam tu mere za mikrokefalne lobanje: 1. dolžina 15,4, širina 13,4, obod 46,7 cm; 2. d = 15,3, š = 13,6, o = 47,0 cm; 3. d = 15,9, š = 13,2, o = 47,2 cm in 4. d = 15,9, š = 13,8, o = 49,0 cm (slednja je že 13 let stara!). Ostale so mlajše.

V obrazu najdemo naslednje anomalije pri 12 deklicah:

- a) izrazit Darwinov »vozel« na uhlju;
- b) nizka meja lasišča; obrvi nad nosom zraščene;
- c) širok nosni hrbet in koren;
- č) hipertrichoza,¹ zlasti lasišča na glavi; suha koža, epicanthus; širok, sedlast nosni koren;
- d) strabismus (škiljavost) divergens, leva pupila ne reagira;
- e) čelo ozko in precej nizko, epicanthus naznačen;
- f) oči mačje, poševne, vendar ne mongolskim podobne; uhlji kažejo degenerativne znake;
- g) širok nos;
- h) hipertrichoza na čelu (nizko lasišče z izbežki proti obrvim); splošna hipertrichoza v primeri z drugimi otroki; izkazuje rasovno drug (mediteranski) tip;
- i) obrazni del glave je velik;
- j) nizko lasišče; goste obrvi se stikajo nad nosom;
- k) alveolarna prognatija zgornje čeljusti.

Kar sem povedal o pomenu levičnosti pri dečkih, velja seveda tudi tukaj. Od osmih skupin testov pa tu nista zastopani II. in III. (»očista« levičnost). Sicer se razdele deklice na skupine tako-le:

¹ Hipertrichoza: če je preveč dlak ali las.

I.	IV.	V.	VI.	VII.
1. l. na d.	1. d. na l.	1. d. na l.	1. d. na l.	1. l. na d.
2. d. na l.	2. l. na d.	2. d. na l.	2. d. na l.	2. d. na l.
3. d. na l.	3. l. na d.	3. l. na d.	3. d. na l.	3. l. na d.
3 = 13,65%	5 = 22,72%	3 = 13,65%	7 = 31,82%	2 = 9,09%

VIII.

1. d. na l.
2. l. na d.
3. d. na l.
1 = 4,54%

a

1. obojerno
2. l. na d.
3. l. na d.
1 = 4,54%

Iz I. skupine je ena levična tudi po priznanju matere, vendar ne močno, druga pa je »še križ z levico delala«; močna levična komponenta. Iz IV. skupine dela ena vse z desnico, druga je menda v glavnem desnična, prijema pa z levo.

Čisto izrazitih levičark (po vseh treh testih) med temi 22 dekletih sploh ni; z močnejšo levično komponento jih najdemo 8 (36,38%), desničnih je ostalih 14 (63,60%), po vseh treh testih desničnih 7 (31,82%). Odstotek levičnih je skoro isti kakor pri dečkih.

Rachitis.

Med dečki jih najdemo 14 z rahitičnimi znaki, 10 z izrazitimi znaki prestane rahitide, 6 »sumljivih« — skupaj torej 30. Le 22 dečkov (42,3%) ne kaže sledov prestane rahitide.

Pri deklicah pa jih najdemo 8 z lahko rahitičnimi znaki, 5 z jasnimi znaki in 5 »sumljivih«, skupaj torej 18. Le 6 (25,0%) deklic ne kaže sledov prestane rahitide.

Drugih bolezni tu ne bom našteval, ker to ne spada v okvir razprave. V kolikor bi pa mogle nesreče ali bolezni vplivati na otrokovo duševnost, so upoštevane v izpisku rodovnikov.

V duševnem oziru gre pri teh otrokih za moralne astenije (moral insanity), za razumsko podnormalne, lahko debilne, debilne in imbecilne; pa tudi za težje imbecilne v nekaj primerih. Kot idiot bi se morda dal označiti eden. Glede vsega tega pa opozarjam na izpiske rodovnikov.

Število otrok po materah.

(Razlaga k naslednjemu pregledu: »predzakonski« otrok je od istega očeta kakor kasnejši zakonski, vendar rojen pred sklepom zakona; »nezakonski« je vedno od drugega očeta nego so kasnejši zakonski otroci (če so sploh). m (moški) = deček, ž (ženska) = deklica pa tudi □ = deček in ○ = deklica; # = umrl(-a) do 4. leta svoje starosti (l. s. s.); ⊞ = mrtvo rojen fantek, ⊕ = mrtvo rojena deklica; ×2 = dvojčki, ♣ = splav. Prva številka je vedno skupna za žive in kasneje umrle kakor tudi za mrtvo rojene otroke, za dečke in deklice. ◇ = spol neznan.)

Zakonski	Pred-zakonski	Nezakonski	Zakonski	Pred-zakonski	Nezakonski
12 { $\frac{7}{5} m$ } (6 #)	—	—	4 { $\frac{2}{2} m$ } (1 #) ^{razen tega 1 ♣} (5 × noseča)	—	—
11 { $\frac{8}{3} m$ } (4 #)	—	—	3 { $\frac{1}{2} m$ }	—	—
6 ž (3 #)	—	—	2 { $\frac{1}{1} m$ }	—	—
—	—	1 ž	4 { $\frac{1}{3} m$ } (1 #)	—	—
—	—	1 ž + 2 ž (od 2 očetov)	10 { $\frac{2}{2} m$ } (6 #)	—	—
5 { $\frac{3}{2} m$ }	—	—	5 { $\frac{4}{1} m$ } (1 × 2 m)	—	—
4 { $\frac{1}{3} m$ }	—	—	5 { $\frac{2}{3} m$ }	—	—
4 { $\frac{1}{3} m$ } (2 #)	—	—	10 { $\frac{5}{5} m$ } (5 #) ^{razen tega 2 ♣} (12 × noseča)	—	—
—	—	5 { $\frac{3}{2} m$ } (2 # + ⊕) 1 × 2 m, 1 × (1 m + 1 ž) od istega očeta	7 { $\frac{4}{2} m$ } (1 #) (1 v nosečnosti)	—	—
3 { $\frac{2}{1} m$ }	—	—	5 { $\frac{2}{3} m$ }	—	—
3 ž (#) + 4 { $\frac{3}{1} m$ } ^{iz 2 zakonov}	—	—	4 { $\frac{3}{1} m$ } (1 #)	1 m	1 ◇ #
5 { $\frac{3}{2} m$ } (1 × 1 m + 1 ž #)	—	—	8 { $\frac{6}{2} m$ } (1 #)	—	—
—	—	1 ž	11 { $\frac{7}{4} m$ } (4 #)	—	—
11 { $\frac{4}{7} m$ } (4 #)	—	—	6 { $\frac{4}{2} m$ } (1 #)	—	—
—	—	1 m	6 { $\frac{5}{1} m$ } (1 #) ^{razen tega 2 ♣} (8 × noseča)	—	1 m #
10 { $\frac{7}{3} m$ } (1 #; 1 × 2 ž)	—	—	6 { $\frac{3}{3} m$ }	—	—
7 { $\frac{3}{4} m$ } (5 #)	—	—	—	—	—
1 m	—	—	—	—	—
7 { $\frac{3}{2} m$ } (3 #) (1 × 2 ◇)	—	—	—	—	—

Zakonski	Predzakonski	Nezakonski	Zakonski	Predzakonski	Nezakonski
$4 \left\{ \frac{2}{2} m \right\}$	—	—	—	—	$1 m + 1 \frac{1}{2} + 1 \frac{1}{2}$ (vsakokrat z drugim)
$11 \left\{ \frac{9}{2} m \right\} (3 \#)$	—	—	$8 \left\{ \frac{3}{5} m \right\} 1 \times 2 \frac{1}{2}$ $1 \times (m + \frac{1}{2})$	—	—
$14 \left\{ \frac{6}{8} m \right\} (2 \#)$	—	—	$2 \left\{ \frac{1}{1} m \right\}$	—	—
—	—	1 m	$3 \left\{ \frac{1}{2} m \right\} (\text{vsi } \#)$	—	$1 \frac{1}{2} \# + 3 \left\{ \frac{2}{1} m \right\} (2 \#)$ (od 2 očetov)
—	—	4 m (z istim očetom)	$8 \left\{ \frac{6}{2} m \right\} (4 \# + 1 \text{ III})$	—	—
$6 \left\{ \frac{3}{3} m \right\}$	—	—	$3 \left\{ \frac{2}{1} m \right\} (1 \#) + 1 m$ (iz 2 zakonov)	—	—
$3 m (2 \#) + 2 m$ (iz 2 zakonov)	—	—	$8 \left\{ \frac{3}{5} m \right\} (3 \#)$	1 m #	—
—	—	1 m	$5 \left\{ \frac{2}{3} m \right\}$	—	—
1 m	—	—	$5 \left\{ \frac{4}{1} m \right\}$	—	—
3 m (1 #)	—	—	—	—	—
$2 m + 1 \frac{1}{2}$	—	—	—	—	—
$10 \left\{ \frac{5}{5} m \right\} (5 \#)$ ($1 \times 2 m$)	—	—	—	—	$1 m + 1 m \#$ (od 2 očetov)
$2 \left\{ \frac{1}{1} m \right\}$	$2 \left\{ \frac{1}{1} m \right\} + 1 \frac{1}{2}$	$1 m + 1 \frac{1}{2}$ (od 2 očetov)	$7 \left\{ \frac{4}{3} m \right\} (2 \#)$	—	—
2 m	—	—	$5 \left\{ \frac{4}{1} m \right\} (3 \#)$ razen tega $1 \frac{1}{2}$ ($6 \times$ noseča)	—	—
$4 \left\{ \frac{3}{1} m \right\} (1 \text{ III} + 1 \text{ III})$	—	—	3 m	—	—
$3 \left\{ \frac{1}{2} m \right\}$	—	—	—	—	—

64 mater je imelo skupaj 348 otrok; povprečno je rodila mati 5,43 otrok! 29 otrok je nezakonskih (8,33%), odstotno manj ko povprečno za Slovence. Predzakonski so 4 (1,15%); niti če seštejemo obe števili, ne dobimo povprečka nezakonskih otrok za Slovence (10—15%). 9-krat so se rodili dvojčki in sicer je imelo dvojčke 7 mater. Število dvojčkov prekaša pričakovano število za 100%; navadno računamo na 80 porodov 1 dvojčični porod; na 348 otrok bi mogli pričakovati torej le 4!

Število otrok je veliko. Pričakovati pa moramo še večjega, ko bodo vsi zakoni, ki so danes še mladi, končani, to je ko bo izčrpana rodilna in plodilna ali generativna zmožnost staršev. Pri zakonih, ki imajo danes šele po 2, 3 otroke, pričakujemo vsaj še enkrat toliko, ker pač starši, oz. mati, v

večini teh primerov še niso dosegli meje, ob kateri je njihovo generativno delo končano. Če upoštevamo to dejstvo, moramo računati na mater okoli 7, morda celo 8 otrok!

Od 348 otrok jih je do 4. l. umrlo 89, to je 25,6% — kar ustreza položaju predmestja (dočim v mestu le 9,8%). Mrtvi rojeni so bili 4 (1,15%). Od vseh rojenih otrok jih sedaj živi torej še 255, to je 4,12 na mater. Če bodo od teh povprečno le trije imeli potomstvo in če se bo ta zarod s svojimi večinoma manjvrednimi lastnostmi plodil prav tako številno, potem bi v teku malo generacij številčno prerasel normalne ljudi! Saj bi bilo že v prihodnji generaciji (računano brez onih, ki umrjo do 4. l. s. s. in brez mrtvorojenih) 396 otrok, ali, kar je služilo za osnovo, 4,12 preko 4. leta živih otrok na mater. V tretji generaciji bi bilo otrok iz teh mater že 583 itd.

Močno spremenjeno je številčno razmerje spolov v teh rodbinah. Navadno računamo, da se rodi na vsakih 100 deklic 107 dečkov. Tu pa imamo 195 dečkov in 142 deklic, ali na 100 deklic 137 dečkov! To ne more biti slučaj; kasneje bom to stvar, vsaj deloma, razjasnil z vlogo alkohola v teh rodbinah.

Zbral sem še nekaj zanimivih podatkov o otroku v rodbini in sicer sem skušal dobiti odgovor na nekaj vprašanj:

1. Koliki otrok svoje matere je naš preizkuševanec po svojem rojstvu in koliki otroci posečajo pomožno šolo?

Spol	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	otrok skupaj
dečki	14	10	4	4	6	1	2	3	—	4	1	1	49
%	28,6	20,4	8,2	8,2	12,2	2,0	4,1	6,1	—	8,2	2,0	2,0	
deklice	4	6	3	1	5	—	—	—	—	—	4	—	23
%	17,4	26,1	13,1	4,3	21,8	—	—	—	—	—	17,4	—	
Skupaj	18	16	7	5	11	1	2	3	—	4	5	1	72
%	25,0	22,2	9,7	6,9	15,3	1,4	2,8	4,2	—	5,6	6,9	1,4	

Prvih, drugih in tretjih (1.—3.) otrok je skupno torej 41 (57,0%), 4.—6. skupno 17 (23,6%), 7.—12. otrok skupno 15 (20,8%).

Če to primerjamo s številom otrok na mater, najdemo:

z	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	otroci
je mater	7	6	9	7	9	6	6	3	1	4	3	2	—	1	64
%	10,9	9,4	14,1	10,9	14,1	9,4	9,4	4,7	1,6	6,7	4,7	3,1	—	1,6	

Mater z 1—3 otroki je skupno 22 (34,4%), s 4—6 otroki 22 (34,4%) in z nad 7 otroki 20 (31,3%).

Primerjaje število otrok na mater z rojstnim številom (1., 2., 3. itd.) otroka, najdemo po korelacijski tabeli, če reduciramo na mater, da pošilja povprečno

materi, ki ima 1—3 otroke . . . 0,91 otrok na pomožno šolo,
 materi, ki ima 4—6 otrok . . . 1,08 otrok na pomožno šolo in
 materi, ki ima 7 in več otrok . . . 1,31 otrok na pomožno šolo

To se pa pravi, če reduciramo število otrok, ki posejajo pomožno šolo, na število otrok ene matere, tedaj je 27,6% otrok od mater z 1—3 otroki, 32,7% otrok od mater s 4—6 otroki in 39,7% otrok od mater z nad 7 otroki. Ali se pri tem, za rodbine z mnogimi otroki jako neugodnem razmerju izražajo zgolj urojeni činitelji, si še ne upam odločiti. Verjetno je vsekakor, da se izraža tudi slabši socialni položaj, ki za posameznega otroka nujno nastopi, če je v rodbini mnogo otrok in materialni položaj slab. Saj je razmerje med materami, ki imajo do 3 otroke, proti materam z nad 7 otroki približno: $\frac{1}{4} : \frac{2}{5}$! Na pomožni šoli je torej najmanj otrok iz maloštevilnih, največ iz mnogoštevilnih rodbin.

2. **Koliko je zadnjih otrok?** 4 (17,4%) deklice in 9 (18,4%) dečkov, skupno torej 13 (18,05%) — več nego $\frac{1}{6}$ vseh.

3. **Koliko je edinčkov?** 2 deklici in 5 dečkov, skupno 7 (9,72%) ali $\frac{1}{10}$ vseh. Tu se vidi, da so edinčki na boljšem od zadnjih otrok.

4. **Od dvojčkov** so 3 dečki (4,17%).

5. **Otrók, ki so rojeni po večjem presledku od predidóčega otroka, je:**

po	deklince	dečki	skupaj
4 letih	2	1	3
5 „	2	—	2
6 „	—	1	1
7 „	—	2	2
8 „	—	1	1
9 „	—	2	2
15 „	—	1	1

skupno: 4 deklince, 8 dečkov, skupaj 12.

Takih otrok je skupno torej 12 (16,67%) ali $\frac{1}{6}$, prav toliko kakor zadnjih. Tudi to število je veliko in ustreza nekaterim drugim opazbam. Mnogo teh otrok se je rodilo po svetovni vojni. O deformacijah ali izpačenostih lobanje pri otrokih po dolgih presledkih govori n. pr. *Fürstenheim*. Pri teh — naših — otrokih, ki so rojeni po dolgih presledkih, gre prav verjetno za paralelo in torej bolj za okvare, pridobljene tekom poroda, nego za urojene (dedne). Po dolgem presledku in pri potem itak že starejši ženski namreč tkivo maternice in nožnice ni več tako elastično, kar med porodom lahko povzroča okvare na lobanji otroka. Tudi dolgotrajen pritisk na mehko glavico bi mogel vplivati kvarno na možgane. Seveda bo vse to jako težko dokazati, vsekakor pa moramo tudi to, *Fürstenheimovo* razlago upoštevati kot mogočo. Okoliščine pri teh otrokih govore za njo. Urojena okvara je mogoča tam, kjer je oče v tem dolgem času mnogo popival, kar med vojno ni bilo redko. Pritegniti bo treba za razlago najbrže vsaj oba ta činitelja. O kvarni vlogi alkohola bom obširneje govoril pozneje.

Glede otrok, ki posejajo pomožno šolo, se da zaključno reči, da so i duševno i telesno podpovprečno razviti, da večinoma izvirajo iz rodbin z mnogimi, da celo s preveč otroki. Posebno se zde prizadeti zadnji otroci, zlasti iz rodbin, ki imajo nad 4 otroke, in otroci, ki so rojeni po daljšem presledku po predidčem otroku, vsaj 4 in do 15 let.

2. Starši.

Starost staršev ob zaploditvi preizkuševanca.

Starostna tabela:

	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	
23							S																									
24							t																									
25							a																									
26																																
27																																
28																																
29																																
30																																
31																																
32																																
33																																
34																																
35																																
36																																
37																																
38																																
39																																
40																																
41																																
42																																
43																																
44																																
45																																
46																																
47																																
48																																
49																																
50																																
51																																
52																																
53																																
54																																
55																																
56																																
57																																
58																																

Pol kvadrata en primer, cel izpolnjen kvadrat 2 primera. Ena (tu ne vrisana) mati je bila ob zaploditvi preizkuševanca stara 17 let, starost očeta ni znana.

Upoštevana je na tabeli starost matere oz. očeta ob zaploditvi preizkuševanca od staršev 62 otrok, ki posejajo

pomožno šolo; od ostalih starost ni znana. Seveda to ne znači res 124 staršev, marveč manj, ker so nekateri starši (pač po številu otrok, ki jih pošiljajo na pomožno šolo) šteti večkrat (2 do 4krat).

Z ozirom na preizkuševance imamo torej mladih staršev (mami do 25, oče do 30 let) 13 (21,0%), srednje starih (mami 26—35, oče 31—40 let) 28 (45,2%), starejših (mami 36—45, oče 41—50 let) 17 (27,4%) in še starejših (mami nad 46, oče nad 51 let) 4 (6,7%). To je šteto po 5-letnem razmerju staršev kot edinici, torej po očetu ali materi.

Če si pa to starostno dobo razdelimo le po starosti mater, najdemo tole:

Matere do 20 let stare . . .	2 = 3,2%	} 32 = 51,6%
„ 21 — 25 „ „ . . .	13 = 21,0%	
„ 26 — 30 „ „ . . .	17 = 27,4%	
„ 31 — 40 „ „ . . .	25 = 40,3%	} 30 = 48,4%
„ 41 — 45 „ „ . . .	4 = 6,5%	
„ nad 46 „ „ . . .	1 = 1,6%	

In podobno:

Očetje 20 — 25 let stari . . .	9 = 14,5%	} 25 = 40,3%
„ 26 — 30 „ „ . . .	16 = 25,8%	
„ 31 — 40 „ „ . . .	22 = 35,5%	} 34 = 54,8%
„ 41 — 45 „ „ . . .	8 = 12,9%	
„ 46 — 50 „ „ . . .	4 = 6,5%	
„ 51 — 55 „ „ . . .	2 = 3,2%	} 3 = 4,8%
„ 56 — 60 „ „ . . .	1 = 1,6%	

Zanimivo je, da je število mlajših mater (do 30 let) le neznatno večje od števila starejših. Od očetov jih je največ v starosti med 31—50 let, vendar je tudi precej mlajših.

Če pogledamo še razliko v starosti staršev, najdemo:

Let	Mati je starejša za:							enako stara	Mati je mlajša za:									
	7	6	5	4	3	2	1		0	1	2	3	4	5	6-10	11-15	16-20	21-25
n	1	1	2	1	4	3	2	6	1	2	3	8	7	13	5	-	2	1
po skupinah	1	3		5		5		6	21				13	5		3		
%	1,6	4,8	8,1		8,1		9,7		33,9				21,0	8,1		4,8		
po velikih skupinah	14							6	42									
%	22,6							9,7	67,7									

Opažamo torej, da je v $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{4}$ primerov mati starejša; v $\frac{1}{10}$ enako stara, le v $\frac{1}{3}$ do 5 let mlajša, v $\frac{1}{5}$ 6—10 let mlajša in v $\frac{1}{8}$ preko 10 let mlajša od očeta. Sodim, da to starostno razmerje med starši ni normalno, zlasti to ne, da sta le $\frac{2}{3}$ mater mlajši od očetov! O ostalih podrobnostih nas pouči starostna tabela staršev.

Bolezni staršev.

Glede bolezni si je težko ustvariti pravo sliko, pred vsem zato, ker so upoštevane le navedbe staršev samih. Razen »nervoz« (9 očetov + 11 mater), nekaj jetike, malarije (3 očetje) in epilepsije (2 očeta) ter 2 primerov sifile ni nič tipičnega.

»Navade in razvade«.

Tu prihaja v poštev zlasti alkoholizem staršev. Na tem mestu bodi podana le gola statistika, kajti podrobnejši podatki so priobčeni v izpisku rodovnikov, nekaj pa tudi v poglavju o rodovnikih.

Rodovnikov je 64; na teh najdemo alkoholizem priznan v 30 — 31 primerih pri očetih in v 4 primerih pri materi. Če ločimo težki alkoholizem (često pijanost, redno pijančevanje in pod.) od lahkega (redko pijanost, pa vendar bolj ali manj stalno zauživanje alkohola) ter označimo prvega z A in drugega z a, najdemo:

pri očetih		pri materah	
A	a	A	a
20	10	3	1

razen tega je en A pri očetih dvomljiv.

V splošnem je torej vsaj polovica staršev teh otrok alkoholizirana. Seveda s tem stvar ni opravljena, kajti v poštevh prihaja tudi alkoholizem ostalih prednikov; o tem pa bo govora kasneje.

V 2 primerih sta pijanca i oče i mati.

Poglejmo še število otrok teh staršev in številčno razmerje med spoloma pri njih.

33 alkoholiziranih staršev je imelo skupno 174 otrok, to se pravi, na enega očeta (le v enem primeru so ti otroci od dveh mater) pride 5,28 otrok, torej skoraj enako kakor pri prej upoštevanih materah vobče. Nezakonskih otrok je 15, to je 8,6%, torej tudi neizpremenjeno. Spolno razmerje teh otrok je: 100 deklic proti 145 dečkom, rodi se torej še več dečkov nego v teh rodbinah sploh, kar ustreza spoznatkom *A. Bluhmove* pri miših. Tudi *R. Fetscher* je dognal izredno visoko število dečkov (152) na 100 deklic. Temu pa ugovarja opazovanje *F. Kruseja*, ki ni našel spolnega razmerja pri otrokih spremenjenega. Stvar sicer še ni do kraja preiskana, vendar soglaša naše število tako lepo s *Fetscherjev*im, da ne moremo dvomiti o vplivih alkohola, zlasti še ob zanimivi paraleli pri belih miših, ki sploh ne pripušča nobenih dvomov o pravilnosti.

Umrljivost do 4. l. s. s. je za dečke 23,3%, za deklice le 18,3% — povprečno torej manjša nego smo dognali za vse te rodbine. Tudi tu bi lahko našli paralelo pri alkoholiziranih miših, kjer je *Bluhmova* ugotovila po več generacijah večjo odpornost novorejenih miši napram katarjem prebavnega trakta, ki so sicer — podobno kakor pri človeškem novorojenčku — najčešči vzrok otroške umrljivosti v 1. letu. Če bi bilo to tudi pri človeku tako (manjša umrljivost v zgodnji mladosti pri otrokih alkoholiziranih staršev), potem bi morali sklepati, da so ti starši že skozi več generacij (rodov) alkoholizirani. In res je tako v vsaj 80 do 90% primerih. V podrobnem študiju alkoholizma in njegovih obupnih, pogubnih posledic se nam obeta še široko polje važnih, novih odkritij. Žal pa imamo eksaktnih preiskav doslej še prav malo.

Končno podajam še tabelarični pregled o potomcih alkoholiziranih staršev:

	Št. dečkov	od teh #	od teh ■	št. deklic	od teh #	od teh ⊕
oče alkoholik (n = 29)	90	18	—	58	7	1
mati alkoholikarica (n = 2)	7	3	1	5	3	—
oba starša alkohol (n = 2)	6	3	—	8	3	—
Skupno 33	103	24	1	71	13	1

Socialni položaj.

Socialni položaj presodimo lahko vsaj približno po poklicu staršev. Poklice sem štel po rodovnikih (64); le pri enem (umrlem) očetu je neznan. 9 očetov je nezakonskih; med temi sta dva delavca, dva učitelja, dva vojna ujetnika, en uradnik, en trgovec in en obrtnik. Od 9 nezakonskih mater sta dve učiteljici, ostale pa po ena: služkinja, postrežnica, natakarica, delavka v tovarni, šteparica; ena živi s svojim nezakonskim možem in ena se je poročila (z drugim).

Med 54 poročenimi očeti najdemo: 14 delavcev, 7 pomočnikov v obrti, 6 obrtnikov, 4 poljedelce, 4 brezposelne, 2 uradnika, 2 železničarja, 2 trgovca, 2 sluge; ostalih je 11. Železničarjev v širšem smislu (delavcev, kurjačev, strojevodij itd.) je pa 10, torej velik kontingent. Nekatere žene teh očetov imajo tudi svoje poklice in sicer so 3 postrežnice, 2 sta delavki, ena pa pletilja.

Če poskušamo ločitev v boljše in slabše socialne razmere, najdemo 35 družin v slabih, večinoma celo v jako slabih razmerah, le 19 pa v boljših; v prav dobrih morda dve. Med nezakonskimi očeti najdemo sicer le 3 v slabšem socialnem položaju, toda odločujoč je tu položaj mater in ta večinoma ni dober — morda z izjemo obeh učiteljic. Vsega skupaj prihajajo otroci, ki posečajo to pomožno šolo, v vsaj 42 primerih od 63, torej vsaj $\frac{2}{3}$, iz slabih socialnih razmer.

3. Ostali predniki.

Socialni položaj.

Socialni položaj je podoben kakor pri starših, le v malo primerih opažamo, da so bili predniki v boljšem položaju, pa je na pr. ded posestvo zaigral ali zapil. V nekaterih drugih najdemo strice in tete v boljših položajih, bodisi da so iz lastne moči več dosegli, bodisi po porokah.

Bolezni.

Tudi glede bolezni se tu ne izplača podrobneje veliko govoriti, deloma že zato ne, ker so izpovedi preizkuševančevih spremljevalk, oz. spremljevalcev nekontrolirane, deloma zato, ker ne dobimo enotne slike. Le jetiko najdemo v mnogih primerih in sicer v 18 (pribl. 28%); verjetno je, da bi podrobnejša analiza ali celo osebna preiskava preizkuševančevih sorodnikov dala večje število. Epilepsijo najdemo priznано v 5 rodovnikih (pribl. 8%). Radi zanimivosti bodi omenjen en rodovnik s kilo (hernia; očetova stran preizkuševančevca) in eden z golšo (struma; materina stran).

»Navade in razvade«.

Važnejše so za nas tako zване navade in razvade, ki so večinoma zavisne od psihopatične konstitucije, etične nečutnosti in pod. Sem spadata zlasti alkoholizem in spolna razbrzdanost.

Alkoholno obremenjenost najdemo v 53 rodovinah od 63 (84,2%); često je obremenjenost obojestranska (18krat, 28,6%), v ostalem bolj po očetovem (16krat, 25,4%) ali materinem rodu (19krat, 30,2%). Odstotki so si prav podobni, skoro enaki — a obupno visoki. Tu je šteta le obremenjenost prednikov brez staršev; če pa upoštevamo, da v nekaterih primerih pijo še starši (ne pa drugi predniki), potem najdemo komaj pet, šest rodovnikov brez alkoholne obremenitve. Mislim, da je tu vsak komentar odveč — številke govore preveč jasno!

4krat (6,4%) najdemo v ascendenci (med predniki), (razen staršev samih) samomor, 8krat (12,7%) priznано spolno razbrzdanost, večinoma pač prostitucijo (brez staršev in sorojencev!); 3krat priznано zločinstvo, 3krat ponavljajoče se primere nezakonskih otrok; v ostalem enkrat priznано homoseksualnost, enkrat kvartopirstvo, enkrat veseljačenje, dalje prepirljivost, nevrotične pojave in pod.

Slika prednikov teh otrok ne nudi nič razveseljivega!

Razumske anomalije med predniki preizkuševancev in njihovimi potomci.

očetova stran:	materina stran:
očetova sestra »zmešana«, umrla na Studencu.	—
—	materina sestra »abnormalna«; hčerka materinega brata gluha, bolehná, bolj revica.
očetova sestra se je slabo učila.	—
—	materina sestra slaboumna, materin brat »zmešan«; učili so se vsi slabo.
v oddaljenem sorodstvu očeta so čudaki.	—
—	materin brat se je težko učil, materina sestra je bila v opazovalnici; (neki bratrance preizkuševanca se težko učijo).
2 brata in 2 sestre očeta so se težko učili.	—
2 sestre očeta nista bili za šolo, duševno in telesno slabi.	bratranec preizkuševanca se je slabo učil.
—	materina sestra (Sx) »še danes ni pametna«; materin brat (A) je bil na opazovalnici.
—	materini bratje so se težko učili.

očetova stran:	materina stran:
očetov brat ima med šestimi enega »zabitega« otroka.	—
očetov polbrat (A, Hs) je bil 2 leti na Studencu	—
—	materina sestra je bila nekaj časa (»po prehladu«?) na opazovalnici.
—	materina mati je bila duševno manjvredna (»mama so bli bl zabit«).
—	materin brat (A) se je težko učil.
—	materin brat (E) dementen (bolan na umu), umrl na Studencu.
—	materin brat se je slabo učil.
4 bratje očeta se menda niso dobro učili.	materin brat ima med 5 otroki hčerko, ki je taka kot preizkuševanec, se pa še slabše uči (Lu. cong.).
—	vsi materini sorojenci so bili »bolj počasni za učenje«.
vsi očetovi sorojenci so bili slabi za učenje.	—
očetovi sestri se je »zmešalo« s 14 l. n. s. (umrla z 20 leti).	—
očetov brat se je bolj težko učil	—
med sorojenci očeta so »eni bolj debeli v možganih«.	—
—	materina sestra ima 24 let staro slaboumno hčerko.
pri očetovi materi »možgani niso bili v redu«.	—
—	materin stric je nekaj časa blaznel.
—	materina polbrata sta se prav slabo učila (»so vsi skup trotni«).

Razlaga: »sorojenci« so bratje in sestre, A = alkohol, E = epilepsija, Hs = homoseksualnost, Sx = spolna razbrzdanost, prostitucija.

V 28 rodovnikih najdemo rodbinske člane z razumskimi anomalijami (slabo učenje, »zmešanost«, blaznost in pod.). Od teh 28 je obremenjenih gotovo 25 (39,7% od vseh) torej $\frac{25}{5}$! Pri vsem tem pa moramo misliti še na to, da je najbrž v marsikaterem primeru kaj zamolčano. Vsaj 6 (9,5%) jih je bilo po zavodih (Studenc, opazovalnica). Materino stran najdemo obremenjeno 16krat, očetovo 13krat. V 2 primerih je obremenitev obojestranska.

Če odštejemo vse one primere, v katerih najdemo le, da »so se slabo učili«, ostane še 13 primerov s težjimi razumskimi anomalijami v rodovini (torej 20,6% ali dobra petina!).

Zanimivo je, da je med deklicami na naši pomožni šoli na ta način obremenjenih (po prednikih, brez staršev) skoro 46%, dočim dečkov le skoro 31%. Tudi ta ugotovitev navaja k razlagi, da se starši lažje in prej odločijo, poslati sina v pomožno šolo nego hčerko. Sina treba rešiti za samostojno delo, pri hčerki se to mnogim staršem ne zdi tako važno in morda jo pustijo na redni šoli ponavljati po 2 in 3 leta en razred. Deloma torej najdemo morda res tudi vzrok veliki razliki v številu deklic in dečkov v tem dejstvu; deloma pa v tem, da je v alkoholiziranih rodbinah res mnogo več dečkov nego deklic — skratka, da je manj vrednih več dečkov kot deklic.

4. Anomalije v rodovnikih.

Alkohol.

Kakor smo že na kratko videli, je alkoholizem daleč najpogostejša anomalija v rodovnikih teh otrok. Poskusil bom prav v obliki rodovnika ponazoriti ogromno obremenjenost otrok, ki hodijo v pomožno šolo:

	Očetova stran				Materina stran			
Generacija dedov	sorojenci: —	ded: 26 = 41,3 %	babica: 4 = 6,4 %	sorojenci: —	sorojenci: 1 = 1,6 %	ded: 23 = 36,5 %	babica: 2 = 3,2 %	sorojenci: 3 = 4,7 %
Generacija staršev	sorojenci: 19 = 30,2 %		oče: 29 = 46,0 %		mali: 4 = 6,4 %		sorojenci: 23 = 36,5 %	
Generacija preizkuševančevih sorojencev	3 = 4,7 %							

Zanimiva je zlasti ogromna številčna premoč pri očetih. Podobno je tudi z obema preizkuševančevima dedoma; na očetovi strani je številčno razmerje v obeh generacijah skoro enako (29 : 4 oz. 26 : 4). Število alkoholiziranih dedov je na očetovi strani in na materini skoro enako (očetova 26, materina 23); prav tako je pri sorojencih očeta (19 primerov) in matere (23 primerov). Vse te številke veljajo za cele rodovnike (ne za poedince).

Tudi ta pregled nas ponovno uverja o poglobnosti alkoholizma.

Duševno-razumske anomalije.

Ponazorimo si jih na isti način:

	Očetova stran				Materina stran			
Generacija dedov	sorojenci: —	ded: —	babica: 1 Z 1 = 1,6 %	sorojenci: —	sorojenci: —	ded: —	babica: 1 M 1 = 1,6 %	sorojenci: 1 Z 1 = 1,6 %
Generacija staršev	sorojenci: 3 Z; 4 U; 1 Ib; 1 M; 9 = 14,3 %		oče: 2 U; 1 D; 1 M; 4 = 6,4 %		mati: 4 U; 3 M; 1 D; 8 = 12,7 %		sorojenci: 5 U; 1 M; 1 Z; 1 Ed; 1 U; 1 b Z; 1 U Z; 1 A Z; 11 = 17,5 %	
Generacija preizkuševančevih sorojencev	bratraci in sestrične: 1 D; 1 = 1,6 %		bratje in sestre: 8 P; 4 U; 1 M; 1 Id; 1 Ib; 1 Id; 1 U P; 1 M U P; 17 = 27,0 %				bratraci in sestrične: 2 U; 1 Ib 3 = 4,8 %	

Razlaga znakov: D = debilnost; Ib = imbecilnost; Id = idiotija; M = manjša nadarjenost; Z = »zmešalo se mu je«; U = slabo učenje; P = pomožna šola; Ed = epileptična demenca. Tabela je sestavljena po rodovnikih; preizkuševanci niso upoštet; podpičje znači mejo med dvema rodovnikoma.

Obremenjenost je tu z materine strani večja nego z očetove v razmerju 8 : 5. 27,0% rodovnikov kaže obremenjenost med preizkuševančevimi sorojenci. Najčešče najdemo manjšo nadarjenost in slabo učenje.

Duševno-moralne anomalije, psihopatska konstitucija, kriminalnost itd.

	Očelova stran				Materina stran			
Generacija dedov	sorojen —	ded: 7 No; 1 V; 8 = 12,7%	babica: 6 No; 1 E; 2 Sx; No; 9 = 14,3%	sorojen —	soroj. —	ded: 1 No; 1 Ig; 1 V; 1 NoS; 1 NoN; 5 = 7,9%	babica: 4 No; 1 E; 5 = 7,9%	soroj. —
Generacija staršev	sorojenci: 3 Sx; 1 Hs; 1 S; 1 A; 1 N; 1 V; 8 = 12,7%		oči: 7 No; 9 N; 2 E; 1 A; 1 Sx; 1 A No; 21 = 33,3%		mati: 10 No; 7 N; 2 A; 5 NoN; 1 L; 1 NoSx; 1 NS; 1 NSI; 28 = 44,4%		sorojenci: 5 No; 2 E; 1 A; 1 Cr; 2 S; 1 N; 1 Sx; NoA; 1 ESx; Cr; 14 = 22,2%	
Generacija preizkuševančevih sorojencev	bratrance in sestrične: —		bratje in sestre: 3 No; 2 L; 2 Sx; 3 N; 1 A; 1 NIp; 1 NSx; Cr; 13 = (20,6%)			bratrance in sestrične: 1 E; 1 N; 2 = 3,2%		

Razlaga znakov: A = abnormalnost; Sx = seksualna razbrzdanost (prostitucija); S = samomor; Hs = homoseksualnost; E = epilepsija; Cr = kriminalnost; L = lenost; Ig = igranje; No = nezakonski otroci; N = živčna labilnost; Si = samomorilne misli; Ip = »izprijenost«; V = veseljačenje.

Če to analiziramo, najdemo abnormalnost v generaciji staršev 3krat, razen tega pri starših samih 4krat; v generaciji preizkuševancev enkrat. Spolno razbrzdanost najdemo v generaciji dedov dvakrat; staršev 5krat, pri starših samih dvakrat; preizkuševancev trikrat. Samomor v istem vrstnem redu: enkrat, trikrat, enkrat in enkrat s samomorilnimi mislimi; v generaciji preizkuševancev sploh ne. Homoseksualnost najdemo le enkrat in sicer v generaciji staršev. Epilepsijo, oz. epileptoidne (epilepsiji podobne) znake (po opisu) v generaciji dedov dvakrat, staršev trikrat, pri starših samih dvakrat, v generaciji preizkuševancev enkrat. Kriminalna dejanja najdemo (priznana) v generaciji staršev dvakrat, preizkuševancev enkrat. Lenost pri starših enkrat, v generaciji preizkuševancev dvakrat. Igranje v generaciji dedov enkrat. Nezakonske otroke srečamo (z ozirom na njihove roditelje!) v generaciji dedov 21krat, v generaciji staršev 6krat, pri starših samih 24krat, v generaciji preizkuševancev trikrat. Živčno prevračljivost ali labilnost (N) najdemo v generaciji dedov enkrat, v generaciji staršev dvakrat, pri starših samih 23krat, v preizkuševančevi generaciji 6krat. Veseljačenje v generaciji dedov enkrat, staršev tudi enkrat.

Upošteva je vse te tri statistike pač ne moremo dvomiti o težki dedni obremenjenosti večine otrok, ki posečajo pomožno šolo.

5. Dedna tvarina in okolje. Smernice.

Iz vseh doslej navedenih dejstev je docela jasno, da najdemo cel niz abnormalnih pojavov rodbinsko vezanih. Iz mnogih dosedanjih preiskav vemo, da značijo taki, na rodbino vezani abnormalni pojavi izvestno dedno tvarino.

Res je, da lahko opažamo isti ali vsaj podobni pojav zavisen enkrat po dedni tvarini, drugikrat le po izvestnem okolju. Natančna anamneza (spominjanje) in izvid rodovnika nam šele lahko pojasnita, ali je kak pojav res dedno zavisen ali ne. Vendar pa, kakor že omenjeno v uvodu, ne smemo nikoli pozabiti, da se na nobenem individuu ne more pojaviti, kar ni zavisno tudi dedno (z izjemo raznih ran, nesreč in pod.). Pri analizi posameznega primera gre torej v glavnem za to, da doženemo, koliko je kak pojav zavisen dedno, koliko po okolju. Eno in drugo mora biti, toda v posameznem primeru je navadno eno važnejše od drugega.

Dvoje primerov: Človek, ki je dedno nagnjen k mamilom, ne more postati alkoholik, ako nima prilike dobiti alkohola. Prav tako pa tudi človek, ki takšne nagnjenosti nima, ne postane alkoholik vkljub priliki.

Prostitutka ne postane vsako dekle v enako slabem okolju: ena pade, druga ne. Pri eni je etični prag, ki bi ga morala prestopiti, da zapade prostituciji, višji, pri drugi nižji — oboje pa je dedno zavisno. A le redkokdaj je ta prag tako nizek, da dekleta mora postati prostitutka tudi ob ugodnih socialnih prilikah. Vendar pa poznamo take primere in prav ti jasno dokazujejo navzočnost nepremagljive nagnjenosti (ki se javi prav pogosto na pr. tudi v tem, da prostitutke beže od dela in zaslužka, ki jim ga je priskrbelo oblastvo [prim. *J. Schneider* l. c.]). Ali je ta specifična (svojevrsna) nagnjenost urojena, prirojena ali pridobljena, nam pove raziskava rodovine v posameznem primeru.

Skoro v nobenem rodovniku ne gre le za en in isti izraz abnormalnega nagnjenja. Redkokdaj najdemo na obremenjenem rodovniku na pr. zgolj primere prostitucije. Nasprotno: v takem rodovniku najdemo večinoma tudi alkoholizem, nevrastenične pojave, morda samomor itd. Navadno gre za velik kompleks pojavov etične labilnosti (majavosti) ali tudi

živčne labilnosti, kompleks, ki ga nazivamo »moral insanity« (moralna blaznost), oz. novejše in pravilnejše moralno anestezijsko (nečutnost), pa tudi moralno astenijo (šibkost, »manjvrednost«). Da in kako se izraža ta etična labilnost, je seveda tudi zavisno od okolja, vendar pa je dedna podlaga neizpodbitno prvotna in bistvena. Pri mnogih rodovnikih (glej na koncu!) lahko čitatelj spozna to zanimivo igro med dedno tvarino in okoljem. Za nas je zanimiva — toda v njej se izraža prav za prav grozovita vezanost na dedno tvarino. Naloga vsakega poedinca je, da spozna svojo dedno tvarino in da uravna svoje življenje po tem spoznatku! Ali kaj naj dela individuum, ki je prav na podstavi svoje dedne tvarine asocialen, morda celo antisocialen? Kako naj reagira na okolje? In kako reagira družba nanj?

To so zelo težka vprašanja. Če hoče družba ozdraveti, če hoče iti naprej, se razvijati, potem bo morala odkloniti posameznike, ki so ji škodljivi. To bi bila vsaj poslednja konsekvence čiste, ravne linije. Vendar pa danes ni tako. Družba je spoznala nekaternike za manjvredne, toda — skuša jih rešiti, pridobiti jih za družbo. To je gotovo človeško, tudi etično se zdi. Pravim »se zdi«. V enem prejšnjih poglavij smo spoznali, kako naglo se množe rodbine, ki pošiljajo otroke v pomožno šolo. Spoznali smo prav tako ogromno dedno obremenjenost, zlasti po alkoholu. Spoznali smo tudi, da je okolje, iz katerega prihajajo ti otroci v pomožno šolo, večji del slabo. Toda brez dvoma smo spoznali pred vsem i važnost dednosti. Ali ima spričo tega spoznatka družba prav, da posveča manjvrednim toliko časa, toliko pozornosti in truda in izdatkov v neutemeljeni pa neutemeljivi nadi, da jih pridobi zopet za družbo? Je li res etično in človeško, da mora zdravi del družbe vzdrževati manjvredne ter s tem oškodovati svoje zdravo potomstvo?

Kdor pozna zakone in bistvo podedovanja, se mora ob tem vprašanju ustaviti in odgovoriti: ne! Vse, kar doslej vemo, je, da dedne tvarine ne moremo izpremeniti z nobeno vzgojo. To se še nikoli ni posrečilo. Govorili smo v uvodu o podedovanju reakcijskih norm (sposobnosti). Le v obsegu te norme lahko okolje (n. pr. vzgoja) vpliva na posameznika.

Od te norme je odvisno, ali se bo otrok n. pr. sploh naučil govoriti, misliti in izražati se. Od te norme je odvisno, ali bo zrasel velik ali majhen človek. Od te norme je odvisno, ali bo individuum »muzikaličen« ali ne. Od te norme je odvisno, ali se dekle prostituira ali ne; ali kdo postane alkoholik ali ne itd. Toda v mejah te norme deluje lahko okolje. Od okolja je odvisno, kako misli otrok, kako govori, kolikošen je njegov besedni zaklad, kako se izraža; kako visoko bo v mejah svoje dedne norme zrasel (če ima slabo hrano, ostane manjši, če dobro, postane večji — pa hrana tudi še ni vse); od okolja zavisi i to, ali se bo »muzikalični« otrok priučil kakšnemu glasbilu, koliko se bo naučil, ali bo obvladal na pr. kompozicijsko tehniko; od okolja je odvisno, kdaj postane dekle s svojo dedno normo prostitutka in kakšna: ali postane počestnica ali metresa ali pa poročena žena, ki je vkljub temu spolno nevezana ter se igra z možem in prijateljem; od okolja je odvisno, ali postane rojeni alkoholik res pijanec, tudi za druge ljudi viden.

Prav podobno je z nagnjenostjo k asocialnim in antisocialnim dejanjem. Človek pride z izvestno normo (usmerjenostjo) na svet, okolje pa potem izoblikuje vrsto kriminalnosti od neznatnih pregreškov proti družbi do ropov, umorov in pod.

Kdor pozna dednostne zakone in relativno neizpremenljivost dedne tvarine, postane res do izvestne mere fatalist (usodoverec). Teoretiki okolja so optimisti — žal, kar vé vsak genetik in biolog, zaman; včasih so to ljudje brez najmanjšega biološkega znanja. In prav tu se vrnemo zopet k našemu vprašanju o umestnosti ali neumestnosti vseh humanih poskusov z dedno obremenjenimi manjvrednimi.

Prej še na kratko orišimo tri važne pojme! »Urojena« je lastnost ali reakcijska norma (duševna ali telesna), ki je utemeljena v dedni tvarini individua. »Prirojena« je taka, ki ni utemeljena v dedni tvarini, je pa pridobljena po okolju še v materinem telesu (in utero), torej pred rojstvom. »Pridobljena« je lastnost od hipa rojstnega akta (tudi kakšna porodna okvara, »trauma«) do konca življenja.

Rekel sem, da postane prav lahko fatalist, kdor pozna značaj dedne tvarine; označil sem teoretike okolja za optimiste. Zdi se torej, da eni ne verujejo v uspeh, drugi pa sicer delajo v veri na uspeh — vendar brez haska. Poudariti pa moram, da bi bil vsak fatalist, ki drži spričo spoznanih dejstev o dednosti roke križem, slab evgenik. In če spravimo optimizem teoretikov okolja, ki se zdi spričo bioloških dejstev brezmejen, na pravo mero, potem smemo pričakovati uspešnega sodelovanja.

Ločiti moramo med urojenimi, prirojenimi in pridobljenimi lastnostmi. Vobče velja, da lažje (tudi v vzgoji) lečimo lastnost, ki je čim kasneje pridobljena. Na tako lastnost nam je mogoče vplivati po okolju. Kar zadeva v našem primeru otroke, ki hodijo v pomožno šolo, smemo torej pričakovati uspehe pri onih, ki nimajo težjih urojenih in tudi ne prirojnih defektov. Taki otroci brez dvoma spadajo v pomožno šolo, če ne morejo slediti uku na normalni šoli; pri njih bo pomožna šola lahko mnogo popravila in jih rešila družbi. Tudi pri lažjih urojenih defektih pomožna šola še dosega uspehe, dasi ne smemo pričakovati, da bodo iz nje prišli geni. Brez uspešno pa je vsako šolanje pri težjih okvarah (idiotija, težja imbecilnost, epileptična demenca in pod.). Zanimivo je, da najdemo take in podobne okvare v malem odstotku tudi le prirojene in pridobljene (n. pr. okvare na glavi pri porodu, posledice tetana, encefalitis lethargica itd.). Na vsak način moramo skušati, da čim natančneje dožene mo vzroke abnormalnosti, se pravi, zakaj se nahaja otrok v pomožni šoli. To se da odkriti po čim natančnejši in podrobnejši anamnezi, (spominjanju), po študiju rodovnika in rodovine.

Je pa še vprašanje, kaj lahko šola stori pri okvarah, ki zadevajo moralni čut. Vemo, da je dedno in po okolju moralno ogroženih razmeroma jako mnogo otrok. Gotovo je, da dedno obremenjenih šola ne more »popraviti«. Toda če bi šola imela internat, bi se lahko preprečilo vsaj to, da pridejo moralno anestetični (nečutni) otroci vedno znova v kvarni stik z domom. Kajti dom teh otrok je večinoma tak, da ne vpliva vzgojno v socialnem smislu. Zanimarjeni so, zapuščeni; večkrat jih oče ali mati navaja k prosjačenju, k tatvini itd. Ali pa na pr. mati vé, da ima njena 14—15-letna hčerka svoje »fratjerje«, dopušča celo, da si jih pripelje domov in tam služi denar zase in za — starše (mnogokrat vpricho ostalih otrok!). Táko okolje seveda podira sproti vse, kar šola z velikim trdom zida: zato je internat prav utemeljena zahteva in njega postavitev povsem bistven del v obrambi družbe pred manjvrednim človekom. Tak internat pa ne bi smel biti ustanovljen le za šoloobvezne otroke. Skrbeti bi bilo treba, da

ostanejo otroci, ki jim dom ne nudi potrebnega in primerne- ga socialnega okolja, tako dolgo pod okriljem internata, dokler si ne morejo sami služiti kruha. Kjer pa to vobče ni dosegljivo, bi bilo nujno potrebno, da pridejo otroci iz internata v primerne druge zavode (zavetišča, norišnice, hiralnice in pod.).

Vzpodbuda za nadaljnje reševalno delo nam bodi, da nam je možno od približno polovice otrok pričakovati, da se bodo prej ali slej vključili kot aktivni člani družbe v krogotok življenja. Eden bo vrtnaril, drugi mizaril, tretji ceste pometal, deklice bodo opravljale lažja hišna in ročna dela. Samostojnega dela najbrže ne bo dosegel nobeden — pa to tudi ni potrebno. Glavno je, da vsak človek družbi kaj koristi, da ni asocialen, zlasti pa ne antisocialen; s tem ni rečeno, da mora vsak človek opravljati samostojno delo: tudi nesamostojni poklici so družbi koristni in potrebni — saj vsi ne morejo biti Napoleoni! Družba se torej brani le asocialnih in antisocialnih elementov. Dočim slednje že danes kaznuje (če jih dobi), se proti prvim bori doslej še zaman in se bo vedno zaman borila, če ne bo našla učinkovitejših sredstev ko so šole, internati in razni zavodi. Vse to mora biti in — dasi vse to plačuje in vzdržuje zdravi, socialni del družbe — pa družba od tega vsaj nima škode, kajpa le pod pogojem, da je izbira teh otrok primerna. Zavedati se moramo, da so otroci, ki sploh ne spadajo v šolo, ne v normalno in ne v pomožno (še tam ovirajo pouk!); to so bedni otroci, o katerih bi upravičeno vzkliknili s Prešernovo Nezakonsko materjo: »Kaj pa je tebe treba bilo...«! Kaj z njimi? Za take otroke — če že ne morejo ostati pri starših — še manjka zavodov. Zato pa ne smemo iz napačne humanosti (glej zgoraj) oklevati, nego jih moramo, dokler nimamo posebnih zavodov, vtakniti v hiralnice ali norišnice. Pri njih je najvestnejša vzgoja brezuspešna. Z moralne strani nepopravljivo defektni, pri tem pa razumsko intaktni otroci morajo za vse življenje ostati pod nadzorstvom kakega zavoda.

To bi bile na kratko očrtane smernice za bodočnost prizadetih otrok.

6. Zaključki. Evgenično vprašanje.

Vzgoja, šola lahko popravi posameznika v onih primerih, o katerih smo govorili v tem smislu. S tem pa, kakor vemo, ni popravljena njegova dedna snov. Vprašanje manjvrednih torej ni zadostno rešeno, če se družba v bodoče ne bo znala bolje varovati takšnih otrok. Že to, kar smo doslej obravnavali, kaže, da pri vsem tem vprašanju, pri tem nizu posameznih pojavov, ki nam dajejo biologijo otroka, kateri hodi v pomožno šolo, ne gre le za osebo tega otroka samega, marveč tudi za njegov položaj v lastni rodbini in, porodbini, v družbi vobče. Če se je posrečilo dokazati, da izhaja večina teh otrok iz dedno obremenjenih rodbin, če se je posrečil dokaz, da se te rodbine množe hitreje od drugih, kdo ne bi hotel vedeti, kaj lahko stori družba proti temu, kaj lahko stori za svoje lastno zdravje, za svojo bodočnost?

Evgenika — beseda pomeni nauk o dobrem (zdravem) rodu — je postala v zadnjem času za mnoge ljudi istovetna s — hitlerjanstvom! Ti ljudje, čeprav sicer niso baš nevedni, ne vedo o evgeniki ničesar drugega ko to, kar so čitali nedavno v dnevnikih: da skuša Hitler po svojem programu uresničiti nekaj evgeničnih teženj. Za te ljudi je evgenika torej le nekak političen »šlager« enodnevnega, strankarskega pomena. Evgenika pa je bila že mnogo prej nego Hitler — njen oče je *Francis Galton* (1822—1911), znameniti bratranec *Ch. Darwina* (prvo evgenično delo *Galtonovo* je iz l. 1864). Predaleč bi nas zavedlo, če bi tu hoteli razvijati zgodovinski razvoj vede evgenike; bolje bo, da povemo, da je vsa pričujoča študija evgenična, da torej evgenika dela z znanstvenimi, biološkimi sredstvi, da raziskuje biologijo človeka in ljudstva vobče, da skuša dobiti norme za zdrav razvoj človeštva in da po takem ni ter ne sme biti kak strankarski »šlager«. Tudi naša dosedanja izvajanja ne nosijo strankarskega pečata in vendar so vseskozi pisana v

duhu evgenike. Razen na hitlerjanstvo misli mnogo ljudi ob besedi evgenika brž na sterilizacijo, kontrolo in omejevanje porodov, celo na zagovarjanje splava in še marsikaj, kar samo po sebi ni evgenika, marveč so — pravilno rabljena — evgenična sredstva. Res so vse te stvari lahko negativna evgenična sredstva, toda evgenika se mora posluževati enako tudi pozitivnih, da se na pr. pospešuje množitev večvrednih poedincev z davčnimi olajšavami, stanovanjskimi in drugimi ugodnostmi.

Evgenik gleda na družbo kakor zdravnik na posameznika. Posameznik hoče dolgo živeti — družba tudi; posameznik misli na svojo bodočnost — čeprav morda samo v obliki penzije ali starostnega zavarovanja — družba... Tu pa ne bi mogli zapisati, da družba tudi. Ne še! Družba živi danes kakor prav lahkomišeln posameznik iz dneva v dan. Družba sicer »misli na bodočnost«, toda le egocentrično-materialistično, nejasno; ne misli pa na to, kaj bo zapustila svojim potomcem, lastni prihodnji generaciji. Kakšna bo ta generacija? Ali bo v nji vse tako, kakor bi si n. pr. posameznik želel za svojo udobnost? Ali bo družba, človeštvo še dolgo lahko živelo, ne da bi mislilo na svoje — recimo — starostno zavarovanje?

V pričujoči študiji sem poskusil odkriti eno bolečo rano družbe, opozoril sem na problem manjvrednega otroka. Ta poskus ni prvi; v Nemčiji in Ameriki pišejo o tem že nekaj let. Da pa je ta problem tudi za nas aktualen, to sem, kakor upam, dokazal in bom v naslednjem še podprl. Problem manjvrednega otroka je z dveh vidikov važen za bodočnost človeštva: 1. zaradi težje, nadpovprečne dedne obremenjenosti teh otrok, 2. zaradi hitrejše množitve manjvrednih elementov. Preden preidemo k evgeničnemu odgovoru na ta dva za bodočnost družbe izredno važna vidika, naj si še enkrat v dveh tabelah predočimo rezultate teh preiskav.

1. Obremenjenost povprečnega šolskega otroka smo preiskali na skupno 586 rodovnikih iz vadnice, Most in Viča ter jo primerjali s pomožno šolo.

Bolezni in anomalije		Tbc	A	‡	N	Sx	Cr	Ib	E	Razlaga
Vadnica n = 134		60,0	18,0	23,9	17,1	—	—	0,8	1,5	Tbc = jetika A = alkoholizem ‡ = umrl do 4. l. N = živčna lab. Sx = spolna nevez. Cr = kriminalnost Ib = slaboumnost E = epilepsija Številke v tabeli so % od n.
Moste n = 306		50,3	22,9	21,6	10,8	1,3	—	0,3	0,6	
Vič n = 146		61,0	43,2	23,2	8,3	0,7	0,7	1,4	2,0	
Primerjava	Normalne š. le skupaj: 586	50,8	26,8	22,6	11,6	0,9	0,2	0,7	1,2	
	Pomožna šola n = 64	28,0	84,2	25,6	35,9	12,7	4,7	20,6	8,0	

Vidimo torej večkratno dedno obremenitev otrok, ki hodijo v pomožno šolo. Za jetiko je število premajhno; v čem to tiči, ne morem tolmačiti. Zato pa imamo A skoro trikrat toliko, N tudi, Sx 12krat, Cr 20krat, Ib 20krat in E skoro 8krat več nego pri otrokih z drugih šol! Že samo to dejstvo, ki se izraža v tej tabeli, bi zadostovalo, da se družba zresni in začne misliti na svojo bodočnost v lastnih potomcih!

2. Slika pa je še mnogo žalostnejša, če se zamislimo v hitrejšo množitev teh obremenjenih rodbin. Ali je to res taka razlika, če rodi povprečno naša mati 3,67 otrok, mati otroka, ki hodi v pomožno šolo, pa 5,43? Razmerje je 1 : 1,48 ali povprečno 2 : 3. Če vzamemo osnovo, da rodi v danem času prva polovica mater (A) v nekem narodu 2 otroka, druga polovica (B) pa 3, potem se spremeni razmerje med obema polovicama tekom 10 generacij tako-le:

	Osnova	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	generacija
A po 2 otr.	50,0	40,0	30,8	22,8	16,5	11,6	8,1	5,5	3,8	2,6	1,7	% prebivalstva
B po 3 otr.	50,0	60,0	69,2	77,2	83,5	88,4	91,9	94,5	96,2	97,4	98,3	

Nadomestimo si A z našimi povprečnimi materami, B z onimi, ki pošiljajo otroke v pomožno šolo, pa imamo pred sabo sliko svoje bodočnosti... Res, da danes ni še osnova 50 : 50%, toda ta bo dosežena po približno 120 letih, že zato, ker je generacija skupine B mnogo krajša — povprečno za 8 let. Človek z manjšim čutom odgovornosti bo že v zgodnji mladosti, socialno nezavarovan, dasi morda nezavisen, imel

otroke brez pomisleka na bodočnost, dočim bolj odgovorni človek čaka na socialno, eksistenčno možnost. Zato pride drugi sploh kasneje do potomstva in po vrhu ga ima (kar je posledica prvega) še manj. Tako stojimo danes pred žalostnim dejstvom, da se prekomerno plode manjvredni in da večvredni izumirajo. Kakšna bodočnost čaka naših potomcev, če že mi ob jasnem spoznanju tega strašnega nesorazmerja ne začnemo misliti na evgenične ukrepe, si lahko vsakdo izračuna — skoro bi rekel da na prstih.

Šele ko so evgenična pripravljalna dela dognala čim eksaktnejše statistike o zdravstvenem stanju populacije (mesta, pokrajine, države, zemlje), moramo misliti tudi na evgenična sredstva za ohranitev vsaj tega, kar še imamo. Naša generacija, ki je začela spoznavati dejstva, nosi veliko odgovornost pred svojimi potomci in bo nosila tudi veliko krivdo pred njimi, če jim ne bo zapustila boljše dediščine! Bodoče generacije bodo vedno lahko pokazale prav na nas, ki smo spoznavali, pa nismo ničesar ukrenili, dasi bi mogli, ker smo vedeli. Krivda je v tem, da vemo, kaj čaka naše lastne otroke, ki bodo nekoč ječali pod težkimi bremenami, ki jih bodo morali nositi: da vzdržujejo vedno več hiralnic, več zavodov, več kaznilnic, več norišnic. Generacija, ki ne misli samo nase, temveč tudi na svoje potomce, mora misliti tudi na njihovo blaginjo. Vedno in vedno mora razmišljati o primernih ukrepih, da ne bodo bremena, ki jih že danes nosijo večvredni za manjvredne, še narasla do neznosnosti.

Pri izbiri evgeničnih sredstev moramo vedno upoštevati gospodarske prilike v populaciji in posameznika. Sredstva, ki jih rabi populacija za svoje zdravje, mora določati seveda družba bodisi po svojem državnem vodstvu (zakonodaja!) bodisi po društvih, ki so za to pooblaščenata od države ali morda celo od društva narodov.

Sredstva, ki jih ima evgenika na razpolago, smo že na kratko omenili. Pozitivna evgenika, ki bi morala biti cilj vsake modre populacijske politike, je danes po ekonomskih prilikah skoro v vseh državah dokaj neizvedljiva, ker bi stala ogromnega denarja. Kako bi se dalo v tem pogledu vendar kaj doseči, ne morem razpravljati v tesnem okviru te študije.

Negativna evgenika pa ima vsaj eno jako učinkovito sredstvo: sterilizacijo znanstveno dognanih manjvrednih. O pravnem vidiku glede sterilizacije tu ne moremo razpravljati, ker je načrtov za sterilizacijske zakone že toliko, da bi to zahtevalo samostojno razpravo. Izvaja se zakon doslej najbolje in najdalje v Kaliforniji. Izkušnje so dobre. Princip tega zakona in skoro vseh zakonskih predlogov zanj je, da se sterilizira le ona, za manjvredno spoznana oseba, ki v to operacijo privoli, oz. za katero privoli v to njen zakoniti varuh, namestnik in pod., če ta oseba sama ni razsodna (»vračunljiva«).

V vseh državah, kjer so prišli do istih zaključkov kakor mi (da se dognano manjvredni in dedno obremenjeni množe številneje in hitreje), so začeli misliti na sterilizacijo teh ljudi kot najprimernejše evgenično sredstvo v boju zdrave družbe proti manjvrednim, ki jih je vedno več.

Posledice dobro izvajanega sterilizacijskega zakona bi se morale poznati tudi v smislu pozitivne evgenike. Če pomislimo, da so za manjvredne potrebni dragi zavodi (internati, hiralnice, jetnišnice, norišnice itd.) in da je manjvrednih vedno več (torej bo treba vedno več zavodov zanje!), potem spoznamo, da gre mnogo preveč javnega denarja v skrb za populaciji čisto nekoristne, mnogokrat celo kar antisocialne manjvredneže. Če bi z dobro izvajanim sterilizacijskim zakonom zavrli, morda celo onemogočili množitev strokovno za manj vredne spoznanih poedincev, bi s tem pač prihranili mnogo javnih dajatev, ki so danes potrebne za posebne zavode za manjvredne, in jih porabili lahko v smislu pozitivne evgenike, se pravi za podporo večvrednim: da se lahko mladi poroče, da dobe za vsakega otroka primerno nagrado, da družine z vsakim nadaljnjim otrokom razbremenimo davkov itd.

Pot, ki se nam zdi danes že pripravna, vodi torej preko negativne evgenike, ki naj zdrav kolektiv čim bolj oprošča strašnih dajatev za vzdrževanje manjvrednih, k pozitivni evgeniki, ki bo kolektiv obvezala skrbeti za svoje zdrave večvredne člane in njihovo potomstvo. Le potem se bodo mogli belci še nadalje vzdržati v vodilni poziciji, ki jo imajo danes. Tudi

za našo državo je čas, da računa s problemom manjvrednega človeka in da misli na obrambo svojega obstoja. Danes so države v Evropi ogrožene v obstoju mnogo bolj od znotraj nego od zunaj — žal, da mnoge še niso niti začele raziskavati problemov lastne populacije.

Da ta problem obstoja tudi pri nas, to sem, upam, dokazal v pričujoči študiji. Tudi mi bomo morali računati z evgeniko in z evgenično zakonodajo, ki bo zavarovala naš obstoj vsaj za nekaj prihodnjih generacij. Saj naša država, dal Bog, ni samo za našo generacijo, marveč želimo, da bi živela tudi v prihodnjih neštetih generacijah. Da pa bomo to dosegli, morajo postati evgenična načela važen sestavni del notranje državne politike!

II. RODOVNIKI.

V naslednjem hočem podati kratke izvlečke iz rodovnikov, katere sem sestavil s starši preizkuševancev, ki hodijo v pomožno šolo. Kratice za ime so izmišljene, tudi kjer je navedeno celo krstno ime, je izmišljeno. Primeri so numerirani po vrsti, kakor je navedena v statistiki otrok, najprej so rodovniki deklic, potem dečkov.

1. A, B., 8 in pol let stara deklica izmed 12 otrok, od katerih jih je polovica umrla do 4 l. starih. Z materine strani je zanimiv rak na prsni, kar pa ne more vplivati na duševno stanje preizkuševanke. Z očetove strani je več primerov jetike. Alkohol za generacijo preizkuševanke menda ne pride več v poštev. Slabe gmotne razmere, preveč otrok. Najbrže — vsaj anamneza rodovnika kaže — hereditarna obremenitev ni tako važna kakor okolje.

2. Mara in Nande K., brat in sestra. Nande je star 10, Mara pa 8 let. Tudi v tem primeru je mati rodila 12 otrok, od katerih je bil prvi nezakonski; umrli so 4 do 4 l. stari. Najstarejša hčerka ima z nekim pijancem nezakonskega otroka. Starejši sin jemlje rad nož v roke. Glavobol med preizkuševančevimi sorojenci. Trije so hodili, oz. še hodijo v pomožno šolo; Mara je pred vsem lena. Mati je prebrisana lažnivka. Rodovnik je obremenjen z jetiko in alkoholizmom, z glavoboli, težkim učenjem (lenost ali debilnost?); očetova sestra je z 32 leti umrla na Studencu, ko je bila 2 do 3 leta v zavodu.

3. Rok in Minka P., brat in sestra. Rok je star 10, Minka pa 8 let. Njuna mati, ki je stara šele 32 let, je doslej 6-krat rodila. En otrok je umrl do 4. l. star. Rodovnik je obremenjen z živčno labilnostjo. Mati je iz rudarske rodbine, en njen brat alkoholik, drugi pa je umrl na Studencu baje za epilepsijo, za katero je bolehal 16 let. Dva očetova brata sta jako

nervozna, oče sam se bavi z okultizmom. Eden od njegovih bratov se še sedaj ponoči pomočuje (en noct.). Rok ne kaže posebnih inteligenčnih defektov (govori več jezikov!), čita bajne rad; je jako nervozen, morda — po opisu v osebni popisnici — nekoliko sadistično razpoložen (kar je pa lahko sekundaren vpliv okolja klavnice). Ni nesimpatičen in brez dvoma bi se dalo pri njem marsikaj popraviti, če bi živel v primernejšem okolju. Da laže, spada deloma k njegovi psihični konstituciji; verjetna je moralna manjvrednost, ki je pač lahko posebna ovira za nadaljnji družabni razvoj otroka. V okolju, v katerem živi, se njegova moralna labilnost ne bo mogla zadostno popraviti. Šola vpliva nanj dobro. Slika sestre Minke ustreza bratovi; le manj navihana je Minka.

4. Milena in Olga S., sestri, Milena stara 8, Olga pa 11 let. Mati je rodila 6 deklic, od katerih so 3 umrle do 4. l. stare. Milena je imbecilna, se slini, drži odprta usta, grize nohte, ima vlažne prste, s katerimi se stalno nervozno igra; Olga pa je togotna, »huda«, ima golšo, se slabo uči in je v vsem podobna svoji eni teti po materi. Oče in mati teh otrok sta nezakonska otroka. O očetovih starših se ne da dognati nič obremenjujočega. Materin oče pa si je sam vzel življenje. En materin polbrat, ki je umrl za jetiko, ima hčerko, ki je gluha, bolehnata in »blj revca« — to je torej sestrična obeh preizkuševank. Da bi bil njun oče alkoholik, to mati trdovratno taji, dasi je zabeleženo v sprejemnem listu. Mati sama je videti bolehnata, posebna inteligentnost je ne diči. Mati in otroci so skrajno zanemarjeni in umazani. Tudi tu pospešuje zanemarjenost (ki je vsaj deloma lahko posledica revščine) manjvredne duševne kakovosti otrok. Na znatno zboljšanje pač ni upati; preizkuševanki, zlasti mlajša, sta nemara kandidatki za ulico — zavoljo slaboumnosti.

5. R. L., 8-letna nezakonska hčerka alkoholika z materjo iz alkoholiziranih staršev — torej težka alkoholna obremenitev z obeh strani. Mati sama ne pije, bila pa je spolno precej »živahna«. Ena sestra preizkuševankinega očeta je mlada umrla najbrže za sifilo, po »živahnem, nemoralnem« življenju. Ded po očetu je tudi pijanec. R. je nervozna, eretično imbecilna, sicer pa ljubezniva. Inteligenčni defekti so precejšnji; paziti bo treba zlasti na moralni razvoj, ker so taka dekleta (zlasti, če se bo telesno dalje tako dobro razvijala) kandidatke za ulico. Glava deklice se zdi mnogo premajhna (mikrokefalija). Dedna obremenitev in urojeni defekti bi v tem primeru pač vedno prodrli tudi v najboljšem okolju (ki pa ravno v tem primeru ni slabo, ker je otrok deležen skrbne nege).

6. D. Č., 9-letna nezakonska hčerka; mati je imela že prej z drugim moškim nezakonsko hčerko, z očetom preizkuševanke pa ima razen te še eno. Otroek je nervozen, zjutraj bruha. Ena sestra matere je tudi imela z dvema moškima nezakonske otroke. Z očetove strani jetika, I polsestra preizkuševanke je v pomožni šoli. — Najbrže so v tem primeru zunanji faktorji važnejši, kar pa ne izključuje izvestne urojene dispozicije.

7. Rudi in Betka Ž., brat in sestra, Rudi star 11, Betka 9 let, izmed petero otrok najstarejša. V materinem rodu najdemo dva primera slaboumnosti, učili so se pa vsi težko. En materin brat je bil »zmešan« in je v bolnici umrl. Oče je nezakonski otrok. Preizkuševankini sorojenci so imeli

vsi vnetje srednjega ušesa (o. m. s.), dočim je Betka sama bila najbolj zdrava; vendar pa kaže jasne znake duševne manjvrednosti. Je pa simpatičen otrok ter bo morda za kakšna domača, nesamostojna dela dobro uporabna. Paziti bo treba na moralni razvoj; okolje se ne zdi kdovekaj slabo.

8. R. S., 9-letna hčerka izmed 4 otrok. Rodovnik ne kaže nič posebnega. Deklica očituje dokaj težke duševne defekte, ki se zde prirojene (mati je v 5. mesecu nosečnosti padla z voza in se močno prestrašila). Šola bo tu lahko storila mnogo dobrega, zlasti ker je domače okolje očitno prav dobro. Duševni defekti se sicer ne bodo popravili, a lahko znatno »prepleskali«, tako da bo punčka, če bo okolje za njo stalno tako ugodno, lahko opravljala domača dela. Za samostojno življenje pa najbrže ne bo nikoli sposobna.

9. M., J., S. in A. O., M. 9-letna hčerka, J. 12-letni, S. 11-letni in A. 7-letni sinovi izmed 10 otrok, od katerih je umrl le eden do 4. l. star. O prednikih teh duševno vsekakor manjvrednih otrok se ne da nič točnega izvedeti, ker se njihov oče, s katerim je bil rodovnik sestavljen, tudi ne odlikuje po inteligenci; mati pa tudi ne (tako vsaj zatrjuje oče). Otroci so slabo razviti, duševno in telesno. Na vsak način jih je preveč za slabe razmere, v katerih živi družina. Najbrže bodo vsi bolj v obremenitev nego pa v korist človeški družbi. Oče je že dopoldne močno dišal po alkoholu (s tem pa še ni mnogo rečeno, lahko je le slučaj!). Oče je nezakonski sin neznanega očeta. Inteligenca pač v vsem rodu ni ravno odlična, vendar pa socialno okolje prirojene, oz. urojene defekte lahko še pospešuje.

10. E. P., 9-letna hči matere, ki je 4krat rodila. Od teh otrok sta 2 umrla do 4. l. stara; tudi mati je umrla, oče je drugič poročen. Po materi je rodovnik obremenjen z alkoholizmom: mati sama je bila pijanka, prav tako ena njena sestra in en brat. Tudi jetika se najde v tej rodbini. E. je imbecilna, togotna, trmasta, nervozna; brez dvoma tudi zanemarjena, vsaj po umrli lastni materi. Če je tudi sedaj tako, ni jasno. Najbrže skrbi mačeha bolj za njo nego je prej lastna mati. Obremenjenost igra tu brezdvoma važno vlogo. Zlasti pa je otrok nervozen, kar je tipično za alkoholno obremenitev! Pri preizkuševanki opažamo duševno in telesno degenerativne znake.

11. B. C., 9-letna nezakonska hčerka, najmlajša izmed 5 otrok, od katerih sta prva in druga dva — dvojčka. Umrla sta 2 otroka do 4. l. stara, dočim je bil eden mrtvorojen. Težka obremenitev z alkoholom z očetove strani. Materin oče pa je bil igralec. Mati sama se je težko učila. Okolje skrajno slabo, vendar bi morda zadosťovali za razlago endogeni (urojeni) vzroki. V tako zelo obremenjenih rodovih je težko pričakovati boljšega okolja ter imamo pred sabo sojgro obeh faktorjev. 13-letni brat preizkuševankin je v šoli kradel knjige! Inteligenčni defekti pri obeh otrokih se pa ne zdijo veliki — prej moralni.

12. Dušan in Cirila Č., Dušan star 9, Cirila 10 let, izmed 14 otrok, od katerih sta umrla 2 do 4. l. stara. Nobeden od obeh duševno ni izrazil defekten. Rodovnik: 2 starejši sestri preizkuševancev sta imeli nezakonskega otroka. Razen samomora ene materine sestre ni med direktnimi pred-

niki nič posebnega dognati. Od otrok te generacije jih je bilo več v pomožni šoli, vendar menda ne radi debilnosti. Pripomniti je le, da je v tej rodbini sorazmerno gmočnim prilikam preveč otrok!

13. H. N., 11-letna hči izmed 7 otrok, od katerih sta 2 umrla do 4. l. stara. Starši so ji umrli. Rodovnik je žal le nepopolno znan, ker je otrok sirota. Oče je umrl za vnetjem možganske opne (meningitis, morda tbc?), mati za pljučno jetiko. Razen preizkuševanke je še en brat posečal pomožno šolo. Mati je morala radi zasluzka otroke zanemarjati, je baje tudi sama imela zanemarjeno vzgojo. Pri H. so opazili, da hodi rada za sošolci (Sx-nagnjenja?). Zdi se, da bo tudi pri tem dekletu treba paziti zlasti na moralni razvoj. Deklica živi sedaj v nekem zavodu.

14. D. E., 12-letna deklica izmed 4 otrok, od katerih je najmlajši umrl do 4. l. star; potem je mati še enkrat splavila. Med D. in prejšnjim otrokom je 5 let razstoja (svetovna vojna!). Očetov rod: en brat pijanec; njegov oče je mlad umrl — ostalo nedognano. Materin rod: en brat se je jako težko učil, ena sestra je bila silno nervozna in je umrla na opazovalnem oddelku (menda za pljučnico). Očetova hči iz prvega zakona je inteligentna in se je lahko učila, toda je lahkoživa, tudi s fanti! Najstarejši pravi brat preizkuševanke je sicer delaven in priden, a ne inteligenten. Drugi sin je normalen. Preizkuševanka sama se jako težko uči ter je duševno in telesno zaostala. Boječa je, se pred tujim človekom takoj zjoče, a je kasneje prav prijazna in domača. Golša je v tej rodbini familjarna. — Dedna obremenjenost prav verjetna, zlasti ker se socialni položaj ne zdi preveč slab.

15. E. E., 11-letna hči iz gmočno dobro podprte rodbine, ki se je rodila po 5-letnem razstoju (svetovna vojna!); pred njo sta še dva brata. Umrli oče je bil hud pijanec, ki je pil baje zavoljo zavržene ljubezni, dokler se končno ni poročil — pil pa je potem naprej, proti koncu življenja bolj in bolj. Tudi en njegov brat ima izrazito nagnjenje k alkoholu, v pijančevanju ga ovira sedaj le pomanjkanje denarja. Razen teh sta umrla en brat in ena sestra za jetiko. Mati dela dober vtis, tudi inteligentna je menda dovolj, le preizkuševanke ne razume prav. Starejša dva otroka sicer jako hvali, vendar pa menda nista ravno kdovekaj nadarjena. V njenem rodovniku ni nič posebnega razen nejasne smrti brata, ki je mlad umrl. Z obeh strani muzikalna nadarjenost, ki se jasno kaže tudi pri preizkuševanki. E. je očitno manj nadarjena, zlasti pa nervozna. Nad očmi čelo ni razvito, bolj pa med očmi; čelo preide v nos v čisto ravni črti; oči so sanjave, nekoliko izstopajo; lahko ptoza.¹ Puberteta je za to starost in celoten razvoj normalna. Prognoza ni dobra: degenerativni znaki so jasni; deklica samotari, je mirna ter se iniciativno zanima le za klavir in šivanje. Otrok bi ob dobri negi sicer uspeval, za samostojno življenje pa menda ne bo nikoli zrel.

16. F. G., 13-letna prva hčerka svoje že umrle matere, ki je rodila le še mlajšega sina. Oče pa je sedaj drugič poročen. Mati je umrla z 29 leti po operaciji za žolčnimi kamni. Oče preizkuševankin je nervozen, se je po lastnem priznanju slabo učil. Ne zdi se inteligenten, vendar je

¹ Glej razlago pod črto (opomba 1) na strani 49!

simpatičen in očitno skrben za preizkuševanko. Slabo so se učili vsi sorojenci očeta, vsi — z njim vred — imajo kilo. Očetov oče ni bil pijanec v ljudskem smislu, a pil je. V materini rodbini so se lahko učili; njen oče je bil pijanec, živi (ali ne živi več?) v Ameriki. Preizkuševanka je — po očetovi izpovedi ima že menstruacije — spolno »zrela«, a ne razvita, prsi so komaj v razvoju 10—11 letne normalne deklice. Menarho (1. perilo) je imela baje že pred dvema letoma, ko je bila bolj debela; perilo še ni redno, razstoj do pol leta; v času menstruacije je nervozna. Vse to je pravil oče, dočim preizkuševanka sama menses taji; mogoče je seveda ob njeni duševni nerazvitosti, da ne vè, za kaj gre. — Njeno lasišče je nizko. Mirna je, manj nadarjena, moralnih zablod se za enkrat ni bati. Za lažja dela bo gotovo uporabna, v ostalem pa prognoza ni ugodna.

17. G. H., 12-letna deklica, 2. otrok izmed 4, od katerih je eden umrl do 4. l. star. Z obeh strani težki alkoholiki; tudi ena sestra po očetu »se ni branila pijače«. Razen tega sta bili 2 očetovi sestri duševno in telesno nerazviti in sta umrli v puberteti. Mati in ena njena sestra sta alkoholičarki. V obeh rodbinah najdemo manjvredne otroke. Preizkuševanka je telesno nerazvita, nekako 4 leta zadaj! Tudi duševno je manjvredna, živčno in inteligenčno. Okolje je skrajno slabo. Vobče: kandidatka za ulico, dasi sedaj še nerazvita. Obremenitev po obeh roditeljskih rodovih je težka; radi nevšečnega okolja bo treba paziti zlasti na moralni razvoj.

18. H. I., 12-letna deklica izmed 10 otrok, od katerih jih je 6 umrlo do 4. l. starih. Mati teh otrok je umrla za pljučno jetiko. Rodovnik ne kaže posebne obremenjenosti. Trije otroci so se slabo učili, oz. se še slabo učijo. Alkoholizem? Spremljevalka sama, poročena sestra preizkuševanke, se ne zdi posebno inteligentna. Pri preizkuševanki pa je vsekako »nervoza« pretežna komponenta njene manjvrednosti. Inteligenčni defekti menda niso znatni. Slika pa je v celoti dokaj nepopolna.

19. I. J., 14-letna deklica, drugi otrok izmed treh. Oče je bil nervozen, ponesrečil se je pri požaru; pil je le malo. Očetov oče je bil alkoholik, je tudi umrl po nesreči. I sestra preizkuševankinega očeta se je ponesrečila pri padcu in umrla; eden njen sin je umrl za meningitis (tbc?). Mati je manj nadarjena, togotna, nagle jeze (tako pripoveduje spremljevalka preizkuševanke, oddaljena »sorodnica« matere). Njen brat je alkoholik, oče ji je umrl za jetiko. Zanimivo je, da je sin spremljevalke tudi v pomožni šoli (24. N. O.); ni sicer krvnega sorodstva, vendar imata mati preizkuševanke in spremljevalka isto polsestro. Brata preizkuševanke sta bolj lena ko neumna. Ona je manj nadarjena, a simpatična. Spolno zrela, dasi še ne temu ustrezajoče razvita. V moralnem oziru zanesljiva; baje ji ne prete nevarnosti, ne kaže nagibov k temu. Hoče se učiti šivanja, za kar je spretna, dasi sicer za ročna dela ne. Dekle je sorazmerno razvito k čemur ji je bojda pomogla telovadba, ki jo pridno goji. Ker duševni defekti niso posebno veliki (le nervozna je precej), je prognoza ugodna, zlasti še, ker je preizkuševanka etično (vsaj za enkrat še) zanesljiva.

20. J. K., 13-letna, 6. otrok svoje matere iz 2. zakona. Mati je imela v prvem zakonu 3 otroke, od katerih živi le najstarejši, dočim je ena de-

klica umrla s 7 meseci za meningitis, druga pa s 7 leti za »trebušno jetiko«. Iz 2. zakona je umrl najstarejši sin tik pred maturo za nephritis (vnetjem ledvic) (?). Ostali trije živijo. Živčno so vsi šibki, najmlajši se tudi slabo uči. — Oče preizkuševanke pije »za potrebo«; ima »astmo« in bruha kri (sum na tbc!); njegovi sorojenci so zdravi; ded (po očetu) je bil velik pijanec, ki ga je zadela kap. Materin oče je »shiral«, dočim je njena mati umrla po operaciji golše. Za učenje so vsi otroci iz drugega zakona »bolj trdi«, najbolj pa preizkuševanka. Njo označuje mati kot leno, a »živahno« (Sx!); da gleda za moškimi, da sicer doma pomaga, vendar pa le pod pritiskom; za učenje da je trda; iz šole hodi jako počasi domov. Dostaviti bi bilo še treba, da se je zdela naravna sramežljivost pri preiskavi normalna za tako razvito dekle kakor je preizkuševanka. Je v zadnjem štadiju pubertete: prsi so razvite, dlache tudi, mati priča-kuje vsak hip menstruacijo. — Pri preiskavi se je preizkuševanka zdela prej torpidna (brez zanimanja) nego živahna. — Na čelu hipertrihoza, nizko lasišče; dlaka ji je vobče jako razvita, kar deloma temelji tudi na rasmernu tipu (mediteranski vpliv). V telo je tolsta, zlasti v trebuh. Sorazmerno k višini je pretežka. Pri nji obstoja resna nevarnost za prostituiranje, zlasti ker očitno nima pravega razumevanja za svet; duševno je zaostala in moralno vsekakor dokaj neobčutljiva. Prej omenjena naravna sramežljivost se opaža tudi pri že starejših prostitutkah. Ukrepi za njen nadaljnji etični razvoj so nujno potrebni, vendar najbrže ne bodo zalegli. Trajna rešitev pred propastjo bi bila možna le pod stalnim nadzorstvom.

21. K. L., 14-letna, zadnji otrok izmed 5, od katerih sta umrla dvojčka do 4. l. stara, razen teh pa je smrtno ponesrečil prvorojeni brat preizkuševanke s 15 leti. Za preizkuševanko je mati le še enkrat splavila. — Oče in njegov rod se zdita zdrava. Mati sama prav tako. Ena njena sestra pa je spolno-etično manjvredna; imela je mnogo možkih, enega nezakonskega in 13 zakonskih otrok, a še doslej »je ni pamet srečala«. Lahkoživa je in ne pozna cene denarju. Druga sestra je umrla za jetiko; polbrat je bil velik alkoholik. — Mati karakterizira preizkuševanko docela tako kakor svojo sestro-lahkoživko. Dekle je leno in »živahno«, se veseli fantov, hodi z vsakomur; iz šole domov rabi po 2 uri namestu pol do tričetrt! Samo družba jo veseli; ko jo je mati nekoč poslala proti večeru nekaj kupit, je šla kar z nekim možkim, ki jo je ogovoril. Spolno občevanje mati za enkrat izključuje, boji se pa za bodočnost. Dekle je razvito nekako do 2. pubertetne stopnje; prsi so naznačene, dlake so v rasti; v celoti je šibko. Obrazni del glave je velik, čelo nad očmi majhno, lobanja vobče dokaj majhna. Toliko o urojenih in prirojenih faktorjih. Razen tega pa je dekle, ki se je že lepo razvijalo, l. 1919 obolelo za »špansko« in 14 dni le spalo. Razvoj je bil s tem prekinjen. Današnje stanje opravičuje sum na encephalitis lethargica (1919!, spremembe v rasti, moralna astenija!). — Nesrečna kandidatinja za ulico, če ne bo pod stalnim nadzorstvom. Duševno in moralno defektna. Duševno manjvrednost bi pripisali bolj urojenim ali vsaj prirojenim faktorjem, moralno pa deloma tudi bolezn; toda tudi pri tem ne smemo pozabiti preizkuševankine tete, materine sestre!

22. L. M., 13-letna, nezakonska hči bliže neznanega očeta — vojnega ujetnika. Z matrine strani le jetika in morda nekaj živčne labilnosti. Mati sama je umrla s 26 leti »iz žalosti« (??). V materini rodbini je toleranca¹ proti alkoholu majhna. Priženjena teta preizkuševanka pravi, da njen mož, če izpije le četrt vina, kar nori, da ga skoro ne more pomiriti. Možki v tej rodbini so baje vsi taki; preizkuševanka pa tudi. Mati ji je zgodaj umrla; dokler je bila v reji pri svoji babici, ki živi in pomaga v neki gostilni, je dobila tudi tu in tam nekaj vina (!). Danes je stara 13 let, zaostala v telesnem in duševnem razvoju. Ima degenerativne znake (nizko lasišče, hipertrihozo spodnje lakti, goste štrleče obrvi, naznačeno zrast obrvi nad nosnim korenem, nekaj golše itd.), je spolno nerazvita, nima še perila, prsi so infantilne, še brez najmanjšega znaka za razvoj, a poganjajo ji že pazdušne dlake. Glava je izredno majhna, kar le slabo prikriva gosto in suho (togo) lasje. Obod glave, 49 cm, izpričuje popolnoma nezadosten razvoj možganskega dela lobanje. Deklica je imbecilna in prognoza za bodočnost ni ugodna, najsi je njena zaostalost (je tudi še jako otročja!) prirojena ali urojena. Zdi se, da endokrini² žlezni sistem ni v redu. Varovati jo bo treba pred ulico!

23. M. N., 13-letna, zadnji, 11. otrok; od teh otrok so umrli 4 do 4 l. stari, eden pa malo starejši za diferijo. V materini rodbini najdemo alkohol (oče in stric matere, brat menda tudi). En otrok očetovega brata je »blj zabit«. Sorojenci preizkuševanke so menda normalni, le ena sestra »je imela Basedow«. Mati je bila ob njeni zaploditvi stara okoli 45, oče pa 51 let! Pri otrokih tako priletnih staršev opažamo večkrat anomalije. Ali je to tudi v tem primeru pravi vzrok jako očite duševne zaostalosti, si ne upam trditi. Šola bo v tem primeru mogla le malo popraviti, a ker se pri očitno dobrem domačem okolju ni bati vsaj moralnega iztirjenja, bo deklica morda za kako delo postala sposobna; vendar bo vedno rabila nadzorstva. Spolno je vsaj 2—3 leta zaostala v razvoju, o puberteti še ni govora, dasi je preizkuševanka precej velika.

24. N. O., 6 in pol-leten nezakonski edinček (prim. števil. 19. I. J!). — Iz znanega rodovnika ni prav nič obremenilnega razvidno. Mati zanika tudi možnost zapleditve v pijanosti. Obtežilnih momentov ni navedla.

25. O. P., 7-letni fantek, 4. otrok izmed 7, od katerih jih je 5 umrlo do 4 starih. Rodovnik je silno obremenjen; z matrine strani težek alkoholizem in kriminalnost (materin polbrat); še hujša je očetova stran: oče sam je nezakonski sin prostitutke, ki se je udajala alkoholu; drug njen sin (očetov polbrat) je bil homoseksualen in je umrl na Studencu, kjer je bil 2 leti; tudi ta je pil. O polsestri očeta, ki je zaplojena zopet z drugim možkim, ni nič znanega. Mati očeta je baje umrla v Turčiji. O očetovem očetu ni nič znanega. Toda kar vemo o rodovniku tega preizkuševanca, zadostuje za sodbo, da je težko dedno obremenjen. K temu pridejo še slabe zunanje razmere. Tako na pr. mati navaja preizkuševanca k beračenju ter ga radi tega enostavno ne pušča v šolo, tako da je treba ponj

¹ Toleranca pomeni tu, da ne preneso mnogo alkohola.

² Endokrine imenujemo žleze z notranjim izločevanjem.

pisati! Pri njem bo treba paziti zlasti na moralne kakovosti. Mati sama sicer pravi, »da mu lumparije vse gredo«, učenje pa ne — ga pa sama podpira v slabem. Prognoza je tu skrajno neugodna; razvil se bo antisocialen človek v škodo družbe.

26. P. Š., 8-letni edinček, prvi in zadnji otrok ob porodu 48-letne matere; porod s kleščami. Oče je bil ob zaploditvi star 44 let. Ded po materi je bil alkoholik; mati sama baje ni čisto normalna, vendar pa dobra ženska. Sicer ni v rodovniku za nas nič bistvenega dognati. Okolje se zdi dobro, oče je izredno simpatičen in dober človek, tudi skrben za otroka; oba sta čedno oblečena. Zdi se, da je vplivala priletnost staršev, zlasti matere, ob zaploditvi; morda gre tudi za posledice kleščnega poroda. Prognoza je slaba, fantek je imbecil težje vrste, ima tremor (tresenje), slabo govori, ne razume itd.

27. Egon in Rasto R., eden 10- in drugi 8-letni fantek, prva otroka matere, ki je doslej rodila 6-krat in je zopet noseča. Doslej je umrl le en otrok do 4 l. star. Rodovnik je obremenjen in sicer je bila babica po očetu baje epileptična, i oče sam je epileptik in je prej tudi mnogo pijančeval. Tudi ded po materi je bil pijanec; babica po materi ni bila inteligentna in tudi matere same ne diči posebna inteligenca, česar se pa ona zaveda. Egon in Rasto se ne vidita tako zanemarjena, kakor bi po silno neugodnih denarnih prilikah mogla biti. Glavni vzrok zaostalosti jima je iskati v obremenjenosti. Oba otroka sta tudi telesno slabo razvita, jako bledolična in suha. Morda jima bo šola vendar koristila, ker utegneta biti dobra človeka.

28. P. R., 8-letni prvorojenec izmed 6 otrok, od katerih še ni nobeden umrl. Starost otrok po vrsti: 8, 7, 5, 4, 2 in 0; 4 leta! Mati je stara šele 31, oče pa 36 let, njiju generativnost torej najbrž še ni končana. Ali je koristna družbi, pa je drugo vprašanje. Obremenjenost se sicer ne da jasno spoznati, vendar ni gotovo, da-li je mati vse povedala. Mogoče je tu zanemarjenost res glavni vzrok, ker so otroci mnogo sami. Mati tudi dela, gmotne okolščine so jako slabe. Oče ni Slovenec (tudi ne Jugoslovan). Pomožna šola bi lahko mnogo popravila, če bi bile socialne razmere boljše. Preizkuševanec rad uhaja z doma (dromomanija?), kar bi moglo biti znak urojenih vzrokov duševne manjvrednosti. Na moralni razvoj bo treba osredotočiti posebno pažnjo. Sestri preizkuševanca: starejša, 7-letna, boječa in nervozna, mlajša, 5-letna, je bolelna in dolgo ni mogla hoditi zaradi »angleške bolezni«.

29. R. S., 11-letni zadnji sin matere samomorilke. Od 4 njenih otrok je umrl le eden do 4 l. star. Rodovina je težko obremenjena: mati si je prerezala žile; bila je živčno bolna. Hčerka ene njene sestre je epileptična. Materina najstarejša hči, 22 let stara, je moralno jako nerazvita, tako da menda ni šla daleč mimo prostitucije; je jako lahkomiselna, najbrž tudi včasih pije; sedaj je v Z. poročena, a že misli zopet na ločitev. Druga hčerka je mirna in trezna, tudi poročena ter ima otroka. Prihodnji otrok je umrl in šele 9 let (!) za njim se je rodil preizkuševanec. Oče je jako nervozen, alkohola sedanja (2.) žena ni priznala, o njegovi družini ni povedala nič obremenilnega. Mačeha preizkuševanca je živčno labilna,

a zdi se inteligentna in skrbna. Njen prvi otrok s preizkuševančevim očetom je slabotna punčka, ki težko govori, kakor i preizkuševanec sam. Ta je duševno zaostal. Ker tu okolje očitno ni slabo, je verjetno, da je vzrok manjvrednosti pred vsem dedna obremenjenost in sicer (kljub nezvestnosti) tudi po očetu, ker otrok z drugo ženo izkazuje prav tako duševno zaostalost. Šola bo lahko urojene duševne defekte prekrila, a ne odstranila. Če bo okolje dobro, bo preizkuševanec morda uporaben za lažja nesamostojna dela.

30. S. T., 9-leten deček, 10. izmed 11 otrok, od katerih so prvi trije umrli do 4 l. stari. Oba deda sta mu bila alkoholika, menda težjega značaja; oče je bil ves čas vojne na fronti in se je vrnil z malarijo. Otroci, ki so rojeni po očetovem povratku, so jako slabotni, duševno in telesno, trije so bili v pomožni šoli (oz. so še), ena hči je na osnovni šoli šele v 3. razredu, dasi že 12 let stara! Najmlajši otrok doslej ne kaže posebnosti. — Obremenjenost s strani dedov ni izključena; obtežilne so slabe gnotne razmere in povojna doba. Da bi malarija bila kriva povojni seriji otrok (5 let ni bilo otrok med 6. in 7.), je malo verjetno, za enkrat vsaj ne dokazano.

31. S. Š., 9-leten nezakonski edinček. Razen očetovega alkoholizma ni videti nič obremenilnega. Mati se zdi inteligentna; ena njena sestra ima tudi nezakonskega otroka. Preizkuševančev oče je sam nezakonski otrok in njegova dedna tvarina seveda ni znana. Pri preizkuševancu sta lenost in nervoza menda bolj očitni nego inteligenčni defekti. Misliti se mu noče, vendar morda tudi ne more (računstvo!). Očetov alkoholizem je brez dvoma obremenilen. Okolje preizkuševanca sedaj ni videti slabo. Šola bo najbrže imela uspeh.

32. Š. T., 9-leten fantek, drugi nezakonski otrok izmed 4 (vsi nezakonski!). Med materjo in očetom je starostne razlike 25 let! Očetova prva žena je umrla umobolna, bila je večkrat na Studencu. Zapustila je 5 živih otrok. Oče živi sedaj že dolgo skupaj z materjo preizkuševanca in je to zvezo smatrati enakovredno zakonu. Rodovina je dokaj obremenjena, k čemur se pri preizkuševancu pridružuje še nesreča s tetanom. Rodovina očeta je obremenjena z alkoholizmom in jetiko, razen tega so vsi jako nervozni. Umobolna je bila prva žena očeta in žena očetovega brata. Če upoštevamo pojav afinitete (združitev enakih pojavov), potem to ni dober znak za duševno razpoloženje v očetovem rodu. Materin rod je videti zdrav, razen jetike pri njeni materi in najbrže pri neki nečakinji. Materina sestra ima tudi nezakonsko hčerko. Mati je menda skrbna in poštena ženska. — Po očetu so obremenilni momenti brez dvoma upoštevavanja vredni, vendar je verjetno, da je tudi tetanus manjvredne (urojene) »vloge« še pospešil. Fant se nič ne zdi zanemarjen, je dobro razvit. Ta primer ne bo posebno ugoden za uspešno zboljšanje — vendar pa defekti niso veliki; le živčna labilnost je precejšnja.

33. T. U., 9-leten deček, 4. od 6 živih otrok. Rodil se je po 8-letnem presledku. Preizkuševanec živi pri rednici, ki je dobila tudi podatke o njegovi rodovini; njihova popolnost kajpa ni zanesljiva. Vsekakor je ena sestra preizkuševanca (17 let stara), 8 let pred njim rojena, čisto

idiotična. Po izjavi rednice je preizkuševanec sicer inteligenčen, a silno zanemarjen. Ovira napredovanju je v tem, da slabo sliši; ali gre res za (vsikdar dedno) otosklerozo (diagnoza zdravnika), bi bilo treba dognati še iz rodovnika, kar pa bo težko dosegljivo. Zdi se, da je dečko pri rednici v dobri oskrbi. Zato in ker ne kaže težjih inteligenčnih defektov, je tu prognoza dosti ugodna.

34. U. V., 9-leten fantek, dvojček, izmed 5 otrok, ki so vsi živi. Obremenjenost je verjetna, zlasti ker okolje ni slabo. Mati je videti skrbna. V njeni rodbini najdemo primere naglušnosti, prav tako tudi dva njena otroka (najstarejši sin in preizkuševanec) ne slišita dobro. Kaj je pri preizkuševancu pravi vzrok zaostalosti, ki je vsekakor očita, se ne more z gotovostjo reči. Mogoče, da je nanj (ki je dvojček) vplivala tudi lega v maternici. — Materin oče je bil alkoholik. Z očetove strani se mora omeniti le velika umrljivost do 4. leta (8 od 12 otrok!).

35. V. Z., 9-leten, 2. izmed 5 živih otrok, iz III. zakona svojega očeta, ki pa iz obeh prejšnjih zakonov nima otrok. Rodovnik je znan le v odlomkih, ki pa vendar dopuščajo sklep na obremenjenost preizkuševanca. Inteligenčni defekti niso morda nič zelo veliki, bil je silno zanemarjen od doma; a sedaj je dokaj dobro razvit, dasi zaostal v razmerju s kalendarsko starostjo. Duševno je jako zaostal, po sodbi njegove vzgojiteljice približno za 4 leta! — Stari oče po materi je bil alkoholik. Oče je najbrže tudi, na vsak način je precej čudaški. Mati ne zna gospodinjski. Oče z dvema prejšnjima ženama ni imel otrok, tako da so se ljudje iz njega norčevali. Sedanja žena (mati preizkuševanca) je 28 let (!) mlajša od moža. Od njenih 5 otrok se prvi, deklica, slabo uči in je klepetava, drugi je preizkuševanec, tretji je po opisu popoln idiot, četrti duševno ni dobro razvit, o najmlajšem se še ne da soditi, ker je šele okoli pol leta star. Ob zaploditvi preizkuševanca je bil oče star 58 let. — Po vsem tem ni verjetno, da bi se dečkovo stanje normaliziralo; lahko pa se znatno izboljša, ker je mnogo zakrivila tudi zanemarjenost.

36. Stanko in Ludvik Ž., 9- in 11-letna dečka, 7. in 8. otrok izmed 10. od katerih jih je umro 5 do 4 l. starih; razen tega je mati še dvakrat splavila. Obremenitev: z očetove strani najbrže jetika; z materine gotovo alkohol (ded, 3 strici preizkuševancev!). Sorazmerno gmotnemu položaju je preveč otrok. Oba dečka se težko učita. Ludvik je, po materinem opisu, izpremenil svoj etični značaj po težki gripi (je mnogo spal in imel glavobol — ni izključeno stanje post enceph. letharg.). Spremembe so nastopile takoj po bolezni; prej je bil miren in priden ter je hodil v normalno šolo. Dedni degenerativni znaki so pač tudi vidni (ozko čelo!). Endogeni vzroki manjvrednosti (alkoholizem z materine strani) za oboje niso izključeni. Vendar je tudi okolje mnogo zakrivilo. Prognoza ni posebno ugodna.

37. Ž. T., 10-leten deček, 2. izmed 5 živih otrok. Z materine in z očetove strani je v rodbini sum na jetiko; poleg tega v očetovi rodbini alkohol (očetov oče in brat). Preizkuševančeva najstarejša sestra je slabotna ter je 2-krat obsedela v šoli. Zanemarjenosti tu ni videti; oče se zdi skrben, a ne posebno inteligenčen. Dečko ima precej zaspane oči, telesno je še dokaj razvit. Baje v zadnjem času še dovolj dobro napreduje in oče

želi njegov prestop v normalno šolo. V oziru telesnega razvoja temu pač ne bi bilo ugovarjati; tudi težje duševne obremenjenosti ni videti, vendar je inteligenca podpovprečna. Prognoza pa ni slaba.

38. T. Š., 10-leten deček, 2. otrok svoje matere, ki je imela najprej nezakonskega otroka, ki je pa majhen umrl. T. je predzakonski, dočim so naslednji 4 otroki zakonski. Od vseh 6 otrok preizkuševanjeve matere sta umrla 2 do 4 l. stara. V materinem rodu živčna labilnost, v očetovem močen alkoholizem (oče sam, 2 brata in ded!); en očetov brat je končal s samomorom (lizol). Revščina je radi očetovega pijančevanja velika in pospešuje urojene vzroke, da je dečko v pomožni šoli. Duševni defekti niso znatni, paziti bo treba bolj na moralni razvoj otroka. Dedna obremenjenost je prav verjetna, zato lahko slabo okolje, v katerem živi, jako nevšečno vpliva na njegov razvoj, zlasti ker je jako nervozen.

39. Š. S., 10-leten deček, zadnji izmed 8 otrok, od katerih je umrl le eden do 4 l. star. Brez dvoma je težko obremenjen s slabo rodovino. Od očetove plati alkohol: oče, njegova sestra in ded. Oče sam je baje izmed 24 (!) otrok svoje matere. Razen alkohola je v tem rodu jetika, tudi po materi. Alkoholika sta dva brata preizkuševanca in najbrže ena sestra, dočim druga (15 let stara) sestra očitno že delj časa občuje spolno z več »fanti«; po materini ponosni izpovedi je »močna in fejest«. Ta sestra edina ni hodila v pomožno šolo. Mati ne naredi najboljšega vtisa, dasi pravi, da je najstarejši sin po njej pošten (»kot sem jaz«) in pameten — z inteligenco pa mati ni obremenjena. Nervozni so baje vsi. Preizkuševanec je silno nervozen otrok in do skrajnosti zanemarjen. Vendar pa ima brez dvoma urojene defekte, ki se tudi z najboljšim šolanjem ne bodo mogli odstraniti. Ni izključeno, da je v rodbini tudi nekaj kriminalne komponente. Moralno rodbina ne stoji visoko in za razvoj kriminalnih tipov in prostitutk so vsi pogoji dani: dedni in okolnostni. Prognoza je torej zelo slaba.

40. S. R., 10-letni deček, 11. in s tem zadnji otrok; umrli so 4 do 4 l. stari. Oče je težek alkoholik, ki ne skrbi za družino. Tudi ded po njem je najbrže pil preko mere. En materin brat je tudi alkoholik, materin oče pa je pil »za potrebo«. V rodbini je za slabe gmotne razmere preveč otrok. Mati se zdi precej inteligentna. — Obremenjenost le po alkoholu; vendar je tu slabo okolje najbrže glavni vzrok, da hodi otrok, ki nima očitvidnih inteligenčnih defektov, v pomožno šolo. Brez dvoma bi se dalo pri preizkuševancu ob boljših socialnih prilikah vse dobro urediti. Prognoza je razmeroma dobra.

41. S. P., 11-leten deček, 3. otrok svoje matere, ki je 7krat rodila in 2krat splavila. Do 4 l. stara sta umrla 2 otroka, med njima prvi, ki je bil nezakonski. Rodovina je močno obremenjena. Oče sam je — po materinem opisu — epileptik. Delaven menda ni posebno (po podatkih v popisnici je vobče vsa rodbina bolj lena). V materini rodbini najdemo alkoholizem in epilepsijo (ena sestra je umrla v takem napadu). Neka druga sestra se je udala prostituciji (kar je brez dvoma v zvezi s tovarno »S...«, ki je v Ljubljani eno največjih legel prostitucije). En materin brat (alkoholik) se je slabo učil. Preizkuševanec se zdi bolj navihan nego neumen, najbrže

je len. Okolje, v katerem živi, ni dobro. Pred vsem bo treba paziti na moralni razvoj; kriminalna komponenta je verjetna (male tatvine, lenoba, prostitucija). Ali bo šola mogla v tem oziru kaj popraviti, je spričo slabega okolja jako dvomljivo.

42. R. P., 12-letni prvorojenec izmed 3 otrok. Oče je le v mladosti malo pil, sedaj že 12 let (od poroke) baje ni bil pijan. Njegovi sorojenci (tudi sestre!) pa so vsi udani alkoholu, prav tako njegov oče, ki ima kmetijo v vinorodnem kraju. Materina 2 brata pač pijeta, vendar ne tako pogubonosno, kakor ded (njihov oče), ki je vse zapil in se ponesrečil. Epileptični napadi, ki jih popisuje mati pri svoji materi (šele v zadnjem letu pred smrtjo) niso zelo verjetni. Preizkuševanec sam — rahitičen — kaže jasne znake »podedovane« sifile (lues congenita). Prav podobne simptome je mati navedla tudi za dečkovo sestrično, eno od hčera materinega brata, ki je baje duševno še slabše razvita. Degeneracija (lues z materine strani vsaj že po dedu!) je tu očita — alkohol in sifilis. Fant je prikupljiv in prijazen, inteligenca mu je najbrže podpovprečna, razvoj gotovo zaostal — tihi trpin za grehe svojih razuzdanih prednikov. Prognoza je razmeroma dobra, ker je fant videti dobre čudi.

43. P. O., 11-leten deček, 2. nezakonski sin umrle matere. Oče je bil v dovolj dobrem položaju. Imel je razmerje istočasno z dvema ženskama, s sedanjo svojo ženo in z materjo preizkuševanca. Obe sta istočasno zanosile. Preizkuševančeva mati je v tem stanju izginila v S. (kjer je tudi rodila), medtem pa je oče poročil ono drugo — polbrata sta skoro enako stara. Mati preizkuševanca, očitveno moralno labilna, je pred dečkom imela že nezakonsko hčerko z inozemskim potnikom. Po preizkuševancu je pa s tretjim možem še enkrat zanosila, toda umetno splavila in — umrla. Materini sorojenci ne kažejo posebnosti. Materin oče je težak alkoholik, ki je že 20 let »bolan od pijače« in sedaj v zavetišču. — Degeneracija pri preizkuševancu ni izključena, zlasti ker sta i oče i mati moralno vsekakor manjvredna človeka. Očetova rodovina žal ni bliže znana.

44. O. N., 12 let star, iz dvojčkov (3. porod), izmed 8 otrok, 7 let po prejšnjem otroku. Oče je inteligenčen in trdi isto o svojih bratih; 2 njegova sorojenca (en brat in ena sestra) sta menda umrla za jetiko; morda tudi njegova mati. Očetov oče je bil pijanec in njegovi sinovi (s preizkuševančevim očetom vred) »niso abstinentje«. Mati umrla; ni jasno, za čim. Tudi njena mati je mlada umrla; njen oče in njen brat sta pila menda zmerno. Preizkuševančev oče ima iz 1. zakona 2 otroka, iz 2. pa 8; 2. žena mu je dvakrat rodila dvojčke (tudi 2 njeni sestri sta imeli dvojčke). V materini rodbini so bili »bolj počasni za učenje«. Razen tega pa tudi niso imeli šole. Oče pravi o svojih otrokih, da imajo daleč v šolo, s tem jih brani; vendar je bil preizkuševanec »bolj počasen« od drugih, zlasti pa »nervozen«, odkar se je v mladosti prestrašil psa. Za slabe gmotne razmere je preveč otrok v hiši — saj jih živi vseh 10! Tudi to je najbrže sovzrok dečkovega stanja. Urojeni defekti niso jasni, morda je nekoliko manj nadarjen. Šola bo najbrže imela dobre uspehe, zato prognoza ni slaba. Le fantova živčna labilnost zahteva izvestne ozire.

45. N. M., 12-leten prvorojenec izmed 2 otrok. Mati je še precej mlada in najbrže svojega generativnega (rodilnega) dela še ni zaključila. Rodovina izkazuje po očetu obremenitev z alkoholom. Oče sam je dokaj udan pijači, njegovi bratje nekoliko manj, ded in babica (očetovi starši) sta oba pijanca! Oče preizkuševanca ne sliši na levo uho in ne vidi na levo oko od 5. leta — to torej ne more biti prirojeno. Iz njegove rodbine so se vsi slabo učili in so naredili po največ 4 razrede na kmetih. Mati se zdi zdrava simpatična žena; tudi njen oče je bil hud pijanec, prav tako edini njen še živeči brat. En brat je končal s samomorom (ustrelil se je) radi nesrečne ljubezni. Zanimiva je na tem rodovniku njegova narodnostna mešanost; med predniki najdemo: Slovenko, Nemca, Hrvatico in Madjara. Ne bi izključevali, da vse to skupaj v teku le dveh generacij ni biološko prav vsčečna rasna mešanica (vsak narod ima tudi svoje rasne posebnosti, čeprav ne le ene rase). Glavni vzrok dečkove manjvrednosti je pa vsekakor alkohol z obeh strani. Defekti niso prav veliki in bo preizkuševanec najbrže tudi kdaj zrel za samostojno delo. Prognoza torej kljub obremenjenosti ni najslabša.

46. M. L., 11-letni, zadnji, nezakonski sin izmed 7 otrok svoje matere, od katerih so vsi prejšnji (6) umrli do 4 l. stari. Rodovnik: po materi alkohol in jetika. Mati je bila poročena (3 otroci), med vojno je imela razmerje (en otrok), sedaj živi že 13 let z možem, ki je težek alkoholik (3 otroci, zadnji je preizkuševanec). Njegova (očetova) mati in sestra ter en brat so umrli pod vplivom alkohola. Sestra je bila razen tega spolno lahkoživa. Brez dvoma moramo v tem primeru računati z dedno obremenitvijo. Tudi tu pa so gmotne razmere take, da otrok ne more imeti mnogo dobrega. Mati se zdi jako poštena žena in tudi o očetu (svojem možu) ne toži, ker je v pijanosti miren ter, kolikor more, skrbi za njo in za sina. Vkljub obremenjeni rodovini deček ni brezupen glede poprave.

47. L. K., 12-letni zadnji sin izmed 8 otrok, od katerih so do 4 l. stari umrli 4, eden pa je bil mrtvoroden. Oče je priznal luetično infekcijo pri sebi pred 30 leti — sedaj je baje zdrav in se je vnovič poročil; njegova sedanja žena je 30 let mlajša (!) od njega in mu je rodila krepko hčerko. V očetovi rodbini najdemo kap (zlasti z materine strani). Mati preizkuševanca je bila po očetovi izpovedi inteligentna in dovolj močna ženska; bila mu je prva zakonska žena. V njenem rodu najdemo en primer jetike in mnogo alkoholizma. Materin oče je bil alkoholik, 4 materine sestre se tudi »ne branijo pijače«, a ji niso kar strastno podvržene. Mati preizkuševanca sama pa je bila strastna pijanka, ki je na skrivaj, kadar je bil mož z doma, popila tudi 2 do 3 litre vina na dan, razen tega pa likerje in šnopse. — Rodila je 8-krat; dojila ni nikoli; 1., 3., 4. in 5. otrok so umrli radi »življenjske slabosti« v prvem letu s. s., 6. otrok se je prezgodaj rodil v 6. mesecu — menda radi materinega padca s stola, a 7. otrok je umrl 6 let star za grižo. Živita 8., preizkuševanec in 2. otrok, že poročena (25-letna) mu sestra: slabotna ženska, ki se je vedno slabo učila in jo oče opisuje kot nepreudarno. Ta hčerka je rodila 3krat; od teh otrok živi

le prvi; razen tega je enkrat splavila. Preizkuševanec je sila nervozen in kaže degenerativne znake: nizko lasišče, ozko čelo (9,5 cm), precej majhno glavo, levičnost, male, zaspane oči. Izredno je suh, dočim za svoja leta dovolj visok. Oče sam priznava dejstva, ki dopuščajo sklep na asocialne in celo antisocialne nagibe, pa ne iz »žlehtnobe« (za to ni dovolj inteligenten), temveč iz pomanjkanja etičnega čuta (moralna astenija). Njegova očita slaboumnost ga ne bo mogla obvarovati asocialnih dejanj. Bati se je, da tudi ob najboljši vzgoji ne bo prišel do koristnega udejstvovanja, že zgolj zaradi moralne manjvrednosti. Za dečka bi bila potrebna internacija, sicer bo najbrže le v škodo človeški družbi — ne po lastni krivdi! Najtežji moment obremenjenosti je najbrže materin alkoholizem. — Preizkuševancu so 3 do 4-letni otroci najljubša družba. Po igri z malimi otroki »nori« ponoči, praska po zidu. Ima razburljive sanje. Doma je nekoč vzel 20 Din. Sodeloval je pri vlomih, ki ga je »organiziral« neki njegov sošolec.

48. K. J., 11-letni zadnji otrok (sin) izmed 5 otrok iz dveh zakonov svoje matere. Umrta sta 2 otroka do 4 l. stara. Očetova rodbina je obremenjena z alkoholom (2 brata); eden od teh dveh je bil prvi mož preizkuševančeve matere. Očetov oče je alkoholik. Ena sestra očetova je umrla z 20 leti: »zmešalo se ji je« s 14 leti (puberteta, hebefrenija?). Druga sestra je umrla z 22 leti (menda za jetiko). Prvi mož dečkove matere (brat sedanjega) je bil v pijanosti surov, razbijal je in tepel. Sedanji pa je zato premehak, dober, celo »mevžast«, 50% invalid, ne pije, ne kadi, »tud za te mulce je predober« (pravi mati in misli s tem svoje otroke). Mati je nezakonska hči jako nervoznega in očitno melanholičnega očeta (ki se je ponesrečil). Njena mati je imela še z drugim možkim nezakonskega otroka; s tretjim se je poročila, a nima otrok. Preizkuševančeva mati je zanimiva ženska: nagiblje k melanholiji; je imela samomorilne misli; pred dvema letoma je mislila, da bo znorela. Težko živčno depresivno stanje se ponavlja vsakih 7 let (od 28. leta njene starosti) — manično-depresivna forma? Govori jako veliko. Očitno gre pri preizkuševančevem očetu bolj na shicoidni¹ krog, pri materi za cikloidni¹. Oglejmo si še otroke: iz prvega zakona živi le najstarejši sin (20 let star), ki »se je z eno babo tko spridu« (s 30-letno žensko), s katero se vlačí po predmestju. (Materin opis tega dejstva: »šantova, grda baba« je bila v službi pri dečkovih starših; ko so jo spodili, »pa je še ta froc šou«). Iz drugega zakona: 12-letni sin je jako inteligenten (po materini izpovedi), a sila nervozen, ima vodoravno tresenje oči (nystagmus horizontalis) in se vlačí po cele popoldneve (dromomanija?; prim. tudi starejšega polbrata!). Zadnji, preizkuševanec, je imbecil lažje stopnje. Ni neprijazen, a mati ž njim ni zadovoljna (bil je prav težko bolan, »pa vseglil ta pokora žvi, mrha jé tko rad, mal je tud len«). Mati otrok očitno nima rada, izraža se o njih le: »falot, mrha, mulc, pokora, froc« itd. Prognoza je tu jako neugodna: miljé slab, dedna obremenjenost težka.

¹ Oba osnovna kroga duševne dispozicije (gori omenjena hebefrenija spada na pr. v shicoidni, a manično-depresivna blaznost v cikloidni krog).

49. J. I., 12-letni nezakonski sin-edinec iz dokaj neobremenjenih rodbin boljšega socialnega položaja. Imbecil lažje stopnje z zajčjo ustnico in volčjim ralom na levi strani, levičar, rdečelas in pegast (ephel.); degenerativni znaki so očitni, žal pa obremenitev ni jasna; po očetu je verjeten alkoholizem. Prognoza kljub razmeroma dobremu okolju ni dobra, ker je duševni defekt vendarle prevelik.

50. I. H., 11-leten zakonski sin-edinec. Po materi obremenitve ni videti. Oče je umrl za kostno jetiko; en brat in ded po očetu sta pijanca, prav tako ena sestra očeta, ki je bila tudi spolno »živahna«. Preizkuševanec je »nervozen«, inteligenčni defekti pa menda niso veliki. Obremenitev ni izključena, celo verjetna je, ker se okolje ne zdi ravno slabo. Prognoza je še dovolj ugodna.

51. H. G., 13-letni sin, prvorojenec izmed 3 otrok, od katerih je umrl eden do 4 l. star. Rodovina se ne zdi posebno obremenjena: mati je živčno labilna, ded po očetu je pijanec; en očetov brat se je težko učil, oba brata pa rada plešeta. Iz prvega zakona materinega očeta je hčerka zid strgala in jedla ter mlada umrla. Pri preizkuševancu sta njegova naglušnost in zakasneli razvoj po škrlatici mnogo kriva njegove duševne zaostalosti. Pravih urojenih defektov ni opaziti. Prognoza bi za ta del ne bila slaba, vendar ne obeta mnogo, dasi gre najbrže zlasti za sekundarne defekte. Mati pravi, da se je zadnje čase njegovo stanje (tudi v šoli) zboljšalo. Za lažje delo bo predvidoma uporaben.

52. G. F., 13-leten deček, 2. otrok, najbrže tudi zadnji; mati je po njem še enkrat splavila. Oče in njegovi bratje pijo; toda težja alkoholika sta en očetov brat in njegov oče (preizkuševančev ded). V tej rodbini so bili nekateri »bolj debeli na možganih«. Mati in njen rod se zdita brez posebnosti. Starejši dečkov brat je bolj v materino rodbino, on sam baje v očetovo. Oče je nagle jeze in ga tepe tudi po glavi. Pomožno šolo občuti kot sramoto; bavi se s politiko (»naprednjak«). — Preizkuševanec je za svoja leta telesno in duševno zaostal. Čelo je ozko in majhno. Genuini (urojeni) faktorji in zanemarjenost (zlasti v prvih letih razvoja, 6 let ni bil pri materi po njeni krivdi), so tu enako važni. Prognoza negotova, prej ugodna; za lažja dela najbrže bo, ni pa izključeno, da se i znatno popravi. Okolje ni najboljše, vendar morda ne kar pogubonosno. Mati se sedaj za otroka (vsaj dozdevno) razmeroma še dosti briga. Očeta pa bi bilo treba poučiti.

53. F. E., 12-letni sin, preostali dvojček, ki se je rodil 7 let po predzadnjem otroku. Od 10 otrok jih je umrlo 5 do 4 l. starih. Oče je alkoholik, prav tako tudi njegov oče. Mati se ne brani alkohola, dasi se sama ne označuje za pijanko (ne naredi vtisa posebno redne ženske!); tudi njen oče je pil in prav tako njen brat najbrž precej pije. Za slabe razmere, v katerih ta rodbina živi, je mati imela preveč otrok, dasi danes živijo le še 4. Najstarejši otrok, dekle, je umrl za jetiko s 17 leti. Sedaj še živeči najstarejši sin nagiblje k pijači. Ena hči je poročena, mlajša

sedaj brezposelna in se zdi normalna. — Dedna obremenjenost po obeh starših verjetna — živčna labilnost, moral insanity; doma slabo okolje. Prognoza ni ugodna; najbrže bo preizkuševanec človeški družbi bolj v škodo ko v korist, če ne bo celo antisocialen.

54. E. D., 13-letni, predzadni otrok, sin, izmed 6 otrok. Mati je enkrat splavila. Oče in ded sta pijanca. V materinem rodu nič posebnega. Le mati sama ima nekam nenavadno preteklost: prvi otrok je nezakonski; potem je imela s sedanjim možem (ki je 7 let mlajši od nje!) predzakonsko hčerko, nato splav, nato še sina, ki je pohabljen (najbrže, po opisu, po otroški paralizi 1917). Potem je imela zopet z drugim možkim (torej s tretjim) nezakonsko hčerko. Nato šele (med vojno) se je poročila in dobila še dva zakonska otroka z drugim možkim, s katerim je svojčas imela že hčerko, splav in sina. Od zadnjih dveh otrok je preizkuševanec starejši; ne kaže težjih inteligenčnih defektov, temveč bolj živčno labilnost. Oče se sedaj ozira po drugih ženskah, očita ženi starost (!) in preteklost, dasi je vse to vedel že pred poroko, katere se je ona baje branila, češ da je zanj prestara. Družinske razmere torej niso dobre. Po obleki bi sodil, da skrbi mati za otroke dovolj dobro. Sama si še kaj prisluži z ročnim delom, pri čemer ji je pomagala hči, dokler se ni poročila. Oče je večkrat pijan, čeprav sedaj manj nego svojčas. O dedni obremenjenosti glede inteligence se tu skoro ne more govoriti, dasi vzbuja očetov in dedov alkoholizem nekoliko suma. Živčno labilni so vsi. Prognoza negotova.

55. D. C., 12-letni sin, prvi izmed dveh. Oče je umrl za kapjo; bil je silno »nervozen«. Njegov brat je »klativitez« in alkoholik. Njun oče (preizkuševančev ded: je umrl mlad; v zakonu se ni dobro razumel. Mati živčno slaba in telesno nekoliko pohabljena, šibka ženska, toda inteligentna. Ena njena sestra ima nezakonskega otroka. Stara mati (po materi) je umrla najbrže za jetiko, ki si jo je menda »pridobila« ob potresu 1895, prav ko je rodila preizkuševančevo mater. Otrok ne dela slabega vtisa, ima pač nekoliko zaspane oči, spi nemirno, je živčno šibek. Mati misli, da je prej len nego neumen, in nemara je res tako. Degeneracija je mogoča, a ne prav očita (le očetov brat!).

56. C. B., 13-letni sin, drugi otrok izmed 4, od katerih sta bila prvi in 4. mrtvorojena; mati je imela več splavov v 3. mesecu. Oče se je živčno šibek vrnil iz vojne, prej je bil zdrav; žena se pritožuje na ljubosumnost. Dva očetova brata-dvojčka zmerno pijeta. Očetov oče je bil alkoholik. Mati je togotna, je videti nesrečna, govori preveč; »nervozna« je. Trije njeni bratje in oče so pijanci (mati pravi, da je to pač v njenem rodnem kraju že tako, ker je vino doma). — Mati je imela en prezgoden porod, razen tega pozen splav (v 5. mesecu), pa še več splavov (glej zgoraj!). Preizkuševančev brat je normalen, inteligenten. Preizkuševanec je simpatičen, vendar morda nekoliko defekten. V prvi dobi življenja ni bil dovolj doma, temveč v zavodu, kjer je nekoč padel 4 m globoko z okna na cement. Dečko v šoli lepo napreduje in prognoza v celoti ni neugodna. Ali je mati zanj vedno prava družba, je vprašanje; zdi se, da mati nemara preveč govori in tudi pred njim ne prikriva rodbinskih sporov.

57. B. A., 14-leten deček izmed 9 otrok, od katerih so 4 umrli do 4 l. stari (eden od teh je bil predzakonski). Očetov oče je bil alkoholik, sicer pa ta stran ne kaže bistvenih anomalij. Mati ima brata-pijanca, sestro, ki je umrla za jetiko, drugo, katera je umrla za »špansko« in katere mož je alkoholik; iz tega zakona je ena hči slaboumna (zaostala) in ima nezakonskega otroka. Materin oče je bil alkoholik. Preizkuševanec dela čeden vtis, a je gotovo manjvreden; mati pravi, da je pozabljiv in len; učiti se hoče za brivca. V zgodnji mladosti je imel »krče« (epilepsija?, »eklamptične?« — do 3. leta). — Prognoza ni neugodna, ker se fant zdi dober in miren in ker okolje ni ravno slabo. Preveč otrok je pač v tej rodbini za razmeroma slabe gmotne razmere. O njegovi etični vrednosti na podstavi opazovanj sklepi niso mogoči. Pubertetni razvoj je še dovolj normalen, morda nekoliko zakasnel.

58. A. Z., 14-leten fant, zadnji otrok izmed 5. Oče je 24 let starejši od matere. Njegov oče je neredno živel in popival, umrl je še preden je imel 50 l. Z materine strani je povedati le, da je bilo v rodbini preizkuševančeve babice nekaj alkoholizma. Golša je v materini rodbini familjarna. Mati in en njen brat imata kurjo slepoto, to je, da v mraku ne vidite (dedna anomalija). Od otrok so vsi nadarjeni, le ta, najmlajši, je brez dvoma duševno precej prizadet — eretičen¹ imbecil lažje stopnje. Glava mu je majhna, čelo ozko. Rad bi se izučil za vrtnarja in bo za to tudi sposoben, zlasti ker je domače okolje dobro in ker tudi šola nanj dobro vpliva — prognoza torej ni najslabša, posebno glede na dovolj ugodni socialni položaj. Oče je bil ob njegovi zaploditvi pač že 54 let star. O dedni obremenitvi je tu težko kaj gotovega sklepati, vendar ni izključena. Fant je precej nervozen in je v zgodnji mladosti onaniral; sedaj menda ne več. Nejasen primer. Puberteta nekoliko zakasnela, le glas je že mutiran.

59. B. V., 14-leten fant, zadnji izmed 5 otrok. — Oče je veseljak, ki je zlasti med vojno mnogo pil. Njegova rodbina je vsa udana alkoholu, tudi ženske. Materin rod se zdi zdrav, le njen oče je bil v mladosti velik veseljak in tudi pijanec. Otrok je pet: med prvimi tremi je razlika po 2 leti, med 3. in 4. eno leto, med 4. in 5. (preizkuševancem) pa 6 let! Dočim so se prvi 4 otroci narodili še pred vojno, je preizkuševanec prišel že po svetovni vojni. V vojnem času je pa oče (glej zgoraj!) najintenzivnejše pil. — Najtežji primer izmed vseh: otrok je idiot-mongol (posebna oblika idiotije), myxoedematičen kretén (med drugim: odprta usta, slini se, mokri, kratki, debeli prsti, nekoordinirani gibi itd.), pomoč nemogoča, prognoza skrajno slaba. Za samostojno življenje ne bo nikoli, vedno bo pač moral biti pri enem ali drugem sorodniku ali pa v kakem zavodu. Ima močne degenerativne znake (čelo nad očmi tesno, turrikephalus posebno visok možganski del glave, epicanthus ptosis itd.). Dedna obremenjenost po očetu več ko verjetna, najbrže se tu govori lahko naravnost o grehu očeta po obilnem pijančevanju. Oče pa sedaj ne pije več. — V razvoju

¹ Nemiren, zanimajoč se za vse, živahen; kajkrat naredi (varljiv) vtis nadarjenega človeka.

je fant zaostal, le pretolst je. Pubertetnih znakov še nima. (Dystrophia adiposo-genitalis. Tolstost na podlagi slabe funkcije spolnih žlez?).

60. C. U., 14-leten fant, prvi nezakonski otrok svoje matere. Dečko je otrok vojnega ujetnika, ki je bil poročen z drugo. O njegovem rodu se ni dalo izvedeti nič posebnega in značilnega. Mati preizkuševančeva je i sama predzakonski otrok. Njen brat je alkoholik. Starši stare matere so obremenjeni z alkoholom, zlasti menda preizkuševančev praded (prababica je pila kakor se vidi, šele na stara leta). (Njegova babica je drugič poročena.) Mati mu je bila ob njegovi zaploditvi stara 17 let. Razen z njegovim očetom je imela še nezakonskega otroka z nekim drugim. Sedaj je poročena s 5 let mlajšim možem, ki se je rodil pohabljen. Mati preizkuševančeva je že zgodaj dorasla — njena mati jo opravičuje (sama je namreč bila tudi že z 18 leti mati), češ da je »bila premlada in prehitro doraščena« — posebno trdne morale pa menda ni imela, kakor to kaže tudi njeno kasnejše življenje. Žal ne vemo nič o očetu preizkuševanca. — Obremenjenost pač ni izključena, vendar pa bi to, kar vemo iz anamnestičnega rodovnika, ne zadostovalo za razlago tega težkega primera (imbec.) tehta 33,3 kg. *Rohrerjev* indeks je 1,885!); pohabljen (luxatio coxae [izvit kolčni sklep?]); hladna in vlažna koža, znaki rahitide, o puberteti ni govora. V telesnem in tudi duševnem razvoju je močno zaostal (po višini na pr. preko 5 let!). Na zboljšanje inteligenčnega stanja ni upati, defekt (na kateri koli podlagi) je pretežak. Prognoza ni ugodna. O etičnih kakovostih je sodba za enkrat nemogoča. (Dystrophia adiposo-genitalis?).

61. D. Š., 15-leten fant, prvi izmed 7 otrok, od katerih sta 2 umrla do 4 l. stara. Oče je nezakonski sin, pijanec, njegova mati je imela menda 4 otroke (vsakega z drugim možkim), od katerih živi le še polbrat očeta. Oče tudi še živi, je nervozen in je pil že pred zaploditvijo preizkuševanca. Mati se zdi normalna, morda je tudi dovolj inteligentna. Njen oče je bil pijanec. Sorojenci preizkuševanca se vsi slabo učijo, vendar je v pomožni šoli doslej le še on. Vsi otroci so nervozni in togotni (kakor oče). Alkoholna obremenitev je; morda so tudi inteligenčni defekti (ki sicer niso jako veliki) pod vplivom očetovega alkoholizma. Zdi se, da je oče sam po materi in najbrže tudi po (neznanem) očetu obremenjen. Dečko bo morda za lažje, neodgovorno delo sposoben, prognoza torej ni pretamna. — V pubertetnem razvoju je močno zaostal.

62. E. S., 15-leten fant, zadnji otrok izmed 5, od katerih so umrli 3 do 4 l. stari. Oče (nezakonski otrok) je bil pijanec, ki je umrl za pljučnico. Njegova mati je bila baje lepa, toda menda »njeni možgani niso bili v redu«; umrla je mlada. O dedu (po očetu) ni znano prav nič. Mati dečkova je nekoliko nervozna, vendar humorna in se zdi jako skrbna. En brat njen ima napade, odkar se je med vojno ponesrečil; po opisu gre verjetno za epilepsijo. Drug brat je alkoholik, dva brata sta pa umrla za jetiko. Sorojenci preizkuševanca: prvi trije so umrli, 4. je sestra, 24 let stara, poročena, inteligentna in živahna, 5. je preizkuševanec, rojen skoro 10 let za sestro (le en splav je bil vmes)! V tem razdobju (10 let) je oče vedno

več pil. Razvoj fanta: »nervozen« otrok, ki se je poldrugo leto star, prestrašil psa; povožen, oz. vsaj prevrnjen, ko je bil star čez 2 in pol leta; s tremi leti so se začeli napadi — rezultat: epilepsija z demenco. Fant je živčno labilen in duševno dokaj zaostal; prijazen, brez interesa, miren; med preiskavo se ga loteva večkrat nervozno tresenje in slabotni krči (tudi okoli ust). Mati je izrazila bojazen, da ne bi dečko pod vplivom kakšnega tovariša napadel kako dekle: fant je močan in spolno že dokaj razvit, toda še otročji, kakor zatrjuje mati; kljub temu se boji za bodočnost. Eno leto bo še hodil v šolo, toda kaj potem? — Prognoza: dokaj brezupna. Za samostojno udejstvovanje v človeški družbi ne bo pač nikoli sposoben. V pošteveh bi prišel kak zavod (ev. hiralnica).

63. F. R., 14-leten fant, 2. izmed 3 otrok iz I. zakona svoje matere; 2 otroka sta umrla do 4 l. stara. Mati ima iz II. zakona še enega otroka. kolikor se dá (iz nepopolnih podatkov rednice) spoznati, je rodovnik obojestransko obremenjen s težkimi nevrozami; en materin stric je nekaj časa baje celo blaznel. Oče, ki je bil dober človek, je padel v svetovni vojni. Dečkov očim pa ustvarja s svojim pijančevanjem za vzgojo docela neprimerno okolje. Preizkuševanec je debilen in kaže tudi degenerativne znake. Za svojih 14 let je izredno slabo razvit in telesno vsaj 4 leta zaostal za povprečkom. Inteligenca je okrnjena, obremenitev je zanj zlasti v zvezi s slabim domačim okoljem usodepolna. Prognoza ni ugodna.

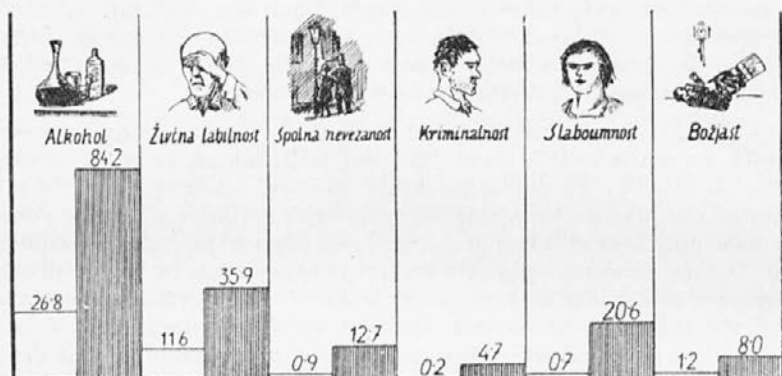
64. G. P., 16-leten fant, 3. (zadnji) otrok, 15 let po prejšnjem! Oče, alkoholik, je po vojni odšel v Ameriko in že 10 let ne piše več. Tudi njegov oče (preizkuševančev ded) je pil. Sicer s te plati ni videti nič posebnega. Dečkova mati je nezakonska hči nekega kmeta, ki je mlad umrl, najbrže za jetiko. Pozneje se je materina mati poročila z drugim, ki je pijanec. Iz tega zakona je en sin pijanec. — Mati preizkuševančeva je živčno labilna, nagle jeze, ne ravno inteligentna, kar sama priznava; le ena polsestra se je še nekaj učila, sicer pa »so vsi skup trotni«. Najstarejša brata preizkuševančeva sta obrtnika. Dečko se je rodil 15 let po prejšnjem otroku, ne naredi inteligentnega vtisa, ima degenerativne znake in zlasti težke rahitične deformacije. Urojeni defekti so verjetni, milje je gmotno slab, a mati je skrbna. Za lažje delo bo fant skoro gotovo uporaben, prognoza ob primernih socialnih prilikah ne bi bila obupna. — Telesno je jako nerazvit.

Te kratke biografije preizkuševancev so bile podlaga za prvi del te razprave. Služijo naj v dokaz, da v naši družbi ni vse v redu. Celotne slike kajpa ne morejo dati, zlasti pa ne v tako skrajšani obliki. A vsa ta serija je le majhen del našega narodnega gorja, le izrez, drobec iz velike skupine manjvrednih ljudi, ki jih* ima med Slovenci zlasti alkoholna vesti. Upam, da se je vsaj o tem čitatelj uveril. Če smo doslej le čitali in slišali, da je alkohol naš največji sovražnik — tu imamo dokaze, da je res tako.

Sl. 1. Dedna obremenjenost otrok.

(Številke pomenijo odstotek obremenjenih rodovin.)

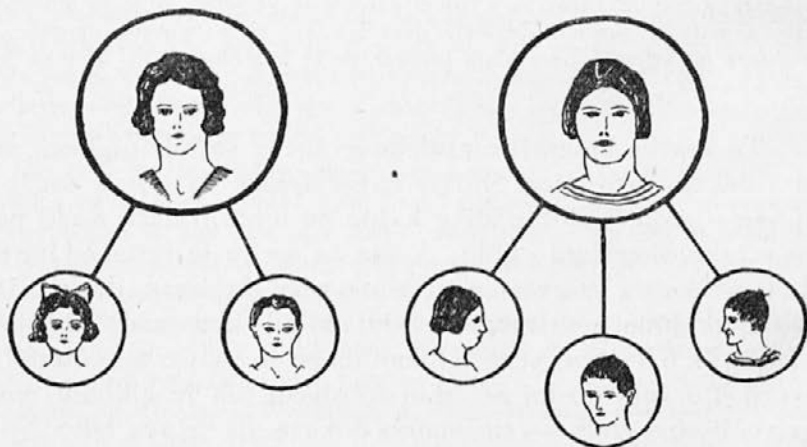
□ norm. šole, ▨ pom. šola.

Sl. 2. Manj nadarjeni se številneje množe.

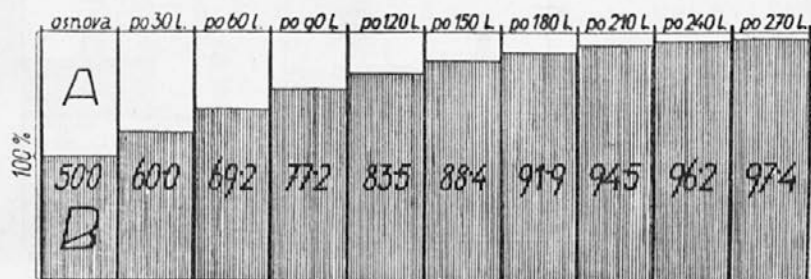
Povprečno ima naša mati 3,67 otrok; mati, ki pošilja svoje otroke v pomožno šolo, pa ima 5,43 otrok!

Razmerje je torej 2 : 3 v prid manjvrednim!

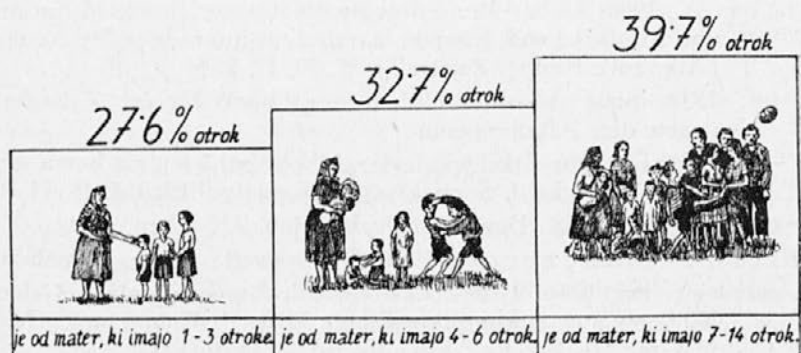

Sl. 3. Kako hitro se množe manjvredni?

Če se v kakšnem narodu množi polovica A le z dvema otrokoma na generacijo (30 let), druga polovica B pa s tremi v isti dobi, potem se izpremeni razmerje med obema skupinama tako, kakor kaže črtež: kakor skupina B se množe manjvredni! V resnici pa se množe manjvredni še hitreje, ker so pri njih generacije krajše. Manjvredni imajo danes prvega potomca v mlajši dobi kakor večvredni.

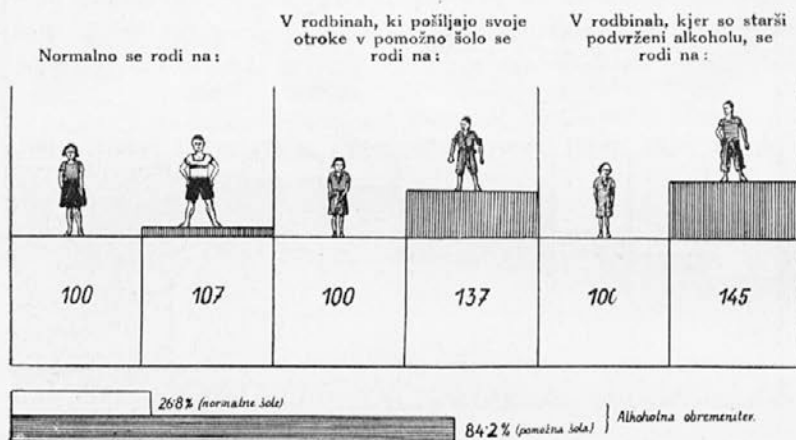

Sl. 4. Na pomožni šoli je največ otrok iz mnogoštevilnih rodbin.

Sl. 5. Vpliv alkohola na spol otrok.

Obremenitev dedne tvarine z alkoholom je v rodbinah, ki pošiljajo svoje otroke v pomožno šolo, več ko 3krat večja kakor pri onih, ki imajo normalne otroke.

NEKAJ VAŽNEJŠE TU UPORABLJENE LITERATURE

- Abel W., 1932: Physiognomische Studien an Zwillingen. Zschr. f. Ethnologie. Berlin.
- Bauer J., 1923: Vorlesungen über allgemeine Konstitutions- und Vererbungslehre. Berlin.
- Blum A., 1930: Ueber eine entgegengesetzt gerichtete Mutation und Modifikation, bewirkt durch das einundasselbe Agens (Alkohol). Biolog. Zentralbl, B. 50, H. 2.
- 1930: Sind Alkoholschäden vererbbar? Intern. Zeitschr. gegen den Alkoholismus.
- 1931: Darf die Erbllichkeit der Alkoholschäden als bewiesen gelten? Ztschr. f. Sexualwiss. u. Sexualpolitik Bd. 18, H. 3.
- Fetscher R., 1928: Der Geschlechtstrieb. München.
- Forel A. - Fetscher R., 1931: Die sexuelle Frage. München.
- Fetscher R., 1931: Ueber das Geschlechtsverhältnis bei den Kindern aus Alkoholiker-Ehen. Mitt. d. Krim. biol. Ges. in Graz III. Bd. Ref. Eugenik Bd. 2. H. 6. 1932.

- Fischer E., 1914: Die Rassenmerkmale des Menschen als Domestikationserscheinungen. Ztschr. Morph. Anthropol. Bd. 18. Stuttgart.
- 1933: Taubstummheit und Eugenik. Eugenik Bd. 3. H. 6.
- Fürstenheim, 1929: Die Entstehung der Kleinköpfigkeit. Verh. d. Ges. f. Phys. Anthropologie. S. 41—49.
- Herfort K., 1918: Die Wachstumsanomalien bei Schwachsinnigen. »Eos« Jgg. 14, H. 3—4.
- 1927: Korelace duševní a tělesné méněcennosti. Rozpr. Úst. pro výzkum dítěte a dorůstající mládeže. Nr. 34. Praha.
- 1928: Biologie a biopathologie mravně vadného dítěte. Ibidem. Nr. 47. Praha.
- 1928: Degenerační vlivy alkoholu na mládež. Ibidem Nr. 51. Praha.
- Kruse F., 1933: Das Geschlechtsverhältnis der Kinder aus Alkoholiker-Ehen. Eugenik Bd. 3, H. 5.
- Loeffler L., (1931?): Bluhm, Agnes (Berlin): Zum Problem »Alkohol und Nachkommenschaft«. München 1930. Referat.
- 1932: Familienstatistische Untersuchungen an württembergischen Volksschullehrern unter besonderer Berücksichtigung des Problems der unterschiedlichen Fortpflanzung. Archiv f. Rassen- u. Gesellschaftsbiologie, Bd. 26, H. 2.
- 1932: Die Sterilisierung als Mittel zur Verhütung minderwertigen Lebens. Deutsches Aerzteblatt Nr. 17.
- (1932?): Sterilisierung, Konzeptionsverhütung und Eugenik. Arch. f. Gynaekologie Bd. 144 (Kongressbericht).
- Muckermann H., 1930: Die Eugenik im Anfang. Eugenik Bd. 1, H. 1.
- 1930: Die Eugenik im Jahre 1883. Ibid. Bd. 1, H. 3.
- 1931: Galtons Eugenik um die Jahrhundertwende. Ibidem Bd. 1, H. 5.
- Popenoe P.-Gosney E. S., 1929: Sterilisation for human betterment. New York.
- 1933: Effects of eugenic sterilisation as practiced in California. The Human Betterment Foundation. Pasadena.
- 1933: Operations for eugenic sterilisation performed in state institutions under state laws up to January 1, 1933. The Human Betterment Foundation. Pasadena. (Pasadena).
- Schneider J., 1928: Cestou k prostituci. Knihovna Úchylné mládeže. Praha.

- Škerlj B., 1930: Beiträge zur Anthropologie der Slowenen. I. Farbenkomplexionen an 416 Schulkindern der achtklassigen Volksschule in Ljubljana-Moste. Ztschr. Morph. Anthrop. Bg. 28, H. 3.
- 1931: Beiträge zur Anthropologie der Slowenen. Farbenkomplexionen von 1147 Mädchen und Frauen. Anthrop. Anz. Jgg., H. 1/2.
- 1931: Indeks rejenosti in teoretična teža. Zdravniški vestnik III. Ljubljana.
- Stratz C. H., 1926: Lebensalter und Geschlechter. Stuttgart.
- Verschuer O. v., 1930: Soziale Umwelt und Vererbung. Ergebnisse d. Soz. Hyg. u. Gesundheitsfürsorge Bd. II. Leipzig.
- Das dänische Gesetz betreffend Zulässigkeit der Sterilisation. Volksaufartung, Erbkunde, Eheberatung, Nr. 10., 1929.
- Sterilisationsgesetz von Michigan. Ibidem, Nr. 1, 1930.
- Der schwedische Vorschlag für ein Sterilisierungsgesetz. Ibidem Nr. 2, 1930.
- Das Sterilisierungsgesetz des nordamerikanischen Staates North Carolina. Ibidem Nr. 5, 1930.
- Zwei amerikanische Vorschläge für Gesetze über Sterilisation zu eugenischen Zwecken. Ibidem Nr. 6, 1930.
- Der gegenwärtige Stand der Sterilisierungsgesetze in den Vereinigten Staaten von Nordamerika. Tietze F. Eugenik Bd. 1, H. 3, 1930.
- Entwurf eines Sterilisierungsgesetzes. Die Eugenik im Dienste der Volkswohlfahrt. Eugenik Bd. 2, H. 11/12, 1932.
- Norwegischer Entwurf eines Sterilisierungsgesetzes. Eugenik Bd. 3, H. 1, 1933.
- Sterilisationsgesetz in Norwegen. Entwurf zum Gesetz über Zugang zur Sterilisierung usw. Volk u. Rasse, Jgg. 8, H. 4, 1933.
- Gesetz zur Verhütung erbkranken Nachwuchses. Volk u. Rasse, Jgg. 8, H. 5, 1933.
-

Marija Senkovič, Maribor:

Šola in dom.

Naloge, načela in sredstva domače vzgoje.

I. O bistvu vzgoje.

Novi zakon o narodnih šolah vsebuje v X. pogl. posebne določbe, ki se nanašajo na čim tesnejše sodelovanje šole z narodom, posebno še s starši šolobveznih otrok. Prirejanje roditeljskih sestankov je torej danes za vse šole obvezno. Ob takih prilikah se v šoli zbirajo starši, ki jim je do tega, da bi njihovi otroci bili deležni čim najboljše vzgoje. Tu se nalaga vsem poklicnim vzgojiteljem sveta dolžnost, da starše pri njih vzgojnem delu podpirajo. Moderna krilatica o »sodelovanju šole z domom« bi šele s tem dobila globlji smisel. Starši ne prihajajo k roditeljskim sestankom v šolo, da bi tam kaj nderda poslušali kako predavanje, ki ni v nikaki zvezi z vzgojo otrok, temveč se udeležujejo takih prireditvev zato, da bi tam kaj pridobili za vzgojo svojih otrok. Če starši na roditeljskih sestankih ne najdejo, česar pričakujejo, tedaj polagoma splahne njihovo zanimanje za take prireditve in zato jih potem več ne posečajo. Šola mora zavedno črpati iz svojega vzgojnega dela, tedaj bo starše pridobila, da bodo radi posečali roditeljske sestanke. In k temu bi rad pomogel tudi pričujoči prispevek, ki vsebuje nekaj snovi in pobud za predavanja in razgovore na takih prireditvah. Vsakemu predavanju naj bi sledil razgovor. Pedagoško predavanje za starše brez razgovora je nekaj nepopolnega. Šele z razgovorom se navadno posreči, starše trajno pridobiti za taka predavanja, ker se jim šele s tem nudi možnost za aktivno sodelovanje.

Kdor se hoče ukvarjati z vzgojnimi vprašanji, si mora biti najprej na jasnem, kaj je vzgoja, kaj je njeno bistvo, kaj so njene naloge in kje so njene meje. K razumevanju tega vprašanja pa bi ne pomoglo dosti, če bi nanje hoteli odgovoriti le s kakim kratkim stavkom, oz. le s kako definicijo. Da spoznamo bistvo vzgoje, je namreč potrebno, da si to razjasnimo na nekaterih konkretnih primerih, oz. na resničnih doživljajih. V ta namen hočem tukaj navesti tri take doživljaje.

Prvi doživljaj: »Metka in Lenka sta židane volje. Vsaka je pravkar dobila od matere novo punčko. Lenkina je še majhna in bolj preprosto oblečena, Metkina pa je že precej velika, ima rdečo baržunasto obleko in moder svilen predpasnik in je kakor živa, ker sama zapira in odpira oči. Vsaka punčka ima tudi svoj voziček. Oj, kolika sreča je to!

Ali večno ne traje. Triletna Lenka bi rada malce menjala, petletna sestra Metka pa noče o tem nič slišati. Lenka prosi. Mati pomaga prositi: »Le za trenutek, Metka!« Lenka vpije — Lenka se dere na ves glas. Zato mora Lenka zapustiti sobo.

Zdaj pozove mati večjo hčerko, naj malo položi svojo punčko tja v Lenkin voziček, Lenkino punčko pa v svoj voziček, a sama naj sede na stol zraven nje. Metka, glej, Lenka je še majhna, ti pa si že velika in razumna — posodi ji svojo punčko, le za trenutek. — Čuj, kako sestra joka, ker je tako žalostna. — Potem bi tvoja mati bila vesela!«

Nato mati mirno nadaljuje svoje delo. Metka sedi tiho na stolu zraven nje, le v potezah obraza se ji jasno odraža notranji nemir in velika razburjenost. Nenadoma pa globoko vzdihne: »Ali samo za trenutek! Le posoditi!«

Nežno božajo materine ročice glavico, v kateri se je pravkar dobojeval tako hud boj. »Ljuba Metka! Vstani in stopi po sestrico!« Iznova se je treba Metki premagovati, kar se vidi iz njenih besed: »Lenka bo že sama prišla v sobo ter opazila mojo punčko v svojem vozičku!« Ali potem le steče do vrat in pokliče Lenko.«

Analizirajmo sedaj prav na kratko ta doživljaj s pedagoškega, oz. vzgojnega vidika!

V večini primerov bi se ta zgodbica že bila končala takrat, ko je Lenka morala zapustiti sobo. To je tisti običajni pedagoški diletantizem! — Kako se pa mati tukaj dalje ukvarja z Metko, to je akt najfinejše pozitivne vzgoje: mati tukaj vpliva na vedenje in ravnanje starejše hčerke, vodi pa jo na najnežnejši način, ko apelira na njeno sočutje do mlajše sestre in do matere. Vse to pa brez dolgoveznega besedičenja!

Da je mati hotela vplivati na starejšo hčerko tudi s tem, da jo je božala po glavici, je samo po sebi umljivo.

Drugi doživljaj: »Nekega dne pride dvanajstletni Tonček ves razigran iz šole domov in pripoveduje materi, da ga je prijatelj Janko za danes popoldne povabil na svoj dom, da tam praznuje z njim njegov rojstni dan. Mati mu dovoli, da gre tja. Šele pozno zvečer se je vrnil — ves umazan in raztrgan. Povabilo k praznovanju prijateljevega rojstnega dne je Tončku bila le pretveza. V istini je bil z nekaterimi svojimi prijatelji v gozdu. Svoji materi se je torej zlagal.

Nekaj tednov pozneje pride Tonček zopet ves razigran domov in pripoveduje, da ga je danes popoldne prijatelj Janko povabil, da skupaj praznujeta njegov rojstni dan. Mati je izjavila, da mu ne dovoli iti tja, ker se ji je zadnjič z enakim izgovorom zlagal! Deček je materi zatriveal.

da je tokrat res povabljen, naj mu torej verjame. Mati pa reče: »Kdor se enkrat zlaže, temu se ne verjame, četudi govori resnico.« In tako se deček ni smel odzvati povabilu.

Ta dogodek je dečka globoko prijel. Nikoli več se ni zlagal svoji materi.«

Razmišljajmo sedaj nekoliko o tem doživljaju! Deček je lagal. Vzgojitelj mora laž pobijati. Ako bi bila mati dovolila svojemu sinu še drugikrat, da gre praznovat »rojstni dan« svojega prijatelja, bi ga ne bila vzgojila. Večina mater bi v tem primeru bila gostobesedna: »Prav za prav bi ti ne smela zopet dovoliti« itd., nazadnje pa bi dobre mamice vendarle hitro popustile. — Mnogo ljudi nima pravega občutka za to, da je to pedagoški »šlendrijan« (razvada). Slaba nagnjenja in slabe gone otrokove mora vzgojitelj zatirati. Zato je. To je tako zvana *negativna* stran vzgoje, ki predstavlja v večini naših rodbin glavni del roditeljskega vzgojnega dela; kajti navadno pričenjajo starši »vzgajati« šele takrat, če jim karkoli pri otroku prav ne ugaja (nepokorščina, sladkosnednost, nevljudnost in podobno), če hočejo torej otroka nečesa — kakor pravijo — »odvaditi«. Ta stran vzgoje je tudi potrebna, vendar ne sme ostati edina; zlasti ker je za otroka in vzgojitelja manj prijetna.

Tretji doživljaj: »Vinko je kljub svojim desetim letom in čeprav hodi že v gimnazijo, še zelo otročji. Namestu da bi se zjutraj pravočasno oblekel in pripravil za šolo, da ne zamudi cestne železnice, kar se je že ponovno zgodilo, lovi z veliko vnemo muhe za svojo zeleno regico! Ali namestu da bi hitro popil mleko in pojedel kruh, se bliskoma pretvori v lokomotivo ter, čudovito posnemajoč vse k temu spadajoče glasove in cno znano šumenje pri lokomotivah, teka in teka okrog mize v otroški sobi. Verjamem sicer, da ga v njegovih letih vse to bolj zanima in mika nego ukvarjanje s pustimi latinskimi besedami in vežbami. A vendar je treba, da se končno tudi nauči, kako si moraš tudi čas pravilno razdeliti. Ponovno je že s solzami v očeh obljubljal, da se hoče poboljšati, pa je vedno ostal zopet stari grešnik.

Nekega dne se je hotel z isto električno železnico, ki je v njej tokrat že sedel Vinko, peljati neki slepec. Vinko je opazoval, kako se je slepec ob cestnem robu cbotavljjal in kako je pri postajališču obstal. In ker Vinko od nekdanj nič lepšega ne pozna kot če sme komu pomagati, je bil z dvema skokoma pri slepecu, ga prijel za roko in ga je povedel oprezno kakor mati svojega otroka čez cesto tja do železnice in v voz do prvega praznega sedeža. Pozneje mi je še ves srečen in razburjen dejal: »Mamica, to je ed sedaj naprej moj slepec.« Slepi mož mu je namreč pravil, da se bo od sedaj redno vozil ob isti uri po tej progji. »Seveda — pripoveduje mati — sem potem z veseljem pristala na to, da deček lahko na ta način skrbi za ubožca, hkratu pa sem ga izrecno opozorila, da bi to bilo mogoče le tedaj, če se bo zjutraj vedno pravočasno odpravil od doma.«

Lahko si mislimo, kako je Vinko odslej sam skrbel za to, da se je to vsak dan točno zgodilo. Nikoli ga ni bilo treba več opominjati: »Podvizaj se, da ne zamudiš železnice!« »In ko se nam je nekoč zgodilo« — pripoveduje njegova mati — »da smo zjutraj vsi zaspali, tako da se je deček moral peljati s poznejšo »električno« v šolo, je točil grenke solze ter vzkljnil: »Danes pa ne bo nihče pomagal mojemu ubogemu slepecu!« Česar nisem mogla doseči z opomini in s kaznijo, to se je doseglo skoraj igraje s tem, da se je v dečku zbudilo sočutje do novega prijatelja.«

Ako sedaj razmišljamo o tem doživljaju, dobimo tole p e d a g o š k o a n a l i z o: V dečku je vzkljilo nekaj plemenitega. To kal je bilo treba negovati in pospeševati. Bilo bi neodpustljivo, če bi mati hotela po nemarnosti ali celo z roganjem ta višji gon v svojem otroku zopet zamoriti.

Vse, kar je v otroku dobrega in dragocenega, je treba skrbno negovati, da raste in postane čvrsto. To je nalepša naloga vsakega vzgojitelja. Ne le za to nam je treba skrbeti, kar smo sami sadili, temveč in predvsem tudi za to, kar je vzraslo in se razeveltelo samo od sebe!

Za mlade, nežne rastline naj bi vzgojitelj smatral svoje gojence in naj bi kot s takimi tudi z njimi ravnal. Oboji — rastline in otroci — prineso, četudi ne vsega, a vendar mnogo tega, kar je za njih poznejši razvoj odločilno, že s seboj na svet. Tajinstvene sile jim določajo od znotraj in navzven bodočo obliko. Oboji so podvrženi, kakor vse, kar na svetu živi, organskemu razvoju. Ali vrtnar lahko skrbi za to, da vihar rastlinice ne pohabi, da je solnčna vročina ali slana ne umori, da ji ne škoduje golazen in da je ne poteptajo in uničijo hudobne noge ali roke.

Temu povsem podobna je naloga vzgojiteljeva — le da jo je treba prenesti na duševno plat. Zato prav za prav ni primernejše prisposodbe in tudi nimamo lepšega imena za kakšno dobro vzgajališče (kakor je označba »otroški vrtec« in Friderik F r ö b e l ni mogel svojega globokega pojmovanja o organski rasti človeške duše in svojega celotnega mišljenja o b i s t v u v z g o j e jasneje in lepše izraziti nego s tem, da je vzgojiteljice imenoval — »otroške vrtnarice«.

Vzgojitelj pa ne more iz otroka napraviti vsega, kar bi rad. P o d e d o v a n e l a s t n o s t i s o d o s t i k r a t m o č n e j š e. Kar je črno, ne postane belo. Zato ne moremo otroške duše primerjati z mrtvo glino, ki ji umetnik s svojimi rokami lahko da poljubno obliko. Otroška duša nalikuje temveč semenskemu zrnu: nevidne sile, ki v njem dremljejo, poženo iz njega kakšno določno rastlino.

Po tem razmišljanju prihajamo glede na b i s t v o v z g o j e do tegale rezultata: Vzgoja ni nič drugega nego rahlo vplivanje odraslih na mlade, šele razvijajoče se ljudi. S takim vplivanjem se slaba nagnjenja v otroku zatirajo, višji goni pa se temu na-

sproti krepijo. Pri tem je treba otroka po možnosti odvracati od vsega, kar bi utegnilo škodovati njegovemu zdravemu organskemu razvoju. — Niso pa starši edini činitelj, ki vpliva na razvoj mladega človeka, taki činitelji so temveč trije in sicer: 1. podedovane lastnosti, 2. otrokovo okolje in 3. vzgojiteljeva osebnost. Ti trije činitelji delujejo od prvega dne njegovega življenja na otroka, ne vedno z enako silo, zdaj prevladuje ena, zdaj druga sila. Zato ne morejo biti starši sami odgovorni za vse napake svojih otrok, kakor bi na drugi strani bilo napačno, če bi hoteli vse poznejše vrline kakega človeka pripisovati edinole njegovi vzgoji. Vzgojitelj sam iz človeka ne napravi tega, kar je, i podedovanje in okolje sta pri tem udeležena.

*

Preden preidemo sedaj k posameznim nalogam praktične vzgoje, se zdi potrebno ugotoviti, da se odpirajo danes nova pota ne samo vzgoji šolskega otroka, nego tudi vzgoji otroka v rodbinskem krogu. Roditelji bi se morali zavedati, da je obnova vse naše vzgoje danes nujna zahteva, saj se mora tudi vzgoja prilagoditi sodobnosti, kakor se morajo prilagoditi novim izkušnjam, potrebam in pridobitvam razne vede.

Predvsem bi bilo nujno želeli, da bi naše današnje in bodoče matere, ki se brž vdajo, ako moda zahteva, da morajo krila eno leto segati samo do kolen, drugo leto pa le do gležnjev, ne korakale z duhom časa samo glede na modo pri svojih toaletah, nego da bi poleg starih, nemodernih oblek modernizirale tudi svoje stare nazore o vzgoji in da bi gledale na vzgojo svojih otrok z vidikov sodobnega vzgojeslovja in dušeslovja.

Nimam namena, razpravljati tukaj o individualni psihologiji. Ker pa odpira prav individualna psihologija nova pota vzgoji otroka v rodbini, bomo si vendarle na kratko poklicali najprej v spomin tiste osnovne pojme iz individualne psihologije, ki so predvsem važni in pomembni za novo, oz. sodobno vzgojo. To pa tudi zaradi tega, ker jih bomo potem rabili pri tolmačenju nekaterih nalog praktične vzgoje.

Individualna psihologija nas uči, da se z napačno vzgojo lahko v otroku močno stopnjuje čut manjvrednosti. Zato individualni psihologi ne priznavajo tiste avtoritativne vzgoje, ki skuša otrokovo voljo popolnoma podvreči roditeljski avtoriteti. Le-ta zahteva slepo pokorščino, namesto da bi otroku s pametnimi razlogi ali motivi olajšala njegovo ravnanje in njegove odločbe. Ako se ji posreči, da popolnoma zlomi otrokovo voljo, tedaj to pomeni, da je otroka popolnoma pognala v naročje ali v objem njegovega čuta manjvrednosti. Tak otrok se ne more potem leta ali sploh nikoli več osvoboditi čuta te svoje nemoči

in nesamostojnosti. Ako pa se ne posreči, zlomiti otrokove volje popolnoma, tedaj reagira njegova težnja po uveljavljanju s tem, da otrok postane trmast, svojeglaven, razburljiv in skrajno občutljiv.

Otrok, ki je obremenjen s čutom manjvrednosti v zvišani meri, se boji življenja, ker mu manjka poguma, ki ga življenje zahteva od vsakega človeka. Kajpa je včasih tega kriv tudi kak manjvreden organ, ki je spravil otroka iz ravnotežja ter mu vzel ves pogum, tako da takšen otrok misli, da se ne bo mogel nikoli več uveljaviti med drugimi otroki. Tudi socialno neugodno okolje (n. pr. današnja brezposelnost mnogih staršev in vse, kar je s tem v zvezi) kaj lahko povzroči čut manjvrednosti v otroku. Če otrok izgubi pogum, je to njegova prva napaka, ki bi jo pametna vzgoja lahko preprečila. Čutiti se manjvrednega ter izgubiti pogum, je isto. Če otrok izgubi ves pogum, se kaj lahko zgodi, da se trajno umakne na svoje »komplekse« manjvrednosti in da življenju sploh več ne zaupa. V drugih primerih skuša njegova častilakomnost in težnja po uveljavljanju zopet izravnati veliki neuspeh, ki ga je povzročil izgubljeni pogum. Otrok pa se da iz enakomernega, mirnega razvoja iztrgati in proizvaja duševne posebnosti, ki onemogočajo gladko prilagoditev resničnemu življenju. Človek brez poguma, ki je bolešno častihlepen, ne more pravilno izpolnjevati svojih življenjskih nalog.

Težnja po uveljavljanju je vidni izraz za to, da je otrok obremenjen s čutom manjvrednosti v zvišani meri. To se kaže zlasti v njegovi čezmerni častihlepnosti. Tisti, ki se čuti manjvrednega in si torej domišlja, da je majhen ali da je spodaj, hoče navzgor in pri tem navadno prekorači črto izenačene normalnosti ter proizvaja duševne posebnosti, ki nas bodejo v oči.

Težnja po uveljavljanju se lahko pojavlja tudi na ta čudni način, da manjvrednost kakor že koli podčrta in da s tem posebno plastično prikaže otrokovo nemoč. To je taktika slabosti. Tako ne pomeni otroški strah nič drugega nego potenciran čut manjvrednosti, ki je v službi težnje po uveljavljanju. Otrok izvaja, ko se dela strahopetnega, pritisk na svojo okolico, ki jo s tem prisili, da z njim posebno ljubeznivo in skrbno ravna. Otroci edinci, ki so navadno predmet zelo nežnega ravnanja, delajo radi težkoče pri mizi in trosijo sitnosti, ko morajo v posteljo. Da bi trajno pritiskali na starše, postanejo boječi in nesamostojni. V svoji težnji po uveljavljanju stopnjujejo čut slabosti in manjvrednosti. Najmlajši otrok se čuti najmlajšega in najslabejšega; zato reagira častihlepno na to, da starejše brate ali sestre prekosi. Tako postane čez mero častihlepen in bojevito usmerjen.

Dejali smo, da se hoče otrok, ki se čuti manjvrednega, pod vsemi okoliščinami uveljaviti. Zoper to težnjo po uveljavljanju v treningu in igri ni pomisleka. Ako pa je težnja po uveljavljanju

tako močna, da izkorišča otroško slabost in nemoč, vidimo v tem že jedro v izpremembni otrokovega značaja.

Končno zahteva individualna psihologija, da je v otroku treba razvijati čut za občestvo, čigar član je in s katerim bo moral živeti do smrti. Otroka je treba vedno zopet navajati na pot skupnosti z drugimi, da ne izgubi zveze s svetom in tiste prilagodljivosti, ki je nujno potrebna v življenju. Človek se mora že v mladosti vživeti v socialno strukturo svoje okolice, da postane kdaj dober in koristen član človeške družbe.

II. Nekatere naloge praktične vzgoje.

Po tem kratkem ovinku, ki je v nas oživel nekatere osnovne pojme individualne psihologije, preidemo sedaj k nekaterim nalogam praktične vzgoje. Pri tem bomo postopali tako, da se bomo opirali na kak resničen doživljaj ali na več takih doživljajev, ki jim bo redno sledila kratka pedagoška analiza.

Svoje glavnost, nagla jeza in trma.

Prvi doživljaj: »Danica je smela z materjo iti na izprehod. Vsa srečna in vesela nad tem stopica urnih nog poleg svoje mame. Ali bogve iz katerega vzroka hoče na prvem cestnem križišču iti na desno, namesto naravnost, kakor se je namenila mati. Ker mati na Daničin predlog ni pristala, jo Danica z vso silo vleče v svojo smer. Mati ne odneha in Danica zajoka ter potem vpije na ves glas. Ali tudi na to mati nemoteno nadaljuje svojo pot. To je Danico napotilo, da se je za trenutek kljubovalno ustavila in potem v svojej glavni trmi s par koraki cepetaje krenila v prej zaželeno smer. Ali mati se ne zmeni za malo begunko in Danica zdaj ne ve, kaj naj bi počela. V prvem strahu napravi zdaj zopet nekaj korakov za materjo, pa se med ponovnim vpitjem mahoma obrne, ko se mati za trenutek ozre za hčerko.

»Ti mala spaka,« zamrmra mati sama pri sebi, »tebe bom pa že še ugnala,« in koraka ponovno sama dalje. Danica se še nekajkrat zažene za materjo, vendar jo od tega vselej odvrta vedno večja trma. Zdaj krene mati okrog bližnjega ogla v drugo ulico in tako izgine deklici izpred oči. »Mama, mamica!« kliče jokaje Danica, grabi po zraku za mamico in hiti za njo, kolikor jo le morejo nesti kratke noge.

»Tako,« reče mati prav mehko in z vso toploto, »tu pride za menoj, kakor vidim, zopet čisto pameten, velik človek, ki ga lahko prav dobro rabim na tako dolgem sprehodu.« —

Danica je ponosna na to pohvalo. Med ihtenjem in smehom še spravi iz sebe: »Pameten, velik človek —«

Pedagoška analiza: Opisani doživljaj je, kakor vidimo, tipičen primer! Kajpada ravna večina mater manj modro in preudarno nego je ravnala Daničina mati: druge matere kličejo malo

begunko ali malega begunca, moledujejo, grozijo, zmerjajo in se kregajo in tudi ne štedijo z udarci. Trmasto otroče se vrže potem ne redko sredi na pot, vpije in breca z nogami okrog sebe, dokler mu mati ali ne izpolni njegove volje ali ga ne vzame v naročje ter ponese domov.

Enakomeren mir in vzgojiteljeva doslednost sta najboljši sredstvi zoper otroško trmo in svojeglavost. In potem: navidezno se ne brigati za besnega otroka! Pustiti ga nekaj časa docela pri miru! Kmalu sam neha razsajati, ko čuti, da se nihče za to ne zmeni. Saj se komedija potem ne izplača, če ni več publike!

Naš doživljaj bi se dal analizirati še z drugega vidika. Kako, to prepuščam kot odprto vprašanje našim individualnim psihologom. (Sploh bi se dalo iz naših izvajanj izluščiti vse polno takih odprtih vprašanj, ki bi jih mnogi starši lahko izpopolnili z zanimivimi opazkami, z novimi vprašanji, pojasnili in podatki iz svoje izkušnje. Kakor delovni princip danes obvlada naš šolski pouk, tako bi bilo treba ta princip uporabljati tudi pri predavanjih, zlasti na roditeljskih sestankih. Seveda bi se obče sodelovanje najljepše pokazalo, če bi predavanju vsakikrat sledila diskusija.)

Prav dobro vsekdar tudi učinkuje, ako v konkretnem primeru nenadoma odvrnemo pozornost svojeglavnega, oz. trmatega otroka od incidenta, ki ga trenutno razburja, tako da otroka s tem presenetimo.

V tem oziru poznamo celo vrsto pametnih ukrepov, ki se lahko uporabljajo pri otrocih v starosti od 1 do 3 let.

Tako hoče na pr. marsikateri otrok v tej starosti z jokanjem in s kričanjem zlasti ponoči mater prisiliti, da ga vzame v naročje ter nosi okrog. Ako se mu ta želja takoj ne izpolni, se pogosto zbudi v njem svojeglavnost, trma. Pametna mati se ne vda, temveč si na pr. lahko pomaga na ta način, da spravi otroka z vozičkom vred v kako drugo sobo in se dalje zanj ne zmeni. Če se to večkrat ponovi, ima potem mir pred otrokom. — Tudi zoper kričeče jokanje je najboljše sredstvo, če starši dajo otroku razumeti: »Mi te ne slišimo — tvoje kričanje je torej brez pomena.« Seveda se morajo starši poprej prepričati, da otroku ničesar ne manjka, da ni moker, lačen ali bolan.

Nekoliko težje pa je na ta način »ignorirati« otroka, ako že hodi. Če takega otroka kdaj hudo popade trma, se priporoča, ga kratkomalo vtakniti v posteljo. To pri trmi in svojeglavosti vedno pomaga. Izolacija otroka, ki s tem nastopi, povzroči, da se razburjeni živci kmalu pomirijo.

Tudi mrzel obkladek lahko dela čudeže in to celo pri večjih otrocih, ker pač hladna voda pomirjevalno učinkuje na razdražene živce. Boječe matere bodo imele zoper to sredstvo morda pomsleke. Vsak zdravnik pa jim bo zagotovil, da ni nitj najmanj nevarno.

Včasih pa moramo imeti tu toliko poguma, da otroka zaradi prave nepokorščine kaznujemo. Ne morebiti tako, da ga »pošteno nabijemo«, nego tako, da ga za nekaj časa izključimo iz naše sredine, iz otroške družbe, torej iz zajednice. Človek je zlasti v svoji mladosti družabno bitje. Zato je tudi otrok ves navezan na druge in se dobro počuti le tedaj, če je med sebi enakimi. Ločitev pomeni zanj vselej notranjo bol. Da se ji izogne, se rajši pokori, samo da lahko ostane v zajednici.

Lahko pa rešimo otroka, ki je obremenjen s kakim težkim defektom, tudi s tem, da nenadoma usmerimo njegovo pozornost na nekaj, kar ga utegne stvarno zanimati. »Čuj, kako tvoje sree tu notri pod kožo tiktaka!« Medtem hitro položiš drobno ročico razburjenemu otroku na prsi. »Bodi pa čisto tiho, sicer ne moreš nič slišati!« Učinek: takojšen mir in pozorna preiskava. Lastno telo namreč zanima vsakega otroka — in zato seveda gre, da vzgojitelj v takem primeru nekaj izbere, s čimer otroka v resnici lahko odvrne od predmeta ali dogodka, ki ga trenutno razburja.

Svoje glavi, oz. trmasti otroci so kolerični ali vročekrvni, se prav tako hitro vnamejo in razburijo kakor sangvinični ali lahkokrvni, ako jim karkoli gre »proti njihovim računom«.

Po kratkem času pa se razburkani valovi zopet poležejo in mirna preudarnost se povrne, če se razburjenost iznova ne stopnjuje od zunaj, po vzgojiteljevi krivdi. — Torej, če pri koleričnih ljudeh izbruhne jeza, je najvažnejše: dati jim časa! O Juliju Cezarju se pripoveduje tole: Ako ga je kaj razjezilo, tako da mu je kri silila v glavo, je štel do 20, preden je odgovoril — in iz tega, da je redno delal take odmore, ječasoma nastala potreba in navada, da je to storil tudi brez štetja. Tako se njegovi jezi nikoli ni več posrečilo, da bi ga zavedla k nepremišljenim besedam.

Starši in vzgojitelji, posnemajte v tem oziru Julija Cezarja! Drug doživljaj: Neka otroška vrtnarica pripoveduje:

»Nekoč sem dobila v otroški vrtec 3-letno deklico, ki je bila izredno trmasta. Ali kmalu sem jo prepričala, da je moja volja vendarle močnejša. Privoščili smo si namreč šalo, da smo trmo primerjali s kozličkom, ki hoče otroka trkati, in smo odprli vrata ter med smehom in vriskanjem nagnali hudobno žival iz hiše.

Naš otročiček, ki nam je do sedaj povzročal take skrbi, je bil po osmih dneh ljubezniv in dober kakor drugi otroci. Ako pa se je kozliček hotel nepričakovano zopet pojaviti, me je otrok prijel za roko, da bi odgnala kozlička.

In uspeh tega ravnanja? Mati mi je kmalu nato pripovedovala, da se je njen godrnjavi otrok izpremenil v prijazen in topel solnčni žarek. »Včasih teče do vrat, ako jo sili jok in našene kozlička ven. Le ako jo kdo razdraži, še postane huda« tako je pripovedovala mati.

Pedagoška analiza: Trmo premagati s humorjem — ki seveda ne sme biti roganje — je v mnogih primerih mogoče

in dopustno. S tem se najbolj podčrta notranja premoč vzgojiteljeva. In otroci so tako veseli, če se zopet smejo smeјati in če smeјo biti dobre volje. In če tudi še solze vise na trepalnicah!

V to poglavje (o humorju) spada še tale mična zgodbica:

»O Temistokleju se pripoveduje, da je nekoč prišel k njemu neki mladenič, ko je ta slavni atenski vojskovodja in državnik pravkar s svojim sinom jahal na precej dolgi palici. Mladeniču se je poznalo na obrazu, da se ni mogel dovolj načuditi temu, kako se more odličnik in dostojanstvenik, kakršen je bil Temistoklej, tako smešno vesti doma pri svojem otroku. Temistoklej je uganil mladeničeve misli in ga je prosil, naj tega, kar je tukaj videl, nikomur ne pripoveduje — dokler ne bo sam kdaj imel otrok.«

Neki oče poroča o sličnih izkušnjah, ki jih je pridobil z otroki. Če se je kak njegov otrok kje udaril in potem na ves glas vpil, je potegnil z roko čez boleče mesto in se napravil tako, kakor bi hotel bolečino v svoji pesti nekam odnesti. Potem pa jo je z energično gesto zagnal skozi okno. »Videl sem,« tako pravi oče, »čez in čez s solzami oblite otroške obraze, kako so se trenutno razjasnili ter prasnili v glasen smeh, ko smo bolečino vrgli skozi okno na cesto.«

Na kakem drugem doživljaju bi se dalo zopet dokazati, da se slabo lahko premaga z dobrim. Trma in svojeglavnost sta nekaj nizkotnega, nekaj slabega. Z jezo in besnostjo — torej zopet z nečim slabim — ju ne moremo zatreti ali premagati. Le z nečim višjim, z nečim boljšim se da premagati to, kar je nizkotno in slabo: s pristno in pravo ljubeznijo.

Ako se svojeglavnost in trma razvnameta v otrocih, mora vzgojitelj zelo paziti na svoje srce in na svoj jezik, da mu ne uideta. Predvsem mora vso jezo v svojem srcu zadušiti. Sočustvovati mora z otrokom in usmiliti se mora takega otroka, v katerem besni trma. Le tako mu lahko pomaga, da se izmota iz te duševne stiske. — V najtežjih primerih, ako nič več ne pomaga, pa je edina pot, da otroka dvignemo iz teme in prepada, to, da smatramo njegovo trmo kot bolezen in da po tem uravnamo nadaljnje postopanje s takim otrokom.

Oglejmo si še sedaj svojeglavnost ali trmo z nekega drugega vidika! V koliko je svojeglavnost napaka ali ne, to se v principu prav za prav ne da odločiti. Vsi veliki in slavni ljudje so postali veliki, ker so imeli močno lastno voljo. Kdor bi hotel iz svojega otroka izgnati svojeglavnost nasilno, recimo s palico, bi ga spravil ob njegovo posebnost, oz. ob njegovo individualnost. Res je, da nam otrokova svojeglavnost lahko postane skrajno nadležna. Pameten vzgojitelj pa je ne bo zlomil, temveč jo bo skušal mojestriti. Kakor smo videli pri opisanih doživljajih, nam je v to svrhu na razpolago toliko včasih čisto preprostih sredstev, da je znamenje duševne revščine in velike komodnosti, ako pri

vzgoji teh sredstev ne uporabljamo. To nas mora le veseliti, če vidimo, da ima otrok krepko voljo; saj jo bo nujno rabil v poznejšem življenju. Ali dostikrat smo pač prekomodni, da bi se ukvarjali z njeno izobrazbo in njenim razvojem. In vendar gre dostikrat le za to, da napeljemo močno silo, ki se javlja v otroku, z rahlim ukrepom v kak drug tir in sicer na kako koristno plat. Hočem to nazorno pojasniti. Isker konj ima v sebi nagon, da rad skoči s ceste ter dirja čez polja, kjer lahko napravi škodo poljskim sadežem in tudi samemu sebi. Izvežban jezdec ga z lahnim pritiskom svojih golen spravi na pravo pot, to je na prosto cesto, kjer se lahko z isto silo in z enakim elanom in sicer koristno udejstvuje. Kdor torej opazi ali ugotovi pri svojem otroku močno voljo, naj ji da priliko, da se razmahne, in naj ji stavi primeren smoter. A ne vedno baš tak smoter, ki si ga je predstavljal otrok, kajti jasno je, da otroka njegova neizkušenos lahko zavede v želje, ki se še ne dajo izpolniti. Otrok pa ima pravico, da izve naše razloge, ako mu kake želje ne izpolnimo ali če mu kako prošnjo odbijemo. Malo besed, ki pa morajo biti prepričevalne, zadostuje, da se z njimi preprečijo poznejši konflikti in burni prizori:

Nekaj kratkih primerov: Neki oče pripoveduje: »Moja mlajša sinova sta hotela napraviti plezalno turo na Triglav. Veščaki mi pravijo, da bi to presehalo njune sile. Zato je treba ta načrt za zdaj opustiti. Ali namesto tega bi se kot priprava in trening priporočala taka tura na kak laže dostopen vrhunec v naših Alpah. S tem je postalo otrokoma jasno, da ne gre za to, da se jima njuna želja ne izpolni, temveč za to, da se jima izvedba te želje omogoči, dasi ne takoj, ampak kasneje.«

Drugi primer: Majhen otrok prosjači o nepravem času za sladkarije. S tem si pokvari tek za večerjo in si tudi drugače škoduje, ker slabo prebavlja. Tu zadostuje mirna predstava: Ako hočeš zdaj jesti, dobiš samo en košček, ako ješ po večerji, dobiš dva. Otrok o tem malo razmišlja in, četudi se malo obotavlja, le popusti. Ako se otroci po večletnem občevanju s tako usmerjenimi vzgojitelji navadijo na pametne prepovedi in ukrepe, potem zadostuje pozneje enostavna izjava, da se jim ta ali ona želja ne more izpolniti.

In še tretji primer: Moja večja fant — tretjega še takrat ni bilo na svetu, torej od tega dogodka je preteklo že precej let — so ob neki priliki posetili na našem domu nekateri drugi dečki, njuni prijateljčki. Fantje so bili v svoji sobi razigrani, a so postali čez nekaj časa tako glasni, da meni v sosedni sobi ni bilo mogoče več delati. Moj prvi mirni poziv, naj se pri igri nekoliko brzdajo, so dečki v prekipevaajočem veselju popolnoma preslišali. Nastala je torej potreba, da z njimi načnem razgovor, ki je potekel približno tako-le:

»Fantje, jaz hočem in moram zdaj v svoji sobi delati, ker tega dela kje drugod ne morem skončati. Pri tem delu pa moram imeti mir. Vi pa se hočete tukaj poleg mene igrati in glasno zabavati. To mi je docela razumljivo. Ali tako blizu skupaj se pač oboje zdaj ne more vršiti. Ali

naj jaz svoje nujno delo opustim ali hočete vi s svojo zabavo tukaj prenehati? Kaj pravite k temu?« Dečki so se najprej malo čudno pogledali, ali v tistem hipu so že pobrali svoje stvari ter jih prenesli v neki drug prostor, kjer so potem nadaljevali svojo igro.

Tako se je končal ta incident brez trdih besed, pa ni izzval pri dečkih najmanjše ozvoljenosti, še manj pa kako trmasto vedenje ali odpor. Na ta način se doseže z mirno besedo in z navedbo razlogov isto, kar dosežejo le zastopniki najstrožje vzgojne prakse. — Predvsem pa je treba otrokom ohraniti to, iz česar naj bi nekoč postali možje: lastno močno voljo, ki se dostikrat razvije šele iz svojejavnosti.

Dobro znani in vplivni vzgojitelj povečuje pametno ravnanje neke matere, ki je svojega trmastega otroka tako dolgo pretepala, da je otrok opustil svojo trmo. Ako bi mati pri sedmem udarcu prenehala, tako pravi ta vzorni vzgojitelj, bi nič ne dosegla. Ker pa je bila pogumna dovolj, da je še v osmič z vso silo zamahnila, je dosegla, kar je potem dečku koristilo v življenju: da mu je zlomila lastno voljo ter ućakala slepo pokorščino. — Jasno je, da kaka druga, pametnejša mati istemu otroku njegove volje sicer ne bi bila zlomila, ampak bi jo skušala napeljati v pravo smer. Prva mati je z 8 udarci morda res izgnala iz dečka trmo, a koliko je za to zamenjala pasje pokorščine, tihega sovraštva in notranjega zanićevanja, o tem rajši molćimo. Od teh 8 udarcev bi najmanj 4 zaslućila ona sama, ker je pozabila, da mora vzgojitelj za vse napake svojih gojencev najprej iskati vzroka v samem sebi. — V lovskih krogih so nekđaj mislili, da je treba vsakega lovskega psa vsaj enkrat tako pretepsti, da je ostal na pol mrtev, češ le tako si zapomni za vse življenje, kako je treba »aportirati« divjaćino. Danes nas lahko poući že vsak boljši živinorejec, da zadostuje en edini udarec, da pokvariš ali celo unićiš plemenitega psa ali plemenitega konja za vse življenje. Tudi otroci postanejo poslušni, ne da bi se jih bilo treba kdaj dotakniti s palico; in tisoć dokazov imamo, da iz otrok tudi brez pretepanja in pretirane strogosti lahko zrastejo vrli ljudje.

Moderna vzgoja zastopa stališće, da je med otroško trmo in napaćnimi vzgojnimi metodami vzročna zveza, čeprav nekateri starši temu oporekajo, češ otrok trmo »podeduje«. Nekateri celo trdovratno vztrajajo pri tem, da trme pri otrocih ne povzroći napaćna vzgoja, temveć da trma res spada med »podedovane lastnosti«.

K temu bi bilo pripomniti, da se pri ćloveku vobće redno ponavlja vrsta naćinov njegovega zadržanja, ki jih ob potrebi, zlasti v sili, rad uporablja kot obrambno sredstvo ali kot nekake varnostne mere. Med njimi nastopa trma kaj pogosto, ker predstavlja prav uporabno metodo omenjene vrste za otroka, in zato se nam ni treba ćuditi, da otrok tako rad seže po njej. Zato pa

si nam trme ni treba tolmačiti s podcedovanjem. Otrok se je navadno naleze nekje v ožji ali širji okolici in potem sam posnema, kar delajo drugi, saj je vsa prva otroška doba večinoma le posnemanje. Da se povzpne na stopnjo, kjer stoji odraslec, da zmore to, kar se dogaja okrog njega, mora otrok posnemati! In tako je tudi z njegovo trmo! K temu se še pridruži že znano nam dejstvo, da potrebuje otrok kakor vsak človek nekoga, ki ga na eni strani bodri in hrabri, in da je na drugi strani izredno občutljiv, če bi kdo hotel njegovo osebnico ponižati.

Moderna vzgoja od vzgojitelja kategorično zahteva, da tudi malega otroka primerno uvažuje, da v občevanju z njim opušča odurno kreganje, kričanje, zapiranje, pretepavanje, da otroka ne izziva, ne draži in ne ponižuje, da ga pridobiva zase z dobroto in da le tam nastopa strožje, kjer bi otrok, ki še nima izkušenj, lahko spravil v resno nevarnost svoje življenje. Ako na pr. otroku preti nevarnost, da bi lahko padel skozi okno, je na mestu energična, krepka roka, ki ga pravočasno zgrabi in obvaruje nesreče; ni pa na mestu, kregati se in vpiti nad otrokom, zakaj tam, kjer so majhni otroci, morajo biti okna zaprta. Naloga vzgojiteljeva je, da otroka ne spravlja v takšne situacije, ki utegnejo ogrožati njegovo življenje. Če se pripeti nesreča, tedaj pač ne drži zagovor, češ otroka je treba vzgajati k samostojnosti.

V otroku tiči mogočen nagon, ki ga neprestano sili k udejetvovanju. Otrok se mora pollaščati vse svoje okolice, da si potem iz svojih izkušenj izgradi življenjski načrt. Tega otroku ne smemo braniti, zakaj le ob svojih izkušnjah se človek oblikuje in usposablja, mojstriti življenje kot celoto.

Prav gotovo pa ne zato, da se potem te izkušnje naknadno razvrednotijo, če hoče vzgojitelj baš z njimi vzbuditi v otroku čut manjvrednosti, obenem pa povzdigniti in uveljaviti svojo osebo. Ako mora na pr. kaka mati otroke same brez nadzorstva pustiti v stanovanju, pa pozabi pred njimi spraviti na varno vžigalice, tedaj je ona — in samo ona — kriva vse nesreče, ki lahko iz tega nastane. In vendar lahko rečemo, da je otrokom, če se kaj takega pripeti, v večini primerov šiba ali kaka slična kazen sigurna. »Ali jaz sem to vendar otrokom strogo prepovedala,« se bo opravičevala mati. — V raju je Bog strogo prepovedal jesti jabolka od prepovedanega drevesa. Toda Adam in Eva sta le grešila. Ali naj zahtevamo od otrok, česar nikdar nismo delali drugače?

Tudi najmanjši otrok se hoče udejetvovati, saj venomer preiskuje in izsleduje kratkomalo vse, kar ga obdaja. Ako gre na pr. kljub prepovedi k vroči peči in se tam ožge, ga zaradi te izkušnje ne bomo pomilovali. Pa tudi bahali se ne bomo z modrostjo odraslih: »Saj sem ti vedno pravila, ti si pač preneumen, nemaren in trmast, zato te pa tudi čaka zaslužena kazen.« Tudi ne bomo otrok strašili: »Le čakaj, ko pride atek domov!« Dali

mu bomo marveč olja na opeklino, da mu s tem pokažemo, da mu hočemo v sili pomagati. Potem pa ga prepustimo usodi ter gremo preko te zadeve na dnevni red. Kako malo je vzgojiteljev, ki ravnajo tako!

Iz primerov in doživljajev, ki smo si jih tukaj predočili, je predvsem razvidno, kakšna mora biti osnovna usmerjenost vzgojiteljeva do otroka. Ne gre v prvi vrsti za posamezne besede in posamezna dejanja, marveč le za tole osnovno usmerjenost: Oče in mati morata imeti voljo, otroku pomagati, da v nevarnih in težkih urah ne podleže. Ne kot maščevalca vseh otrokovih slabosti naj bi nastopala in tudi ne vedno kot kazenska sodnika, nego predvsem kot prijatelja, ki hočeta otroku pomagati, da se poboljša.

Prav za prav ima vsak normalen otrok — to je človeku prirojeno — v sebi željo, da postane boljši in popolnejši, četudi tega vedno ne kaže. V dobrih urah pa se odpre včasih njegova duša in takrat se zablešči na njenem dnu kakor zlato nekaj tiste človeške plemenitosti. Seveda vsi starši pač niso sposobni, da bi to, kar je v otroku dobrega, znali obuditi k življenju.

Zdaj torej vemo, da so svojeglavnost, nagla jeza in trma v prvih letih življenja pri koleričnih otrocih bolj ali manj naraven pojav, ker so namreč živci teh malčkov lahko razburljivi; zato se pri njih vsak čut neugodja takoj izpremeni v kakšno dejanje, na pr. v jok, kričanje, udrihanje okrog sebe in podobno. S posameznim ali priložnostnim vzgojnim ukrepom se to stanje ne da odpraviti. Le z vztrajnim in potrpežljivim delom staršev in s poznejšo neprestano samovzgojo otrokovo je mogoče, da se zlo odpravi. Zato ni prav, kakor se to dostikrat misli, da so starši odgovorni za to, če male otroke napade svojeglavnost in trma. V prvih letih življenja namreč ni treba, da bi tozadevno bila krivda pri starših. Drugačna pa je stvar, če nastopa svojeglavnost in trma še pri starejših otrocih. Tedaj starši večinoma niso brez krivde, ker pri prvi vzgoji gotovo niso skrbeli za to, da bi primerno nastopali proti svojeglavnosti in trmi svojih malčkov.

S pričujočimi izvajanji smo hoteli staršem v tem pogledu odpreti oči ter jih usposobiti, da najdejo do svojega koleričnega otroka vsakikrat pravo razmerje.

Otroška laž.

Od otroških napak se hočemo tukaj dotakniti samo še otroške laži.

Vzgojitelj se mora najprej nekoliko vglobiti v psihologijo otroške laži; vedeti mora, kako otroške laži nastaja

nejo. Marsikatera kriva otroška izpoved ima izvor v tem, da otroka često vara njegov spomin. To varanje pa zopet lahko prihaja od tod, da se otrok prav ne zaveda časa ali pa premalo pazi. Druge »otroške laži« izvirajo prav pogosto iz preživahne otroške domišljije, zlasti iz dejstva, da otroci dostikrat smatrajo to, kar se jim je sanjalo, pozneje za resnico. To pa še davno ni vse! Otroški psihologi soglašajo v tem, da imamo do 9 različnih tipov otroških laži, in sicer: 1. že omenjeno laž, izvirajočo iz preživahne domišljije ali tako zvanó igralno laž; 2. laž iz zadrege; 3. laž iz maščevalnosti; 4. laž iz strahu ali kot obrambno sredstvo; 5. laž iz solidarnosti ali tovarištva; 6. laž iz koristolovstva ali kot sredstvo za zavajanje v zmoto; 7. laž zaradi neizpolnjenih želja; 8. laž iz pretiravanja in ničemurnosti in 9. patološko ali bolezensko lažnivost.

Tukaj se ne moremo spuščati v podrobno karakterizacijo vseh navedenih tipov otroških laži, ker za to ni prostora. To pa tudi ni potrebno, saj imamo sedaj tudi v našem jeziku knjigo, ki temeljito obravnava vsa vprašanja moderne vzgoje otrok in ki je v slovenski pedagoški literaturi prva knjiga te vrste.

Knjigo, ki ima naslov »Kako vzgojim svojo dečo«, je z veliko ljubeznijo spisala, upoštevajoč pri tem vso tozadevno moderno literaturo, naša domača pisateljica Milica Stupanova. O njeni knjigi rečem tukaj le toliko, da spada v roko vseh staršev, učiteljev in vzgojiteljev, ki se zavedajo svoje vzvišene naloge in svoje velike odgovornosti. Ta izvrstna knjiga bo našla in mora najti svojo pot, tega si želimo v interesu naše mladine in naše bodočnosti. Vsebina te knjige mora postati skupna last vseh, ki jim je izročena v vzgojo naša mladina.¹

Stvar pa si je treba ogledati še z neke druge strani! Nekdo, ki nima nobenih izkušenj, navadno ni dober vzgojitelj, temveč le diletant. Torej mora vsak vzgojitelj stremiti za tem, da si pridobi čim več pedagoških izkušenj. Je pa nekaka tragika v tem, da si marsikdo nabere potrebnih izkušenj navadno šele tedaj, ko so mu otroci že odrasli, ko mu ni treba več vzgajati. Z vsako roditeljsko generacijo se pokopljejo, večinoma skoraj neizrabljeni, celi zakladi pedagoških izkušenj! Vse mlade roditeljske generacije pričenjajo — seveda brez izkušenj — zopet od kraja in delajo zaradi svoje neizkušenosti pri vzgoji otrok navadno vse tiste napake, ki so jih nekoč delali njih predniki. Le polagoma se, kakor vse prejšnje generacije, spametujejo ob lastni škodi in lastnih zablodah. Potrebno rabsodnost, da bi to ali ono napravili, si pridobijo šele takrat, ko je prepozno. Ker torej mlade roditeljske generacije v vzgojnih vprašanjih še nimajo izkušenj, morajo pač seči po kaki dobri vzgojni knjigi.

¹ Gl. Ozvaldovo oceno te knjige (Lj. Zvon, 1933, št. 3, str. 176—79), ki prihaja do precej drugačnih zaključkov! — Op. ur.

Dejal sem, da ne bomo tukaj podrobno razpravljali o raznih tipih otroških laži, ker se o tem vsakdo lahko pouči iz knjige Milice Stupanove. Zavzeli pa bomo k vprašanju otroških laži še z drugih vidikov svoje stališče.

Najprej k pedagogiki otroške laži!

Začnimo zopet z doživljanjem! Neki oče pripoveduje tole: »Pri nas imamo dva dečka: petletnega in triletnega. Nekega dne sta se dečka igrala kakor navadno v svoji sobi. Pri tem iztrga manjši Stanko svojemu večjemu bratu Marjanu iz rok volnenega medveda. Marjan mu prisoli za to krepko zaušnico. Jokaje priteče Stanko k meni, ki sem iz sosedne sobe ves dogodek slučajno opazoval, in mi zatoži svojega brata. Marjan pa taji. Jaz se najprej ne zmenim za Marjanovo laž in pošljem oba otroka nazaj k igri v sosedno sobo, ker hočem najprej preudariti, kako bi starejšega sina prepričal, da je laž nekaj slabega, grdega. Zdaj mi šine v glavo nekaj iz mojih otroških let: da nikdar nisem mogel govoriti neresnice, če sem moral svoji materi gledati v oči. Vedno se mi je takrat zdelo, kakor da bi mi kakšna koprena zastirala oči. To dejstvo hočem sedaj uporabiti pri svojem sinu. — Pokličem torej Marjana, mu pogledam v oči in rečem: »Marjan, ali si prej Stanka udaril ali ne?« Deček to zanika, pri tem pa gleda v stran. Tedaj rečem: »Marjan, zakaj me ne pogledaš? V tvojih očeh vidim nekaj grdega.« — Prej nekoč sem mu namreč pripovedoval, da v človeških srcih tako rekoč gori nekakšna luč in da mati pridnih otrok to luč lahko vidi. — Zato sedaj nadaljujem: »Luč v tvojih očeh je pravkar ugasnila. Kaj to pomeni? Poglej me in govori!« Tedaj mi fantek pogleda v oči in prizna svojo laž. Od tega časa ga nisem nikoli več zasačil pri laži. Opazil pa sem, da mu je včasih bilo težko, govoriti resnico, ali končno se je vedno ojunčil in potem je navadno vzkliknil ves srečen: »Mamica, poglej mi v oči! Moja luč še gori, nisem se ti zlagal.«

Pedagoška analiza: Ta zgodba pač govori sama. Nekaj čudnega je to, da nepokvarjen človek ne more lagati, če mu drugi gleda v oči. S tem naj bi se vzgojitelji v čim večji meri okoriščali, zlasti ker je to tako fino in nežno vzgojno sredstvo.

Oglejmo si še sedaj otroško laž nekoliko tudi s psihološke strani!

Ali je laž kazniva ali ne, to se načelno niti ne da odločiti. Pri tem se je vedno treba vprašati, iz katerega nagiba, iz katere zavesti in volje, iz kakšnega razloga se je laž porodila. Mi vsi, kar nas je ljudi, ki ne poznamo pravega bistva stvari, vsekakor lažemo, če to namreč presojujemo s stališča nekega višjega duha, ki spregleda pravo bistvo stvari. Mi govorimo le to, kar imamo za pravilno in resnično ali kar nas pravkar obvladuje kot trenutno razpoloženje. Prav tako ravna v svojem ožjem izkustvenem in ubranostnem področju tudi otrok. Tudi on je v svojem svetu in za svojo zavest resničen in ne razume, zakaj

mu odrasli tega ne pripoznavajo. Otrok živi v drugem svetu, nekam tako kakor filozofi, pisatelji in pesniki, ki jih ljudstvo ima dostikrat za čudake ali celo za norce. Otrokova laž je često le žlobudranje, igra z ustnicami, nagon po udejstvovanju, težnja po uveljavljanju in preizkušnja njegovih sil.

Otroka vzgajati, se ne pravi, zatirati in dušiti njegove gone, temveč jim pomagati do prave izravnave ter jih postavljati v službo pravilnega razvoja. Zato naj se matere ne vznemirjajo preveč, če se njihov otrok tu in tam zlaže. Predvsem takrat ne, če je laž plod njihove lastne strogosti. Sodniki ne pričakujejo niti od odraslih, da bi obdolževali sami sebe. Zato je prepovedano, pripustiti obtoženca k prisegi, ker je zanj nevarnost krive prisege prevelika. S kako pravico smemo od otrok zahtevati heroizem samoobtožbe, ki ga zakon ne zahteva niti od odraslih mož in žena? Kjer se nam otrok pri sicer zdravi naravi predstavi kot lažnivec, lahko neposredno sklepamo, da ima brutalne vzgojitelje. Laž je orožje slabiča in je enako moralna in enako nemoralna kakor beg zajca pred volkom. Biti slab in nasproti tiranu govoriti resnico, to se pravi: upropastiti samega sebe.

Če v kaki rodbini otroci ne lažejo, ni to njihova zasluga, temveč je to dokaz, da imajo resnicoljubne vzgojitelje, ki tudi drugače ravnajo z otroki tako, da se jim ni treba izogibati resnice. Lahko pa bi bili vsi naši otroci resnicoljubni, če bi jih mogli postaviti v okolje samih resnicoljubnih ljudi. Ali okrog in okrog nas obdaja laž in težko, da bi se še mogla stopnjevati lažnivost človeške družbe vobče. Nič več ni pristnega na svetu! Celi narodi bolehajo za lažjo in vsa naša kultura hira, ker ji nedostaje resničnosti.

Tudi učitelji naj bi se ne zgražali nad lažmi učencev v šolah. Znano je, da so pretirane zahteve do otroške narave ustvarile kot obrambno sredstvo že cel goljufiv in lažen sistem, ki lahko pomeni resno nevarnost za vzgojni pouk v šolah.

Pri vsem tem, kar smo tukaj navedli v prilog otroka, pa moramo vendarle reči, da je prva in najvišja naloga vsake vzgoje, da pobija in zatira otroško laž. In kako naj se to vrši? Vedno zopet z enakimi sredstvi: z zglodom, s potrpežljivostjo in popustljivostjo.

Moderna vzgoja stoji na stališču, da dolgovezno moraliziranje nasproti otroški laži nima nikoli prave vrednosti in tudi ne zaželenega učinka. Vedno je treba izslediti motive,¹ dognati je treba vzroke, razloge, ako hočemo lažnivost uspešno pobijati. In če imamo te razloge trdno v rokah, tedaj jih skušajmo

¹ Samo da izsledovati »motive« človeškemu dejanju in nehanju ni »jedermanns« stvar. Saj često niti sam ne veš, »zakaj« si storil ali opustil to in to! — Op. ur.

odstraniti. To pa se nam bo posrečilo le tedaj, če je naše razmerje do otroka pristrčno, če ga pridobimo, da se nam zaupa, da nam odpre in razgrne dušo, da lahko spoznamo njegovo notranjost. Da bi kdo mogel doseči isto, če se spusti z otrokom v boj, je izključeno. V kakršni si bodi stiski bo otrok vedno grešil. Običajne kazni pa niso na mestu in zato tudi ne smemo otroka, ki laže in krade, takoj kaznovati. Starši, ki imajo kakega težko vzgojlivega otroka, se radi pritožujejo: »Poizkusili smo z dobrim, a bilo je zastoj. Nastopili smo strogo, a bilo je zastoj. Kaj naj storimo?« Ne smemo misliti, da dobrota vselej vodi do cilja; vendar pa je tudi v takih primerih potrebna, da z njo otroka pridobimo za to, kar z njim nameravamo in kar bi nam naj pomagalo, izpremeniti njegovo osebo. Kajti otrokove napake, ki se najprej pojavijo in na katere je treba navezati, so le površje. Od tega nimamo nič, če otroka zaradi kake laži kaznujemo, ker ga kazen napravi le opreznjšega, da si sčasoma pridobi celo nekako rutino v laganju. — Pri lažeh, ki jih otroci uporabljajo v »sili«, naj se vzgojitelj tudi vedno vpraša, ali ni morebiti s preveliko strogostjo sam zakrivil, da se mu je otrok zlagal. Za pobijanje laži naj se predvsem izbirajo taka vzgojna sredstva, ki se obračajo do otrokove vesti, zakaj rahločutna vest je najboljša zaščita zoper lažnivost. Vobče pa nimamo nobene šablone in nobenega pravila za zdravljenje lažnivih otrok, ki bi sigurno vodilo do cilja, četudi se točno po njem ravnamo. Predvsem naj bi pač starši svoje lastne navade in svojo lastno miselnost večkrat motrili skozi povečalno steklo. Izključeno je, da bi mogli svoje otroke vzgojiti k večji resnicoljubnosti, nego znaša mera resnicoljubnosti v njih samih. Otroška vzgoja se mora pričeti s samovzgojo. In v tem leži največja težkoča pri pobijanju otroških laži.

Kako se otroci navadijo lagati in kako so starši dostikrat sami krivi, da otroci postanejo lažnivci, hočemo pokazati na temle primeru iz resničnega življenja:

»Franček,« reče mati, »če danes kdo pride in potrka, reci, da matere ni doma, da je šla na trg.« Franček ugovarja: »Ali mati! Saj si vendar rekla, da je lagati greh!« »Le bodi miren, to je nekaj drugega!« Franček se ravna točno po materinem navodilu in si pri tem misli: »Laganje vendar ne more biti tako velik greh!«

Čez nekaj časa se Frančku nič prav ne ljubi, da bi šel v šolo, ker ni naredil naloge. Očka pa mu brž pomaga iz zadrege: »Veš kaj, Franček? Ze lahko ostaneš doma, samo da moraš jutri učitelju reči, da te je trebuh bolel in da si moral vzeti močno odvajalno sredstvo.« Franček: »Ali smem to reči?« »Seveda, le reci tako!«

Franček rad zoblje črešnje, mati pa štedi s parami, češ, saj ni treba, da bi fant moral takoj vse dobiti! Komaj pa se je mamica odstranila,

že ima Franček svoje črešnje. Očka mu skrivaj stisne v roko 3 dinarje in ga potolaži: »Idi pa si kupi črešenj, saj ti ni treba materi tega praviti.«

Ni trajalo pol leta in Franček je že znal dovršeno lagati in čim starejši je postajal, tem hujše in predrznejše so bile njegove laži.

Tedaj je njegov očka zdihoval in se pritoževal: »Jaz ubogi človek! Koliko sitnosti mi je že napravil ta nesrečni fant. Jutri bom moral zaradi njega celo na sodišče! Kje za božjo voljo se je naučil ta tepec tako nesramno lagati?« — — —

Običajna vzgojna praksa doma in v šoli se, žal, od tu obrazloženih vzgojnih metod k resnicoljubnosti v marsičem razlikuje. Večinoma se spuščajo vzgojitelji z velikim naporom svojih sil in preveč temperamentno v hrupen »boj zoper laž«, pri čemer uporabljajo kot orožje hude očitke, palico in druge kazni. Nikolaj pa ne smemo pozabiti, da je taka bojna metoda le negativno usmerjena. Prej obrazložene milejše metode so bolj pozitivne, ker pospešujejo plemenite gone v človeku, ki se z njimi laž lahko premaga: zaupanje, ljubezen, ponos in slično.

Res je, da je treba več samopremagovanja in potrpežljivosti, ako hočemo to pot nastopiti, ali ona je pravilnejša, ker v večji meri upošteva dejanski razvoj otroka, nego metoda hrupnega in nepotrpežljivega »pobijanja« laži.

Znameniti pedagoški pisatelj Förster, ki mu gotovo nihče ne more očitati popustljivosti v moralnem oziru, pravi: »Večina pedagogov greši v tem, da jemlje otroško laž preveč tragično. Ne pomisli namreč, da še otrok nima razumevanja za pomen čiste resničnosti in da zaradi tega iz kake otroške laži še ne moremo sklepati, da je otrok tudi že notranje pokvarjen. Koliko odraslih neki pojmuje pomen dosledne resničnosti? Isti vzgojitelji, ki vsako otroško laž strašno obsojajo, izvajajo dostikrat sami jako širokogrudno prakso, kar se tiče laganja v »sili«, in stoje, če je tako laž treba teoretično opravičiti, še na čisto otroškem stališču. Torej, gotovo je treba otroško laž z vso resnobo pobijati, da iz nje ne postane navada, ni pa treba že pri naivnem in nerazsodnem otroku predpostavljati zrelosti, ki je mnogi odrasli nikdar ne dosežejo.« — »Resničnost je,« kakor je to Jean Paul nekje poetično tako lepo izrazil, »božanstvena cvetka na zemskih koreninah.« Zato ne more biti — če to vzamemo časovno — prva čednost otroka, temveč je njegova zadnja. Prav ravnaajo torej tisti starši, ki od svojega otroka, ki ga vendar hočejo šele vzgajati, ne zahtevajo že v prvi pomladi njegovega življenja zadnjega, najfinejšega sadu pristne človeške vzgoje.

III. Vzgojna sredstva.

1. **Zapoved ali ukaz.** Ukazi so v vzgoji neizogibni. Biti pa morajo kolikor mogoče kratki in se ne smejo zopet preklicati. Zato mora vzgojitelj natančno preudariti, preden otroku kaj naroči ali zaukaže. Vselej mora tudi izvedbo ukaza nadzirati. Čim redkeje se izdajajo ukazi, tembolj so učinkoviti.

Ali se naj ukazi utemeljujejo? Mnogi vzgojitelji so za to, mnogi so proti temu. Na eni strani se pravi: Ukaze brez utemeljevanja izvrševati, torej ne vedeti, zakaj, to je za človeka nedostojno. To naj bi bila kadaverska pokorščina. Otrok uboga mnogo laže, če se mu pojasni, zakaj mora tako ravnati. — Nasprotniki pa trde: Otroka je treba tako vzgojiti, da pod vsemi okoliščinami uboga, tudi če vzrokov ne pozna, oziroma če jih ne more uvideti. Kdo ima prav?

Tu je treba razločevati, ker ukazi nikakor niso vsi enaki. Kar velja glede utemeljevanja za eno vrsto ukazov, ni treba, da bi veljalo tudi za drugo. Tako ni treba, da bi se utemeljevale n r a v s t v e n e zapovedi, da na pr. človek ne sme lagati ali krasti. To otrok čuti tudi brez mnogih besed. To mu pravi njegova vest. Drugače je z ukazi, ki se odnašajo bolj na z u n a n j o s t i, na pr. na higienski stvari in podobno. Te je treba utemeljiti, ker nalezijo v otroku le na nevednost, ne najdejo pa nobenega zagovornika. Velika prednost utemeljevanja ukazov je tudi v tem, da se s tem pripravlja to, kar je za moralno zorenje neobhodno potrebno, namreč sposobnost človeka, da vodi svojo voljo samostojno ali recimo po lastni pameti.

Na prejšnje vprašanje pa bi lahko tudi odgovorili tako: »Pritisk (Zwang) je potreben povsod tam, kjer se poedinec ne pokorava prostovoljno n r a v s t v e n e m u z a k o n u. Kakor nekaj velikega, nevidnega, kakor mogočna železna potreba, ki se ji morajo vsi ljudje pokoravati, je tako rekoč n r a v s t v e n i z a k o n nad človeškim rodom. In tisti, ki se mu upre, mora to bolešno občutiti. — In kje smemo, kje moramo otroku dati prostost? Povsod tam, kjer otroka žene njegov nagon po znanju in spoznavanju, povsod tam, kjer se udejstvuje njegov delovni in oblikovalni nagon (ne da bi oškodoval lastnino njegovih soljudi), povsod tam, kjer se oblikuje njegov svetovni nazor. Pa tudi v njegovem č u v s t v e n e m življenju moramo otroku dati svobodo. Kdo neki bi hotel otroka siliti k temu, da kateregakoli človeka ljubi ali sovraži ali da se v njem zbudi simpatija ali antipatija do katerekoli stvari? Tudi tu gre otroku svoboda.

2. **Grožnja.** V mestnem parku grozijo matere svojim otrokom s »paznikom«, po mestnih ulicah s »stražom«, druge zopet z »dimnikarjem« ali s kakršnimsibodi »bav-bajem«, ki da se bo

takoj pojavil, da nemarnega otroka natepe ali vgrizne ali vzame s seboj (v resnici pa se to seveda ne zgodi) itd.

Da, celo s »šolo« in z »učiteljem« se grozi malemu paglavcu v predšolski dobi, kakor da bi učitelj bil tisti »hudobec«, ki hodi neprestano s palčico okrog in vsakega majhnega poredneža takoj našeška. Ni nič čudnega, da potem taki otroci s strahom pričakujejo, da pride prvi šolski dan! — Najslabše pa je to, da vzgojitelji s takimi nepremišljenimi grožnjami popolnoma izpodkopljejo svojo avtoriteto, ker se grožnja vendar nikoli ne uresniči. Tako postanejo otroci potem še manj ubogljivi.

Vzgojitelj naj bi po možnosti vobče ne uporabljal groženj. Če je pa to kdaj storil, potem mora tudi skrbeti za to, da grožnji sledi dejanje. Seveda se lahko primeri, da učitelj povsem mirno za kak pregrešek zagrozi s kako določeno kaznijo. — V ostalem pa je vsaka »prazna grožnja«, ki ima izvor v nepreudarnosti in brbljavosti, le izraz pedagoške nemoči, slabosti in nesposobnosti.

3. R a z g o v o r z o t r o k o m. Najgloblji vpliv na notranje zorenje doraščajočega otroka si pridobi vzgojitelj takrat, če si pogosto odtrga kaj časa, da se spusti z otrokom v razgovor, ki se nanaša na njegove interese in zadeve. Le s tem si pridobi polno otrokovo z a u p a n j e, le tako mu postane resničen prijatelj. Res je vzgoja »vplivanje«, in ker je naravno, da najlaže vpliva na drugega človeka tisti, do katerega imaš največje zaupanje, je ta pot za resnega vzgojitelja neizogibna. »Vplivanje« na otroka v tem smislu se najlaže posreči materam, ki imajo glavo in srce na pravem mestu.

4. G r a j a. Graja pač lahko vsak, ki mora vzgajati otroke. Nekateri »graja« kratkomalo vse, kar mu količkaj ne ugaja. Nič ni lažjega nego to! Tako je že večno grajajoča vzgojiteljica, ki ji pravijo »guvernanta«, postala dobrodošel lik za šaljive liste.

Z večnim grajanjem postavlja vzgojitelj med seboj in svojimi gojenci vedno višji zid medsebojnega nerazumevanja — to je nasprotstva. Vsak posamezen primer, ko vzgojitelj na svojega gojenca vpliva kako drugače nego z grajo, je zmaga njegove višje pedagoške razsodnosti.

Pravilno usmerjen vzgojitelj se bo potrudil, da grajo sploh opušča. Če v kakem posebnem primeru to kdaj ni mogoče, bo govoril z otrokom med »štirimi očmi«. J a v n o g r a j o je vsekakor treba pod vsemi okoliščinami opuščati, zlasti pri večjih otrocih, ki so že častiteljni. Gotovo je, da otrok ne moremo v poznejšem poklicnem življenju obvarovati graje. Saj pa tudi nihče ne zahteva, da naj človek pozneje te — včasih ne-taktne grajalce: ljubi. Svoje vzgojitelje pa naj bi otrok ljubil. In v tem tiči velika razlika med vzgojo in življenjem.

5. Kazni. V vzgoji se navadno uporabljajo naravne in tako zvane »umetne« kazni. Prednost dajemo naravnim, češ, tako si otrok tudi na nravstvenem področju pridobi pravilno predstavo o tem, da vzroku sledi vedno učinek. Pravijo, da so naravne kazni povsem pravične, ker otrok prejme le to, kar sledi samo iz njegovih dejanj, oz. pregreškov. Smisel »umetnih« kazni pa da je ta, da se otroku prizadene duševno ali telesno kaka bolečina, da se s tem preprečijo pri njem ponovni prestopki ali pregreški. Umetne kazni naj bi torej bile nekako strašilo, pa tudi ideja pokore igra pri njih prestrastne nasprotnike, pa tudi svoje zagovornike. Njeni najučinkovitejšje vloge.

Najbolj razširjena umetna kazen je telesna, ki ima sprotniki pravijo: »Telesna kazen« je človeka nedostojna in žali njegovo častiželjnost, ona se opira na sirovo silo in vodi do hlapčevskega mišljenja. Njeni zagovorniki pa trde: So slučajni, ko brez telesne kazni ni moči izhajati in ko se je brez vsega dvoma obnesla. Oni, ki zastopajo nekako srednjo pot, pa pravijo, da sta oba nazora v medsebojnem razmerju kot ideal in resničnost, češ vsekakor je treba stremeti za tem, da vzgojitelj skuša (!) izhajati brez telesne kazni, kar se bo dobremu vzgojitelju skoraj vedno posrečilo. Ker pa se otrokova častiželjnost »telesnim kaznim« upira, naj bi se take kazni na vsak način opuščale. Vsekakor je to žalostna vzgoja, ki le ob palici lahko živi.

Kaj pravijo k temu pristaši moderne vzgoje? Predvsem to, da telesna kazen dostikrat učinkuje tako, da v otroku močno podčrta čut manjvrednosti. Redko, da otroci učinke telesne kazni duševno popolnoma premagajo. Poznejša razdražljivost ali kaka drugačna nestvarna usmerjenost do življenja spominjata pogosto še odraslega človeka na skelečorano, ki jo je telesna kazen zadala njegovi osebnosti, oz. ki je njeno vrednost ocenila s palico. Ti razlogi so tehtni dovolj, da pristaši moderne vzgoje vsako telesno kazen odločno odklanjajo.

Moderna vzgoja se sploh ne zadovoljuje s kaznijo, marveč skuša vzgojiti človeka, ki ne bo delal prestopkov, pregreškov in zločinov. Potemtakem je treba pred storjenim pregreškom učinkovati na otroka, da se pregrešek ne dogodi, a ne z naknadno kaznijo, ki ne more nič izpremeniti na dejstvu storjenega pregreška.

Če preiskujemo razloge, ki pogostoma dovedejo h kaznovanju, vidimo tudi, da v mnogih primerih otroke kaznujemo za napake, ki so jih povzročile druge osebe ali pa nezdrave in nesocialne razmere v okolici, ki je vanjo usoda vrgla otroka. Žal je tako, da vzgojitelji vidijo le pojave, ne iščejo pa globljih vzrokov za pregreške!

Montaigne (izg. Monten), duhoviti francoski skeptik in moralist, je že v 16. stoletju s krepkimi besedami pobijal metodo pretepavanja. On pravi: »Ne šiba, nego mlade, cvetoče veje bi spadale v šolsko sobo, ki naj bi bila kraj veselja, a ne kraj jadicovanja nedolžnih otrok, ki se zvijajo od bolečin, zadanih jim z udarci s palico« (16. stoletje!).

Ostro je obsodila telesno kazen v novejšem času avtorica znane knjige »Stoletje otroka«, Ellen Keyjeva, ki pravi: »Pomanjkljiva samovzgoja, pomanjkljiva inteligenca, pomanjkljiva potrpežljivost in pomanjkljiva dostojanstvenost — to so štirje vogelni stebri, ki na njih sloni sistem pretepavanja otrok.«

Čujmo še, kaj pravi Förster: »Noben vzgojitelj bi več ne uporabljal telesne kazni, ako bi se mogel v trenutku akcije videti v kakem ogledalu.«

In kaj pravimo mi? Moderen, sodoben vzgojitelj, naj si bo to oče ali mati, učitelj ali učiteljica, je le tisti, ki se bori pod solnčnimi žarki kulture in humanitete, in to je zopet samo tisti, ki nikdar ne uporablja ne palice in tudi ne drugih nasilnih vzgojnih sredstev, ker ve, da telesna kazen kot zgolj strašilno sredstvo učinkuje le v toliko, da se z njo kak pojav zle volje v otroku trenutno sicer potlači, nikakor pa se s tem ne izpremeni otrokova volja. In baš za to gre pri vzgoji! Moderen vzgojitelj pa ve, da je mogoče otrokovo zlo voljo izpremeniti le s tem, da se njegov naravni čut manjvrednosti usmeri na kakršnokoli koristno plat. Moderen vzgojitelj pa je tudi globoko prepričan o tem, da se mu to nikdar in nikoli ne more posrečiti s telesno kaznijo, nego edinole z inteligentnimi, psihološkimi, etično učinkujočimi metodami. Zato ima Adler prav, če pravi: »Ne verujem v sposobnost ali nesposobnost otrokovo, temveč le vzgojiteljevo.«

6. Pohvala in nagrada. Zopet neki doživljaj! Neka mati pripoveduje:

»Moja najmlajša hčerka je prišla s pričetkom 13. leta v težaven položaj. Nagibala je k preveliki občutljivosti in je postala ob najmanjši graji zakrknjena ter začela izgubljati pogum. Takrat sem bila več mesecev bolna in se nisem mogla brigati za otroka. Graja v šoli in pomanjkljivo izpodbujanje doma je povzročilo, da je vedno bolj nazadovala. V njenem izpričevalu je bilo več slabih redov. Tako se ni mogla izkopati iz čuta manjvrednosti.

Ko sem ozdravela, sem najprej skušala dvigniti v otroku zaupanje v samega sebe. Deklica je bila precej nadarjena za risanje. Kupila sem ji zvezek za skiciranje, izpodbujala sem jo k vsem mogočim risarskim poskusom ter ji obljubila nagrado v denarju, ko bo zvezek poln. S pohvalo nisem skoparila, nisem pa trpela površnega dela.

Tudi sem se zanimala za njene šolske naloge. Polagoma je raslo tudi njeno zanimanje. Skrbno sem se varovala, da je ne grajam, če je bilo v francoskih in angleških nalogah vse polno rdečih korektur. Tolažila sem jo s tem, da bo prihodnjič gotovo boljše, izpodbujala sem jo k marljivosti in vztrajnosti in sem skušala v njej vzbuditi zaupanje v samo sebe. Ko se je pokazal prvi uspeh, je že bila igra dobljena. Od sedaj naprej je bilo le še treba priložnostnih izpodbud, da se podpre njen pogum. Na koncu leta je ponosno prišla z nagrado za marljivost domov. Absolvirala je licej kot ena najboljših učenk.«

Razmišljanje: Čut manjvrednosti je za razvoj mladega človeka lahko usoden, ker ovira vsak naraven razvoj in zmanjšuje delovno sposobnost. Vzgojitelj mora torej čut manjvrednosti na primeren način odpraviti. Z »grajanjem« tega stanja — kakor se to navadno vrši — čut manjvrednosti vedno bolj narašča. Premagati se da le prav polagoma s potrpežljivo in ljubeznivo uporabo pohvale in morda z nagradami. Tolažilna beseda, vlivati v dušo novega upa in poguma, le to razbremeni dušo in ji zopet vrne zaupanje v lastno moč. Baš v takih položajih se najjasneje kaže prava vrednost vzgojiteljeva. Z glasnimi besedami — ali celo z roganjem in razgrajanjem — ne vzbudiš v nobenem človeku zopet zaupanja v samega sebe in veselja do dela, marveč le s tem, da mu pripomoreš do kakršnihkoli dobrih uspehov (zvezek za skiciranje! = koristna plat) in jih potem priznaš. »Uspehi« dado človeku krila in so najboljši protistrup zoper čut manjvrednosti.

V našem primeru pa še igra važno vlogo deklina starost. V letih pubertete nastopa pri mnogih otrocih čut manjvrednosti. Zato je prav v tej starosti bolj umesten tak izpodbujajoč, krepčujoč vzgojni način nego ona doma in v šoli žal tako razširjena metoda, »pritiskati otroka k tlom« in ga neprestano slikati pred drugimi kot nekaj nepopolnega, tako da se mu vedno in vedno zopet očitajo njegove napake. To vodi navadno le do notranjega preloma med gojencem in vzgojiteljem, škoduje torej več nego koristi.

O nagradah je treba reči, da so tem boljše, čim manj so »materialne«. Saj so nepokvarjeni otroci tako skromni!

Neka mati je nagradila svojega 4letnega dečka — če se je ves dan potrudil, da je bil priden — s tem, da je zvečer molče obesila nad njegovo posteljo majhno otroško podobico. Otrok ni celo nič dalje razmišljal o tem, kako je prišla podobica tja. Dovolj, bila je tu! Otroci so v tej starosti tako srečni, če jih obdaja nekaj tajinstvenega. Vsekakor, deček zvečer ni mogel več dočakati, da bi ugotovil, »ali je podobica še tu«.

Vidimo torej, da sta pohvala in nagrada — če ju pravilno uporabljamo — dragoceni vzgojni sredstvi, ki predstavljata po-

zitivne cilje in učinkujeta na ta način kot kakšen magnet na otroško dušo, tako da volji dajeta zaželeno smer in jo hkratu krepita.

7. Zgled. »Zgled«, ki ga dajejo oče in mati, bratje in sestre ter vzgojitelji, je morebiti najjačje vzgojno sredstvo. Kar delajo »veliki«, to navadno posnemajo malčki. To je često neka vrsta duševnega okuženja. Otroci imajo neverjetno bistre oči za to in posnemanje igra v duševnem razvoju mladega človeka izredno veliko vlogo. Zato je toliko od tega odvisno, kakšno je ozračje, ki otrok v njem dorašča.

Starši in vzgojitelji se morajo neprestano tega zavedati, da njihov zgled v dobrem in slabem močno vpliva na otroško dušo. Iz tega pa nujno sledi, da je njihova dolžnost: **s a m o v z g o j a**. Neprestano se morajo truditi, da so sami takšni — in da se kažejo take — kakršen naj bi postal otrok. In od otroka smejo le zahtevati, kar mu sami prikazujejo s svojim življenjem.

8. Navade. Če otroka karkoli ovira, naj se take ovire premagujejo z igro, in to naj se potem mnogokrat vadi. To je najboljša pot, da otroku privzgojimo dobre navade. Z nego telesa je treba to pričeti in sicer že v prvih dneh življenja (redna prehrana — nočni počitek za mater in otroka!) Približno od 1½ leta dalje naj bi se otrok navadil na redno prebavo, pozneje pa tudi na to, da redno hodi spat in da redno vstaja itd. Z navadami od mladih nog se lahko preprečijo mnoge samovoljnosti. Otroci so potem bolj razpoloženi nego tam, kjer so med vzgojitelji in otroki venomer razprtije zaradi malenkostnih stvari na dnevnem redu. Vse domače ozračje postane z dobrimi navadami prijetnejše in bolj zdravo.

Zato je prva vzgoja tako važna. Marsikaj, kar se je glede navad v prvih letih življenja zamudilo, se ne da pozneje nikoli več popraviti.

9. K vzgojnim sredstvom štejemo tudi igro, zaposlitev in delo, bajke in pripovedke. Radi pičlo odmerjenega prostora se omejujem tukaj samo še na nekatere podatke, ki se odnašajo na otroško igro. Pustimo otroka v prvih 10 ali 12 letih igrati se, kolikor le hoče. Čim manj je otrok pri tem navezan na vzgojitelja, tem bolje! Le prostora mu je treba dati in potrebni material, ki naj bo čimbolj preprost. In igre nikdar brez potrebe prekinjati! Pri igri v otroški duši nekaj klije in raste, kar naj bi bilo vzgojitelju sveto. Treba se mu je namreč zavedati, da je igra otrokovo »delo«, ki hoče reševati iste naloge, kakor jih rešuje resno delo odraslega človeka. Z igro se vzbujajo, vežbajo in krepijo duševne zmožnosti in sile. Od otroške igre drži pot najprej do resnega otroškega dela in pozneje do dela odraslih.

IV. Vzgojiteljeva osebnost.

1. Kako naj bo vzgojitelj usmerjen do otroka?

Pokorščina je začetek in konec vse vzgoje, ali kakor kakšno breme pritiska trd ukaz včasih na otroka, ki naj bi ubogal. Kdor pokorščino dosega le s trdoto in z nasiljem, ni dober vzgojitelj. Z nasilnimi sredstvi »izsiljena pokorščina« ima za vzgojo le neznatno vrednost. Za razvoj otroka potrebujemo prostovoljno, oz. radostno pokorščino. Njo vzbujati v gojencu, se pravi, ga resnično notranje voditi. Ali brez nekake prijazne in neprisiljene usmerjenosti do otroka se to ne posreči. K temu pa je še potrebna resnična dobrohotnost, vzgojitelj mora imeti resno voljo, da gojencu v duševnih stiskah pomaga. Neizogibni pri tem sta potrpežljivost in popustljivost. Vzgojitelj mora biti psiholog, tako glede na splošno-človeško plat, kakor tudi glede na otroškost (razvojna psihologija!). S tem nikakor ni rečeno, da je to kaka slabost nasproti otroku. Nasprotno: kdor pozna otroško dušo, ve, da otrok hrepeni po vodstvu in trdni opori. Na dnu svojega srca bi hoteli otroci vendarle dvigniti svoj pogled k svojim vzgojiteljem kot v teletenju nečesa velikega in močnega. S popustljivostjo na nepravem mestu ali s pogostimi preklici izdanih ukazov ali naročil pa kaže vzgojitelj slabost, ki kazi idealno sliko, ki si jo je otrok o njem ustvaril v svojem srcu.

Vse je odvisno od tega, kakšnega mišljenja je vzgojitelj, in od njegove usmerjenosti do otroka. Ako ima vzgojitelj razumevanje za to, da postane otroku starejši tovariš, tedaj je zmaga njegova. Tedaj si kot »starejši« pridobi potrebno avtoriteto in kot »tovariš« brezpogojno otrokovo zaupanje, ki je oboje za resnično »vodstvo« mlade duše neobhodno potrebno. Seveda se ne sme njegova avtoriteta opirati na nasilna zunanja sredstva, oz. na strahovanje; prava avtoriteta je temveč »notranja«, ki se glede na to, da vzgojitelj telesno in duševno otroka prekaša, pri otroku uveljavi sama od sebe, zlasti ako svoj vzgojiteljski poklic izvršuje v luči višje potrebe. Tako si lahko tolmačimo besede »Abbau der Autorität«, ki z njimi individualni psihologi zahtevajo nekako »redukcijo« avtoritete in pa tisti stavek v knjigi Milice Stupanove »Kako vzgojim svojo deco«, ki se glasi: »Zato se ne smemo čuditi, da je človeštvo odpravilo do neke meje tudi avtoriteto svojih vzgojiteljev, staršev in učiteljev.«¹

2. Ali in zakaj je vzgojitelju potrebna samokritika?

¹ Kaj pa Spranger, Kriek, Spengler..., ki sodijo dokaj drugače o odpravljanju avtoritete v malem in v velikem? — Op. ur.

Znani pedagog Salzmänn trdi v svoji knjižici »Ameisenbüchlein«, ki je nekako navdilo za pametno vzgojo vzgojiteljev, da je neprekosljiv znak dobrega vzgojitelja njegova volja in sposobnost za samokritiko. »Za vse napake in slabe lastnosti svojih gojencev mora vzgojitelj iskati vzroka v samem sebi!«... (pravi S.) »Nikakor pa nisem mnenja, da bi vzrok za vse napake in slabe lastnosti njegovih gojencev res ležal v vzgojitelju, temveč jaz le hočem, da bi naj ga vzgojitelj iskal najprej v samem sebi. Brž ko začuti dovolj moči in nepristranosti, da to stori, je na najboljši poti, da postane dober vzgojitelj.«

Vsi vemo, da večina ljudi išče vzroka za vse neprilike izven sebe — vzgojitelji torej navadno v otroku. In to je napačno. Tako usmerjeni vzgojitelj ostane vedno na isti, to je na mrtvi točki, ne bo torej nikoli mislil na to, da bi na samem sebi kaj izboljšal. Temu nasproti pa vodi samokritika do samovzgoje. Le-ta je za vzgojitelja nujno potrebna; kajti le tako ostane vzgojitelj duševno gibčen in prilagodljiv, le tako si ohrani trajno razumevanje za to, kako težko je, uresničiti kak ideal. »Šolmojsterska prešernost in duševna otrplost«, ti največji napaki kakega pedagoga — ki nikoli ne dopuščata iskrenega razmerja do otroka, mu potem ostaneta tuji!

Kdor vzgaja otroke v zavesti največje odgovornosti, kdor jim hoče sam biti vedno za zgled, mora mnogo misliti tudi na sebe in toliko delati na samem sebi, da to ne ostane brez ugodnih posledic za njegov lastni razvoj in za njegovo človeško zrelost.

Viri:

- Adler Alfred, Schwer erziehbare Kinder.
 Beil Ada, Das trotzige Kind.
 Drescher Johann, Elternabende.
 Förster Fr. W., Jugendlehre. 1918.
 — Schule und Charakter.
 Gurlitt Ludwig, Erziehungslehre. 1915.
 Lazarsfeld Sofie, Das lügenhafte Kind.
 Prüfer Johannes, Wie erziehen wir unsere Kinder? 1929.
 — Erziehung der Jüngsten. 1930.
 — Erziehungskunde. 1931.
-

Jan Šedivý, Maribor:

Bolgarsko šolstvo.

Ko se zdaj resno dela za zблиžanje med Jugoslavijo in Bolgarijo, je pač primerno in potrebno, da si predočimo vsaj v medlih obrisih razvoj in sedanje stanje bolgarskega šolstva. Zakaj težko je najti narod, kjer bi bila šola tako tesno zvezana z njega usodo kakor pri bolgarskem. Zato je zgodovina bolgarskega šolstva sestavni del prave slike političnega in kulturnega razvoja bolgarskega naroda.

1. Od začetka do turške vlade.

Začetki bolgarskega šolstva segajo v zadnjo četrtino 9. stoletja, ko so prišli v Bolgarijo učenci sv. Cirila in Metoda. Car Boris jih je sprejel z veliko častjo. Zavedal se je, da bo lahko z njimi nadomestil grško duhovščino, ki je obenem s krščanstvom širila tudi bizantinsko državno in narodno misel ter tako ogrožala Bolgarijo v njenih temeljih. Šele Metodovi učenci so omogočili carju Borisu odpraviti grški bogoslužni jezik in izpodkopati bizantinski vpliv preko cerkve. Zato je z vsemi močmi podpiral zlasti delovanje sposobnega in gorečega duhovnika Nauma, ki se je po svojem prihodu v Bolgarijo posvetil šolstvu in književnemu delovanju. Njegova šola v bolgarski prestolnici Preslavi je morala imeti velike uspehe, ker jo je lahko prepustil svojim učencem že leta 893, ko je odšel sam razširjati krščanstvo v jugozapadno Bolgarijo in nato v okolico Ohridskega jezera. Šolsko in književno delovanje sv. Nauma je šele omogočilo tisti revolucionarni in za ves nadaljnji razvoj Balkana tako vevlažen sklep Narodne skupščine v Preslavi leta 893, da se namestu grškega uradnega jezika uvede v Bolgariji cerkveno-slovanski jezik, v cerkvi pa slovansko bogoslužje in slovanske knjige. Na ta način je dobil slovanski element popolno premoč v Bolgariji, hunskebolgarski pa se je odslej v njem naglo vtapljal; a obenem so se rešili Bolgari nevarnosti popolnega pogrčenja, ki bi pozneje resno ogrožalo tudi Srbe.

Naumova šola je dosegla vrhunec po njegovem odhodu. Izredno naklonjenega zaščitnika je imela v Borisovem sinu carju Simeonu (893—927). Uvajala je mladino v vso tedanjo bizantin-

sko-grško književnost in znanost, obenem pa razvijala bolgarski jezik in književnost s prevodi vseh važnejših cerkvenih, filozofskih in zgodovinskih spisov iz grščine v bolgarščino.

Zdelo se je, da se bosta bolgarska prosveta in šolstvo mirno dalje razvijala in zajela najširše ljudske sloje, ker jima je car Simeon ustvaril vse potrebne pogoje za napredek. Srečno je končal stoletni dvoboj z nevarnim bolgarskim sovražnikom, z mogočno bizantinsko državo, v korist Bolgarije, ki je postala prva sila na Balkanu, enakovredna Bizancu tudi po zunanjem sijaju, ko se je Simeon leta 919 proglasil za carja. Bolgarskega pravoslavnega nadškofa je povzdignil v patrijarha in tako vzel Grkom zadnjo možnost, da bi se preko carigrajskega patrijarha vmešavali v bolgarske verske in prosvetne zadeve. Ali za njegovega slabotnega sina in naslednika Petra (927—969) so se uprli zoper osrednjo vlado bolgarski plemiči (boljari). Notranje težave so izkoristili zunanji sovražniki, plemiči pa so v teh bojih postali ponekod popolnoma neodvisni vladarji.

V tej dobi je ukinjena šola na carjevem dvoru. A ravno tedaj je bila najbolj potrebna. Saj so vojne grozote zapustile sledove tudi v bolgarski duhovščini. Enako kakor plemiči se je tudi visoka duhovščina polaščala v vojni upropaščenih kmetij, spreminjala njihove lastnike v tlačane in se vdajala razuzdanemu življenju. Iz obupa nad občno pokvarjenostjo so se najboljši duhovniki umikali v samoto in položili temelj najstarejšim bolgarskim samostanom, na pr. Rilskemu, ter na ta način ustvarili nova zavetišča šolstva in nova žarišča prosvete.

Razuzdano življenje višje duhovščine in velike krivice, ki so se godile ljudstvu, so zrahljale tla za krivoverske nauke popa Bogomila. Ker je širil sovražstvo in oznanjal maščevanje carju, patrijarhu, duhovščini in plemstvu, je število njegovih vernikov naglo naraščalo. Bogomili so zavračali vsako oblast ter bili neizprosni nasprotniki vojne službe in vojne. Zavrgli so Stari zakon in priznavali samo novega, ki so ga zelo cenili. Vedno so ga nosili s seboj. Po svojih verskih občinah so osnovali šole, da bi mogli sv. pismo čitati vsi njihovi verniki. Bogomilske šole pa se niso dolgo držale. Uničila so jih preganjanja bogomilov, ki so se začela v večjem obsegu po letu 972, ko so Bizantinci osvojili vzhodno bolgarsko carstvo in ukinili patrijarhat ter podredili bolgarske pravoslavne vernike carigrajskemu patrijarhu. Tako so bile šole odslej samo po samostanih in pri cerkvah po mestih. Učitelji so bili redovniki in duhovniki. Čitanje, pisanje, računanje, cerkvene molitve, pesmi in sv. pismo so bili edini učni predmeti, cerkvene knjige pa so nadomeščale učbenike. Izobraževalo so bodoče menihe, duhovnike, cerkvene pevce, a tudi pisarje; a s širokimi ljudskimi sloji niso imele zveze.

V 14. stoletju je slovela samostanska šola redovnika Teodozija Trnovskega († 1363) na planini Sakar. Ta šola je vzga-

jala misijonarje hezihazma, ki ga je prenesel iz grških samostanov v Bolgarijo Gregorij Sinait. Hezihazem je iskal utehe v mistični združitvi z Bogom. Priporočal je ljudem razmišljanje o verskih zadevah v samotni, zroč neprestano v svoj popek, dokler ne bi zažarela svetloba, ki je izpremenila Kristusa na gori Tabor. Hezihastični nauki so izzvali burne cerkvene sinode, ostre debate in strastne literarne polemike. Hezihasti so se vrgli v ta boj s fanatizmom in gorečnostjo, kakor ju rodi samo nov verski nauk. Zato so posvetili posebno pozornost svoji šoli, ki je poleg Bolgarov vzgajala tudi Srbe, Ruse in Rumune. Vodstvo hezihastične šole je po smrti svojega učitelja Teodozija Trnovskega prevzel, ko se je vrnil iz pregnanstva, menih Evtinij, poznejši bolgarski patrijarh. Kako dobro je vzgajala in izobraževala ta hezihastična šola, ki so jo po Evtinijevi smrti zaprli, o tem živo pričata Gregorij Camblak in Konstantin Filozof.

Gregorij Camblak je leta 1393 po padcu drugega bolgarskega carstva (1186—1393) odšel na goro Atos in od tam v Moldavijo, odkoder je prišel v Srbijo, kjer je bil dve leti iguman (predstojnik) samostana Dečani. Razen velikega številca drugih knjig je napisal v srbohrvatski recenziji cerkvenoslovanskega jezika življenjepis sv. Petke in kralja Štefana Dečanskega. Leta 1408 pa je postal metropolit v Kijevu. Njegov součenec Konstantin Filozof je po padcu Bolgarije in ukinitvi trnovskega patrijarhata zbežal pred Turki v Srbijo, kjer je vladal tedaj despot Štefan Lazarević. V Srbiji je postal Konstantin Filozof despotov knjižničar in tajnik, obenem pa duša resavske šole, ki je prepisovala in prevajala knjige v srbsko recenzijo cerkvenoslovanskega jezika. Na dvoru despota Lazarevića je napisal življenjepis tega vladarja; to je najboljši življenjepis vse stare srbske književnosti.

2. Od turške vlade do osvobojenja.

Turška vlada (1393—1878) je bila v Bolgariji mnogo hujša ko v Srbiji. Razen političnega so morali Bolgari prenašati tudi duhovno suženjstvo. Kakor Srbi so tudi Bolgari izgubili v drugem carstvu obnovljeni patrijarhat, čim so prišli pod turško oblast. Ali Srbi so ga čez sto let zopet dobili (1557), ker ga jim je izposloval veliki vezir Mehmed Sokolović, brat srbskega redovnika in poznejšega patrijarha Makarija Sokolovića. Čez dobrih dve sto let (1766) jim je sicer turška vlada ukinila patrijarhat in jih podredila carigrajskemu, toda Grki niso imeli nikdar take oblasti v srbski pravoslavni cerkvi ko v bolgarski. Bolgari še do današnjega dne nimajo svojega patrijarha in skoraj pet sto let so vladali bolgarskim vernikom grški pravoslavni škofje, ki jih je pošiljal carigrajski patrijarh. To pa niso bili najsposobnejši in najpoštenejši duhovniki. Visoke duhovske službe je bilo mogoče doseči v carigrajskem patrijarhatu samo z velikimi odkup-

ninami in podkupninami. Odločevali so pri tem carigrajski Grki, ki so jih po njihovem delu mesta imenovali »fanariote«. Ti so se prilizovali Turkom, ovajali slovanske kristjane in gojili upanje, da obnove s pomočjo patrijarhata nekdanje bizantinsko cesarstvo. Grški škofje so strahovito izžemali Bolgare, obenem pa zatirali bolgarski jezik in vsiljevali v cerkev in v bogoslužje grščino. Da bi lažje pogrčili Bolgare, so ustanavljali po samostanih in po mestih grške šole. Ker je bila po bolgarskih mestih trgovina večinoma v grških rokah in so vsi izobraženci govorili samo grški jezik, se je zdelo, da je samo še vprašanje časa, kdaj se preko cerkve pretopi v Grke tudi množstvo bolgarskega kmetijskega ljudstva. Narodne smrti pa je rešil Bolgare Paísij Hilendarski.

Težko je prenašal v samostanu Hilendaru na Sveti gori Atos zasmehovanje grških sobratov, češ, da so Bolgari prosti narod, ki nima svojih carjev, patrijarhov, svetnikov in tudi ne zgodovine. Zato je z vsem ognjem svoje duše napisal v cerkveni slovanščini leta 1762 »Slavjano-bolgarsko istorijo«. Sam pravi o njej: »Potrudil sem se, da napišem to zgodovino, da spoznajo vsi Bolgari, da je bil naš narod slaven, celo slavnejši od vseh; imel je velike carje, patrijarhe, od silnih Bizantincev je dobival davek, drugim narodom pa je dal pismo in knjigo... Poznam pa take izgubljene Bolgare, ki se sramujejo svojega imena, govoreč, da so Grki bolj učeni in spretni. Ali so narodi, ki so še bolj učeni in spretni ko Grki, ali se tudi ti izneverijo svojemu narodu in jeziku, da bi sprejeli tujega?... Ko sem videl take Bolgare, ki se vsiljujejo tujemu narodu, proglašajo tuj jezik in tuje navade za svoje, svoj lastni narod in jezik pa zasramujejo, sem napisal to knjigo in pozivam vsakogar, da jo prepíše in prečita, da vidi, kakšen je bil naš narod v starih časih.«

Paísijeva zgodovina je vnela srca. Iz neznatnega mesta Kotel je zapihljala sapa bolgarske narodne zavesti. Povzročil jo je takajšnji duhovnik in učitelj Stojko Vladislavov. Od svojega rojaka Paísija je dobil prepis njegove zgodovine, ki ga je tako navdušila, da jo je javno čital vsepovsod, zlasti pa v svoji šoli, kjer je dvajset let vlival svojim učencem v duše z najosnovnejšim znanjem tudi ljubezen do bolgarskega naroda in jezika. Zavoljo spora med Grki in janičarji, ki niso več dovolili nobenemu Grku škofskega dostojanstva v Vratcu, je postal vratčanski vladika Stojko Vladislavov in sicer pod imenom Sofronij Vratčanski. Toda že čez nekaj let je moral pobegniti pred Turki v Romunijo. Tam je izdal v Rimniku pod naslovom Nedjelnik leta 1806 prvo bolgarsko knjigo v živem narodnem jeziku. Nedjelnik so dobile pozneje skoraj vse cerkve v Bolgariji in ponekod so jo uporabljali tudi za učno knjigo.

Ali časi so se medtem tako izpremenili, da samostanske šole niso mogle več zadovoljiti zahtev trgoveškega stanu. Najprej so

se tega zavedli Grki. Zato so upeljali v grške šole po Bolgariji matematiko, tuje jezike, zgodovino, zemljepis, filozofijo in prirodoslovne predmete. Ta reforma je silno privlačevala tudi bolgarsko mladino, ki je prišla v nevarnost, da v teh grških šolah popolnoma izgubi svojo narodnost. Zato so pod Paisijevim in Sofronijevim vplivom narodno prebujeni bolgarski menihi uvajali v svoje bolgarske šole svetne predmete grških šol, pa tudi starogrški in novogrški jezik s književnostjo. Tako so nastale »elino-bolgarske« (grško-bolgarske) šole. Prvo tako šolo je osnoval leta 1815 v Svištovu pobolgarjeni Grk Emanuil Vaskidovič. Te elino-bolgarske šole so trajale dve do tri leta in so sprejemale tudi dekleta. Zanimivo je, da so naučile v tako kratki dobi bolgarsko mladino ne samo turškega, ampak tudi starogrškega in novogrškega jezika.

Naraščajoča narodna zavest je dala Petru Beronu povod, da je izdal leta 1824 v Brašovu prvi sistematični učbenik v živem bolgarskem jeziku. Kmalu so sledili še drugi učbeniki in tako je v Bolgariji zmagal polagama v književnosti živ narodni jezik, v šolstvu pa načelo, naj se vrši pouk v živem materinem jeziku. Beron je priporočal za pouk lancastersko medsebojno metodo. Prvi jo je sprejel med Bolgare leta 1828 Konstantin Fotinov, sedem let pozneje pa se je ukoreninila v šoli v Gabrovu.

Otvoritev gabrovske šole je važen mejnik v razvoju bolgarskega šolstva. Na mestu samostanskih in zasebnih šol se snujejo odslej bolgarska narodna osnovna žarišča za razširjanje svetnega znanja. Osnoval je gabrovsko šolo 2. januarja 1835 bogat trgovec Vasilij Aprilov, živeč od zgodnje mladosti v Rusiji, kjer se je med grškimi trgovci popolnoma pogrčil. Narodno zavest mu je vzbudila ruska knjiga Ukrajince Jurija Ivanoviča Venelina pod naslovom Stari in današnji Bolgari, kjer je Venelin prvi prikazal Rusom Bolgare kot važnega in zaslužnega slovanskega brata. Vasilij Aprilov je s pomočjo gabrovskega rojaka Nikolaja Palanzova zbral denarna sredstva, da je mogel ustanoviti v svojem rodnem mestu Gabrovu prvo bolgarsko javno osnovno šolo.

Vodstvo gabrovske šole je prevzel Neofit Rilski, menih Rilskega samostana, prvi bolgarski pedagog. V tem samostanu je že od nekdaj bila bolgarska šola. Neofita so predstojniki določili za učitelja na tej šoli in so ga poslali izpopolnjevati znanje na grški šoli v Melnik in Veles. Komaj pa je Neofit nastopil službo, je požar uničil leta 1833 Rilski samostan. Menihi so se razpršili po vsej Bolgariji prositi miloščine za novo zgradbo, Neofita pa je poklical samostanski metropolit v Samokov za učitelja. Kmalu je zaslovel kot izvrsten učitelj in tako je zvedel zanj tudi Aprilov. Preden je poveril Aprilov Neofitu Rilskemu vodstvo šole v Gabrovu, ga je poslal na slovečo grško šolo v

Bukurešt, da bi tam spoznal Bel-Lancasterovo metodo vzajemnega pouka. V devetih mesecih je Neofit proučil novo metodo in prevel iz ruščine v bolgarščino najpotrebnejše učbenike. Med drugim je izdal leta 1835 poleg začetnice in bolgarske slovnice tudi pedagogiko.

Gabrovsko šolo je otvoril Neofit Rilski 2. januarja 1835. V sposobnem Cvetku Nedevu Semerdžievu si je vzgojil naslednika, ki mu je čez poldrugo leto prepustil vodstvo šole, ko so ga poklicali v središče znamenitih nasadov vrtnic, v mesto Kazaulk, da osnuje tudi tam po gabrovskem vzoru osnovno šolo. Ali tudi v Kazaulku ni ostal dolgo. Sloves Neofitovega učiteljevanja se je razširil po vsej Bolgariji. Vpliven in mogočen bogataš (čorbadži) Vlko Čalkov iz Koprivštice, velik dobrotnik Rilskega samostana, je povabil Neofita v Koprivštico. Razen osnovne šole je otvoril Neofit v Koprivštici za starejše učence tudi višji tečaj, kjer jih je pripravljaj za učitelje novih bolgarskih osnovnih šol.

Te nove šole so vzbudile med bolgarskimi mesti, trgi in večjimi vasmi tekmovanje, ki je obenem budilo narodno zavest. Noben večji kraj ni hotel ostati za manjšim, povsod se je javljala težnja, da se osnuje po gabrovskem vzoru osnovna šola. Take težnje je vzpodbujal k uresničenju in jih podpiral po možnosti tudi z denarnimi sredstvi Vasilij Aprilov in sicer zlasti tam, kjer je bila grška šola s potujčevalnim namenom. Na ta način so občine v desetih letih, od 1835 do 1845, osnoval 289 osnovnih šol ter jim preskrbele učitelje in učila. Tik pred osvobodilno vojno leta 1878 se je število bolgarskih občinskih osnovnih šol dvignilo že na 1658. Razen teh šol pa so se obdržale še ponekod do bolgarskega osvobojenja stare samostanske.

Aprilov, ki je vse svoje sile posvetil narodnemu prebujenju in izobraževanju svojega bolgarskega ljudstva, je poskrbel tudi za učiteljski naraščaj in pripravljaj tla za bolgarske srednje šole. Prvotno je kanil v Gabrovu otvoriti srednjo šolo. Za osnovno se je odločil šele tedaj, ko se mu je zbog pomanjkanja sposobnih učiteljev ponesrečila njegova prva namera. Prepričal se je, da je mogoče misliti na bolgarske srednje šole takrat, če se pošlje na ruske srednje in višje šole cvet bolgarske mladine, ki je končal v domovini osnovno šolo. Ta njegov načrt je uresničevalo Bolgarsko dobrodelno društvo v Odesi, ki je do osvobojenja izšolalo na svoje stroške v Rusiji 197 Bolgarov. Vsako leto sta razpisala nekaj štipendij za bolgarske dijake ruski sv. sinod in prosvetno ministerstvo. Pod vplivom Aprilova in Palauzova so od leta 1840 razpisovali štipendije tudi ruski generalni gubernatorji, pozneje pa še i ruski poslanik v Carigradu, ruski konzul v Bolgariji in Moskovski slovanski dobrodelni odbor.

Prvi Bolgar, ki je končal v Rusiji študije in otvoril prvo srednjo šolo v Bolgariji, je znani bolgarski književnik Naj-

den Gerov. Rodil se je leta 1823 v Koprivšnici, kjer je dobil temelje izobrazbe pri svojem očetu Hadži Geru, koprivšničkim učitelju. V Plovdivu se je učil grščine, nato pa je vstopil v rodnem mestu v osnovno šolo Neofita Rilskega. Leta 1839 je odšel v Odeso k bogatemu ujcu Stajkoviču. V Odesi je končal gimnazijo in se nato vpisal v Rišelevski licej, ki se je pozneje razvil v Novorusko univerzo. Po končanih študijah se je Najden Gerov vrnil leta 1846 domov in še istega leta otvoril prvo bolgarsko narodno srednjo šolo. V začetku je imela samo en razred, pozneje tri in nazadnje šest. Učni program je bil enak kakor v ruskih realnih gimnazijah. Učni predmeti so bili: veronauk, bolgarski jezik, občna zgodovina, zemljepis, matematika, prirodopis, fizika, lepomis in telovadba ter dva nova predmeta: bolgarska zgodovina in nauk o trgovini. Za svojo šolo je izdelal Najden Gerov poseben pravilnik. Značilna je v njem določba, da — »morajo učitelji poučevati s krotkostjo in ljubeznijo ter paziti, da ne bi karali učencev z neprimernimi izrazi. Nespodobno besedo iz ust učitelja treba smatrati za mnogo večjo pregreho kakor iz ust deteta, ki malo izbira izraze.«

Podobne bolgarske nižje srednje šole, ki bi odgovarjale naši nižji gimnaziji ali meščanski šoli, »klasni učilišta«, so nastala v Tatar Pazardžiku, Kaloforu, Eleni, Plovdivu, Slivenu, Trnovu, Gabrovu, Kalipetrovu, Sofiji, Jambolu, Šumenu, v mestu Ruse in v Carigradu.

Dekliške nižje srednje šole se javljajo razmeroma pozno. Dolgo je namreč vladalo v Bolgariji mnenje, da je ženi izobrazba nepotrebna. Glavne zasluge, da se je oktobra 1840 osnovala v Pljevenu dekliška osnovna šola, si je pridobila Evgenija, mati vrtčanskega škofa Agapija. Svojo služkinjo Anastazijo Dimitrovo, ki jo je vzela za svojo, je izobrazila za prvo bolgarsko svetno učiteljico. V dvanajstem letu jo je poslala v šolo kaloferskega ženskega samostana. Na priporočilo Evgenijinega sina, škofa Agapija, so poučevali Anastazijo razen redovnic tudi kaloferski učitelji v zgodovini, zemljepisu, slovnici in drugih predmetih. Ko se je Anastazija po štirih letih vrnila v Pljeven in osnovala šolo, se je ta takoj napolnila s pljevskimi vedoželjnimi dekleti, ki so se po triletnem učenju razpršile po vsej Bolgariji in ustanovljale dekliške osnovne šole.

S prvo dekliško nižjo gimnazijo s štirimi razredi se lahko ponaša mesto Šumen. Osnoval jo je leta 1856 Sava Dobroplodni. Učni predmeti so isti kakor na podobnih moških zavodih, s to razliko, da je žensko ročno delo stopilo na mesto telovadbe. Dve leti pozneje je nastala podobna, ali petrazredna, šola tudi v Gabrovu. Zanimivo je, da je v petem razredu med učnimi predmeti tudi pedagogika. Tretja dekliška nižja srednja šola je nastala v Stari Zagori, nato so sledile šole v Koprivšnici, v mestu Ruse, v Plovdivu, Kazaulku in Gornji Orjevovici.

Pred osvobojenjem se je torej naglo razvilo osnovno šolstvo in tudi število nižjih srednjih šol ni bilo razmeroma premalo, če pomislimo, da ni turška država prispevala za nje ničesar. Popolni srednji šoli pa sta se razvili na ozemlju sedanje Bolgarije samo dve in sicer seminarija v Plovdivu in gimnazija v Gabrovu.

Plovdivsko seminarijo je osnoval Najden Gerov leta 1850. Namenil jo je predvsem vzgoji duhovskega in učiteljskega naraščaja. Da ne bi ta zavod prišel pod nadzorstvo turških oblasti po turškem zakonu iz leta 1867, so dodali seminariji dva razreda bogoslovnih študij. V resnici je bila plovdivska seminarija gimnazija z gimnazijskimi učnimi predmeti, zakaj bogoslovni učni načrt se skoraj ni izvrševal. Gimnazija je imela dva oddelka, filologični in filozofsko bogoslovni. V prvem oddelku so bili naslednji učni predmeti: stari in novi bolgarski jezik, bolgarska in turška zgodovina, zemljepis, matematika, fizika, prirodopis, turščina, francoščina ter stari in novi grški jezik. V drugem oddelku so poučevali psihologijo, logiko, metafiziko, etiko, naravno pravo, bolgarsko in občno zgodovino, antropologijo, higieno, katekizem, zgodbe sv. pisma, dogmatiko in homiletiko. Plovdivska seminarija je imela šest razredov in obstoja še danes kot škofijska osemrazredna gimnazija.

Gabrovska gimnazijo so otvorili leta 1871. Imela je sedem razredov. Razen sedanjih gimnazijskih predmetov so uvedli tudi pregled svetovne književnosti, zgodovino krščanske in bolgarske pravoslavne cerkve, kozmografijo, fizično geografijo in pedagogiko.

Bolgari v sedanji Romuniji so si ustanovili gimnazijo v Bolgradu leta 1858. Od gabrovske gimnazije se je učni načrt bolgarske gimnazije razlikoval v toliko, da so v Bolgradu turški jezik nadomestili z ruskim, francoščino pa z romunščino. V višjih razredih so bili v Bolgradu učni predmeti tudi: latinščina, državni zakoni in poljedelstvo.

Tako je bilo stanje bolgarskega šolstva, ko je zasijalo bolgarskemu narodu solnce svobode.

3. Od osvobojenja do današnjih dni.

Šele rešitev izpod turškega jarma leta 1878 je omogočila neovirani razvoj vseh sposobnosti bolgarskega naroda in povzročila s tem tudi izreden razmah šolstva. Bolgarsko narodno osvobojenje pa ni samo uvod v lepšo bodočnost, ampak tudi nazorno izpričevalo odličnih uspehov mladega bolgarskega šolstva. Kajti večina prvobornih junakov za bolgarsko narodno svobodo se je vzgajala, izobraževala in ogrevala za narodne ideale v bolgarskih šolah, kjer jih je nekaj nato tudi poučevalo. V skoraj brezupen boj z dvema tako mogočnima sovražnikoma, kakor sta bila turška

država in carigrabski fanariotski patrijarhat, so se mogli spustiti samo taki možje, ki jim je šola izklesala značaj, jih naučila vztrajnosti in železne discipline ter jim s sistematičnim znanjem in globokim mišljenjem izostrila naravno bistroumnost. Kot spretne diplomate so bili najprej v dobrih odnošajih s Turki, da so tem lažje premagali fanariote in onemogočili nadaljnjo pogrčevanje. S pomočjo Rusov in turške vlade se jim je posrečilo izviti Grkom iz rok vodstvo bolgarske pravoslavne cerkve in ji leta 1870 priboriti z eksarhatom neodvisnost (več o tem gl. v članku »Slovanske prestolnice« v Mladiki 1933, št. 9).

S tem večjim žarom so se pripravljali odslej mladi revolucionarji pod vodstvom pesnikov Ljubena Karavelova in Hrista Botjova na oborožen spopad s Turki. Ti pa so se kruto maščevali, ko so zvedeli za priprave na upor. Zažgali so 54 vasi in pobili okrog 15.000 ljudi. Ta krvoločnost je dala Rusom povod za vojno s Turčijo. Sovražnosti so se končale s sanstefanskim mirom, ki je ustvaril samostojno Bolgarijo in jo raztegnil na površini 170.000 km² (sedaj 104.000!) od Črnega do Mramornega morja. Toda evropske velesile so se bale prevelikega ruskega vpliva na Balkanu preko močne Bolgarije. Zato so jo okrnile in raztrgale. Še istega leta so odkazale dele bolgarske države Turčiji, Romuniji in Srbiji. Severni del Bolgarije so povzdignile v kneževino pod sultanovo vrhovno oblastjo, Južno Bolgarijo pa so pod imenom Vzhodne Rumelije proglasile za avtonomno turško pokrajino.

Te politične izpremembe so vplivale tudi na šolstvo. Čim je Rusija sklenila s Turčijo 19. februarja 1878 mir v San Stefanu, je izročil ruski car civilno oblast nad Bolgarijo knezu Dondukovu-Korsakovu. Ta ruski komisar je razdelil upravo v šest oddelkov. Prosvetnega je poveril profesorju harkovske univerze, Marinu Drinovu, ki je bil bolgarskega rodu. Drinov se je lotil posla z veliko vnemo. Že čez nekaj tednov so pod njegovim vplivom otvorili klasični gimnaziji v Sofiji in Gabrovu ter realni v Plovdivu in Slivenu. S svojo prvo šolsko naredbo je določil, naj skrbe občine še naprej za šole, nad katerimi prevzame nadzorno oblast država. Vso Bolgarijo je razdelil Drinov v prosvetna okrožja, ki jim je imenoval po enega nadzornika. Vsak nadzornik je moral natančno poročati o slabih straneh podrejenih šol in predlagati, kako bi se dalo izkoreniniti zlo ter povečati število šol. Da bi bolgarsko šolstvo tem bolj napredovalo, je Marin Drinov položil tudi temelje okrožnim šolskim svetom.

Na berlinskem kongresu na dvoje razkosana Bolgarija je ovirala odslej enotni razvoj bolgarskega šolstva. V kneževini Bolgariji je leta 1881 uredil šolske zadeve šolski zakon. Določil je osnovni šoli štiri razrede. Na mestu dvorazrednih in štirirazrednih nižjih srednjih šol se osnujejo samo trirazredne. Učni program vseh srednjih šol v kneževini se spremenil v

toliko, da tvori nadaljevanje učne snovi trirazrednih nižjih srednjih šol ali klasnih učilišt. Kot nadaljevanje »klasnih učilišt« imajo vse srednje šole odslej po štiri razrede, namreč 4., 5., 6. in 7. razred. Za šole skrbe še vedno občine, ali tudi državna oblast ustanavlja odslej šole in jih vzdržuje. Samo leta 1881 je v to svrhu namenjeni proračun omogočil 12 novih srednjih šol.

Postanek kneževine Bolgarije je povzročil velike izpremembe v učiteljskem stanu. Pred osvobojenjem je bilo bolgarsko učiteljstvo cvet inteligence. Učiteljski stan se je rekrutiral iz najsposobnejših in najizobraženejših ljudi, ker za nje ni bilo drugega posla. Po osvobojenju pa je državna uprava izvabila v nove državne urade prav najsposobnejše učitelje. Ker pa so se istočasno odvijale v velikem obsegu nove šole, je bilo treba v začetku za učitelje ljudi brez izpitov, če so le znali brati in pisati. Zato so prirejali okrožni nadzorniki nekaj let v počitnicah osem tedenske tečaje za učitelje, da jih nauče nove metode.

V Južni Bolgariji ali »Vzhodni Rumeliji« se je razvijalo šolstvo v drugačni smeri. Za razliko od kneževine Bolgarije je izšel v Južni Bolgariji že septembra 1879 zakon, ki je določal šolsko obveznost za mladino obeh spolov od 7. do 13. leta. Obiskovati mora ne samo štirirazredno osnovno šolo, ampak tudi dvo-razredno višjo srednjo šolo, ki je odgovarjala nižji srednji šoli v kneževini. Osnujejo se otroški vrtci ter nedeljske in večerne kmetijske nadaljevalne šole, ki jih kneževina ne pozna. Bodoči učitelji se vzgajajo v »normalnih učiliščih« in po nekem roku ne sme več nihče poučevati brez predpisanih izpitov. Za nadaljnjo izobrazbo učiteljstva skrbe okrožne knjižnice. Srednja šola, ki se v Južni Bolgariji imenuje »glavna«, je štirirazredna.

Ko sta se z revolucionarnim aktom leta 1885, zedinili Severna (kneževina) in Južna Bolgarija v enotno bolgarsko carstvo, se je izenačilo tudi šolstvo. Še istega leta se je upeljalo v vsej Bolgariji štiriletna šolska obveznost. Trirazredna nižja srednja šola tudi v bivši Južni Bolgariji ni več obligatna in dobi kot nov učni predmet domoznanstvo. Klasične in realne gimnazije so štirirazredne (4., 5., 6. in 7. razred). Nekatere gimnazije so otvorile še osmi ali »pedagogični« razred za vzgojo učiteljev nižjih srednjih šol. Učna snov realnih in klasičnih gimnazij se skoraj popolnoma krije z našim sedanjim učnim programom.

Nova perioda se začne po letu 1891, ko je z zakonom o narodni prosveti prevzela država v svoje roke nadzorstvo in upravo vseh šol ter plačevanje učiteljev, razen privatnih. Po tem zakonu so prejšnja »klasna učilišta« ali nižje srednje šole dobile ime progimnazij, ki so ga obdržale do danes. Pripravljale so na klasično in realno gimnazijo. Leta 1909 so dobile

tudi gimnazije končoveljavno obliko. Srednja šola se deli odslej v tri tipe: v klasični, polklasični in realni. Vsak ima pet razredov (4. do 8.). Študij se konča z zrelostnim izpitom.

Tabelarni pregled srednješolskega ustroja.

Predmeti	Realni tip						Polklasični tip						Klasični tip					
	Razredi					Skupaj	Razredi					Skupaj	Razredi					Skupaj
	IV	V	VI	VII	VIII		IV	V	VI	VII	VIII		IV	V	VI	VII	VIII	
Bolgarski jezik in književnost	4	4	3	3	4	18	4	3	3	3	4	17	4	3	3	3	4	17
Moderni jeziki . . .	4	4	3	4	4	19	4	3	3	3	3	16	4	3	3	3	3	16
Ruski jezik . . .	—	2	2	—	—	4	—	2	2	—	—	4	—	2	2	—	—	4
Latinski jezik . . .	—	—	—	—	—	—	5	4	3	4	4	20	5	4	3	4	4	20
Grški jezik . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	5	5	17	
Filoz. propedevt.	—	—	2	2	1	5	—	2	2	1	5	—	—	2	2	1	5	
Matematika . . .	4	4	4	5	4	21	4	3	3	3	3	16	4	2	2	2	2	12
Bolgarska in občna zgodovina	2	2	2	2	3	11	2	2	2	2	3	11	3	3	3	2	3	14
Domača in občna geografija . . .	—	2	1	1	2	6	—	2	1	1	2	6	3	2	1	1	2	6
Domoznanstvo in nar. gospodar.	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1
Fizika	—	—	3	3	3	9	—	—	2	2	2	6	—	—	2	2	2	6
Kemija	2	2	2	1	1	8	2	2	1	1	1	7	2	1	1	—	—	4
Prirodopis . . .	2	2	2	2	2	10	2	2	1	1	1	7	2	1	1	—	—	4
Petje	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	5	1	1	—	—	—	2
Telovadba . . .	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	2	10
Ročna dela . . .	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stenografija . .	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Risanje	2	2	2	2	—	8	2	2	2	2	—	8	—	—	—	—	—	—
Skupaj	26	28	29	28	28	139	28	28	28	27	28	139	27	28	28	26	28	138

V zedinjeni Bolgariji so tudi rešili vprašanje učiteljske izobrazbe. Že leta 1887 je država osnovala trirazredno učiteljsko šolo za učitelje osnovnih šol. Pogoji za sprejem pa je bil, da je kandidat uspešno končal tri razrede nižje srednje šole. Šolski zakon iz leta 1909 je razširil študij na petletnikov. Prvi trije odgovarjajo v glavnem prvim trem gimnazijskim raz-

redom in dajejo občno izobrazbo, zadnja dva pa se pečata predvsem s pedagoškim študijem. Kakor so pedagoška učilišča namenjena vzgoji ljudskošolskega učiteljstva, tako izobrazujejo progimnazijalne učitelje od leta 1909 »učiteljski instituti« z dveletnim študijem, ki se deli po strokah v zgodovinsko-jezikovno, fizikalno-matematično in prirodoslovno skupino predmetov, katere si lahko vsakdo sam izbere. Sprejemajo se v institute le gimnazijski abiturijenti. Poleg 13 pedagoških učilišč je sedaj 10 učiteljskih institutov.

V svobodni državi je bilo treba skrbeti tudi za profesorski naraščaj. Nemogoče pa je bilo pošiljati vse bodoče profesorje na tuje visoke šole. Zato je vlada otvorila 1. oktobra 1888 pri prvi sofijjski moški gimnaziji Višji pedagoški tečaj, ki se je naslednjega leta prekrstil v Višje učilišče s triletnim študijem. Imel je tri oddelke raznih učnih predmetov. Od leta 1894 se imenujejo ti oddelki fakultete, predavatelji pa profesorji, a slušatelji študenti. Nazadnje je zakon z dne 23. januarja 1903 izpremenil Višje učilišče v univerzo. Sedaj ima sedem fakultet pa okrog 4000 slušateljev in slušateljic proti 43(!) v letu 1888/89.

Razen te univerze je od leta 1920 v Sofiji še takozvana Svobodna univerza z diplomatsko-konzularno, administrativno-finančno in trgovsko-narodno-gospodarsko fakulteto. Študij traja tri leta. Slušateljev ima letos okrog 500.

Med bolgarske visoke šole spada Umetnostna in Glasbena akademija v Sofiji. Prva ima pet, druga pa tri letnike.

Bolgarsko šolstvo je doseglo vrhunec za vlade genialnega voditelja Zemljedelske stranke Aleksandra Stambolijskega, velikega prijatelja Jugoslavije. Bistroumni Stambolijski se je zavedal, da samo višja kultura osvobodi bolgarsko ljudstvo iz mrež domačih in tujih izkoriščujočih kapitalističnih pijavk. Zato je za svoje vlade, od 6. oktobra 1919 do 9. junija 1923, s svojim zvestim sodelavcem, prosvetnim ministrom Omarčevskim posvetil posebno skrb zlasti šolstvu. V tem oziru je poučna statistika bolgarskih osnovnih in srednjih šol, ki jasno dokazuje, kako živo stremi bolgarski narod po prosveti.

Prvo leto po osvobojenju, v šolskem letu 1878/79, je bilo 1088 občinskih osnovnih šol in sicer 1027 deških in 61 dekliških z 1247 učitelji in 132 učiteljicami ter 48.404 učenci in 8451 učenkami. Črez tri leta se je število deških osnovnih šol dvignilo že za 144, dekliških pa za 22. »Klasnih učilišč« je bilo v tem (1881) letu 44 deških in 11 dekliških. Med 12 srednjimi šolami sta bili tudi dve pedagoški učilišči. Število vsega učiteljstva je narastlo na 1580 učiteljev in 180 učiteljic. O velikem razmahu priča dejstvo, da se je v šolskem letu 1880/81 zaradi šolske obveznosti samo v Južni Bolgariji povečalo število učencev od prejšnjega šolskega leta za 46.600 učencev in učenk.

Šolsko leto 1890/91 izkazuje že 3068 deških, 1009 mešanih in 116 dekliških osnovnih šol, torej skupaj 4193 šol s 5943 učitelji in učiteljicami. To število je polagoma naraščalo do balkanske in svetovne vojne, ko naglo pada. Za Aleksandra Stambolijskega vlada z mrzlično naglico gradi in ustanavlja nove osnovne šole. Samo v šolskem letu 1921/22 jih osnuje 292 in sezida 162 šolskih poslopij, obenem pa množi razrede in podpira zasebne šole. Ob koncu vlade A. Stambolijskega je že 3943 državnih osnovnih šol z 12.264 učitelji in učiteljicami ter 560.789 učenci in učenkami. Stambolijski in Omarčevski sta izdala zakon, da mora odslej vsak Bolgar končati vsaj progimnazijo. Gradila sta jih zlasti po vaseh. Ob začetku vlade A. Stambolijskega je bilo 412 progimnazij, a čez štiri leta, ko je ta vlada padla, že 1572. Kakor za odrasle državljane je Stambolijski upeljal tudi za srednješolsko dijaštvo dolžnost brezplačnega dela v korist države ali »trudovo povinnost«. Teden dni so morali dijaki pod vodstvom profesorjev popravljati ceste, sekati drva za zavod ali vezati knjige šolske knjižnice.

Bolgarsko šolstvo je polagoma propadalo, odkar so kapitalistični in vojaški krogi s tajno italijansko pomočjo v junijski revoluciji leta 1923 vrgli režim Aleksandra Stambolijskega, njega samega z voditelji Zemljedelske stranke pa ubili. Mnogo osnovnih šol in progimnazij obstoja samo na papirju, a šolska obveznost se marsikje več ne izpolnjuje.

Na istem številu je ostalo srednje šolstvo. Moških gimnazij je 14, ženskih 12, mešanih 15, nepopolnih s tremi progimnazijskimi in s tremi gimnazijskimi razredi pa 49. Bolgarske državne srednje šole je obiskovalo v lanskem šolskem letu 23.646 dijakov in 14.764 dijakinj bolgarske narodnosti, razen tega pa še 867 Judov, 74 Turkov in 173 pripadnikov drugih narodnosti. Poučevalo je na njih 965 profesorjev in 931 profesorice.

1012 dijakov in 1087 dijakinj pa se je vzgajalo na 23 zasebnih gimnazijah, ki jih vzdržujejo razni katoliški redovi, protestantske sekte ali tuja propaganda. Francoskih gimnazij je 10, ruskih 5, nemške 4, ameriški 2 in po 1 italijanska in bolgarska. Katoliškim gimnazijam zavoljo njihovega izrednega slovesa zelo nasprotujejo profesorji državnih zavodov in pa bolgarska pravoslavna duhovščina; vendar pa se v njih vzgajajo otroci najodličnejših pravoslavnih bolgarskih družin. Učni načrt je prikrojen programu državnih srednjih šol; na ministersko zahtevo pa se v vseh zasebnih gimnazijah predavajo v bolgarskem jeziku sledeči predmeti: bolgarski jezik, bolgarska zgodovina, bolgarska književnost in zemljepis. Kakor državne so tudi zasebne šole po junijskem prevratu leta 1923 neznatno izpremenile učni načrt in ga obdržale do današnjega dne.

Za uspešni in hitri razvoj bolgarskega šolstva so si pridobili velike zasluge bolgarski prosvetni ministri. Na svetu pač ni

države, ki bi se mogla v tako kratkem času ponašati s tako velikim številom genialnih mož med prosvetnimi ministri ko Bolgarija. Naj naštejemo samo najvažnejše: učenjak Marin Drinov, slavni zgodovinar Čeh Konstantin Jireček; lirski, epski in dramski pesnik P. Slavejkov; znani lirik in bistroumni kritik Konstantin Veličkov; največji bolgarski književnik Ivan Vazov, pesnik in pisatelj svetovnega slovesa; znameniti zgodovinar vseučiliški profesor Ivan Šišmanov in njegov stanovski tovariš Štefan Bobčev, rektor Svobodne univerze.

Upajmo, da se bo bolgarsko šolstvo kar najuspešneje razvijalo i naprej in gojilo v mladini iskreno slovansko vzajemnost, ki bo znala ceniti tudi našo naklonjenost do Bolgarov.

B. Horvat, Krog, (Prekmurje):

Evgen Antauer, do stvarnega uka v I. razredu osnovne šole.

Šolski uk je skupno duševno delo učitelja in učenca. Zato se izvršuje v medsebojnem stiku ter ima določen cilj. Ako te skupnosti ni, je delo enostransko in ni pričakovati uspeha. Učitelj tedaj lahko uči, a v učenčevi duši se ne godi to, kar bi se moralo. Pravi je uk le takrat, če učenec in učitelj skupno obdelujeta snov. Učitelj mora zategadelj natančno poznati pot do cilja in ustvariti med metodo pa snovjo docela organsko vez.

Te misli je dosledno upošteval tovariš E. Antauer ob prireditbi¹ knjige »Do stvarnega uka v I. razredu osnovne šole«. Knjiga temelji na utrjenih principih didaktike. Prireditelj je spretno izbral ter združil jedro »stare« pa »nove« šole in nam kaže pot do stvarnega uka, ki je trdna podlaga, na katero se da graditi močna stavba. Zato bo delo ob tej knjigi kapital, ki bo nosil v višjih šolskih letih lepe obresti.

Prireditelj uvodoma govori o učenem postopku stvarnega uka v elementarnem razredu ter podaja podrobni učni načrt, in sicer za višje in nižje organizirane šole. Snov, ki je določena v podrobnem učenem načrtu, je obdelal avtor v obliki učnih slik in skic. Pri tem je upošteval več vrst didaktičnih in metodičnih smernic ter pokazal, kako se naj postopa. Sicer pa samo očrtava (skicira) metodično pot in snov.

Snov je razdeljena v več glavnih skupin, ki so na vse leto razvrščene po številu ur, kakor jih predpisuje urnik; vendar se pri obravnavi ne drži suženjsko urnika. Preden pričeneja z obravnavanjem nove skupine, otroci sami ali skupno na izprehodu dobro opazujejo stvar.

¹ Antauerjeva knjiga je vseskozi svojstvena in našim razmeram ustrežajoča priredba po madžarskem izvirniku, ki sta ga spisala Quint in Drozdy. Gosp. Antauer poroča, da je na Ogrskem knjiga izšla že v 3. izdaji in sicer zato, ker so je (v izvirniku) mnogo naročili v inozemstvu: v Jugoslaviji 874 iztisov, na Češkoslovaškem 1821, v Romuniji 264. Nadaljujočih knjig za II., III. in IV. razred pa so prodali v sosednje države mnogo več ko pa doma! Ped.-didaktične smernice izvirnika so sprejeli tudi v Ameriki in na Poljskem (pedološki kongres, ki se je ob koncu oktobra 1933 vršil v Brnu, je živo pričal o izredno visokem stanju poljske pedagogike!). — Op. ur.

Prehod iz doma v resno šolsko delo so igre, ob katerih neopazno uvedeš deco v šolski red in snago. Nato se otroci seznanijo s šolskim poslopjem in njegovo okolico, govorijo o šolski sobi, njeni opremi in prvih šolskih potrebščinah, ki so shranjene v njihovih torbicah. Ravno tako se z njimi pomeniš o domu, o starših, domačih živalih in rastlinah okrog domače hiše. Uk pa je tudi aktualen, se pravi prilagojen istinitemu življenju v različnih dobah. V jeseni otroke mika obloženo sadno drevje, o vseh svetih se spominjajo pokojnih. Pozimi krmijo ptice, se v pogovorih veselijo radosti, ki jih nudi zimski čas, na pr. o božiču drevesca in darov. Spomladi in poleti se pogovarjajo o izpremembah v naravi, o žuželkah, o cveticah, o nebu, o solncu, o mesecu in zvezdah. Še one tajinstvene reči: koščki stekla, niti, krivi žeblički, gumbi, želod... — predmeti iz Cankarjeve enajste šole —, ki jih skrbno čuvajo malčki v svojih žepih, se rade omenjajo o priliki. Ker si otrok težko pridobi kako abstraktno moralno spoznanje (dobrosrčnost, skromnost...), zato zaposluje knjiga možnost njegovega mišljenja s povestmi, ob katerih se neopazeno seje v otroška srca, kar je dobrega, plemenitega, lepega.

Le malo prelistaš knjigo in se overiš, da je Antauerjeva prireditev delo pedagoga praktika. V njej se mu je izoblikovalo nešteto lastnih šolskih doživetij. Morda še nobena knjiga ni prinesla v slovenski pedagoški literaturi toliko pristne praktičnosti za elementarni razred.

Kot vodilna nit se vije skozi knjigo gledanje, doživljanje, opazovanje in poizkušanje. Otrok misli, se vadi, izmišlja, pripoveduje, ocenjuje, oblikuje, dela... Knjiga se ozira na vse duševne zmožnosti otroka: goji razum, jači spomin, krepi voljo, vzbuja čustva, veselje do dela...

Učna oblika se često menjava ter bogato skrbi za živahno sodelovanje učencev.

Vse se menjava v pestri vrsti in ne omejuje se ni učiteljeva ni učenčeva svoboda.

Marsikateri učitelj, četudi ima dobro voljo, ne ve, kako bi to in ono vpletel in strnil v enotno celoto. Tovariš Antauer nam v svoji knjigi podaja zelo lepe primere strnjene pouka.

Otrok, pred vsem v prvi razvojni dobi, prihaja v neke vrste mistično zvezo s predmeti, ki ga obdajajo: njegova domišljija jih poseablja. Tudi tovariš Antauer se rad poslužuje poseabljanja predmetov ter ustvarja s tem naravno vez med miselnostjo otroka in ukom.

Ta knjiga ti ne dalje didaktičnih povelj in metodičnih receptov, marveč rajši kaže mnogovrstnost poti, vzbuja učiteljevo intuitivno znanje, nudi nasvete ter širom odpira vrata za tenkočutno razumevanje otroškega sveta.

Prireditelj je rešil svojo nalogo kar mogoče stvarno, skrbno in temeljito ter je njegovo delo res lep knjižni dar, čigar študij bo mladim in tudi starejšim šolnikom lahko v velik prid. Saj ti obilo pomaga zlasti tam, kjer potrebuje prav začetnik svet in podporo ter tudi izkušenemu učitelju in učiteljici ne manjka dvomov in težkoč.

Vrednost knjige dokaj povečujejo dobre ilustracije; le nekatere pesmice niso izbrane s srečno roko.

Naj bi vanjo položeni trud obrodil čim več uspeha, katerega si je pač želel tovariš E. Antauer ob snovanju te knjige!

Upravni odbor
Slovenske Šolske Matice v Ljubljani
za dobo od 1931 do 1933.

(Izvoljen na XI. rednem občnem zboru dne 31. maja 1931.)

Predsednik: Dr. Karel Ozvald.

Podpredsednik: Fran Gabršek.

Tajnik: Dr. Stanko Gogala.

Blagajnik: Pavel Plesničar.

Odborniki: Alojzij Novak,
Matija Senkovič,
Gustav Šilih,
Ivan Tomažič,
Albina Zavašnikova.

Namestniki: Anica Černejeva,
Dr. Simon Dolar,
Anton Kutin.

Poročilo o delovanju Slovenske Šolske Matice v upravni dobi 1931—1933.

Dne 31. maja 1931. se je vršil enajsti redni občni zbor Slovenske Šolske Matice v I. mestni deški osnovni šoli na Ledini. Navzočih okrog 30 članov.

G. predsednik Fran Gabršek otvori zbor ob 10. uri 15 min., pozdravi vse navzoče, konstatira, da je bil občni zbor pravilno objavljen in je sklepčen. Nato omeni, da obhaja SŠM letos 30-letnico obstoja. V tej dobi je SŠM zvesto izpolnjevala svoj program, gojila je praktično in teoretično pedagogiko in skrbela za nadaljnjo izobrazbo društvenikov. Predstavniki SŠM so se vedno zavedali svoje dolžnosti. Spomni se imenoma tudi vseh dosedanjih umrlih odbornikov, namestnikov in pregledovalcev računov ter povabi vse navzoče, da se dvignejo in jim zakličejo: slava!

Nato citira g. Alojzij Urbančič, učitelj v Dobu pri Domžalah, § 6. društvenih pravil in predlaga, da se podeli g. predsedniku Franu Gabršku častno članstvo, ker si je stekel za SŠM nevenljive zasluge.

Predlog je bil soglasno sprejet.

G. predsednik se za podeljeno častno članstvo prisrčno zahvali. Nato prečita dnevni red:

1. Poročilo funkcionarjev.
2. Volitve društvenega odbora in nadzorstva.
3. Slučajnosti.

1. Zapisnika zadnjega občnega zbora in poročila o sejah v upravni dobi 1928.—1930. tajnica gđč. Albina Zavašnikova ne prečita, ker jih je prinesel natisnjene Letopis, poroča pa: na svoji prvi seji je sklenil odbor, da bo izdajal praktične, pa tudi teoretične knjige, v kolikor služijo te neposredno učiteljevi praksi. To je odbor upošteval in izdal za l. 1928. sledeče knjige:

1. Pedagoški Zbornik XXIV. zvezek.

2. Karel Doberšek: Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka na Prevaljah.

3. Alfonz Vales: Učna snov iz živalstva in samotologije.

Za l. 1929. so izšle:

1. Pedagoški Zbornik XXV. zvezek.

2. Dr. Karel Ozvald: Duševna rast otroka.

3. Leo Pibovec: Osnovni razred.

Za leto 1930. je izdala SŠM petero knjig:

1. Pedagoški Zbornik XXVI. zvezek.

2. Alojzij Novak: Lepenkarstvo.

3. Dr. Josip Jeraj: Duševna podoba mladosti.

4. Jos. Jurančič: Iz šole za narod.

5. Pavel Plesničar: Letopis za triletno upravno dobo od 1928. do 1930., ki je obenem posvečen 30-letnici obstoja SŠM in prinaša slike prvega odbora ter se prisrčno spominja njenega stvaritelja in prvega tajnika ter sedanjega predsednika g. Frana Gabrška.

Odbor je sklenil, da izda SŠM tudi dr. Gogalov spis: Pedagoške vrednote mladinskega gibanja. Pozval je s posebnimi letaki učiteljstvo srednjih, meščanskih in osnovnih šol na subskripcijo imenovane knjige, ki pa, žal, ni uspela. Morda izide knjiga kot redna publikacija SŠM prihodnje leto, o čemer bo odločal odbor. Njemu se prepušča tudi odločitev za Pibrovčev rokopis: Drugi osnovni razred v luči vzgojno-didaktičnih načel. Pisatelju je namreč odbor rokopis vrnil s pripombo, da ga izpopolni in doda še ilustracije.

Gibanje članstva je razvidno iz posebne preglednice v Letopisu in je v l. 1928. porast 22 udov napram l. 1927., v l. 1929. porast 440 udov napram l. 1928, v l. 1930. porast 95 udov napram l. 1929. V triletni upravni dobi je pristopilo torej 557 novih udov.

Blagajnik g. Plesničar poda blagajniško poročilo, ki ga prinaša tudi Letopis.

Ko je podal poročilo še preglednik g. Fran Flere, so bila poročila odbornikov odobrena ter jim podeljen absolutorij.

II. Na predlog g. Alojzija Urbančiča je bil izvoljen za predsednika g. dr. Karel Ozvald; za odbornike pa gg.: Fran Gabršek, dr. Stanko Gogala, Alojzij Novak, Pavel Plesničar, Gustav Šilih, Matija Senkovič, Ivan Tomažič, Albina Zavašnikova. Za namestnike gg.: Anica Černejeva, dr. Simon Dolar, Anton Kutin. Za preglednike računov: gg. Jožef Ambrožič in Fran Flere.

III. G. dr. Gogala obžaluje, da se je udeležilo občnega zbora tako malo članstva. G. Iv. Šmajdek, šol. upravitelj v Št. Vidu nad Ljubljano, meni, da je za SŠM vse premalo zanimanja med mlajšim učiteljstvom.

Ker se nihče več ne oglasi, se g. predsednik zahvali zborovalcem za pozornost in prosi za vsestransko podporo novemu odboru.

Leto 1931.

V l. 1931 so se vršile tri odborove seje in sicer 31. maja, 28. junija in 23. septembra, vse v Ljubljani, v šoli na Lédini.

Na prvi seji se je konstituiral novi odbor takole: predsednik: Dr. Karel Ozvald, podpredsednik: Fran Gabršek, tajnik: dr. Gogala, blagajnik: Pavel Plesničar, knjižničarka: Albina Zavašnikova. Ostale odbornike bo obvestil tajnik o izvolitvi pismenim potom, g. Gustav Šiliha pa bo naprosil, da ostane še nadalje urednik Pedagoškega Zbornika.

Odbor se posvetuje, da bi izdala SŠM za l. 1931: Pedagoški Zbornik, dr. Gogalov spis: Pedagoške vrednote mladinskega gibanja in Pibrovčev: Drugi osnovni razred v luči sedanjih vzgojno-didaktičnih načel. Pisatelj pa mora sporočiti, ali bo poslal popravljeni rokopis ali ne, ker ima odbor na razpolago še Antauerjev: Elementarni razred. To delo obsega okoli 400 strani in bi moralo iziti v dveh delih. Tudi univ. prof. Vidmar je obljubil drobno knji-

žico o temi, kako učinkuje tehnika na miselnost človeka. Publikacije za l. 1931 se določijo na prihodnji seji.

Druga seja se je vršila dne 28. junija 1931. Navzoči so bili gg. dr. Ozvald, Gabršek, Plesničar, Senkovič, Šilih, Tomažič in dr. Gogala.

Dnevni red: 1. Publikacije za l. 1931. 2. Slučajnosti.

I. Na razpolago so sledeči rokopisi: dr. Gogala »Pedagoške vrednote mladinskega gibanja« in Pibrovce »Drugi osnovni razred.« Tudi g. Antauer je predložil precej obširen rokopis o stvarnem pouku v prvem razredu. Za dr. Gogalov rokopis se določita kot referenta gg. Senkovič in Šilih, za Pibrovčev pa gg. Senkovič in dr. Gogala. Antauerjev rokopis se zdi preobširen in bi itak prišel v pošteve šele za prihodnje leto. Za Zbornik poroča g. Šilih, da ima na razpolago že Senkovičev, Orožnov, dr. Gogalov in svoj članek; tudi prof. dr. Ozvald obljubi prispevek. Na prihodnji seji se končno določijo publikacije za l. 1931. Seja naj bo septembra.

II. Določi se zvišani honorar za publikacije in Zbornik, ki naj znaša od 500 do 1000 Din (po kvaliteti) za polo. Za vsak spis določa honorar odbor posebej. Radi zvišanega honorarja sklene odbor povišati tudi članarino za l. 1931. in dalje na 40 Din, za dijake 25 Din.

Predsednik predlaga razpis teme: »Kakšno vzgojo zahteva gospodarsko življenje od našega človeka.« Predlog sprejet. Obseg naj bo najmanj ena in največ tri pole. Rok do 1. februarja 1932. Za spis se razpišejo tri nagrade po 1500, 1000 in 500 Din. Trgovska in obrtna zbornica je votirala za spis nagrado 1000 Din.

G. Senkovič poudarja, da je strogo paziti pri vseh knjigah, ki jih izda SŠM, da je jezik pravilen in čist. Za vsako knjigo naj se določi odslej poseben korektor.

SŠM naj se obrne do vseh učiteljskih društev s posebno vlogo, naj uredi poverjeniške posle za Matico. Članarino pobirajo poverjeniki v mesečnih obrokih. Društvom naj se naznani zvišanje članarine.

Ker sta odstopila kot poverjenika gg. Egidij Schiffrer in Mirko Kožuh, naj se jima izreče zahvala za njuno delo. — Na dopis celjskega učiteljskega društva odgovorimo, naj konkretnije izrazijo svoje želje o izdaji metodičnih knjig. — Na kr. bansko upravo pošljemo prošnjo, naj zahteva od vseh šolskih zavodov, da pristopijo kot člani SŠM.

Ob ½13. uri zaključí g. predsednik sejo in se zahvali odbornikom za udeležbo.

Tretja odborova seja, dne 23. septembra 1931.

Navzoči vsi odborniki.

Dnevni red: Publikacije za l. 1931. 2. Književni program. 3. Slučajnosti.

I. Glede Zbornika poroča g. Šilih, da ima že zbrane rokopise, in da bo obsegal 6—7 pol. Poskušal bo še dobiti prispevek o Levstiku, mogoče od dr. Slodnjaka. Dalje poročata g. Senkovič in Šilih

kot referenta o knjigi »O pedagoških vrednotah mladinskega gibanja«, da so nekateri odstavki preteoretični in pretežki. Vendar pa sta mnenja, naj Matica izda to knjigo kot redno publikacijo. G. Senkovič predlaga naj avtor nekatere odstavke izloči ali vsaj skrajša. V debati pristaneta referenta na to, da opozori avtor bralce v predgovoru na težja mesta in jim pove, da jih brez škode za razumevanje morejo izpustiti. — Dr. Gogala poda nato obširen in podroben referat o Pibrovčevi knjigi in predlaga končno, naj izda Matica tudi to knjigo, toda pod pogojem, da avtor knjigo pravopisno in slovnično temeljito popravi in da izpusti ves teoretični del, ki ni neoporečen. To knjigo naj avtor predela vsaj do konca oktobra. Preskrbi naj tudi potrebne slike in fotografije. — Glede tretje knjige dr. Vidmarja poroča predsednik, da mu je obljubljen rokopis vsaj do konca leta.

II. Nato razvije predsednik književni program za bodoča leta in naglašja predvsem potrebo po nekaterih šolskih učbenikih o pedagoških predmetih, razen tega pa tudi potrebo po povsem teoretičnih knjigah o pedagoških problemih. Tako čutimo potrebo po dobri zgodovini pedagogike, dalje po didaktiki in metodiki, pa tudi po pedagoški psihologiji. G. Senkovič omenja nato tudi potrebo po knjigi, ki bi prišla iz resnične pedagoške prakse in bi nam pripovedovala o tem delu. Med učiteljstvom, pa da je posebna potreba po zemljepisni knjigi, ki bi vpoštevala nove banovine. Tako knjigo bi mogoče napisal prof. dr. Bohinec.

III. Pri slučajnostih izroči predsednik po nagovoru, v katerem poudarja zasluge za pedagoško kulturo, g. Gabršku, ki je bil na občnem zboru izvoljen za častnega člana, lepo diplomo. Odborniki g. podpredsedniku iskreno čestitajo, nakar se g. Gabršek zahvali za izkazano priznanje in pozornost.

Ob ½13. uri zaključí g. predsednik sejo.

Leto 1932.

V tem letu je imela SŠM eno odborovo sejo in sicer dne 17. aprila 1932 v Ljubljani, v šoli na Ledini.

Navzoči: gg. dr. Ozvald, Gabršek, Senkovič, Zavašnikova, Tomažič, Plesničar in dr. Gogala.

Dnevni red: 1. Poročila. 2. Publikacije za l. 1932. 3. Slučajnosti.

I. G. predsednik poroča, da so za l. 1931. izšle samo tri knjige in sicer Zbornik, Pibrovce: Drugi osnovni razred in dr. Gogala: O mladinskem gibanju. Dr. Vidmarjeva knjiga ni izšla, ker nismo pravočasno dobili rokopisa. Vendar pa je obseg teh treh knjig večji, kot običajnih štirih.

Nato poroča g. blagajnik, da je bilo članov 2650 in med njimi 580 dijakov. Članarina bi torej znašala 97.000 Din, če bi plačali vsi po 40 Din, dijaki pa po 25 Din. Vendar so mnogi plačali samo po 30 Din in zato precejšen primankljaj. Stroški znašajo skupno 102.432 Din, primanjkljaja pa je 29.000 Din. Ta se bo deloma kril

z obljubljenimi podporo, izterjati pa je treba tudi po 10 Din še od tistih, ki so plačali samo po 30 Din.

II. Za l. 1932. naj izide Zbornik, ki naj obsega do 8 pol. Vsebina naj bi bila: Razprava o Heglu (dr. Gogala), o Goetheju (dr. Sušnik), o Kerschensteinerju (Senkovič ali Šilih), o Porekarju (Kosi ali Druzovič), o Slomšku (dr. Demšar), o Bezjaku (Přibil ali Tomažič) in o Komenskiju (dr. Ozvald). Glede rokopisov poroča g. predsednik, da se mu je posrečilo dobiti precej lepih in važnih stvari, najprej dr. Hessenov oris o sovjetski pedagogiki, dalje Dnevnik mladostnika, Jurančičev spis o gospodarski vzgoji; dr. Čermelj je obljubil Probleme sodobne fizike, dr. Jeraj spis o kmetijski izobrazbi, dr. Bohinec o naši banovini, dalje prevod Emila in oris o Goethejevi »Pedagoški provinci«. Sam ima pripravljeno »Normalno psihologijo«. Dr. Gogala omenja, da ima izdelano »Občo metodiko«. Glede Hessenove knjige se sklenc, da se predsednik zaenkrat avtorju zahvali za ljubeznivo pripravljenost, ker bi bila knjiga predraga. Za l. 1932. naj poleg Zbornika izide še Dnevnik mladostnika, če je zrel za tisk, in pa dr. Ozvaldova »Psihologija«. Za prihodnje leto 1933. pa naj izide dr. Gogolova »Obča metodika« in pa dr. Bohinčeva knjiga »O naši banovini«. Izmed ostalih pridejo še na vrsto Jurančič, Čermelj, Jeraj. Naprosi se tudi dr. Kosa, da napiše delo o naši zgodovini.

III. Članarina za leto 1932. se zniža na 30 Din. Člane opozorimo, da morejo dobiti tudi vezane knjige. Vezava bo stala za vse tri knjige 20 Din. Za knjige v l. 1931. se določi honorar po 600 Din. za polo. Letošnjim knjigam priložimo za člane poseben dopis, kjer jim razložimo, zakaj so izšle samo tri knjige. Predložimo jim tudi točen obračun. — Tajnik poroča, da je na razpisano temo »Kakšno vzgojo zahteva gospodarsko življenje od sodobnega človeka?« prišel samo en spis pod značko: Gospodarski red je zavisen od človekovega gospodarskega duha. Sklene se, da pregleda in oceni ta spis g. predsednik in poda poročilo na prihodnji seji.

Ker je dnevni red izčrpan, zaključi g. predsednik ob 14. uri sejo.

Leto 1933.

Vršila se je samo ena seja in sicer dne 23. aprila 1933 v šoli na Ledini.

Navzoči odborniki: dr. Ozvald, Senkovič, Tomažič, Zavašnikova, Plesničar in dr. Gogala.

Najprej poroča g. blagajnik, da odslej ne bomo več dajali knjig v vezavo, ker je bilo zato v preteklem letu premalo (samo osem) naročnikov. Dalje poroča, da izkazuje računski zaključek za to leto prebitek v znesku Din 16.484¹⁵, nekaj pa so dolžni še nekateri poverjeniki za poslane knjige. Ta dolg bo treba čimprej izterjati. Dalje predlaga naj se imenuje za kočevski okraj kot poverjenik g. nadzornik Božidar Betriani. Predlog sprejet. Poroča dalje, da je kr. banska uprava dala podporo 10.000 Din in da je za

nadaljnjih 10.000 Din odkupila različnih knjig za obmejne šole. Učiteljska tiskarna se je izkazala tudi zelo naklonjeno in nam je odpisala Din 9.768'25 dolga. Zato predlaga posebno zahvalo gosp. predsedniku Ganglu in upravnemu odboru tiskarne. Sprejeto.

Za tekoče leto poda g. blagajnik naslednji proračun:

Prejemki:

2500 članov po Din 30'—	Din 75.000'—
odkupljene knjige	„ 5.000'—
podpora	„ 10.000'—
	<hr/>
	Din 90.000'—

Izdatki:

knjige	Din 66.000'—
honorarji	„ 20.000'—
upravni stroški	„ 10.000'—
	<hr/>
	Din 96.000'—

Proračun bo mogoče spraviti v sklad samo, če se zviša število članov. Zato pa je nujno potreben dober književni program.

Tajnik poroča o dopisu JUU, ki opozarja, da je pohvala nekaterim poverjenikom SŠM vzbudila med ostalimi dokaj nejevolje. Sklene se, da tajnik o tej stvari sekcijo JUU pravilno pouči. Posebna pohvala se izreče še poverjenici gdč. Lojzki Rusovi in pa poverjeniku g. Pavlu Plesničarju. Kot novo poverjenico za Slovenjebistriški okraj se naprosi gdč. Karolino Hinterlechnerjevo, za Dolnjelendavski okraj pa g. nadzornika Mateja Mikuža. (Mesto g. Hinterlechnerjeve je sprejel kasneje poverjeništvu za Slovenjebistriški okraj g. A. Stefanciosa, učitelj v Studenicah pri Poljčanah.)

Kot publikacije za l. 1933. določi odbor: 1. dr. Jerajev spis: Naša vas — oris vaške vede, dr. Gogalov spis o občih metodiki in Pedagoški Zbornik. Za Zbornik so na razpolago te-le razprave: 1. Razpisana tema: Kakšno vzgojo zahteva sodobno gospodarstvo od našega človeka. 2. Milčinski: Pijanec pred sodiščem. 3. Šedivy: Bolgarsko šolstvo. 4. Razprava o učnem načrtu. 5. dr. Ozvald: O modernih psiholoških smereh. G. Senkovič predlaga, naj bi prihodnje leto prinesel Zbornik tudi poročila iz poskusnih razredov. Stvar bi sestavil on sam. Odbor sklene, da odkupi za 2000 Din dr. Hessenov spis: 15 let sovjetske pedagogike.

G. predsednik poroča o spisu, ki je prišel na razpisano temo SŠM. Delo oceni kot vredno nagrade, ker temeljito obdela razmerje med gospodarskim življenjem in vzgojo sodobnega človeka. Kot avtor tega spisa se izkaže g. dr. Stanko Gogala. — Nato poroča o možnosti četrte knjige za l. 1933. Ponudili so: dr. Škrlj-Dimnik Ivan spis o pomožnem šolstvu, dr. Stanko Leben prevod Emila in dir. g. Dokler prevod Platonove Politea. Odbor je mnenja, da ne smemo zaiti v dolgove in naj zato četrta knjiga izide le, če se bo priglasilo izredno veliko število novih članov.

G. tajnik poroča o ponudbi g. upravitelja Pibrovca, da bi napisal še delo za III. in IV. šolsko leto. Odbor predlog načelno sprejme.

Ob 12. uri zaključi g. predsednik sejo.

POZOR! Za osnovne in meščanske šole Dravske banovine je naročitev knjig Slovenske Šolske Matice obvezna.

O. N. br. 42.497.

I.

2. VIII. 1925.

Čast mi je javiti s prošnjo za nadaljnjo potrebno ukrenitev, da je g. minister prosvete s svojim odlokom O. N. br. 42.497 od 2. VIII. 1925. odredil, da je počenši s šolskim letom 1925./1926. za vsako tamošnjo osnovno in meščansko šolo naročitev izdanj Slovenske Šolske Matice obvezna.

Po pooblastilu itd.: Podpis.

(Razglašeno v bivši ljubljanski oblasti z razpisom z dne 13. avgusta, br. 10.266, v bivši mariborski oblasti z razpisom z dne 12. avgusta 1925., br. 7277/I. Fink, Zbirka V., str. 132.)

O. N. br. 8384.

II.

7. II. 1928.

Predmet: Šolarske
in učiteljske knjižnice.

V ljubljanski in mariborski oblasti so do nadaljnjega za vsako šolo obvezne knjige Slovenske Šolske Matice

O tem se obveščate itd.

Podpis.

(Razglašeno v bivši ljubljanski oblasti z razpisom velikega župana z dne 15. februarja 1928., br. 1393.)

Seznam poverjenikov in pregled članov Slovenske Šolske Matice za leto 1933.

1. **Apaška kotlina.** Poverjenica: Lojzka Rus, učiteljica v Stogovcih. Članov: 0.
2. **Brežice.** Poverjenik: Fran Vandal, učitelj v Dobovi. Članov: 54.
3. **Celje in okolica.** Poverjenik: Vekoslav Gobeč, učitelj v Celju. Članov: 130.
4. **Črnomelj.** Poverjenica: Pepca Primožičeva, učiteljica v Črnomlju. Članov: 43.

5. **Dolnja Lendava.** Poverjenik: Matej Mikuž, sreski šolski nadzornik v Dolnji Lendavi. Članov: 64.
6. **Gornja Radgona.** Poverjenica: Marija Pušenjak, učiteljica v Kapeli. Članov: 30.
7. **Gornji grad.** Poverjenik: Stanko Vičič, šolski upravitelj v Mozirju. Članov: 21.
8. **Kamnik.** Poverjenik: Julij Čenčič, šolski upravitelj v Kamniku. Članov: 72.
9. **Kočevje.** Poverjenik: Teodor Betriani, sreski šolski referent v Kočevju. Članov: 105.
10. **Konjice.** Poverjenik: Rudolf Podlogar, učitelj v Konjicah. Čl. 35.
11. **Kozje.** Poverjenik: Ante Potočnik, šolski upravitelj v Podsredi. Članov 21.
12. **Kranj.** Poverjenik: Anton Sepaher, šolski upravitelj v Kranju. Članov: 30.
13. **Krško.** Poverjenica: Pavla Vaničeva, učiteljica v Krškem. Čl. 9.
14. **Laško.** Poverjenik: Franjo Musar, šolske upravitelj na Zidanem mostu. Članov: 79.
15. **Sv. Lenart v Slov. goricah.** Poverjenik: Fran Rogl, učitelj pri Sv. Lenartu. Članov: 42.
16. **Litija.** Poverjenik: Dragotin Rostohar, šolski upravitelj v Litiji. Članov: 51.
17. **Ljubljana-mesto.** Poverjenik: Pavel Plesničar, učitelj na I. deški osnovni šoli na Ledini. Članov: 76. — Drž. učiteljišče: učiteljiščenikov: 69, učiteljiščenic: 96, profesorski zbor: 17, skupno čl. 182. — Akademiki: 44. — Uršulinsko učiteljišče, članov: 2. — Klasična gimnazija, članov: 9. — Skupno članov: 313.
18. **Ljubljana-okolica, vzhodni del.** Poverjenik: Fran Drnovšek, sreski šolski nadzornik v Ljubljani. Članov: 91.
19. **Ljubljana-okolica, zahodni del.** Poverjenik: Vekoslav Urbančič, sreski šolski nadzornik v Ljubljani. Članov: 74.
20. **Ljutomer.** Poverjenik: Fran Karbaš, sreski šolski nadzornik v Ljutomeru. Članov: 51.
21. **Logatec.** Poverjenik: Karel Štravs, sreski šolski nadzornik v Logatecu. Članov 63.
22. **Marenberg.** Poverjenik: Rudolf Kodrič, šolski upravitelj v Vuhredu. Članov: 23.
23. **Maribor-mesto.** Poverjenik: Aleksander Alt, šolski upravitelj na I. deški osnovni šoli v Mariboru. Članov: 50. — Drž. moško in žensko učiteljišče, članov: 91. — Učiteljišče šolskih sester, članov: 51. — Bogoslovci, članov: 16. — Gimnazija, članov: 6. — Skupno članov: 214.
24. **Maribor-okolica, desni breg.** Poverjenik: Filip Podgornik, učitelj v Limbušu. Članov: 32.
25. **Maribor-okolica, levi breg.** Poverjenik: † Jože Breč, šolski upravitelj v Svečini. Članov: 38.
26. **Mežiška dolina.** Poverjenik: Rudolf Šimon, učitelj v Tolstem vrhu pri Guštanju. Članov: 49.

27. **Mokronog.** Poverjenica: Roza Mejakova, učiteljica v Mokronogu. Članov: 25.
28. **Murska Sobota.** Poverjenica: Olga Modic, učiteljica v Puconcih. Članov: 90.
29. **Novo mesto.** Poverjenik: Ljudevit Koželj, učitelj v Novem mestu. Članov: 44.
30. **Ormož.** Poverjenik: Ljudevit Belšak, šolski upravitelj, Velika Nedelja. Članov: 49.
31. **Ptuj.** Poverjenik: Davorin Sterk, učitelj v Ptuju. Članov: 150.
32. **Radovljica.** Poverjenik: Leon Pibovec, šolski upravitelj na Jesenicah. Članov: 38.
33. **Rogatec.** Poverjenik: Oskar Ratej, učitelj v Rogški Slatini. Članov: 0.
34. **Slovenska Bistrica.** Poverjenik: Andrej Stefancioza, učitelj v Studenicah pri Poljčanah. Članov: 13.
35. **Slovenjgradec.** Poverjenik: Miloš Grmovšek, sreski šolski nadzornik v Slovenjgradu. Članov: 50.
36. **Škofja Loka.** Poverjenik: Vinko Zahrastnik, sreski šolski nadzornik v Škofji Loki. Članov: 54. — Urš. učiteljišče, članov: 24. — Skupno članov: 78.
37. **Šmarje pri Jelšah.** Poverjenik: Leopold Smeh, šolski upravitelj, marje. Članov: 15.
38. **Šoštanj.** Poverjenica: Cilka Trobejeva, učiteljica v Šoštanju. Članov: 54.
39. **Vransko.** Poverjenik: Franjo Šega, šolski upravitelj v Gomilskem. Članov: 26.
Skupno število članov: 2366.

Seznam knjig, izdanih po Slovenski Šolski Matici.

1901.

1. Schreiner-Bežek: Pedagoški Letopis, I. zvezek.*
2. Ilešič dr. Fr.: O pouku slovenskega jezika.* Njega dosedanje smeri in bodoča naloga.
3. Apih J.: Zgodovinska učna snov za ljudske šole. I. snopič.*

1902.

1. Schreiner-Bežek: Pedagoški Letopis, II. zvezek.*
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, I. del. Din 8'—.
3. Apih-Bežek: Zgodovinska snov za ljudske šole, 2. snopič. Din 6'—.

1903.

1. Schreiner-Bežek: Pedagoški Letopis, III. zvezek.*
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del. I. snopič Din 8'—.
3. Schreiner H.: Analiza duševnega obzorja otroškega in dušeslovnega procesa učenja, Din 12'—.
4. Apih-Bežek: Zgodovinska učna snov za ljudske šole, 3. snopič.*

* Razprodano.

1904.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, IV. zvezek. Din 12'—.
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, II. del. 2. snopič. Din 8'—.
3. Apih-Bežek: *Zgodovinska učna snov za ljudske šole*, 4. snopič.*

1905.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, V. zvezek. Din 12'—.
2. Učne slike k ljudskošolskim berilom, I. del. Din 8'—.
3. Majcen G.: *Nazorni nauk za prvo šolsko leto*, 1. snopič.*
4. Apih-Bežek-Potočnik: *Zgodovinska učna snov za ljudske šole*, 5. snopič. Din 6'—.

1906.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, VI. zvezek. Din 12'—.
2. Bezjak dr. J.: *Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli*, 1. snopič. Din 8'—.
3. Druzovič Hinko: *Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli*.*
4. Majcen G.: *Nazorni nauk za prvo šolsko leto*, 2. snopič I. dela.*
5. Potočnik dr. M.: *Zgodovinska učna snov za ljudske šole*, 6. snopič. Din 6'—.

1907.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, VII. zvezek. Din 12'—.
2. Bezjak dr. J.: *Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli*, 2. snopič. Din 16'—.
3. Černež-Stupica-Schreiner: *Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto*, I. snopič II. dela.*
4. Pribil D.: *Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere*. I. Teoretični del. Din 10'—.

1908.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, VIII. zvezek. Din 12'—.
2. Gabršek-Dimnik-Heric: *Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto*, 2. snopič II. dela. Din 10'—.
3. Pribil: *Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere*. II. Praktični del. Din 10'—.
4. Lichtenwallner M.: *Prosto spise v ljudski šoli*, 1. snopič. Din 10'—.
5. Čadež dr. F.: *Skrivnost radioaktivnosti*. Din 12'—.

1909.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, IX. zvezek. Din 12'—.
2. *Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto*, 3. snopič II. dela. Din 10'—.
3. Lavtar L.: *Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli*. I. snopič. Din 10'—.
4. Lichtenwallner M.: *Prosto spise v ljudski šoli*, 2. snopič. Din 10'—.
5. Pivko dr. L.: *Zgodovina Slovencev*, 1. snopič. Din 12'—.

1910.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, X. zvezek. Din 12'—.
2. Lavtar L.: *Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli*. 2. snopič. Din 8'—.
3. Vales Alfons: *Kemični poizkusi s preprostimi sredstvi*. Din 12'—.
4. Pivko dr. L.: *Zgodovina Slovencev*, 2. snopič. Din 12'—.

* Razprodano.

1911.

1. Schreiner-Tominšek: *Pedagoški Letopis*, XI. zvezek. Din 12'—.
2. Lavtar L.: *Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli*. 3. snopič. Din 8'—.
3. Pivko dr. L.: *Zgodovina Slovencev*, 3. snopič. Din 12'—.
4. Zupančič J.: *Zrakoplovstvo*. Din 6'—.

1912.

1. Schreiner H.: *Pedagoški Letopis*, XII. zvezek. Din 12'—.
2. Hauptmann F.: *Posebno ukoslovje prirodoslovnega pouka*. *
3. Kukovec E.: *Domoznanstveni pouk v ljudski šoli*. Din 12'—.
4. Glowacki J.: *Flora slovenskih dežel*. I. Din 8'—.

1913.

1. Schreiner H.: *Pedagoški Letopis*, XIII. zvezek. Din 12'—.
2. Bežek V.: *Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom*. I. zv. Din 12'—.
3. Lavtar L.: *Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli*. 4. snopič. Din 8'—.
4. Glowacki J.: *Flora slovenskih dežel*. II. Din 8'—.

1914.

1. Schreiner H.: *Pedagoški Letopis*, XIV. zvezek. Din 12'—.
2. Bežek V.: *Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom*. 2. zvezek.

1915.

1. Schreiner H.: *Pedagoški Letopis*, XV. zvezek. Din 12'—.
2. Bežek V.: *Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom*. 3. zvezek.*

1916.—1918.

1. Schreiner H.: *Pedagoški Letopis*, XVI. zvezek. Din 12'—.
2. Bežek V.: *Občno ukoslovje z umoslovnim uvodom*. I. del.*

1919.

1. Schreiner H.: *Pedagoški Letopis*, XVII. zvezek.*
2. Bežek V.: *Občno ukoslovje z umoslovnim uvodom*. II. del.*
3. Schreiner H.: *Skrbstvena vzgoja*.*

1920.

1. Pivko dr. Lj.: *Pedagoški Letopis*, XVIII. zvezek. Din 12'—.
2. Fink Fr.: *Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v osnovni šoli*. Din 12'—.
3. Pivko-Schaup: *Telovadba*. I. snopič.*

1921.

1. Ozvald dr. K.: *Pedagoški Zbornik*, XIX. zvezek. Din 12'—.
2. Fink Fr.: *Posebno ukoslovje pouka v elementarnem razredu osnovnih šol*. Druga izdaja. Din 16'—.
3. Pivko-Schaup: *Telovadba*. 2. snopič. Din 12'—.

1922.

1. Ozvald dr. K.: *Pedagoški Zbornik*, XX. zvezek. Din 12'—.
2. Fink Fr.: *Posebno ukoslovje zemljepisnega pouka na osnovnih šolah*. Din 12'—.
3. Pivko-Schaup: *Telovadba*. II. stroka. *Orodne vaje*. Din 12'—.
4. Benkovič Al.: *Slovensko-latinsko-nemški rastlinski imenik slovenskih dežel*.*

* Razprodano.

1923.

1. Ozvald dr. K.: Pedagoški Zbornik, XXI. zvezek. Din 12'—.
2. Vales A.: Učna snov iz mineralogije in geologije za osnovne šole. Din 12'—.
3. Pivko-Schaup: Telovadba. Orodne vaje. II. stroka. II. snopič. Din 14'—.

1924.

1. Locke-Jerovšek: O človeškem razumu. 1. in 2. knjiga. Din 32'—.
2. Fink Fr.: Posebno ukoslovje zgodovinskega pouka na osnovnih šolah. Din 12'—.
3. Plesničar P.: Slovenska Šolska Matica v l. 1922.—1925. Din 8'—.

1925.

1. Šilih G.: Pedagoški Zbornik, XXII. zvezek. Din 24'—.
2. Locke-Jerovšek: O človeškem razumu. 3. in 4. knjiga. Din 32'—.

1926.

1. Šilih G.: Pedagoški Zbornik, XXIII. zvezek.*
2. Vales A.: Učna snov iz rastlinstva za osnovne šole. Din 16'—.

1927.

1. Ozvald dr. K.: Kulturna pedagogika. Din 36'—.
2. Druzovič H.: Posebno ukoslovje šolskega pevskega pouka. Druga izdaja. Din 16'—.

1928.

1. Šilih G.: Pedagoški Zbornik, XXIV. zvezek.*
2. Vales A.: Učna snov iz živalstva in somatologije. Din 16'—.
3. Doberšek K.: Vpliv socialnih razmer na razvoj otroka na Prevaljah.*

1929.

1. Šilih G.: Pedagoški Zbornik, XXV. zvezek. Din 28'—.
2. Ozvald dr. K.: Duševna rast otroka in mladostnika.*
3. Pibrovec L.: Osnovni razred v luči sedanjih vzgojnodidaktičnih načel. Din 40'—.

1930.

1. Šilih G.: Pedagoški Zbornik, XXVI. zvezek. Din 16'—.
2. Jeraj dr. J.: Duševna podoba mladosti.*
3. Novak Al.: Lepenkarstvo. Din 20'—.
4. Jurančič J.: Iz šole za narod.*
5. Plesničar P.: Letopis Slovenske Šolske Matice za l. 1928.—1930. Din 12'—.

1931.

1. Šilih G.: Pedagoški Zbornik, XXVII. zvezek. Din 24'—.
2. Gogala dr. St.: O pedagoških vrednotah mladinskega gibanja. Din 26'—.
3. Pibrovec L.: Drugi osnovni razred. Din 40'—.

1932.

1. Ozvald dr. K.: Pedagoški Zbornik, XXVIII. zvezek.*
2. Ozvald dr. K.: Osnovna psihologija. Din 32'—.
3. Segula I.: Goethejeva Pedagoška provinca.*

1933.

1. Ozvald dr. K.: Pedagoški Zbornik, XXIX. zvezek. Din 20'—.
2. Jeraj dr. J.: Naša vas. Din 32'—.
3. Gogala dr. St.: Temelji obče metodike. Din 36'—.

* Razprodano.

Posebej je izdala in založila Slovenska Šolska Matica:

1. Črnivec-Ilešič-Janežič: Navodilo k 1. zvezku »Računice za obče osnovne šole«. Din 6'—.
2. Spominski list za učence, oziroma učenke. Din 1'—.
3. Kren: Javen telovadni nastop za ljudske šole višje stopnje ali meščanske šole. Din 4'—.
4. Trunk: Staršem šolske mladine.*
5. Pivko dr. L.: Dramatsko pesništvo. Din 4'—.
6. Družovič H.: Črtice k zgodovini glasbene umetnosti. Din 4'—.
7. Proste vaje v slikah. Priloga k I. zvezku »Telovadbe«. Din 2'—.
8. Pivko dr. L.: Učni načrt za šolsko telovadbo nižje stopnje. Din 2'—.
9. Fink: Zbirka naredb. V. knjiga. Din 24'—.

Naznanilo.

Vsak član(ica) »Slovenske Šolske Matice« prejme pri svojem poverjeniku (poverjenici), t. j. tam, kjer je vplačal(a) članarino, za leto 1933. troje knjig, ki so:

1. Ozvald dr. K.: Pedagoški Zbornik, XXIX. zvezek.
2. Jeraj dr. J.: Naša vas.
3. Gogala dr. St.: Temelji obče metodike.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami, zato pa naj poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. P. n. poverjeniki naj poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru pravočasno, in to za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Nabiranje članov naj se prične že sedaj pri oddaji knjig in konča najkasneje meseca septembra, da moremo knjige za prihodnje leto izdati pravočasno do konca leta 1934.

Letnina znaša 30 Din, za dijake 20 Din; ustanovnina je določena na 400 Din. Stari ustanovniki doplačajo enkrat za vselej 200 Din ali pa vsako leto polovico letne članarine, t. j. 15 Din.

Na nabiralnih polah naj se navedejo člani po abecednem redu krajev, kakor je to razvidno iz tiskanega imenika za l. 1930. Izvirnik obdrži poverjenik za svojo uporabo, prepis pa odpošlje blagajniku Slovenske Šolske Matice v Ljubljano.

Na naročbo brez denarja se odbor ne more ozirati. Pri naročbah posameznikov naj se označi vselej poverjeniški okraj.

Vsa pisma, denarne in druge pošiljatve je odpošljati na naslov: »Slovenska Šolska Matica« v Ljubljani, Komenskega ulica 19. — Štev. našega čekovnega računa je 11.306.

V Ljubljani, meseca decembra 1933.

ODBOR.

* Razprodano.

